

DET TEOLOGISKE MENIGHETSFAKULTET

Misjon i klimakrisens tid

En empirisk undersøkelse av forståelsen av
misjon i vår tid.

AVH 5020 Master i Kristendomskunnskap, 60 studiepoeng

Lillian Dombestein

Våren 2012

Hovedveileder: Professor Gunnar Harald Heiene

Biveileder: Førsteamanuensis II Knud Jørgensen

«Integrert misjon betyr å kjenne, forkynne og leve ut den bibelske sannhet at evangeliet er Guds gode nyheter ved Jesu Kristi død og oppstandelse, for enkeltmennesker, for samfunnet og for skaperverket. Alle tre er skadet og lider på grunn av synd; alle tre er innbefattet i Guds forløsende kjærlighet og misjon; alle tre må være en del av Guds folks omfattende misjon.» Cape Town-erklæringen 2010

Stjernene lyser fremdeles

Stjernene lyser fremdeles i mørket,
solen gjør natten til morgen og dag,
stjerner og sol senker lysende drømmer
over vår sårede, blødende jord.

Ennå er håpet en levende flamme,
lyset er tent i den mørkeste natt,
ennå kan sårene leges og heles,
vi kan forsones med jorden, vår mor.

Drømmen og håpet skal bo i vårt hjerte!
Se, nå er skapelsens åttende dag!
Vi skal erkjenne i gledesfylt undring:
Alt som er skapt, er vår søster og bror.

Vi skal få tro på en fremtid på jorden;
avmakt må vike og dag følge natt,
se, våre søsken i skapningens mangfold
venter på handling fra hjerter som tror.

Skapningens sukk skal forvandles til lovsang,
sangen skal fylle vår jordiske dag;
alt vil vi bære i bønn til vår skaper,
vi som er barn av hans rike på jord.

Svein Ellingsen, 1991

Forord

Ved slutten av en stor arbeidsprosess, som jeg opplever at det å skrive master har vært, er det både godt og vemodig å skulle avslutte. Godt fordi noe er fullført, vemodig fordi det har vært lærerikt og spennende å holde på med.

I arbeidet med å gjøre denne masteroppgaven hel er det mange som har vært til inspirasjon og hjelp. Jeg vil takke spesielt Raag Rolfsen, direktør i Areopagos, Rolf Kjøde, generalsekretær i Normisjon, Jeffrey Huseby, generalsekretær i Det norske Misjonsselskap, Arnt H Jerpstad, generalsekretær i Misjonsalliansen og Øyvind Åsland, generalsekretær i Norsk Luthersk Misjonssamband, for at de var så samarbeidsvillige, gav meg av sin tid og svarte godt og utførlig på mine spørsmål. Takk også for gjennomlesning av det transkriberte materiale.

Videre vil jeg takke Svein Ellingsen som med en gang sa ja til at jeg kunne få bruke hans salme «Stjernene lyser fremdeles» i oppgaven.

Jeg vil takke hjertelig min veileder Gunnar Heiene som har tatt seg god til meg hver gang jeg har kommet til hans kontor. Takk for ærlige og svært nyttige tilbakemeldinger på alt jeg har levert og alt jeg har spurt om. Takk også for oppmuntring underveis i prosessen. Takk til biveileder Knud Jørgensen særlig for hjelp med å lage intervjuguiden.

Tusen takk til Anne Reiten som med sitt særlig våkne øye har lest korrektur på hele oppgaven. Det har vært til uvurderlig hjelp. Og sist, men slettes ikke minst: Tusen takk til Ingvild Toskedal som har vært til svært stor hjelp og oppmuntring både med word-programmets margsystemer, overskrifter og innholdsfortegnelse, men ikke minst som god og inspirerende medvandrer gjennom hele masterprosessen. Uten henne ville den vært langt mer ensom og fargeløs.

Oslo, mai 2012

Lillian Dombestein

Innhold

.....	0
Stjernene lyser fremdeles	1
Forord	2
1.0 Innledning.....	7
1.1«Får stryk i miljøtest».....	7
1.2Motivasjon.....	8
1.3 Tema og problemstilling	9
1.4 Metode og materiale	10
1.5 Oppbygging	13
2.0 Metode.....	15
2.1 Forberedelse av intervju	15
2.2 Intervjuguide	16
2.3 Informantene	16
2.4 Intervjusituasjonen	17
2.5 Transkriberingsprosessen	18
2.6 Metodisk refleksjon	19
3.0 Klimaperspektiv i norske misjonsorganisasjoner	23
3.1. Dokumentanalyse	24
3.1.1 Areopagos.....	24
3.1.2 Normisjon.....	25
3.1.3 Det Norske Misjonsselskap (NMS).....	27
3.1.4 Misjonsalliansen.....	29
3.1.5 Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)	30
3.2Lausannebevegelsen og NORME.....	31
3.2.1Lausannepakten 1974.....	32
3.2.2Manila-erklæringen 1989	33
3.2.3.Cape Town erklæringen 2010	35
3.3 Sammenlignende vurdering av fem norske misjonsorganisasjoner i lys av Lausanne og NORME	36
3.4Oppsummering	39
4.0 Fem misjonsledere: Tanker om misjon og klima	41
4.1 Presentasjon av informantene og deres organisasjoner	41
4.2 Informantenes svar	45

4.2.1 Forholdet mellom skapelsesteologi og frelsesteologi?	45
4.2.1.1 Raag Rolfsen i Areopagos	45
4.2.1.2. Rolf Kjøde i Normisjon	46
4.2.1.3 Jeffrey Huseby i Det norske Misjonsselskap (NMS)	47
4.2.1.4 Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen.....	48
4.2.1.5 Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)	48
4.2.2 Hvordan forstår du forholdet mellom natur og menneske?	49
4.2.2.1 Raag Rolfsen i Areopagos	49
4.2.2.2 Rolf Kjøde i Normisjon	49
4.2.2.3 Jeffrey Huseby i Det norske Misjonsselskap (NMS)	50
4.2.2.4 Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen.....	50
4.2.2.5 Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)	50
4.2.3 Hva er misjon i vår tid – holistisk misjon?	51
4.2.3.1 Raag Rolfsen i Areopagos	51
4.2.3.2. Rolf Kjøde i Normisjon	51
4.2.3.3 Jeffrey Huseby i Det norske Misjonsselskap (NMS)	52
4.2.3.4 Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen.....	53
4.2.3.5 Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)	54
4.2.4 Lausanne-bevegelsen og misjonens sosio-politiske engasjement?.....	54
4.2.4.1 Raag Rolfsen i Areopagos	54
4.2.4.2 Rolf Kjøde i Normisjon	55
4.2.4.3 Jeffrey Huseby i Det norske Misjonsselskap (NMS)	56
4.2.4.4 Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen.....	56
4.2.4.5 Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)	57
4.2.5 Kan du tenke deg en endring i organisasjonen du leder?	57
4.2.5.1 Raag Rolfsen i Areopagos	57
4.2.5.2 Rolf Kjøde i Normisjon	58
4.2.5.3 Jeffrey Huseby i Det norske Misjonsselskap (NMS)	59
4.2.5.4 Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen.....	60
4.2.5.5 Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)	61
4.2.6. Konkrete endringer	61
4.2.6.1 Raag Rolfsen i Areopagos	61
4.2.6.2 Rolf Kjøde i Normisjon	62
4.2.6.3 Jeffrey Huseby i Det norske Misjonsselskap (NMS)	62
4.2.6.4 Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen.....	63
4.2.6.5 Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)	63
4.3 Analyse og sammenligning av svarene	64
4.3.1 Forholdet mellom skapelsesteologi og frelsesteologi.....	66

4.3.2	Hvordan forstår du forholdet mellom natur og menneske?	69
4.3.3	Hva er misjon i vår tid – holistisk misjon?.....	70
4.3.4	Lausanne og misjonens sosio-politiske engasjement?.....	72
4.3.5	Kan du tenke deg endring i organisasjonen du leder? Deg i forhold til grasrota i organisasjonen?	73
4.3.6	Konkrete endringer	74
4.4	Oppsummering	74
5.0	Klimaforskning og klimadebatt	78
5.1	Hva er klima?	78
5.1.1	Klimaforskningens historie	79
5.2	FN og klima.....	80
5.3	Klimadebatten	82
5.3.1	Klimaskeptikerne.....	83
5.3.1.1	«Klimarealistene».....	83
5.3.2	Samfunnet og klimadebatten	84
5.3.2.1	Debatt-eksempel: Gardermoen hovedflyplass.....	86
5.4	Ny klimamelding	87
5.5	Kirken og klimadebatten	89
5.5.1	Et eksempel: Kirken og oljeindustrien	93
5.6	Oppsummering	95
6.0	Teologisk refleksjon om klimakrisen	99
6.1	Roald E. Kristiansen: Økoteologi.....	99
6.2	Bård Mæland og Tom Sverre Tomren: Økoteologi – Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi.....	105
6.2.1	Ernst Baasland: Økologiske utfordringer og bibelske perspektiver	105
6.2.2	Tom Sverre Tomren: Økologisk kristologi	107
6.2.3	Bård Mæland: Økologi, konsumpsjon og kjedsomhet	108
6.2.4	Kjetil Aano: Økologi og kristen misjon	110
6.3	Martin Ishøy: Klimaklar kristendom – Miljøteologiske begrunnelser	112
6.4	Sallie McFague: Klimateologi - Gud, verden og global oppvarming	116
6.5	Sammenligning og oppsummering.....	120
7.0	Misjon i klimakrisens tid	124
7.1	Hvem er Gud?	124
7.2	Hva er et menneske?.....	127
7.3	Hva er synd?.....	131
7.4	Hva er frelse?.....	133

7.5 Hva er helhetlig misjon?.....	134
7.6 Oppsummering	141
8.0 Sammendrag og utblikk.....	143
8.1 Sammendrag.....	143
8.2. Utblikk.....	147
8.2.1 Eksempel til etterfølgelse: Landås-fellesskapet	149
8.3. Forslag til videre forskning	150
Litteraturliste	151
Vedlegg 1: Intervjuguide.....	157

1.0 Innledning

1.1 «Får stryk i miljøtest»

Avisen *Vårt Land* i samarbeid med miljøorganisasjonen Grønn Hverdag miljøtestet sommeren 2011 23 kristne sommerarrangementer. I en artikkel 23.06.2011 er overskriften «Får stryk i miljøtest – Kristelige sommerstevner slaktes av organisasjonen Grønn Hverdag.» Artikkelen forteller at 15 av de 23 kristne sommerarrangementene fikk karakteren to eller lavere hvor seks er beste karakter. Sommerfestivalen Korsvei gikk av med seieren med karakteren fem. En representant fra Korsvei, Lars Verket, ble intervjuet i forbindelse med undersøkelsen i denne artikkelen. Han sier der: «Det er en generell tendens i samfunnet at folk lar det skure. Dessverre er ikke kristne noe bedre, selv om de burde tatt et spesielt ansvar for skaperverket.» På spørsmålet om miljøsaken er kristendom svarer Lars Verket: «I høyeste grad. Det handler om at troen og livet skal henge sammen. For meg er miljøspørsmålet et etisk spørsmål, men også et eksistensielt spørsmål. Uten kloden kan vi ikke leve.» På neste side har avisen et intervju med miljøtesterne Håkon Lindahl og Nina Bugge i Grønn Hverdag. Under overskriften «Skuffet over miljøslapphet» forteller de at de er overrasket over den manglende etiske bevisstheten blant kristne. «Det ante meg at mange teologisk konservative er lite opptatt av miljøet. Men at det var så ille, trodde jeg ikke,» sier Håkon Lindahl til *Vårt Land*. Dagen etter presenterer avisen *Vårt Land* et intervju med rektor ved Misjonshøgskolen i Stavanger, Bård Mæland. Overskriften er «Etterlyser konservativ miljøforkynnelse» Mæland sier at deler av det lavkirkelige Norge må slutte å underkjenne vitenskapens og miljøbevegelsens klimabudskap. «De lavkirkelige organisasjonene vil ha problemer med å ivareta troverdigheten sin hvis de ikke gjør noe med miljøengasjementet sitt. (...) I noen tilfeller tror jeg at det ligger en teologisk tenkning i bunnen om at «alt skal gå til grunne og nyskapes av Gud, derfor er det ikke så forferdelig viktig hva vi kan gjøre.» Han snakker om at troen på Gud som skaper står i fare, teologien henger ikke sammen. Mæland godtar heller ikke at miljøspørsmålet må gå på bekostning av det å drive evangelisering av økonomiske årsaker. «Vi har alle mer enn nok til å gi en ekstra skjerv til miljøet. Dette er bekvemmelighetsargumenter. Vi klarer begge deler.»

1.2 Motivasjon

Da jeg leste disse artiklene i *Vårt Land* sist sommer, hadde jeg allerede bestemt meg for at dette var problematikken jeg ville fokusere på i min masteroppgave, men artiklene støttet idéen min og gjorde meg enda mer overbevist. Helt fra barnsben av har jeg fått en oppdragelse hvor omsorg for skaperverket har vært helt naturlig. Vestlandsk nøysomhet, flerbruk og gjenbruk var helt naturlig på småbruket i Nordfjord hvor vi langt på vei hadde naturallusholdning til langt ut på 90-tallet. Fisken vi spiste dro vi selv opp av sjøen. Kjøttet fikk vi av våre egne sauer, eller fra vilt i skog og mark. Bær, frukt, poteter og til dels grønnsaker dyrket vi selv. Vi brukte naturen rundt oss til rekreasjon og reiste aldri på dyre ferier. Bil hadde vi heller ikke. Dermed har jeg som voksen hatt problemer med helt å tilpasse meg den nytelses- og forbrukskulturen som vi har i vår del av verden i dag. Reklamens «fordi du har fortjent det» og «du må unne deg...» vekker mange spørsmål og til dels protest i meg. Noen blir kanskje irritert på meg når jeg stiller spørsmål ved om de må reise så mye som de gjør, eller om de ikke kan la bilen stå og bruke sykkelen litt mer. Jeg sitter som de fleste andre i glasshus når det gjelder tematikken, men den er ikke desto mindre viktig å ta fatt i.

Gjennom mitt arbeid som informasjonskonsulent og journalist i Normisjon har jeg blitt kjent med mange diakonale prosjekter som hjelper mennesker til et bedre liv enten de har fokus på skole, helse eller landsbyutvikling. Dette har Normisjon gjort siden starten i 1867 (da var navnet Santalmisjonen). Men verden har endret seg siden den gang, blant annet ved en overhengende klimatrussel. I Normisjons prosjektkatalog finner jeg ikke mye som speiler den utfordringen. Så da vår generalsekretær Rolf Kjøde våren 2007 oppnevnte et miljøutvalg som utarbeidet en miljørapport til Landsstyret «En grønnere Normisjon», hvor ønsket var at organisasjonen skulle arbeide for høy miljøprofil og gå foran som et eksempel, ble jeg svært glad. Og desto mer skuffet da dette ble nedstemt i Landsstyret som en sak vi ikke hadde kapasitet til å gjøre noe med. Det var så mye annet som var viktigere.

Alt dette har motivert meg til å gå i gang med en masteroppgave hvor jeg kan kombinere mitt engasjement for skaperverket med misjonsengasjementet. Kan jeg finne gode begrunnelser i misjonsoppdraget for at også et ansvar for skaperverket og miljøet hører med? Har Bård Mæland rett i sine antagelser om at troen på Gud som skaper står i fare i misjonsbevegelsen og at man ikke gjør noe av bekvemmelighetshensyn? Hva sier misjonsorganisasjonene selv om denne problematikken? I utgangspunktet ønsker jeg å finne at et ansvar for klima og miljø

er en berettiget oppgave for misjonsbevegelsen også. Jeg håper å kunne hjelpe dem til å se det.

1.3 Tema og problemstilling

«Alle snakker om været, men ingen gjør noe med det», lyder et munnhell. Jeg tror ikke vi kan si det lenger. Vi har gjort noe med det. Vårt klima har blitt både villere, våtere og varmere de siste årene, og jeg tror, med støtte i seriøs forskning, at disse forandringene i stor grad er menneskeskapte. Sikkert er det at klimaet i hele verden har forandret seg. Været ødelegger, enten det er flom som skyller vekk hus, hjem og menneskeliv, dyrket jord og dermed folks livsgrunnlag, ville orkaner som raserer alt de kommer over, eller det er tørke som ødelegger og tar liv. Og som alltid; det er de fattige land som lider mest, det er der menneskene erfarer klimaendringene sterkest. Er vi i ferd med å ødelegge vårt eget livsgrunnlag på jorden? Kan vi si at moder jord selv lider, at vi utøver vold mot henne som vår neste? Kan vi gjøre noe med det, og fremfor alt – *hvem* skal gjøre noe med det? Det er en utfordring for nasjonal og internasjonal politikk og det er en utfordring for enkeltmennesker over hele kloden. Problemet er at trusselen kommer fra den livsstil vi fører vi som lever det «gode liv» på jord med våre effektive oljedrevne transportmidler, feriereiser etc. Vi er vår egen trussel. Mellom enkeltmennesket og topp-politikken, enten nasjonalt eller internasjonalt, befinner seg de mange ulike interesseorganisasjoner og kirke- og trossamfunn. Det er der folk flest finner sammen ut fra hvilke interesser, meninger og tro de har. Misjon er et interessefelt jeg etter hvert har blitt godt kjent med. Menneskelig lidelse har alltid vært en utfordring misjonsarbeidet har tatt tak i. I dag er menneskeskapte klimaforandringer kanskje den aller største trusselen mot mennesker i de land misjonsorganisasjonene arbeider i. Tar de det på alvor? Skal de engasjere seg – og hvordan?

Jeg er altså interessert i både de antatt menneskeskapte klimaforandringene i verden og i misjon. Har misjonsorganisasjonene i Norge i dag et ansvar for å bremse en negativ utvikling? Hva tenker de selv om dette? Da blir det nærliggende å spørre dem om hvordan de definerer misjonsoppdraget i vår tid? Har verdens klimakrise endret misjonsorganisasjonenes måte å arbeide på ute og hjemme? Misjon formidler et budskap om frelse. Gjelder budskapet alt Gud har skapt, eller tenker misjonsledere at jorden/verden er noe vi skal frelses bort fra?

I samfunnet og mediene nasjonalt og internasjonalt er det en løpende debatt om klimakrise og hva som kan gjøres. Lar norske misjonsorganisasjoner seg engasjere i denne debatten? Kan,

vil og skal de engasjere seg ut fra misjonsoppdragets innhold slik Jesus formidler det? Jeg spisser det inn mot utfordringene som ligger i klimakrisen verden nå erfarer, og jeg ønsker å se på og drøfte om misjonsorganisasjoner kan ta sin del av ansvaret, om det er deres agenda eller ei ut fra misjonsoppdraget gitt i Det nye testamentet fortrinnsvis. Så blir det altså interessant å se på hvordan den enkelte organisasjon tolker misjonsoppdraget, er de enige? Ut fra alle spørsmålene mine har jeg utformet problemstillingen:

Hvordan drive misjon i klimakrisens tid?

Jeg velger å møte problemstillingen fra tre vinkler; jeg går til fem norske misjonsorganisasjoner, jeg går til økoteologien og til klimaforskningen. Dessuten er det naturlig å se på hva Den norske kirke tenker i debatten. Dermed har jeg tre delproblemstillinger som jeg håper skal belyse den overordnede.

Hvordan tenker norske misjonsorganisasjoner og deres ledere om misjon og klima?

Hva sier forskning om klimakrisen verden står overfor, og hvilken debatt vekker klimaforskning i samfunnet?

Hvordan reflekterer teologien rundt klimakrisen i verden?

1.4 Metode og materiale

Min masteroppgave er et forsøk på en kvalitativ undersøkelse basert på dokumentanalyse og intervju. «Å forske kvalitativt innebærer å forstå deltakernes perspektiv,» sier May Britt Postholm.¹ Jeg ville finne ut hvordan de begrunner enten hvorfor de skulle engasjere seg i klimadebatten, eller la det være. Avisen *Vårt Land* og miljøorganisasjonen Grønn Hverdag testet 23 sommerstevner fra like mange bevegelser/organisasjoner. Jeg har måttet avgrense mitt materiale langt mer. Siden jeg kjenner Normisjon godt, er det naturlig å ta organisasjonen med i min undersøkelse. Men jeg ser at det ligger et problem der fordi jeg ikke klarer å ha den samme distansen til organisasjon som til andre jeg velger å se på. Dette vil jeg komme tilbake til i metodekapittelet, (kap to). I tillegg ønsker jeg å gå til noen «naboer» det er naturlig å sammenligne seg med. Jeg velger å se på klimaengasjementet hos til sammen fem misjonsorganisasjoner med nærhet til Den norske kirke, som jeg selv er del av og kjenner, og som på en eller annen måte definerer seg innenfor evangelisk (luthersk) tradisjon. Valget falt på Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM), Det norske Misjonsselskap (NMS), Misjonsalliansen og Areopagos i tillegg til Normisjon. Jeg valgte disse fem også fordi de alle er medlemmer av Norsk Råd for Misjon og Evangelisering (NORME), et organ som sier om

¹ Postholm 2010:17

seg selv at « vi arbeider for å binde sammen nasjonale og internasjonale nettverk som på forskjellige vis arbeider med spørsmål knyttet til misjon og evangelisering og fungerer som bindeledd for organisasjoner og kirkesamfunn opp mot disse.»² Interessant er det også at NORME er sterkt knyttet til Lausanne-bevegelsen. Den hadde sin tredje store internasjonale konferanse i Cape Town høsten 2010. Jeg har derfor funnet det naturlig å gi også den plass i oppgaven min i samme kapittel som jeg foretar dokumentanalysen fra de fem misjonsorganisasjonene jeg har valgt. Dermed blir boken *Misjon til forandring* (2011) hvor Lausanne-erklæringen er med en sentral bok i dette arbeidet. Jeg velger også å gå tilbake i tid, til den første Lausanne-pakten fra 1974 og til den neste Manila-erklæringen fra 1989 for å se på hvordan det sosio-politiske engasjementet har utviklet seg i Lausanne-bevegelsen.

Jeg fant at jeg måtte nærme meg organisasjonene på mer enn en måte, men ønsket å gjøre det på måter som ville binde resultatene sammen. Derfor valgte jeg å gå inn i dokumenter som sier noe om organisasjonene og hva de skal gjøre, og jeg bestemte meg for å intervjuere lederne av organisasjonene. Jeg kontaktet først organisasjonene og ba om å få deres strategiplaner/handlingsplaner for inneværende periode og også deres grunnlagsdokumenter. Jeg har gjort en dokumentanalyse av disse dokumentene hvor jeg har søkt etter ord og tanker om vern av skaperverket og et klimaperspektiv på arbeidet. I tillegg har jeg søkt på de fem organisasjonenes nettsider på jakt etter prosjekter og artikler om mitt tema. Helt fra starten har jeg dessuten ønsket å snakke med organisasjonene om deres engasjement for skaperverket. Men hvem skulle jeg velge å be om en samtale? Skulle jeg velge en informasjonsansvarlig i hver organisasjon, en som eventuelt ville ha et særskilt engasjement for mine spørsmål, eller skulle jeg la det bli så demokratisk som mulig – velge øverste leder i hver organisasjon? Valget falt på det siste. De representerer bredden i organisasjonene og er ansiktet utad. De har ikke anledning til å fordype seg i et spesielt fagområde i organisasjonen, men er programforpliktet på å vite noe om hele arbeidet. Jeg velger dermed en kvalitativ undersøkelse basert på en semistrukturert intervjuemetode. Jeg valgte denne intervjuemetoden fordi den er åpen nok til å bli en samtale, men styrt nok til å gi meg svar på de spørsmål jeg hadde, og hjelp nok til å holde både meg og intervjuobjektene til saken og ikke la dem komme inn på tema innenfor misjon som de gjerne har mer lyst til å snakke om. Ved å reflektere så pass nøye over hva jeg ville spørre om, tenkte jeg at jeg ville oppnå større trygghet i meg selv til å styre samtalen. Spørreskjema, eller det å be dem svare på spørsmål skriftlig, ville gi meg

² www.norme.no

altfor snevre svar. Jeg tenkte at samtale også gir anledning til å finne fram til gjemte holdninger, tanker og kunnskap hos intervjuobjektet. Spørsmålene mine, så åpne som mulig, siktet seg inn på temaene skapelsesteologi i forhold til frelsesteologi, misjonsoppdraget i vår tid, Lausanne og NORME. Jeg hadde en bevisst tanke om rekkefølgen; fra teologi til misjonsoppdraget, innom Lausannebevegelsens syn på misjon til klima, og så konkret til hva organisasjonene gjør eller kan tenke seg å gjøre. Disse to metodene sammen tenkte jeg ville bidra til å belyse problemstillingen min. Funnene fra dokumentanalysen og fra intervjuene blir analysert i kapittel tre og fire i oppgaven.

Miljøvern eller vern om skaperverket er et stort tema som innbefatter alle deler av livet på jorden. Det blir for stort å gape over hele problematikken i en masteravhandling. Jeg velger å fokusere på problematikken «menneskeskapt klimaendring» slik den beskrives av blant annet FN. «FNs klimapanel (IPCC) understreker at det er meget sannsynlig at menneskets utslipp av klimagasser har forårsaket mesteparten av den observerte globale temperaturøkningen siden midten av 1900-tallet.»³ Når det gjelder forskning innenfor klima har jeg i hovedsak valgt å bruke Universitetets nettside cicero.uio.no og klif.no fra Klima- og forurensningsdirektoratet i tillegg til boken *Hva er klima* (2009) av Erik Kolstad og Øyvind Paasche.

Intervjuene med de fem misjonslederne er primærkilder i oppgaven. Siden spørsmålene er laget til dels på bakgrunn av misjonsorganisasjonenes dokumenter er disse også sentrale kilder. I mitt teologiske kapittel vil jeg bruke Roald Kristiansens *Økoteologi* (1993), flere artikler i boken redigert av Bård Mæland og Tom Sverre Tomren: *Økoteologi – Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi* (2007), blant annet Kjetil Aanos artikkel som er direkte knyttet opp til misjonsbevegelsen; «Økoteologi og misjon». Martin Ishøys *Klimaklar Kristendom – Miljøteologiske begrunnelser* (2009) og Sallie McFague: *Klimateologi – Gud, verden og global opvarmning* (2010). I masteroppgavens drøftingsdel ser jeg empiri og teologi i sammenheng.

For å se på klimadebatten i samfunnet er det naturlig å gå til norske aviser og nettaviser i tillegg til publikasjoner og nettsider tilhørende blant annet organisasjonen Framtiden i Våre Hender, Grønn Hverdag m.fl.

³ www.cicero.uio.no/klima

1.5 Oppbygging

Etter første kapittel med innledning og valg av metode, følger kapittel to: «Metode» hvor jeg redegjør for valg og praktisk fremgangsmåte samt refleksjoner rundt erfaringer jeg gjorde. I kapittel tre «Klimaperspektiv i fem norske misjonsorganisasjoner» foretar jeg en dokumentanalyse av fem misjonsorganisasjoners verdigrunnlag og handlingsplaner/strategiplaner ut fra et klimaperspektiv. Innledningsvis sier jeg at jeg har valgt disse fordi de alle er medlemmer i Norsk Råd for Misjon og Evangelisering (NORME) som i sitt verdigrunnlag sier de er forpliktet på Lausanne. Dermed er det viktig for meg å vise hva Lausanne sier om å ta vare på skaperverket i dette kapitlet, og da gjennom et klimaperspektiv, og i siste del av kapitlet sammenligne organisasjonenes planer ut fra Lausanne sine retningslinjer på dette området. Kapittel fire er basert på intervjuene jeg har gjort med fem ledere i norske misjonsorganisasjoner. Kapitlet inneholder en tematisk framstilling av informantenes svar (vedlegg en) Det handler om deres tanker om skapelsesteologi i forhold til frelsesteologi, forholdet menneske og natur, deres forståelse av begrepet holistisk misjon, deres tilknytning til Lausanne og NORME og deres syn på i hvilken grad misjonsorganisasjonen de leder skal engasjere seg i problematikken klimakrise.

I kapittel fem «Klimaforskning og klimadebatt» vil jeg vise hva debatten om klimaendringene i verden i dag handler om. Hva sier aktuell og seriøs forskning? Poenget er ikke for meg å vise hva som er galt eller rett – det har jeg ikke ferdigheter til, men jeg ønsker å vise at debatten er der og jeg ønsker å vise hva den handler om. Jeg tar for meg klimaforskningens unge historie. Jeg går til FNs eget klimapanel for å se på hva de har gjort, hvordan de tenker og hva de foreslår og mener og jeg ser på norske myndigheters engasjement og handlingsplaner på området. Siste del av kapitlet tar for seg Den norske kirkes engasjement i debatten med særlig tilbakeblikk til kirkemøtet i 2007 som satte miljøkampen på kirkens dagsorden mer enn noen gang tidligere, og et blikk på kirkemøtet 2012 hvor engasjementet blir vurdert.

Kapittel seks er et deskriptivt teorikapittel hvor jeg ser på hva seks fagteologer sier om dagens klimakrise i forhold til ansvar og engasjement hos kirke og misjon. I kapittel sju drøfter jeg så noen av mine funn fra dokumentanalyse og fra intervjuene ut fra hva den utvalgte teologien sier. Henger fagteologien sammen med praksis? Er det noen sammenheng? Spriker det? Hva vil jeg ta med videre og hva tenker jeg at kirke og misjonsbevegelse må avgrense seg fra.

Kapittel åtte inneholder oppsummering og et utblikk hvor jeg prøver å komme med en appell til misjonsbevegelsen om å engasjere seg i klimaproblematikken. Til sist er der et forslag til hva videre forskning kunne arbeide med.

2.0 Metode

2.1 Forberedelse av intervju

Alle mine fem informanter ble først kontaktet av meg via e-post. Jeg presenterte meg som masterstudent på MF og spurte om jeg kunne møte dem til halvannen times intervju om «aktuelle utfordringer for misjon i dag». Jeg valgte å ikke være mer presis enn det siden mitt ønske var at de ikke skulle forberede seg spesielt på dette, jeg ville møte dem på mitt felt der hvor de nå er, «avsløre» om det virkelig er en interesse der for mitt tema, eller om de ville komme til å « snakke meg etter munnen» - for å sette det litt på spissen. Jeg sa også at jeg hadde lest og jobbet med deres verdigrunnlagsdokumenter og handlingsplaner/strategiplaner. Jeg ba om å få møte dem på et sted vi kunne snakke uforstyrret og at jeg ville bruke båndopptaker. Siden de ville bli intervjuet i regi av sine stillinger som generalsekretærer, ville jeg bruke fullt navn både på organisasjonen og dem i masteroppgaven. I e-posten sa jeg også at de ville få en telefon fra meg et par dager senere. Direktør i Areopagos, Raag Rolfsen, sendte meg straks svar tilbake og sa at han gjerne ville være med på dette, og at jeg bare måtte ringe. Dermed ble min første intervjuavtale fort spikret. Det var på sett og vis litt merkelig å sende samme formelle e-post til Rolf Kjøde i Normisjon siden jeg kjenner ham som kollega, men det gjorde jeg samtidig som jeg skrev at det nå var masterstudenten og ikke kollegaen som kontaktet ham. Kjøde kjenner også til tema for masteroppgaven, noe som er naturlig siden vi jobber sammen. Jeg var litt urolig for at det ville legge ekstra føringer for intervjuet. Den tredje intervjuavtalen jeg fikk i boks var med generalsekretær Jeffrey Huseby i NMS. Siden han bor og arbeider i Stavanger var det ikke like lett som med de andre som alle er i Oslo. Men Huseby var samarbeidsvillig og fant et tidspunkt for treff en dag han var i Oslo. I en e-post sa han at han gjerne ville stille opp og at det var greit at jeg brukte båndopptaker, men han ønsker at båndet skal slettes når oppgaven er ferdig. Han sa også at han ønsket å få spørsmålene tilsendt på forhånd og at han ønsket å lese gjennom teksten hvor jeg siterer ham. Dette stilte meg overfor krav jeg ikke hadde tenkt helt gjennom. Jeg ringte ham og sa at han ikke ville få spørsmålene fordi ingen av de andre fikk anledning til å se dem og fordi jeg ikke ønsket at han skulle forberede seg på et spesielt tema. Dette godtok han. De andre ønskene kunne jeg imøtekomme. Alle informantene fikk lese transkribert materiale og filene med opptak skal slettes. Både Arnt H Jerpstad og Øyvind Åsland har kontor i Oslo og hadde tid og mulighet til å møte meg.

2.2 Intervjuguide

Selve intervjuguiden er vedlagt, (vedlegg 1) Jeg valgte den åpne semi-strukturerte intervjuformen fordi den tillot meg å hoppe i spørsmålene ut fra hva intervjuobjektene mine svarte. Jeg jobbet meg gjennom spørsmålene jeg ville stille sammen med begge veiledere. Utgangspunktet mitt var funn jeg hadde gjort ved å jobbe med handlingsplaner og grunnlagsdokumenter. Jeg fant blant annet en tydelig definert frelsesteologi, men ikke så tydelig skapelsesteologi i dokumentene (se kap.tre). Jeg tenkte at intervjuet, sammen med en dokumentanalyse, ville gi meg best mulig informasjon om temaet mitt fordi det ville avsløre holdninger i tillegg til å gi meg konkrete svar på spørsmålene. Jeg sier med Steinar Kvale:

Forskningsintervjuet er en mellommenneskelig situasjon, en samtale mellom to partnere om et tema av felles interesse. Det er en bestemt form for menneskelig interaksjon hvor kunnskapen fremkommer gjennom dialog. Interaksjonen er hverken så anonym eller nøytral som når en person svarer på spørsmålene i et spørreskjema, og heller ikke så personlig og emosjonell som et terapeutisk intervju.⁴

Tema misjon har jeg som felles interesseområde med informantene, men ikke nødvendigvis klima. Jeg ønsket å innlede samtalene ved at de fikk fortelle om sin bakgrunn og seg selv. Dernest om hvordan handlingsprogram/strategiplaner har blitt til. Dette fordi jeg ønsket et innblikk i hvor grundig arbeidet med planene er. Dernest ville jeg gå over til å snakke med mine informanter om deres syn på vektleggelsen av det skapelsesteologiske i forhold til det frelsesteologiske, deres syn på naturen, på hva misjon i dag er, hva holistisk misjon vil si for dem, deres tilknytning til Lausanne-bevegelsen og deres syn på dens sosio-politiske linje og tanker om hva integrert/holistisk misjon er. Videre om organisasjonens tilknytning til NORME. Til sist om deres tanker om klimasituasjonen i verden i dag og hvor vidt de mener deres organisasjon har ansvar for å bidra i debatten og konkret gjøre noe med situasjonen på de arenaer den opererer. Jeg tenker på innhold i forkynnelse, blader, magasin og nettside, undervisningen ved skolene, prosjekter i samarbeidslandene etc, alt ut fra hva som er aktuelle områder for den enkelte organisasjon. Jeg gikk flere runder med meg selv og også med veilederne mine før jeg endte på spørsmålene i vedlagte intervjuguide.

2.3 Informantene

Felles for mine informanter er at de alle er menn og øverste leder i sine organisasjoner. Fire av dem er teologer, en er sosionom. Tre av teologene er ordinerte prester i Den norske kirke. Det er 13 år mellom den eldste og den yngste av dem, de er født i perioden 1958-1971. Ergo

⁴ Kvale 1997:73

vil jeg si at de tilhører samme generasjon. Alle misjonsorganisasjonene de er ledere for er medlemmer av NORME som er forpliktet på Lausanne, men bare to av lederne; Rolf Kjøde i Normisjon og Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband, kjenner Lausanne-bevegelsen personlig og har et personlig engasjement der. Rolf Kjøde er den av de fem som har vært lengst i stillingen som generalsekretær, siden 2003. Tre av dem er temmelig nye i sine stillinger, 2010 og 2011. De etterfølger ledere som har sittet lenge i stillingene. Vi kan kanskje snakke om et generasjonsskifte? I kapittelet hvor jeg presenterer intervjuene vil jeg også gi en kort omtale av hver av de fem ledernes utdannelse og yrkesbakgrunn.

Det er også flere ulikheter som er interessante for valget mitt. Organisasjonene er grunnlagt i perioden 1842 (NMS) til 1926 (Areopagos). Det er altså et aldersspenn på 84 år fra den første til den siste. Det betyr gjerne at det i utgangspunktet har vært forskjellige syn på hva misjon er i disse organisasjonene? Areopagos er i dag en stiftelse og ikke en organisasjon. Det ble den fordi organisasjonen i 1995 solgte et landområde i Hong Kong og ble eier av et svært stort pengebeløp som måtte forvaltes på best mulig måte. Men nå ønsker Areopagos, i følge direktør Raag Rolfsen, igjen å bli en organisasjon. Da jeg deltok på Areopagosdagen i november, la jeg merke til at de presenterte seg som en misjonsorganisasjon. Det samme gjøres i kolofonen i medlemsbladet *Tørst*. Raag Rolfsen er direktør og ikke generalsekretær som er tittelen til lederne i de andre organisasjonene. Man kan da spørre seg om det er helt representativt å ta med Areopagos. Jeg sier ja fordi jeg da får en større bredde å sammenligne med. Misjonsalliansen har utelatt ordet *luthersk* i sin programerklæring uten at jeg i utgangspunktet visste noe om hvorfor. Men ellers har alle en tilknytning til Den norske kirke.

2.4 Intervjusituasjonen

Bortsett fra Jeffrey Huseby fra NMS møtte jeg alle informantene mine på kontoret deres. Jeg dro til dem til avtalt tid, og de hadde satt av tid til meg med beskjed til kolleger om at de ikke ville forstyrres. Det fungerte. Ingen av dem måtte ta telefoner el.l underveis. Bruk av båndopptager var en ny erfaring for meg. Jeg prøvde den først på Raag Rolfsen i Areopagos og var så usikker på om den virkelig virket, at jeg mistet konsentrasjonen og måtte stoppe opptageren. Han viste full forståelse for det. Vi fant så ut at den virket og fortsatte. Etterpå tenkte jeg at denne lille saken kanskje ble en oppmyker av situasjonen? Siden jeg brukte opptager og ikke noterte noe særlig hadde jeg mulighet for fullt fokus på mimikk og kroppsspråk hos samtalepartneren. Jeg kunne se når de nølte, måtte tenke seg om to ganger,

ble usikre, eller ivrige og svært overbeviste. Jeg fant at det likevel ble vanskelig å bruke denne kunnskapen videre fordi det ble for personlig siden de stod frem med fullt navn.

Raag Rolfsen og Jeffrey Huseby møtte jeg for første gang i forbindelse med intervjuet, de tre andre kjente jeg. To av dem, Rolf Kjøde og Arnt H. Jerpstad, er/har vært mine kolleger.

Øyvind Åsland har jeg tidligere vært sammen med i en arbeidsveiledningsgruppe på tvers av organisasjoner. Siden jeg hadde fire av intervjuene på kontoret til informantene, var det jeg som var «gjest» og ble bydd på kaffe. Jeg merket forskjellen da jeg inviterte Jeffrey Huseby med på kafé i Oslo og bød ham på kaffe. Da hadde jeg plutselig kontrollen over situasjonen på en annen måte enn når jeg var gjest på deres hjemmebane. Dette ble selvsagt også spesielt da jeg intervjuet Rolf Kjøde i en setting hvor vi begge er hjemme. Der måtte jeg kjempe med at mine egne meninger, lysten til å diskutere dukket opp i større grad. Jeg startet samtalene med intervjuobjektene ved å fortelle litt om meg selv og masteroppgaven min. Jeg fortalte så hvordan jeg tenkte meg gangen i samtalen, lot dem stille spørsmål til dette og til meg. Så lot jeg dem fortelle litt om seg selv, utdanning og yrkesbakgrunn først og fremst. Jeg noterte mens de fortalte om seg selv fordi jeg tenkte det kunne være greit å la dem lande litt i situasjonen før opptageren ble slått på. Ingen av dem hadde på forhånd protestert på at det skulle brukes båndopptager, og jeg opplevde informantene som avslappet i forhold til at den ble brukt. Intervjusituasjonen med Jeffrey Huseby, en søndag kveld på en kafé i Oslo i påvente av nattoget til Stavanger for hans del, var selvsagt en annen enn for de andre som jeg møtte på kontoret i arbeidstiden. En kafé er en mer avslappet setting på et tidspunkt hvor man vanligvis er mer avslappet enn i arbeidstiden. Men kanskje var det mer tilfellet for meg enn for ham som hadde vært i Oslo-området hele helgen på jobboppdrag? Om settingen var mer uformell og avslappet, så merket jeg at bevegelser og lyd i lokalet rundt oss også kunne virke forstyrrende på konsentrasjonen både hos meg og ham. Vi oppholdt oss i en ende av lokalet og han satte seg med ryggen til rommet og ble gjerne dermed mindre forstyrret enn jeg som hele tiden så alle som kom og gikk. Intervjuguiden var til særlig hjelp for meg i samtalen med Huseby. Den hjalp meg å holde fokus.

2.5 Transkriberingsprosessen

Jeg var positivt overrasket over hvor gode opptakene ble rent lydmessig. Det var ingen problem for meg verken å høre hva jeg selv eller intervjuobjektet mitt sa. Siden jeg intervjuet Jeffrey Huseby fra NMS på en kafé i Oslo hvor det var flere andre til stede, ble det en slitsom transkriberingsprosess med «mye støy på linjen.» Jeg hadde likevel ingen problemer med å oppfatte hva han eller jeg selv sa mens jeg transkriberte. Jeg hadde ingen erfaring med det å

transkribere fra før av, men skjønte fort at det skjer en tolkning i denne prosessen. Tale og skriftspråk er to forskjellige ting. Når skulle jeg sette punktum? Skulle jeg ta med et hvert «æh, tja...men.....nei la meg nå ta det fra starten av, glem det jeg sa nå, etc»? Hos Kvale finner jeg «Enhver transkripsjon fra en kontekst til en annen medfører en rekke vurderinger og beslutninger. Transkripsjonenes konstruksjonsmessige natur fremgår ved å se nærmere på deres pålitelighet og gyldighet.»⁵ Jeg fikk lange og utførlige svar fra mine informanter. Alt kunne ikke brukes – da ville oppgaven blitt altfor lang. Det ble et utførlig stykke arbeid å gå inn i det transkriberte materialet og velge ut hvilke svar jeg ville ta med meg for analyse og videre drøfting. Jeg valgte å plukke sitater hvor de skilte seg tydelig fra hverandre, eventuelt hadde sammenfallende svar. Mange ganger tok de også opp igjen tråden og svarte på sett og vis flere ganger på samme spørsmål. Da måtte jeg velge ut for å unngå at det ble for langt – skulle jeg ta første eller andre svarversjon? Tok de opp igjen tråden for å pynte på svaret? Jeg valgte stort sett å bruke første versjon fordi den kom først – rett fra hjertet.

Alle informantene fikk siden sine svar tilsendt på e-post, de som jeg valgte å bruke vel å merke, for gjennomlesning og godkjenning. Fire av dem svarte at de opplevde å bli riktig sitert, de hadde bare små innvendinger, som årstall og skrivemåten av navnet deres. Ingen av dem lurte på hvorfor jeg hadde tatt bort noe av det de sa. Kanskje husket de ikke helt alt sammen? En av dem sa at det nesten var skremmende hvor nøyaktig jeg hadde sitert ham. Jeg tolker det dit hen at han kjenner seg igjen i den muntlige formen som transkriberingsprosessen gir. En av informantene likte ikke det muntlige språket og hadde ønske om å modifisere svaret. Jeg transkriberte på nytt det aktuelle svaret og sendte ham, samtidig som jeg fjernet helt en setning han ikke ville ha med. Kanskje handler dette om at han svarte i embets medfør og under fullt navn og kjente på ansvaret for hvordan han kom til å fremstå utad? Kanskje han opplevde at det ble for «dristig» i lys av hans lederstilling?

2.6 Metodisk refleksjon

En åpenbar svakhet med masteroppgaven min er at utvalget misjonsorganisasjoner er begrenset til fem ganske så like organisasjoner. Siden det er et ønske hos meg å bidra til at misjonsbevegelsen får øynene opp for at deres bidrag i klimadebatten, både teologisk og praktisk, kan utgjøre en viktig forskjell, tenker jeg at det hadde vært fint å gå til en større bredde av misjonsorganisasjoner i Norge slik avisen *Vårt Land* gjorde sist sommer, men det

⁵ Kvale 1997:102

lar seg ikke gjøre innenfor omfanget av en masteroppgave. Jeg skulle også gjerne hatt med en eller to kvinnelige ledere for å se om de eventuelt ville tenke litt annerledes. Dersom jeg hadde tatt med organisasjonen Himalpartner (tidligere Tibetmisjonen), kunne det problemet vært løst, men det tenkte jeg på litt for sent. Samtidig har det overrasket meg at lederne av disse organisasjonene tenker svært forskjellig om temaet- fra å begrunne et engasjement for skaperverket i første trosartikkel til å si at det ikke er en del av misjonsoppdraget, men tilhører alle menneskers etiske ansvar.

En annen svakhet ved undersøkelsen er at det er meg som har utført alt sammen – dokumentanalyse, intervju, transkribering og analyse. Selv om min veileder har kikket meg i kortene, er det min tolkning fullt og helt som blir uttrykt i denne besvarelsen. Den er selvsagt ikke objektiv, om man aldri så gjerne vil. Siden alle mine informanter er navngitte og offisielle personer, er det noen momenter jeg finner det svært vanskelig å skulle drøfte her. Jeg merker at jeg uvilkårlig sammenligner dem. Noen tok spørsmålene svært kjapt og svarte nesten før jeg rakk å stille spørsmålet helt ut. Andre sa «hva mener du med det?» til noen av spørsmålene. Jeg merker at jeg sammenligner deres teologikunnskaper, begreper, retorikk og kroppsspråk, men jeg ville finne det uetisk å bruke slike tanker og inntrykk i denne oppgaven. Dette skal ikke være en sammenligning av mennesker. Dermed blir det «tekstens bokstav» og ikke så mye «tekstens ånd» jeg kan bruke i analysen min. Den uttrykte meningen i det de sier må være det gyldige for meg. Jeg må ta for gitt at de står for det de sier. Mine informanter opptrer i regi av sin profesjon. Derfor var jeg ikke så opptatt av, som ellers i kvalitative intervjuer, å skjelve så mye mellom mine forskningsspørsmål og spørsmålene jeg stilte til informantene.

Gode intervjupersoner er samarbeidsvillige og motiverte, de er veltalende og kunnskapsrike. De er ærlige og konsistente, de svarer konsist og presist på intervjuerens spørsmål, de gir sammenhengende fremstillinger og motsier ikke seg selv hele tiden. De holder seg til intervjuemnet og sporer ikke av gang på gang.⁶

Det var slik jeg opplevde mine informanter. Kvale sier samtidig at den ideelle intervjuperson ikke finnes og at ulike personer passer for ulike intervju typer. Mine informanter er av sine organisasjoner valgt til å være ansikt utad. De skal kunne uttale seg ved den type intervju som jeg har gjort. Det har både sin styrke – det var ikke vanskelig å få dem til å snakke og de hadde tanker og meninger om det jeg var ute etter. Samtidig som noen av organisasjonene, men bare noen, har ansatte som har langt mer ekspertise på emnet enn lederne. Jeg fant at det

⁶ Kvale 1997:91

ville bli urettferdig å intervju «ekspertene» i noen organisasjoner når jeg ikke kunne gjøre det i alle.

Jeg følte meg fristet til å endre intervjuguiden min underveis ut fra tanker, meninger og kunnskap som informantene delte med meg. Et spørsmål som jeg ikke stilte til de to første misjonslederne var «Tror du Jesus ville vært klimaaktivist om han hadde levd på jorden i dag?» Jeg følte at spørsmålet presset seg fram og tydeliggjorde, for meg selv i alle fall, hva jeg var ute etter. Misjonsorganisasjoner som sier de ønsker å gjøre folk til disipler, hva tror de Jesus hadde gjort i møte med den verden vi har i dag?

Validiteten bestemmes ofte ved at man stiller spørsmålet: Måler du det du tror du måler? (...) I en bredere tolkning har validitet å gjøre med hvilken grad en metode undersøker det den er ment å undersøke, i hvilken grad våre observasjoner faktisk reflekterer de fenomenene eller variablene som vi ønsker å vite noe om.⁷

Jeg vet at jeg ikke har fått mine informanternes innerste tanker. Dette er det de vil presentere i embets medfør. Derfor tror jeg at jeg gjennom min undersøkelse har funnet det jeg er ute etter. Videre blir spørsmålet om validitet og reliabilitet i denne oppgaven spørsmål om logisk sammenheng mellom dokumentene jeg har analysert og svarene intervjuene har gitt meg. Det ble viktig for meg å finne ut hvor viktige og gjennomarbeidede strategidokumentene var. Jeg stilte spørsmål rundt denne prosessen og bruken av dokumentene i det daglige arbeidet. Jeg fant at alle organisasjonene har brukt god tid, fra ett til to år, på prosessen.

Strategidokumentene har vært gjennom flere høringer. Generalsekretær/direktør har vært helt sentral i dette arbeidet. Intervjuene ble en forlengelse av dokumentene. De skisserer jo ønsker og mål, mens intervjuene gjerne «avslører» realiteten? Intervjuene er dessuten et forsøk på å finne hvordan lederens tanker og visjoner samsvarer med organisasjonen han leder. Jeg sa til informanter som spurte om å få spørsmålene tilsendt på forhånd at jeg ikke ville de skulle «lese seg opp» på noe, eller forberede seg spesielt. Mitt ønske var å finne deres spontane reaksjoner og tanker ut fra spørsmålene mine. Dermed ble også generalsekretærene viktige fordi de skal vite litt om alt arbeidet som foregår. Jeg er fullt klar over at det er deres offisielle tanker og meninger jeg har fått, ikke hva de eventuelt innerst inne måtte tenke om misjon i vår tid – det er godt mulig at noen kjenner på tvil og uenighet med organisasjonen de leder. Flere er nyansatte og har gått inn i en tung tradisjon. Men siden det er organisasjonenes forståelse av seg selv og misjon i vår tid preget av klimakrise jeg er ute etter å kartlegge, ble det riktig å gjøre det på denne måten.

⁷ Kvale 1997:165

Jeg hadde for så vidt en hypotese da jeg begynte arbeidet med oppgaven, nemlig Bård Mælands tanke (se 1.1) om at misjonsorganisasjonene i en lavkirkelig tradisjon tenker at alt skal gå til grunne og man trenger av den grunn ikke å ta vare på det skapte. Men dette er ingen vitenskapelig basert hypotese. Jeg nærmer meg problemstillingen min gjennom empiri og samler inn data om det jeg ville finne ut av. Siden lar jeg empiri og økoteologi møtes flere ganger i drøftingskapittelet (se 7) hvor jeg prøver å gjøre rede for hva helhetlig misjon i vår tid kan være. Det er derfor rimelig å si at jeg har brukt en abduktiv tilnæringsmetode til problemstillingen i oppgaven. «Abduktiv tilnærming starter fra empirien (som induksjon) men aksepterer betydningen av teorier og perspektiver i forkant og/eller i løpet av forskningsprosessen.»⁸ Jeg begynte med data fra dokumenter og intervju, deretter gikk jeg til økoteologien for å se om jeg fant samsvar og forskjeller. Jeg finner at denne åpne metoden har vært den mest fornuftige i arbeidet med dette prosjektet. Den har åpnet opp for dialog mellom empiri og teologi.

⁸ Tjora 2012:218

3.0 Klimaperspektiv i norske misjonsorganisasjoner

I dette kapitlets første del vil jeg gi en dokumentanalyse av verdidokumenter og handlingsplaner fra mine utvalgte fem norske misjonsorganisasjoner: Areopagos, Normisjon, Det norske Misjonsselskap (NMS), Misjonsalliansen og Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM). Jeg tenkte i utgangspunktet at et annet fellestrekk for disse fem organisasjonene er at de regner seg som evangelisk-lutherske misjonsorganisasjoner. Det stemmer dog bare for to av dem; Normisjon og Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM). Det Norske Misjonsselskap (NMS) ønsker å være en økumenisk åpen organisasjon med luthersk ståsted. Misjonsalliansen sier de er en frittstående og diakonal misjonsorganisasjon på evangelisk kristent trosgrunnlag og Areopagos er en økumenisk virksomhet rotfestet i luthersk tradisjon. Begrepet *luthersk* er dermed ikke langt borte fra noen av dem. Alle sier de ønsker å arbeide inn mot eller i samarbeid med Den norske kirke. I mine samtaler med de fem misjonslederne fant jeg ut at alle fem organisasjonene har jobbet svært grundig med sine grunnlagsdokumenter og handlingsplaner/strategiplaner. Dokumentene har blitt til over tid. Et år er en vanlig arbeidsprosess. De har dessuten vært gjennom flere komitehøringer før de er vedtatt i en hovedkomité, i landsstyret eller under en generalforsamling.

I kapitlets andre del tar jeg for meg Cape Town-erklæringen på jakt etter klimaperspektiv. Jeg bruker den som nevnt slik den er gjengitt og oversatt til norsk i boken *Misjon til forandring* utgitt etter Lausannebevegelsens tredje konferanse i Cape Town 2010. Jeg går også tilbake til den første Lausannepakten fra 1974 og den neste erklæringen fra Manila i 1989 for å se på hvor vidt det har skjedd en endring i Lausanne-bevegelsens syn på temaet «vern om skaperverket».

Kapitlets tredje del vurderer og sammenligner de fem organisasjonenes handlingsplaner og grunnlagsdokumenter ut fra temaet mitt misjon og klimakrise. Jeg sammenligner dem med hverandre og vurderer dem også ut fra Lausanne-bevegelsen og NORMES uttalelser som jeg har gjort rede for i dette kapitlet. Til slutt følger en oppsummering.

3.1. Dokumentanalyse

3.1.1 Areopagos

Jeg fikk først tilsendt strategiplanen for perioden 2011-2014 fra Areopagos. De er den eneste av de fem organisasjonene som ikke har sin strategiplan liggende på nettsiden. Begrunnelsen var at den er ufullstendig og bærer preg av hastverksarbeid. Jeg lovet å revidere det jeg skriver ut fra et nytt revidert dokument fra november 2011 – strategiplanen for perioden 2012-2015 som jeg også fikk tilsendt. Den første strategiplanens tittel er «Dialog – studier – spiritualitet – bidrag til en bærekraftig fremtid». Det reviderte dokumentet heter «Areopagos – et frirom.» I det første dokumentets forord står det så at dette er stikkord for de tre søylene som arbeidet til Den Nordiske kristne Buddhismisjon, som organisasjonen tidligere het, er bygget på. Det står at «disse søylene fortsatt er nøkkelen til å forstå Areopagos´arbeid.»⁹ I begge dokumentene sies det at Areopagos er økumenisk, men rotfestet i en luthersk arv. I det eldste dokumentets avsnitt om organisasjonens visjon sies det: «Vår tids mennesker finner mening, tilhørighet og anerkjennelse av deres gudgitte verdighet i Jesusfortellingen som historien om hvem en sårbar Gud og sårbare mennesker er.»¹⁰ Jeg biter meg merke i ordet *sårbar*. Dette er forkortet og omformet i det nye dokumentet til «Vi tror på Guds sårbare kjærlighet i Kristus.» og «Vi har respekt for andres åndelige erfaringer.»¹¹ Under avsnittet «Hovedmål» i revidert dokument lyder den siste setningen; «En helhetlig spiritualitet gir seg uttrykk også i miljø- og samfunnsetisk profil og drift.»¹² Og som målformulering: «I 2015 kombineres dette fokus (på dialog, kontemplativ spiritualitet og faglig innsikt) på en hensiktsmessig måte med respekt for skaperverkets integritet og solidaritet med en lidende verden.»¹³ Strategiplanen har også årvisse mål og i 2013 står det at «Areopagos skal framstå som en troverdig aktør i spørsmål som gjelder klima, miljø og en bærekraftig økonomisk utvikling.»¹⁴ I den delen av strategiplanen hvor de enkelte prosjekter er listet opp, finner jeg ingen med en tydelig miljøprofil.

I tillegg til strategiplanene, har jeg også lest Areopagos sin årsrapport for 2010. Der finner jeg et interessant avsnitt under overskriften; «Banebrytende diakonistudier i Hong Kong» hvor det sies: «I Sørøst-Asia har teologisk utdanning ofte et ensidig sikte på forkynnelse av

⁹ Areopagos Strategiplan 2011-2014: 3

¹⁰ Areopagos Strategiplan 2011-2014:5

¹¹ Areopagos Strategiplan 2012-2015:4

¹² Areopagos Strategiplan 2012-2015:4

¹³ Areopagos Strategiplan 2012-2015:4

¹⁴ Areopagos Strategiplan 2012-2015:2

evangeliet med ord. Men menigheter som tar nestekjærlighetsbudet på alvor erfarer at gjerningenes vitnesbyrd har stor slagkraft, Større bevissthet og mer kunnskap om diakoni er vesentlig for at kirkene skal kunne møte mennesker med et *helhetlig* budskap.»¹⁵ Jeg ser igjen på organisasjonens strategiplan hvor det sies at «en *helhetlig* spiritualitet gir seg uttrykk også i miljø- og samfunnetisk profil og drift.»¹⁶ Er det tenkt på et budskap som også ivaretar moder jord når man snakker om diakoni og å møte mennesker med et helhetlig budskap? Er det ren menneskelig nød som skal ivaretas i diakoni-utdannelsen, eller er det også hele skaperverkets nød? Årsrapporten for 2010 har en liten artikkel skrevet av Knud Jørgensen «Møte mellom fortid og framtid»¹⁷ Den forteller om misjonskonferansen i Edinburgh i 1910 og trekker trådene framover til 2010. Han viser til nettsiden for hundreårs-jubileumet for 1910-konferansen hvor fokus på misjonsbevegelsens klima-engasjement er sentralt.¹⁸ Knud Jørgensen sier at Areopagos har stått sentralt i Edinburgh 2010-arbeidet i mer enn fire år og har bidratt med betydelige økonomiske og personalmessige ressurser til ni studieprosesser. Jeg tolker det dit hen at Areopagos har en bevissthet på vern om skaperverket, men savner at de sier det direkte og mer spesifikt i både årsrapport og strategiplan og at det vises i konkrete prosjekter.

Jeg får ingen treff på Areopagos sin hjemmeside areopagos.no når jeg søker etter artikler som inneholder ordene *klima* og *miljø* i forhold til mitt tema misjon og klimakrise.

3.1.2 Normisjon

Handlingsprogrammet jeg har arbeidet med ble vedtatt under Normisjons generalforsamling i Trondheim sommeren 2009. Under avsnittet «diakoni» står det: «Normisjon vil i konkrete prosjekter og sin totale forvaltning legge vekt på tydelig miljøprofil.»¹⁹ Dette er det eneste som sies spesifikt i hele handlingsprogrammet for perioden 2009 til 2012 om teamet miljøvern. Setningen utdypes ikke og det presenteres ikke konkrete eksempler på hvordan miljøprofilen skal gjennomføres. Setningens plassering under avsnittet diakoni forteller at miljøtanken er knyttet til gjøren mer enn til væren. Slik den står er den ganske løsrevet fra øvrige tanker i handlingsprogrammet som tydeliggjør at Normisjon ønsker å være en fellesskapsbevegelse. Men man kan også tillegge andre ord og setninger i dokumentet en

¹⁵ «Areopagos et frirom», årsrapport 2010:11

¹⁶ Areopagos Strategiplan 2012-2015: 4

¹⁷ «Areopagos et frirom», årsrapport 2010:12

¹⁸ «Ecological perspectives on mission» på [www.edinburgh2010.org/transversals topics](http://www.edinburgh2010.org/transversals/topics) Sett: 11.05.2012

¹⁹ Handlingsprogram for Normisjon 2009-2012:4

miljødimensjon, for eksempel: «En bibelsk, livsnær og livsforvandlerende forkynnelse skal prege alle våre fellesskap.»²⁰. Dette er dog vagt – man må selv ha temaet miljøvern i tankene om man skal kunne tolke det til å gjelde miljøhensyn. Det er svært interessant å se på hvordan Normisjon definerer *misjon* og hvordan organisasjonen ser på mennesket. «Misjon er i Normisjon forstått som selve arvestoffet i den kristne kirke og bestemmende for hvem og hva vi skal være i vår verden.»²¹ Organisasjonens visjon er å nå unådde mennesker med evangeliet og gjøre dem til disipler. Alt organisasjonen gjør gjenspeiler at man vil arbeide for at mennesker blir kjent med og tar imot den kristne tro og blir med i kristne fellesskap med andre kristne. Det sies ikke noe om fellesskap med skaperverket for øvrig. Det har dog skjedd en endring siden Normisjons grunnlagsdokument ble til i år 2000. Der er ikke ord knyttet til miljø nevnt. «...Det vil likevel være slik at det også framover må arbeides med slike problemstillinger. Det vil gjelde tema som for eksempel forståelsen av vår organisasjon som et arbeidsfellesskap innen Den norske kirke, spørsmål knyttet til kvinners tjeneste og til samlivsetikken.»²² Med det fokus vi har hatt på klimaendringer i samfunnsdebatten de siste ti årene ville dette muligens blitt tatt med om dokumentet hadde vært skrevet i dag?

I handlingsprogrammet fra 2009 er ordet *åndelig* brukt bare en gang og da for å beskrive Normisjons oppdrag: «Bygge fellesskap som tilber Gud, vitner om Jesus, tjener medmennesker og vokser åndelig.»²³ Det kan virke som åndelig ellers er erstattet med ord som *livsnært*; livsnære fellesskap og livsnær forkynnelse i Normisjons handlingsprogram, mens ordet *åndelig* i grunnlagsdokumentet fra år 2000 forekommer fem ganger og da er det hele tiden i forbindelse med ord som fellesskap, lederskap /ledelse. Språket i handlingsprogrammet fra 2009 er mer jordnært og konkret enn det er i grunnlagsdokumentet. Jeg legger merke til at verken i Normisjons grunnlagsdokument eller handlingsprogram, er ordet *skapt* brukt en eneste gang; verken at mennesket er skapt, eller skaperverket for øvrig. I tillegg for Acta- barn og unge i Normisjon i grunnlagsdokumentet, er det derimot poengtert. «Gud har skapt oss med evner og gaver til å tjene Ham. (...) Vi tror også at hvert menneske er skapt i Guds bilde og dermed reflekterer noe av hans skjønnhet. (...) Også naturen speiler Guds skjønnhet og vi tror det er vårt ansvar å forvalte skaperverket på en god måte.»²⁴

²⁰ Handlingsprogram for Normisjon 2009-2012: 5

²¹ Handlingsprogram for Normisjon 2009-2012:6

²² Grunnlagsdokument for Normisjon: punkt 7

²³ Handlingsprogram for Normisjon 2009-2012:2

²⁴ Grunnlagsdokument for Normisjon: punkt 13

På Normisjons nettside normisjon.no får jeg ingen treff på søkeordene *klima* og *miljø* med disse ordene brukt i forbindelse med klimakrise og miljøvern. Normisjon startet i 2010 en egen nettbutikk, Galleri Normisjon, for brukthandel. Hensikten er først og fremst å skaffe inntekter til misjonsarbeidet på en måte som er ny for organisasjonen. Det sies ikke noe om miljøaspektet ved prosjektet på gjenbruksbutikkens hjemmeside gallerinormisjon.no, eller i omtalen av prosjektet på Normisjons egen hjemmeside.

3.1.3 Det Norske Misjonsselskap (NMS)

Innledningsvis i grunnlagsdokumentet «Verdensvid glede» fra 2004 sies det at det er 20 år siden Det Norske Misjonsselskap (NMS) presenterte et lignende dokument. I 2004 legger de frem dette for som de selv sier: «...fordi enhver tid har et behov for å gi uttrykk for visjonen på sin egen måte, og fordi vi står overfor nye spørsmål og utfordringer.»²⁵ I dette dokumentet, som ellers redegjør for NMS sitt oppdrag og flere ganger gir uttrykk for at vi lever i en globalisert tid, sies det ikke noe om at vi lever i en verden hvor klimaet har forandret seg og at misjonsarbeidet må ta hensyn til det. Forståelsen av diakonibegrepet utdypes, men heller ikke der sies det noe om miljøvern. Tanken om mennesket som natur tangeres i kapittel fem hvor det sies noe som er retningsgivende for hvordan NMS forstår forholdet mellom misjon og Guds rike. «Og vi ber om at dette (Guds rike) en gang skal framstå som synlig virkelighet, som en ny himmel og en ny jord der rettferd bor, med forløste relasjoner mellom Gud, mennesker og skaperverk, og mellom menneskene som en del av skaperverket.»²⁶ I kapittelet om holistisk misjon sies det som en oppsummering: «Samtidig springer disse prosjektene – som alt annet vi gjør – ut fra møtet med budskapet om Guds omsorg og kjærlighet til menneskene og omsorg for skaperverket.»²⁷ Underforstått sies det da at NMS i sitt diakonale arbeid vil arbeide for å ta vare på naturen. Hele dokumentet er dog rettet inn på å ta vare på mennesket; «Vi lever blant mennesker og møter deres nød der de er. (...) Vi søker å oppreise og styrke medmennesker til å forandre sine livsvilkår. (...) Vi lar oss aktivt involvere i saker hvor rettigheter krenkes og mennesker kjemper.»²⁸

NMS sin strategimelding for perioden 2009-2011 ble vedtatt på NMS' generalforsamling i 2008. Dokumentet har tittelen «Guds draum». Her finner jeg en tydelig og gjennomtenkt plan

²⁵ Grunnlagsdokument om misjon i NMS:5

²⁶ Grunnlagsdokument om misjon i NMS:17

²⁷ Grunnlagsdokument om misjon i NMS:20

²⁸ Grunnlagsdokument om misjon i NMS:26

for aktivt miljøengasjement hos NMS. Alt i kapittel to «Basis og verdier» står det nedfelt i et eget avsnitt:

NMS vil forholde seg til hele mennesket og hele Guds skaperverk. NMS støtter arbeidet for en mer rettferdig fordeling av ressurser i den verdensvide kirke og i verden. NMS støtter arbeidet for en rettere forvaltning av skaperverket til beste for kommende generasjoner. NMS ønsker gjennom sitt arbeid å vise omsorg for hele mennesket.²⁹

Jeg tolker likevel teksten dit hen at NMS ser dette som viktig for menneskenes skyld, ikke for naturens egen skyld. I kapittel tre i strategimeldingen under punkt 3.2 «Programarbeid og tverrgående tema» finner jeg et underpunkt: «Klimatrusler og miljøvern.» NMS sier de ser dette som viktig og utfordrende på tvers av de ulike programmene organisasjonen har. I kapittel fire gjentas dette og utdypes med setningen: «Miljøaspektet må bli en integrert del av NMS sin teologiske og etiske selvforståelse.»³⁰ Strategimeldingen går så inn på planer for de ulike felt og land. I Norge har NMS en bred satsing på gjenbruksbutikker som del av miljøengasjementet. Planen sier at målet er 50 slike butikker over hele Norge. Butikkene skal være drevet av frivillige. En titt på NMS sin hjemmeside røper at de så langt har etablert 39 butikker.

I kapittelet om diakoni og bistand står det at målet for det diakonale arbeidet «er å fremme rettferdighet og medbestemmelse, og at alle skal få et bedre liv.»³¹ I samme kapittel sies det så at NMS vil arbeide i tråd med FNs tusenårsmål. Blant tematiske prioriteringer i perioden 2009-2011 står det at det skal legges vekt på miljørelaterte spørsmål og prosjekter. Når jeg så ser på NMS sin nettside, finner jeg to miljørelaterte prosjekttyper i land hvor NMS er engasjert:

- Internasjonalt utvekslingsprogram for biogass både i Hong Kong, i Hunan i Kina og på Madagaskar.
- Landsbygduitviklingsprosjekt i Mali som fører til bærekraftig og miljøvennlig utnyttelse av savanneområder. Et lignende prosjekt finnes også i Etiopia og på Madagaskar.

Høsten 2011 forelå en ny strategiplan fra NMS som ble vedtatt under generalforsamlingen sommeren 2011. Det har tittelen «Våg mer» og gjelder for perioden 2012-2014. Det er et langt mindre omfattende dokument enn det som gjelder for perioden 2009-2011. Det nyeste

²⁹Strategimelding for NMS 2009-2011:5

³⁰Strategimelding for NMS 2009-2011:10

³¹Strategimelding for NMS2009-2011:15

dokumentet består av sju sider mens det eldre har 22 sider. I punkt to «Plan for 2012-2014» sies det i avsnittet om bistand at NMS ønsker å vektlegge et engasjement for natur og miljø. Målet er en bærekraftig utnyttelse av naturen for å motvirke klimatrusselen. I avsnittet «Globale perspektiv og strategiske valg i de enkelte samarbeidsland» lister planen opp 13 land, men bare for Kina blir det nevnt at NMS vil støtte prosjekt innen blant annet miljø og organisasjonsutvikling. Avsnittet «Tverrgående tema» sier at «NMS har vedtatt fem tverrgående tema og arbeidet med disse fortsetter også i denne perioden.»³² Et av disse fem tverrgående tema er klimatrusler og miljøvern. Under punktet «Motivasjons- og innsamlingsarbeid og organisasjonsbygging» står det at NMS Gjenbruk er en viktig inntektskilde for NMS. De har satt seg som mål å starte 13 nye gjenbruksbutikker i denne perioden. Ut over dette blir ikke klimaperspektivet jeg leter etter nevnt i dokumentet.

På NMS sin nettside nms.no får jeg sju treff når jeg søker på *klima* i forbindelse med klimakrise og ti sider treff med mange artikler knyttet til dette spørsmålet når jeg søker på ordet *miljø*.

3.1.4 Misjonsalliansen

Misjonsalliansens strategidokument for perioden 2010-2015 innleder med en verdiplattform. De har ikke adskilt grunnlagsdokument og handlingsprogram. Begge deler er med i strategidokumentet for perioden 2010-2015. Misjonsalliansens visjon slik den er nedfelt i strategidokumentets verdiplattform lyder: «Vi vil gi livet en sjanse!»³³ Allerede her kan man få assosiasjoner til vern om skaperverket når man har temaet fremst i tankene. Videre sies det i punkt 4.2 om diakonal identitet:

Diakoni er en sentral del av det helhetlige misjonsoppdraget, og som organisasjon tror vi at Misjonsalliansen har et særlig kall til den diakonale tjenesten. Diakonien har sin egenverdi som uttrykk for både nestekjærlighet og forvalteransvaret som er gitt oss fra skapelsen.³⁴

Ord som *skapt*, *skapervilje*, *skaperverket* går igjen i flere avsnitt. «Tydeligere enn noen gang ser vi i dag at vi som mennesker er dypt forbundet med alt det skapte.»³⁵ Når jeg så leser videre i punkt fem om strategi for Misjonsalliansens arbeid i utlandet, finner jeg en svært tydelig miljøprofil. Strategidokumentet har egne avsnitt hvor det reflekteres over klimakrisen i verden. Organisasjonen ser klimaendringene som en del av fattigdomsproblematikken i verden.

³² Strategiplan for NMS 2012-2014:4

³³ Strategidokument for Misjonsalliansen 2010-2015: 5

³⁴ Strategidokument for Misjonsalliansen 2010-2015: 6

³⁵ Strategidokument for Misjonsalliansen 2010-2015:11

De fattige er på en særlig måte sårbare for klimaendringene. Verdens fattige betaler i dag prisen for den rike del av verdens overforbruk og forurensning. Som en del av verdens rike har vi en moralsk forpliktelse til å arbeide for å bekjempe fattigdom og for å redusere og begrense miljø-ødeleggelsene.³⁶

Men det slår meg gjennom hele dokumentet at det sies det er for menneskenes skyld at vi må jobbe for å bekjempe klimakrisen, det er en del av arbeidet med fattigdomsbekjempelse. Det sies ikke at det må gjøres for jordens egen skyld.

Strategikapittelet for Misjonsalliansens Norgesarbeid har ingen ord som berører klimaproblematikken. Organisasjonen har ikke en misjonerende profil på sitt Norgesarbeid. «Arbeidet ute er utgangspunktet for det arbeidet som drives i Norge. Informasjon, innsamling og nettverksbygging er de tre pilarene i Norgesarbeidet.»³⁷

På Misjonsalliansens hjemmeside misjonsalliansen.no får jeg ingen treff på artikler knyttet til saker og prosjekter som inneholder ordene *klima* og *miljø*.

3.1.5 Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)

Norsk Luthersk Misjonssambands (NLM) misjonsstrategi mot år 2020 «Der hvor Kristi navn ikke før var nevnt» ble vedtatt på NLMs generalforsamling i 2009. Planen omfatter NLMs ytremisjonsarbeid. I tillegg til dette dokumentet opererer NLM med tre ulike dokumenter: Verdidokument, Normallover og Grunnregler i NLM. Jeg velger å se på innholdet i verdidokumentet i tillegg til den nevnte strategiplanen fordi jeg opplever at de to andre dokumentene forholder seg til konkrete lover for råd og utvalg, eiendommer etc som ikke er så interessante i mitt perspektiv. Strategidokumentet sier at misjonens mål er «verden for Kristus».³⁸ I dette finner jeg at de begrenser ordet «verden» til å gjelde mennesket og dets sjel. «Som misjonsbevegelse er sjelevinneroppdraget vår fremste målsetting. Guds ord gjør det klart for oss at det bare er to utganger på menneskelivet: Evig liv og evig fortapelse.»³⁹ Samtidig har organisasjonen en tydelig diakonal profil: «NLM ønsker å drive og støtte utviklingsprosjekter som kan gi mennesker bedre levestruktur og muligheter til å skape seg en bedre fremtid.»⁴⁰ Det interessante her er at ordet *skape* er brukt om menneskets skaperevne. Ord og uttrykk som skapt i Guds bilde, skapelse og skaperverk forekommer ellers

³⁶Strategidokument for Misjonsalliansen 2010-2015:7

³⁷Strategidokument for Misjonsalliansen 2010-2015:15

³⁸NLMs misjonsstrategi mot 2020:3

³⁹NLMs misjonsstrategi mot 2020:3

⁴⁰NLMs misjonsstrategi mot 2020:3

ikke i dokumentet. Det nevnes to ganger i dokumentet at Ånden skaper tro⁴¹. Tydelig her som for de andre organisasjonene jeg har sett på er at tanken om miljøvern kommer under avsnitt om diakoni. I likhet med Misjonsalliansen bruker NLM begrepet *klimaendring*. «Det er viktig å styrke bevisstheten om at naturen må forvaltes slik at det ikke oppstår ressursmangler, forurensninger og/eller klimaendringer som på sikt ødelegger livsvilkårene på jorda.»⁴² Men også hos NLM savner jeg tanken om at vi er en del av jorden og ikke kan drive rovdrift på den fordi vi er helt avhengig av den. De sier; «I møte med andre kulturer bør en vise nøysomhet og føre en enkel livsstil. Vi som kommer fra Vesten kan ubevisst medvirke til å fremme materialisme og forbrukerkultur. Vi har et forvalteransvar som også krever hensyn til miljøet.»⁴³ I NLMs verdidokument som er et grunnlagsdokument for ansettelse i NLM, har de med et punkt som oppfordrer ansatte til å ta vare på naturen: «Bibelen holder gudsfrykt med nøysomhet frem som et ideal. Som forvaltere av skaperverket forpliktet vi til forbruk og ressursbruk som ikke bryter det ned.»⁴⁴ Det er altså tydelig at NLM har grunnverdier som oppfordrer ansatte til selv å engasjere seg sterkere i et arbeid for å verne om hele skaperverket og å kunne engasjere seg og dermed medlemmene i klimaproblematikken. Det kan se ut som dette i større grad er på vei inn i deres handlingsprogram.

Jeg får ingen treff på NLM sin hjemmeside nlm.no når jeg søker etter artikler som inneholder ordene *klima* og *miljø* i forhold til mitt tema misjon og klimakrise. Ved et søk på NLMs nettsider på stikkordet *gjenbruk* får jeg mange treff. Jeg ser at de driver flere gjenbruksbutikker og har det som en viktig inntektskilde. I 2010 ble 11 millioner kroner overført til misjonsarbeidet fra denne virksomheten.

3.2 Lausannebevegelsen og NORME

Mine fem utvalgte misjonsorganisasjoner er alle medlemmer av NORME og dermed forpliktet på Lausanne. NORME ble til ved sammenslutning av Norsk Misjonsråd, Lausanne Norge og Den Evangeliske Alliansen 1.mars 2001 og er et samarbeid på Lausannepaktens grunn. Her vil jeg ta for meg hva Lausanne og NORME tenker om misjonsbevegelsens engasjement for skaperverket, hovedsakelig fra et klimaperspektiv. Ser de det som viktig at den evangeliske misjonsbevegelsen engasjerer seg i problematikken?

⁴¹ NLMs misjonsstrategi mot 2020:9

⁴² NLMs misjonsstrategi mot 2020:10

⁴³ NLMs misjonsstrategi mot 2020:5

⁴⁴ Verdidokument for ansettelse i NLM:3

I boken *Misjon til forandring* sier en av bidragsyterne, Jens-Petter Johnsen, at det kan være interessant å reflektere over forholdet mellom Lausanne-bevegelsen og Kirkenes Verdensråd.

Lausannebevegelsen oppstod i etterkant av Kirkenes Verdensråds generalforsamling i 1968 som en reaksjon på det som mange oppfattet som en for sterk politisk og sosialetisk vektlegging av det kristne budskapet. Lausannebevegelsen har i sin historie hatt et sterkt fokus på det sentralt evangeliske budskapet om Jesus Kristus som verdens frelser og Herre. Motsetningene mellom bevegelsene har til tider vært store.⁴⁵

Nå har jeg ikke tenkt å gå inn på en sammenligning av disse to bevegelsene, det lar jeg ligge innenfor rammene av denne oppgaven. Men jeg noterer meg at Johnsen sier den nye norske generalsekretæren i Kirkenes Verdensråd, Olav Fykse Tveit, hilste konferansen i Cape Town med 2.Kor 5:18 om at Kristus forsonte oss med seg og gav oss forsoningens tjeneste. Han drøfter hvordan og hvorfor Kirkenes Verdensråd nærmer seg Lausanne – og omvendt. «Jeg er overbevist om at både Lausannebevegelsen og Kirkenes Verdensråd vil ha stor nytte av nærmere kontakt for å hente det beste ut av hverandres kall til tjeneste og erfaring.»⁴⁶

3.2.1 Lausannepakten 1974

Hva sier så den første Lausannepakten slik den oppstod i 1974 om misjonens ansvar for skaperverket? Sier den noe i det hele tatt? Jeg finner i Lausannepakten fra 1974 et punkt fem, av til sammen 15 punkt, hvor det står:

Fordi mennesket er skapt i Guds bilde, har alle uansett rase, religion, hudfarge, kultur, klasse, kjønn og alder et menneskeverd som skal respekteres og æres, men ikke utnyttes. Også her vil vi dypt beklage våre forsømmelser og at vi av og til har sett på evangelisering og sosialt engasjement som motsetninger. Men forsoning mennesker seg i mellom er ikke det samme som forsoning med Gud, sosial omsorg er ikke det samme som evangelisering, politisk frigjøring er ikke frelse. Likevel slår vi fast at både evangelisering og sosio-politisk arbeid er en del av vår kristen-plikt.. (...) Frelsen som vi påberoper oss, skulle omskape oss fullt og helt, både i vårt personlige og vårt sosiale ansvarsfelt. Tro uten gjerninger er en død tro.⁴⁷

Det er interessant at avsnittet inneholder en beklagelse av at misjon har sett på evangelisering og sosialt engasjement som motsetninger. Teksten åpner opp for at dette hører sammen og sier at et sosio-politisk arbeid er en oppgave for misjon. Hva menes så med sosio-politisk arbeid hos Lausanne? I en artikkel om den første Lausannepakten sier Tormod Engelsen:

Misjonen har alltid tatt menneskers nød på alvor og hjulpet på ulike vis. Dette er ikke en mindreverdige tjeneste, men en del av selve misjonstjenesten. Det sistnevnte begrepet betegner mer det en kunne kalle

⁴⁵ Johnsen 2011:33

⁴⁶ Johnsen 2011:33

⁴⁷ Mosvold, Nordby, Eriksen 1977:58

sosiolitisk engasjement. Det dreier seg ikke om å lindre eller avhjelpe nød, men å forhindre den ved å ta for seg det som er nødens årsaker, de politiske, sosiale og økonomiske forhold. Det er spørsmål om å forandre samfunnets strukturer i kampen for rettferdighet og frihet.⁴⁸

Nå er det en stund siden 1974, mye har skjedd i verden siden den gang, men det er nærliggende å oversette disse tankene til dagens situasjon der menneskeskapt klimaforandringer er en stor trussel mot menneskeheten, og en årsak til mye av nøden i verden. Det blir nærliggende å tenke at det innbefattet i Lausannepakten menes at vern om skaperverket også er en oppgave for misjon. Utover dette sies det ikke noe i den første Lausannepakten om det som nå er mitt tema og min problemstilling. Interessant er det også, om enn det kanskje er en parentes i denne sammenhengen, at avsnittet bruker begrepet *forsoning*. I boken *Misjon til forandring* har Tormod Engelsviken et helt kapittel hvor han sier at begrepet siden 1990-tallet har økt i betydning både innen sosial-etikken og missiologien.⁴⁹ Engelsviken gjør så rede for tre forsoningsteorier i teologien; den objektive, den subjektive og den klassiske som alle dreier seg om menneskets forhold til Gud. Engelsviken stiller spørsmålet om det har skjedd en nyorientering i Lausanne i forhold til en mer tradisjonell forsoningsforståelse. I tre avsnitt «Forsoning med Gud, Forsoning mellom mennesker og Kosmisk forsoning» utdyper han begrepet. Interessant for min problemstilling er at han sier at Cape-Town dokumentet mer enn andre evangelikale misjonsdokumenter vektlegger det kristne engasjementet for skaperverket. Videre siterer han selve Cape Town-erklæringen:

Integrert misjon betyr å kjenne, forkynne og leve ut den bibelske sannhet at evangeliet er Guds gode nyheter ved Jesu Kristi død og oppstandelse, for enkeltmennesker, for samfunnet og for skaperverket. Alle tre er skadet og lider på grunn av synd; alle tre er innbefattet i Guds forløsende kjærlighet og misjon; alle tre må være en del av Guds folks omfattende misjon.⁵⁰

Jeg synes dette er svært interessant med tanke på mine fem misjonslederes forståelse av hva integrert misjon er som jeg skal komme tilbake til i kapittel fire og seks. Sikkert er det i alle fall at Lausanne har endret og utvidet sin tenkning rundt begrepet forsoning siden starten i 1974.

3.2.2 Manila-erklæringen 1989

Etter hvert fikk Lausanne-bevegelsen stor innflytelse. Teologiske arbeidsgrupper holdt konsultasjoner og produserte rapporter som førte evangelikal misjonstenkning videre. Da Lausanne-bevegelsens andre store konferanse fant sted i Manila i 1989, ble det sosiale

⁴⁸ Engelsviken 2004:157

⁴⁹ Engelsviken 2011:108ff

⁵⁰ Cape Town-erklæringen:17A i *Misjon til forandring*, 2011

engasjementet i misjon uttrykt klarere og skarpere enn det hadde blitt gjort tidligere.

Kjærlighetsbudet og Guds rike-tanken er hovedbegrunnelsen.

We repent that the narrowness of our concerns and vision has often kept us from proclaiming the lordship of Jesus Christ over all life, private and public, local and global. We determine to obey his command to «seek first the kingdom of God and his righteousness.» (Matt 6:33)⁵¹

Når jeg leser rapporten fra de ulike arbeidsgruppene i Manila, finner jeg et punkt – «Track 820» hvor det står at konferansen hadde seks ulike «workshops» som tok for seg utfordringer for fremtidens kirker og evangelikale bevegelse. Det var i følge rapporten ikke så mange som meldte seg på disse seminarene så koordinator Frank Kaleb Jansen⁵² nøyer seg med å nevne to av dem: «Population growth and decline» og «The destruction of our habitat»⁵³ Jansen beskriver dette som den store utfordringen for den verdensvide kirke i årene som kommer. Han nevner utryddelse av skog, drivhuseffekten, forurenset vann etc, og sier kirken har mistet den unge generasjonen til miljøbevegelsen fordi den ikke har engasjert seg i miljøproblematikken.

The environment and the structural debt may be the church`s greatest problem because we have not yet started a real discussion of whether this relates to us at all. The biblical mandate of stewardship for God`s creation is not touched in the Manila Manifesto. After the young generation has flocked to Greenpeace, WWF, and other environmental and New Age organizations, it will be hard to win them back to a church that has not been concerned with what they consider serious problems.⁵⁴

Selv om manifestet har som overskrift «Calling the whole church to take the whole gospel to the whole world»⁵⁵ finnes det ingen presisering av at det med uttrykket hele verden menes mer enn mennesker. Likevel, Jansen tar for hardt i når han sier at manifestet ikke nevner skaperverket med ett ord. «Sin also frequently erupts in antisocial behavior, in violent exploitation of others, and in a depletion of the earth`s resources of which God has made men and women his stewards.»⁵⁶ Manifestets andre punkt sier også at evangeliet gjelder naturen: «One day (...), nature will be redeemed..»⁵⁷ Noen av de 3000 Manila-deltakerne fra 170 nasjoner var opptatt av miljøproblematikk innenfor kirke og miljøbevegelse, men det var et tema som fortsatt lå i randsonen og var for de spesielt interesserte. Punkt 10 og 11 i manifestet som tar for seg utfordringer for kirke og misjon mot år 2000 og videre, nevner urbanisering,

⁵¹ Manila-erklæringen:4 i *Proclaim Christ Until He Comes*, 1990

⁵² Kaleb Jansen (1936-2009) grunnla organisasjonen Bibles for all.

⁵³ Jansen 1990:457

⁵⁴ Jansen 1990:458

⁵⁵ Manila-erklæringen i *Proclaim Christ Until He Comes*, 1990

⁵⁶ Manila-erklæringen:A1 i *Proclaim Christ Until He Comes*, 1990

⁵⁷ Manila-erklæringen: A2 i *Proclaim Christ Until He Comes*, 1990

befolkningsvekst, lukkede land og at det fortsatt er så mange som ikke har fått høre evangeliet. Her nevnes ikke miljøproblematikk.

3.2.3. Cape Town erklæringen 2010

I Cape Town-erklæringen blir klimakrisen nevnt allerede i første avsnitt etter forordet: «På godt og vondt erfarer vi påvirkningen fra globaliseringen, den digitale revolusjonen og den endrede balansen i den økonomiske og politiske makten i verden. Noe av det vi ser, fyller oss med sorg og engstelse – global fattigdom, krig, etnisk konflikt, sykdom, den økologiske krisen og klimaforandringen.»⁵⁸ Erklæringen definerer dette tydelig som et oppdrag for misjon. Jeg finner også både en tydelig skapelsesteologi og en frelsesteologi i erklæringens første del som har undertittelen «Trosbekjennelsen fra Cape Town: Vi elsker Guds verden»:

Dersom Jesus er Herre over hele jorden, kan vi ikke skille vårt forhold til Kristus fra hvordan vi handler overfor jorden. (...) Omsorg for skaperverket er dermed et anliggende i evangeliet ut fra Kristi herredømme. (...) Integreert misjon betyr å kjenne, forkynne og leve ut den bibelske sannhet at evangeliet er Guds gode nyheter, ved Jesu Kristi død og oppstandelse, for enkeltmennesket, for samfunnet og for skaperverket. Alle tre er skadet og lider på grunn av synd; alle tre er innbefattet i Guds forløsende kjærlighet og misjon; alle tre må være en del av Guds folks altomfattende misjon.⁵⁹

Det er tydelig når erklæringen også sier «Vi støtter kristne som har et spesielt misjonskall til å tale og arbeide for miljøet.»⁶⁰ Cape Town-erklæringens andre del har undertittelen «Cape-Town-kallet til handling». Der er kapittel seks under del IIB viet skaperverket. Hele delen er svært praktisk og gir konkrete råd til hvordan misjon skal forholde seg til de globale klimautfordringene. «Fattigdommen i verden og klimaforandringen må bli satt på dagsorden sammen og med samme prioritet.»⁶¹ Det er altså ingen tvil om at Lausanne anno 2012 vurderer et arbeid for å verne om klima som en viktig del av integreert misjon.

3.2.4 Norsk Råd for Misjon og Evangelisering (NORME)

NORMEs nettside formidler at rådet skal arbeide med spørsmål knyttet til misjon og evangelisering. Et av temaene de er opptatt av er å ha fokus på felles visjoner.

NORME vil stimulere norske ledere for misjon og evangelisering til å søke sammen i felles refleksjon om strategi og teologi samt inspirasjon og fokusering av felles visjoner. Derfor arbeider vi for å binde sammen nasjonale og internasjonale nettverk som på forskjellige vis arbeider med spørsmål knyttet til

⁵⁸ Cape Town-erklæringen: Forord i *Misjon til forandring*, 2011

⁵⁹ Cape Town-erklæringen: Del I:7 i *Misjon til forandring*, 2011

⁶⁰ Cape Town-erklæringen: Del I:7 i *Misjon til forandring*, 2011

⁶¹ Cape Town-erklæringen: Del IIB:6 i *Misjon til forandring*, 2011

misjon og evangelisering og fungere som bindeledd for organisasjoner og kirkesamfunn opp mot disse.⁶²

Vurderer de så vern om det skapte som en del av sitt arbeidsområde? Når jeg ser på rådets retningslinjer, finner jeg at de der har et punkt om kristen nestekjærighet hvor det står:

Kristen humanitær virksomhet bygger på en felles forståelse av at vi har et ansvar for våre medmennesker og den verden vi lever i. Dette bør gjenspeiles i misjonsorganisasjonenes arbeidsmåte, – oppgaver, og i vår holdning til mennesker, natur og miljø. Vi bør ha en særlig oppmerksomhet rettet mot de svakeste, og bestrebe oss på at vi og våre samarbeidspartnere framstår som troverdige talerør for de svake parter.⁶³

Jeg forstår det slik at de definerer det å ta vare på naturen og skaperverket inn under det kristne nestekjærighetsperspektivet. Lenger nede på siden kommer et avsnitt hvor de nevner økologi spesielt.

I respekt for skaperverket skal vårt arbeid gjennomføres av høy økologisk bevissthet. Det er en målsetting å ha et bærekraftig ressursforbruk med minimale miljømessige skadevirkninger og å unngå all unødvendig forurensing (biologisk, kjemisk, støyemessig, visuelt eller annet). Vi bør oppmuntre til gjenbruk og resirkulering.⁶⁴

Dette er altså retningslinjer som mine fem misjonsorganisasjoner gjennom medlemskap i NORME har forpliktet seg på. Her sies det tydelig at misjon på evangelisk grunn skal engasjere seg for det og de svake og ha høy økologisk bevissthet. NORME sier at det er en del av nestekjærighetsoppdraget.

3.3 Sammenlignende vurdering av fem norske misjonsorganisasjoner i lys av Lausanne og NORME

Etter å ha jobbet med verdidokumenter og handlingsplaner samt søkt på nettsidene til de fem utvalgte misjonsorganisasjoner, ser jeg et stort sprik fra Areopagos som sier «Mission er at søge sammen i dobbelt betydning: Det at søge samvær med mennesker af anden tro – og sammen med dem søge sandhed og dybere gensidig forståelse.»⁶⁵ til NLM som sier «Misjonens mål følger av Jesu misjonsbefaling. Guds folk er bedt om å gjøre alle folkeslag til disipler. NLMs formål er å utbre Guds rike slik at nye folkegrupper får høre evangeliet.»⁶⁶

Jeg har gjort arbeidet med dokumentene og planene for å danne meg et bilde av organisasjonenes engasjement i miljøspørsmålet, og for å avklare om de er seg bevisst at

⁶² www.norme.no/introduksjon Sett 21.05.2012

⁶³ www.norme.no/retningslinjer Sett 21.05.2012

⁶⁴ www.norme.no/retningslinjer Sett 21.05.2012

⁶⁵ «Areopagos et frirom», årsrapport 2010:21

⁶⁶ NLMs misjonsstrategi mot år 2020:3

klimakrisen vi opplever i vår tid kan påvirke deres arbeid. Jeg har prøvd å se om de definerer klimautfordringene som en del av misjonens arbeidsområde. Videre har det vært viktig å se på tenkningen disse fem misjonsorganisasjonene har om mennesket og skaperverket for øvrig. Gjelder evangeliet om frelse bare menneskene? Er man seg bevisst at mennesket ikke bare skal forvalte skaperverket, men selv er like mye natur og avhengig av samspillet med naturen som alt annet som er skapt?

NMS skiller seg klart ut fra de andre med en stor bevissthet på klima og miljø på teoretisk og helt praktisk nivå. Som jeg har nevnt over sier de at miljøaspektet må bli en integrert del av NMS sin teologiske og etiske selvforståelse. De er opptatt av at evangeliet gjelder hele skaperverket. Miljøaspektet er tydelig i grunnlagsdokumentet fra 2004, men enda mer i strategimeldingen for 2009-2011. Engasjementet blir opprettholdt, om enn i en mer kortfattet form, i strategimeldingen for 2012-2014. Nettsiden til NMS har også en tydelig miljøprofil.

Misjonsalliansen med visjonen «Vi vil gi livet en sjanse!» har også en tydelig miljøprofil som de identifiserer med sin diakonale profil. De har ikke, som NMS, tanker rundt hele skaperverkets frelse. Det slår meg at organisasjonen som definerer seg som den mest konservative av de fem; NLM, bruker ord som skaperverk, skapt i Guds bilde og natur i svært liten grad. *Skape* forekommer i setninger som viser til å skape bedre livsgrunnlag for mennesker. Mens ord som synd, frelse og nåde forekommer hyppig. Jeg teller ordet frelse/frelst/frelsesverk 14 ganger og synd/synder 12 ganger i NLMs strategidokument på 12 sider. Disse ordene satt i sammenheng med hverandre forekommer ikke i de andre organisasjonenes dokumenter og planer. Men så er også NLM den av de fem organisasjonene som tydeligst snakker om at misjonens mål er det som kommer etterpå. «Gud vil fullende sitt rike. Det blir et evig seiersrike, uten synd og nød. Der samles den frelste skare i lovsang til Lammet. Misjonens mål er nådd.»⁶⁷

Normisjon definerer seg som en fellesskapsbevegelse som vil nå unåde mennesker med evangeliet og i stor grad satser på ledertrening som sitt viktigste arbeidsfelt. Organisasjonen nevner i en setning under punktet diakoni at det er viktig å ha en tydelig miljøprofil. Det ble i 2010 startet gjenbruksbutikk, men man har ingen plan for integrert tenkning rundt dette. Organisasjonens handlingsprogram for perioden 2009 til 2012 har ti små sider som både

⁶⁷ NLMs misjonsstrategi mot år 2020:4.

omfatter arbeidet i Norge og internasjonalt. Der er lite detaljer. Dokumentet er langt spinklere enn det NMS har (22 sider) og NLM sitt på 12 sider som bare gjelder ytremisjonsarbeidet. Jeg vil påpeke at ordvalget i Normisjons handlingsprogram har endret seg sammenlignet med grunnlagsdokumentet fra mai 2000. Uttrykk som «åndelig ledelse og åndelige fellesskap» er erstattet med «livsnære fellesskap» og «livsnær forkynnelse.»

Felles for alle organisasjonene jeg har sett på, bortsett fra Areopagos, er at de i sine dokumenter har en høy Jesus-profil. Jesu liv og Jesu lære skal være forbilde for alt organisasjonene gjør. I Normisjons grunnlagsdokument nevnes for eksempel Jesus 13 ganger og i NLMs misjonsstrategi nevnes Jesus/Kristus 28 ganger. I Areopagos'årsrapport fra 2010 nevnes Jesus fem ganger, men tre av dem i en artikkel om tema på Areopagosdagen 2010 «Er Jesus tabu?» Ut fra dokumentene ser jeg at Areopagos på mange måter definerer seg annerledes enn de fire andre. «En forutsetning for misjonen var at den treenige Gud har satt fotspor også i andre kulturer og religioner. I dag bærer Areopagos dette særpreget med stolthet.»⁶⁸ Areopagos er i større grad enn de andre organisasjonene opptatt av dialog med andre religioner. Areopagos er opptatt av at også en miljø- og samfunnsetisk profil og drift skal være med i den helhetlige spiritualitet de er så opptatt av, men jeg savner i deres dokumenter at de utdyper dette og viser hvordan det i praksis skal komme til uttrykk. Det sies at det skal med, men ikke hvordan og hvor.

Lausanne har utviklet seg mye fra den første pakten i 1974 til Manila-erklæringen fra 1989 hvor noen beklager at engasjementet for skaperverket ikke er større enn det faktisk er. Den siste erklæringen sier tydelig at omsorg for skaperverket er misjon. Siden Cape Town-erklæringen ble forfattet i 2010, er det urettferdig med tanke på misjonsdokumentene jeg har jobbet med. Men det ligger dermed en stor utfordring der til misjonsbevegelsen for arbeidet med nye handlingsplaner som de lager foran hver generalforsamling. Det kan virke som et engasjement for klima og miljø blir svakere jo mer konservativ organisasjonen er. Det er da et paradoks at de mest konservative organisasjonene jeg har jobbet med, er de som har ledere som har vært engasjert i Lausanne over lenger tid, kjenner bevegelsen godt og er begeistret for den. De nevner Jesus hyppigst i forhold til for eksempel å ha ham som forbilde. Den gang Jesus levde identifiserte han seg sterkt med de svake og lidende. I dag er det de fattigste landene i verden som lider mest under klimaendringene i tillegg til at naturen selv lider. Er det

⁶⁸ «Areopagos et frirom», årsrapport 2010:4

ikke da en oppgave for organisasjoner som definerer seg som Jesu etterfølgere å ta opp kampen mot ødeleggelsen av skaperverket? Cape Town-erklæringen sier

Integrert misjon betyr å kjenne, forkynne og leve ut den bibelske sannhet at evangeliet er Guds gode nyheter ved Jesu Kristi død og oppstandelse, for enkeltmennesket, for samfunnet og for skaperverket. Alle tre er skadet og lider på grunn av synd; alle tre er innbefattet i Guds forløsende kjærlighet og misjon, alle tre må være en del av Guds folks altomfattende misjon.⁶⁹

NORME er også tydelig på at misjonsbevegelsen har et ansvar for å vise engasjement i klimaproblematikken. Det kommer tydeligere til uttrykk i dette rådet enn det gjør utover i organisasjonene under NORME.

3.4Oppsummering

Lausanne stadfester nå at kampen for skaperverket er en del av misjonsoppdraget. Det sier de blant annet i Cape Town-erklæringens andre del; «For den verden vi tjener» at

Fattigdommen i verden og klimaforandringen må bli satt på dagsorden sammen og med samme prioritet. Vi oppfordrer kristne over hele verden til å: A) praktisere en livsstil som forsaker forbruksvaner som er ødeleggende eller forurensende; B) benytte legitime midler for å overtale regjeringer til å sette moralske imperativer høyere enn politisk hensiktsmessighet når det gjelder saker som handler om miljøødeleggelse og potensiell klimaforandring; C) anerkjenne og oppmuntre misjonskallet både hos (1) kristne som engasjerer seg i rett bruk av jordens ressurser for menneskelige behov og velferd, gjennom landbruk, industri og medisin, og (2) kristne som engasjerer seg i å beskytte og gjenopprette jordens leveområder og arter ved å bevare og forsvare disse. Begge grupper har samme mål, for begge tjener den samme skaper, opprettholder og forløser.⁷⁰

NMS og Misjonsalliansen slik jeg her har møtt dem i deres handlingsplaner

/strategidokumenter er kommet et godt stykke på vei når det gjelder å ta inn over seg at misjonsoppdraget også handler om å ta vare på hele skaperverket. Naturen har hos NMS en egenverdi utover å være underlagt menneskets forvalteransvar og blir i deres dokument også et mål for frelsen. Misjonsalliansen kommer etter, men ut fra forvalteransvaret for menneskets beste. Normisjon, NLM og Areopagos har, slik jeg ser det ut fra arbeidet jeg har gjort med deres dokumenter, et godt stykke vei å gå for å integrere miljøperspektivet i hele sin tenkning, teologisk og praktisk ut fra Lausanne og NORMEs anbefaling. Jeg mistenker ingen for ikke å ville ta vare på skaperverket, men dokumentene viser at dette ikke er integrert i *misjonsforståelsen*. Dokumentene speiler ikke at Guds frelsesplan og dermed misjonsoppdraget har så mye med skaperverket å gjøre. Misjonsoppdraget gjelder mennesker

⁶⁹ Cape Town-erklæringen: Del I:7 i *Misjon til forandring*, 2011

⁷⁰ Cape Town-erklæringen: Del IIB:6 i *Misjon til forandring*, 2011

og deres frelse i følge dokumentene. Klima- og miljøkamp er menneskets etiske ansvar. Når både mennesker og naturen for øvrig lider på grunn av det som trolig er menneskeskapte klimaendringer, hvem skal da stille opp for de svake og lidende? Jeg velger å avslutte dette kapitlet med et sitat av den finske missiologen Risto A. Ahonen som kan være et optimistisk tegn på at noe er i ferd med å endre seg i tradisjonell evangelisk misjonsforståelse i retning av å utvide begrepet holistisk misjon:

It must be admitted that mission in modern times has rarely become involved in ethical and social issues, not to mention facing up to ecological threats. Since the Second World War, however, attitudes have been changing rapidly and engagement with the ethical problems confronting humanity and the whole of creation has become inescapable.⁷¹

⁷¹ Ahonen 2000:252

4.0 Fem misjonsledere: Tanker om misjon og klima

I dette kapittelet vil jeg konsentrere meg om presentasjon og analyse av intervju som jeg har gjort med fem misjonsledere. Jeg gir først en kort presentasjon av hver av informantene og deres organisasjoner. Her bygger jeg på hva informantene har fortalt om seg selv, og hva organisasjonene forteller om seg på sine respektive nettsider. Deretter presenterer jeg hva hver enkelt har svart på de spørsmålene jeg stilte til mine ulike tema som jeg mener belyser problemstillingen jeg har i denne masteroppgaven. Det første spørsmålet jeg stilte dem handlet om arbeidet med handlingsplaner og strategiplaner. Det ble kommentert i forrige kapittel, dokumentanalyse, og er ikke tatt med videre. Her har jeg formulert kapitteloverskriftene som spørsmål slik at sammenhengen mellom spørsmål og svar skal bli tydeligere. Kapittelets tredje del vil prøve å analysere og vurdere svarene for både å finne likheter og samsvar, samt forskjeller og kontraster ut fra spørsmålene i min problemstilling:

Hvordan drive misjon i klimakrisens tid?

Mener og tror misjonslederne at det er en oppgave for misjon å ta tak i problemene klimakrisen medfører? Hvorfor mener de som de gjør – henger det sammen med deres syn på naturen, på forholdet mellom skapelse og frelse? Hvordan begrunner de sine ja eller nei - eller sine både og? I hvor stor grad er de påvirket av og føler seg forpliktet på Lausanne-bevegelsen som alle organisasjonene er forpliktet på gjennom NORME? Kort og godt:

Hvordan tenker norske misjonsorganisasjoners ledere om misjon og klima?

Til slutt i kapittelet vil jeg prøve å gi en kort oppsummering.

4.1 Presentasjon av informantene og deres organisasjoner

Raag Rolfsen, direktør i **Areopagos** siden mars 2010. Han er født i 1962 i Kristiansund. Utdannet Cand.teol fra Menighetsfakultetet i Oslo. Rolfsen har praktikum fra Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo. Tidligere har Rolfsen vært prest i Den norske kirke og han har jobbet 11 år i Feltprestkorpset. Rolfsen sitter i referansegruppen for globaliseringsspørsmål i Kirkenes Verdensråd (Poverty, Wealth and Ecology (PWE) og Den norske kirkes nord-sør informasjon (KUI). I mai 2011 forsvarte han sin doktorgradsavhandling ved Teologisk fakultet i Oslo; «Only death can save us».

Areopagos (tidl. Den nordiske kristne Buddhistmisjon) ble til i Kina der Karl Ludvig Reichelt og Notto Normann Thelle i 1922 begynte sitt arbeid blant Kinas buddhistmunker. I 1926 ble Den Nordiske Kristne Buddhistmisjon stiftet som egen organisasjon og i 1930 kjøpte Karl

Ludvig Reichelt et høydedrag utenfor Hong Kong, Tao Fong Shan (TFS), som gjennom årene har vært et hovedprosjekt for Areopagos. Etter annen verdenskrig utviklet senteret seg fra å være et pilegrimssenter for buddhistiske munkar til å bli et senter for dialog, retreat, spiritualitet og kunst. Dagens stiftelse ble til i 1995 for å skape en struktur som kan ta ansvar for den formue som er kommet ut av tomtsalg til et stort byggeprosjekt i Hong Kong. Stiftelsens formål er «å dele evangeliet med religiøst søkende»⁷², især ved å opprette møteplasser for samtale, spiritualitet og refleksjon. Stiftelsen har i dag kontorer i Oslo, København og Hong Kong. Nå arbeider Areopagos for igjen å bli en organisasjon som arbeider med interreligiøs dialog, studier av samtidsreligiøsitet og formidling av kristen spiritualitet i Norge, Danmark og Kina.

Rolf Kjøde, generalsekretær i **Normisjon** siden 2003. Han er født i 1959 i Ålesund. Utdannet Cand.teol og prest fra Menighetsfakultetet i Oslo i 1986. Kjøde har også et religion-sosiologisk semesteremne fra University of London fra 1994. Sin tidligere yrkeserfaring har han som bibelskolelærer ved Bildøy bibelskole utenfor Bergen, studentsekretær i Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag i Bergen, som rektor ved Hald bibelskole i Mandal, og som leder av Norsk Råd for Misjon og Evangelisering hvor han nå er styreleder.

Normisjon ble stiftet 1. januar 2001 som en sammenslutning av Den norske Santalmisjon fra 1867 og Det norske lutherske Indremisjonsselskap fra 1868. Indremisjonsselskapet ble startet med bakgrunn i de evangeliske vekkelles- og fornyelsesbevegelser i Norge på 1800-tallet. Kristen lekmannsvirksomhet i Norge i tiden etter Hans Nielsen Hauge er sentralt for opprettelsen av Indremisjonsselskapet. Santalmisjonen ble stiftet av Lars Olsen Skrefsrud (1840-1910). Misjonsarbeidet til Skrefsrud startet blant santalfolket i den nordøstlige delen av India. Normisjon er i dag en evangelisk-luthersk organisasjon med lag, fellesskap og foreninger over hele Norge. I de fleste storbyene har Normisjon egne menighetsfellesskap. Den norske kirke er en av Normisjons viktigste samarbeidspartnere. Normisjon har en egen barne- og ungdomsorganisasjon, Acta – barn og unge i Normisjon. Normisjon, sentralt eller regionalt, eier og driver 27 skoler på ulike nivå, 25 leirsteder og cirka 40 barnehager. Organisasjonen har arbeid i 10 land i Sør-Amerika, Afrika og Asia, og cirka 30 utsendte misjonærer som driver menighetsbyggende og diakonalt arbeid. Normisjon samarbeider med en rekke nasjonale kirker.

⁷² www.areopagos.no

Jeffrey Huseby, generalsekretær i Det norske Misjonsselskap (NMS) siden 2011. Han er født i 1958 i USA. Kom til Norge og bosatte seg med familien på Lista som 11-åring. Utdannet Cand.teol og prest fra Menighetsfakultetet i Oslo i 1985. Han har i tillegg årsenhet i organisasjon og ledelse fra Universitetet i Stavanger, og holder nå på med Master of management ved BI i Stavanger. Sin tidligere yrkeserfaring har han som feltprest, som skoleungdomsprest i Norges Kristelige Student og Skoleungdomslag, som sjømannsprest i Dubai og som kapellan i Forsand i Ryfylke. Huseby var sogneprest i Strand i Ryfylke og prost i Søre Ryfylke fram til tiltredelse som generalsekretær i NMS.

Det norske Misjonsselskap (NMS) er Norges første misjonsorganisasjon, etablert i 1842 i Stavanger. Den første forsamlingen i Stavanger bestod av folk fra alle de viktigste gruppene innenfor kirke og kristenliv i Norge på den tiden, nemlig brødrevennene (hernhuterne), haugianerne og presteskapet. Hans Palludan Smith Schreuder ble i 1843 antatt som NMS sin første utsending til Sør-Afrika. Der skulle han kartlegge mulighetene for å starte misjonsvirksomhet i det den gang selvstendige afrikanske Zulukongedømmet. Høsten 1843 ble det satt i gang undervisning for å forberede nye kandidater til misjonærtjeneste. Dette var starten på Misjonsskolen i Stavanger. I 1977 ble skolen omgjort til vitenskapelig høgskole, og Misjonshøgskolen er i dag ett av Norges tre teologiske fakulteter. NMS består i dag av foreninger, grupper og enkeltpersoner. NMS er en selvstendig organisasjon innenfor Den norske kirke og et redskap for å realisere kirkens misjonsoppdrag. NMS arbeider i dag sammen med kirker og organisasjoner på fire kontinent, støtter prosjekter i 16 land og har cirka 70 misjonærer fordelt på 14 land. Det lokale arbeidet i Norge er organisert i sju regioner.

Arnt H. Jerpstad, generalsekretær i Misjonsalliansen siden 2006. Han er fra Trøndelag, født i 1966. Jerpstad har sosionomutdannelse fra Diakonhjemmets Høgskole i Oslo fra 1991. Han har i tillegg Development studies fra Birmingham (1996) og et studium i Social mangement fra Mexico (1999). Han holder nå på med en master innenfor Business & Administration ved Edinburgh Business School. Jerpstad har arbeidet blant annet som ungdomsdiakon i Lysaker menighet i Bærum før han var utsending for Misjonsalliansen i Ecuador i perioden 1996-2003. Det første året etter at han kom tilbake til Norge, var han leder for investeringsselskapet for mikrofinans, Kolibri Kapital. Jerpstad var så leder for Normisjons internasjonale arbeid fra 2004 frem til han gikk over til generalsekretærstillingen i Misjonsalliansen.

Misjonsalliansen er en frittstående, norsk misjonsorganisasjon grunnlagt i 1901. Organisasjonen driver diakonale utviklingsprosjekter i ti land i Sør-Amerika, Asia og Afrika. Satsingsområdene er kirke, mikrofinans og lokal samfunnsutvikling – hvorav sistnevnte innbefatter skole, helse og hiv/aids, vann, fotball og arbeid blant funksjonshemmede. Misjonsalliansen er en tverrkirkelig organisasjon, som samarbeider med ulike typer kirkesamfunn verden over. De bygger ikke egne kirker og etablerer heller ikke menigheter, men inngår samarbeid med de som allerede finnes for å styrke deres evne både til å evangelisere og til å utvikle sosiale prosjekter i sine lokalsamfunn. Misjonsalliansen sier om seg selv på sine nettsider at «vi er opptatt av det vi kristne kan være enige om og engasjerer oss derfor ikke i offentlige debatter om teologiske eller kirkepolitiske spørsmål.»⁷³

Øyvind Åsland, generalsekretær i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM) siden høsten 2010. Han er født i 1971 og kommer fra Evje kommune i Aust-Agder. Åsland har fireåring misjonslinje fra Fjellhaug Misjonsskole i Oslo (1995). Han har master i teologi fra Evangelical Graduate School of Theology, Nairobi i Kenya fra 2005. I perioden 1997-2005 var Øyvind Åsland misjonær for NLM i Kenya. Åsland har siden vært ansatt ved NLMs hovedkontor i Oslo i ulike lederstillinger ved internasjonal avdeling i perioden 2005-2010 frem til han tiltrådte stillingen som generalsekretær.

Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM) ble stiftet i 1891 under navnet Det norske lutherske Kinamisjonsforbund. Det var en gruppe kvinner fra Bergen som tok initiativet fordi de brant for å starte misjonsarbeid i Kina. De første misjonærene reiste ut høsten 1891, og de startet opp et variert arbeid flere steder i Kina. Mest sentralt i arbeidet stod tradisjonelt menighetsbyggende arbeid, men det ble også drevet helsearbeid og undervisning. I Norge ble det ansatt omreisende forkynnere som holdt møter og også informerte om arbeidet, startet misjonsforeninger og samlet inn penger. Frem til andre verdenskrig drev organisasjonen bare arbeid i Kina. Da kommunistene overtok makten der i 1949, måtte alle misjonærene forlate landet. Noen reiste til Taiwan og til Hong Kong og startet opp arbeid der. Omtrent samtidig ble det sendt misjonærer til Etiopia og Japan. Utvidelsen av arbeidet førte til at organisasjonen endret navn til Norsk Luthersk Misjonssamband. Antallet misjonsfelter ble betydelig utvidet etter andre verdenskrig. I dag drives det misjonsarbeid i mer enn ti land på tre kontinenter. Til sammen består NLM i Norge av omkring 2500 foreninger, forsamlinger og lag over hele landet. Det drives arbeid blant barn og unge i mer enn 1000 foreninger, grupper, kor og lag.

⁷³ www.misjonsalliansen.no

Organisasjonen arrangerer også en rekke leirer for barn og ungdom og eier mer enn 30 leirsteder. Alene eller sammen med andre driver NLM nesten 30 skoler fra grunnskole- til høgskolenivå. Tre av disse skolene er bibelskoler, og ved Fjellhaug Internasjonale Høgskole i Oslo tilbys også utdanning for dem som ønsker å reise ut som misjonærer. I tillegg har organisasjonen over 40 barnehager og flere nærmiljøsentra.

4.2 Informantenes svar

Her vil jeg presentere hva mine misjonsledere har svart på spørsmålene jeg har stilt dem. Jeg har stilt dem spørsmål om deres og organisasjonens vektlegging av skapelsesteologi kontra frelsesteologi, deres syn på naturen, deres forståelse av misjonsoppdraget i vår tid og tanker om hva holistisk misjon er, om de henter inspirasjon fra Lausanne-bevegelsen og hvordan de stiller seg til at den sier at fattigdomsproblematikken og klimaforandringene i verden må settes på dagsorden sammen og med samme prioritet. Kan de tenke seg endringer i organisasjonen de leder i så måte? Rundt dette har jeg også stilt dem spørsmål rundt deres egen forståelse av misjonsoppdraget i forhold til organisasjonen de leder. Til sist et punkt hvor jeg tar med konkrete tiltak som er eller er i ferd med å bli gjennomført i den enkelte organisasjon. Intervjuguiden er vedlagt bakerst i oppgaven.

4.2.1 Forholdet mellom skapelsesteologi og frelsesteologi?

4.2.1.1 Raag Rolfsen i Areopagos

Raag Rolfsen identifiserer seg med Areopagos sin tydelige religionsdialogiske profil når han svarer på dette spørsmålet. Han sier at Areopagos kanskje er den misjonsorganisasjonen som i sitt historiske og ideologiske grunnlag tar mest hensyn til den skapelsesteologiske dimensjonen. Rolfsen sier dette er en tradisjon som går helt tilbake til organisasjonens grunnlegger Karl Ludvig Reichelt, som nettopp understreket at ikke bare Gud som skaper, men den *treenige* Gud har satt sine fotavtrykk i alle kulturer og religioner. Rolfsen sier at Reichelts ideologi er den særskilte åpenbaringen som Jesus Kristus utgjør, men som i mindre grad er tydelig i andre kulturer og religioner. Rolfsen viser til at Areopagos, eller Den nordiske kristne Buddhistmisjon som tidligere var navnet, i 1926 ble utskilt fra Det norske Misjonsselskap på grunn av disse tankene som den gang var kontroversielle. «Jeg mener at både det skapelsesteologiske og den allmenne åpenbaring er Reichelt og Areopagos mye rausere med, føler vi, enn hva tradisjonelt misjonsorganisasjonene har vært.» Rolfsen sier så at organisasjonen fortsatt har som hovedvekt å se i andre menneskers åndelige erfaringer, selv

de som er veldig fremmede, etter den kristne Guds åpenbaring i deres egne uttrykk for å se om de finner spor av den treenige Gud i dette. Rolfsen sier at skillet mellom skapelsesteologi, kristologi og pneumatologi er mindre viktig enn helheten i gudsåpenbaringen. Når jeg spør om han tror det er kontinuitet mellom skapelse og frelse, viser Rolfsen til kristen teologis jødiske opprinnelse hvor det ikke er noe materie-ånd skille: «Vår enhet med skaperverket er en del av det vi er villet til å være og det vi skal være når skapningen en gang forløses.»

4.2.1.2. Rolf Kjøde i Normisjon

Rolf Kjøde snakker om at misjon er basert på en trinitarisk basis. Han sier at treenigheten aldri kan skilles og det skapelsesmessige må forstås på et trinitarisk grunnlag. Kjøde dreier så svaret sitt inn på Luthers toregimentslære og det han kaller en god variant av denne.

Jeg tror likevel det er viktig å tenke ut fra en god variant av den lutherske toregimentslære om at Gud har flere oppdrag i verden og kirken har ikke alle. Misjon har ikke alle. Det betyr ikke at kirken kan drive i strid med skaperoppdraget. Det betyr ikke at misjon skal drive i strid med skaperoppdraget, tvert imot, vi skal ha en høy bevissthet i forkynnelse og veiledning og livsstil.

Kjøde sier at Normisjon står for en hel teologi som innebærer en stor og god skapelsesteologi. Han viser så til Jesu utsendingstaler og at misjonens hovedsikte er budskapet om syndstilgivelse og omvendelse for alle folkeslag. Kjøde sier det sentrale er å gi evangeliet videre og dermed skape disipler i alle folkeslag. Kjøde viser til Paulus som var opptatt av å gå til stadig nye og la vekt på opplæring med dåp. Men han legger vekt på at i dette misjonsoppdraget skal det også, gjennom forkynnelse og veiledning, være en bevissthet på at vi lever i Guds skapte verden og dermed skal mennesker oppfordres til samfunnsengasjement. Kjøde legger likevel vekt på at man ikke skal bli politisk definert som kirke og misjon, men at kristne skal være aktive samfunnsborgere.

Jeg tror at kirke og misjon skal påta seg selv en begrensning på hva man skal utøve som samfunnsaktør. Man skal ikke bli politiker. Samtidig skal en være frimodig på å forkynne inn mot skaperplanet slik at kirken og misjonen sine folk blir aktive samfunnsborgere og tar ansvar i den skapte verden.

På spørsmålet om han tenker seg en kontinuitet mellom skapelse og frelse, sier Kjøde at en slik kontinuitet er åpenbar. Han sier at han forstår Guds rike-tanken som noe som har inntrådt som en begynnelse på en ny virkelighet som skal fullendes i nyskapsen. Guds rike er målet. Kjøde sier at han ser både kontinuitet og diskontinuitet i Det nye testamentet når det gjelder disse tingene. Han viser til teologiens jødiske bakgrunn som gir det skapte stor verdi, men viser også til brannmetaforen som sier at alt skal rulles sammen som et klede: «Oppstandelsen

blir en modell for ikke bare hva som skjer med den enkelte kristne, men også med skapningen.»

4.2.1.3 Jeffrey Huseby i Det norske Misjonsselskap (NMS)

Jeffrey Huseby sier med en gang i sitt svar på spørsmålet at NMS har et holistisk eller helhetlig misjonsbegrep og forteller at organisasjonen har delt sitt program inn i tre. Det første er diakoni og bistand, det neste er evangelisering og menighetsbygging og det tredje er lederutvikling og organisasjonsutvikling. Huseby sier de har tenkt dette i lys av de tre trosartiklene. Han sier at diakoni- og bistandsprogrammet er begrunnet i første trosartikkel.

Det er ikke sånn at diakoni er kun et redskap for at vi skal få fortelle om frelsen i Jesus Kristus.

Diakonien har sin berettigelse ut ifra første trosartikkel, ut fra Guds omsorg for menneskene. Diakonien er ikke en del av det evangeliserende arbeidet, det står på egne bein veldig tydelig.

Huseby sier han opplever at diakoni og bistand er en måte å nå mennesket med evangeliet på, men at diakonien har sin selvstendige plass i misjonsoppdraget. Han sier at man ikke kan løsrive disse to tingene fra hverandre, det er to sider av samme sak. Huseby sier at NMS er tydelig på at bistand, miljøvern og utviklingshjelp er del av det missiologiske oppdraget. «Gud er skaperen og vil at vi skal ta vare på naturen. Gud er også en rettferdig gud som ønsker at vi skal ha rettferdighet. Han vil at mennesket skal ha gode kår.» På spørsmålet om han tror det er noen kontinuitet mellom det skapte og det som skal frelles, sier Huseby at han mener det i misjonskretser i Norge har vært et veldig fokus på frelse og andre trosartikkel ut fra en pietistisk arv: «Der er det fokus på omvendelsen, at den må skje på rett måte.» Huseby velger å gi meg et eksempel på hva han mener. Han forteller at NMS sin samarbeidskirke i Japan valgte å hjelpe alle i deres område etter tsunamien tidlig i 2011. Andre kirker og organisasjoner valgte å bare hjelpe de kristne som var rammet, eller de hjalp også andre, men brukte anledningen til å forkynne dommedag og frelse til de forulykkede. NMS sin samarbeidskirke stilte ingen slike kriterier, men når folk spurte hvorfor de hjalp til, fikk de til svar av hjelperne at de tror på en gud som vil man skal hjelpe der man kan. «Så kan det være en åpning for å si noe om en god gud som vil at alle skal føle seg elsket av Ham og komme inn i en større sammenheng.» Men Huseby ønsker ikke at man skal begynne å snakke om skaperverket som en lidende neste. Han synes det blir en sammenblanding av begrepene som lett kan gjøre skaperverket til en person som er skapt i Guds bilde. Han mener at det er noe som bare kan sies om mennesket. Huseby mener det er mer enn nok begrunnelse for å verne om skaperverket i første trosartikkel. «Det kan virke som vi har større vekt på første trosartikkel enn det kanskje mange andre organisasjoner har.» Huseby sier at

misjonsoppdraget er en krakk som står på tre bein. Mangler ett bein på krakken vil den ikke kunne stå støtt lenger.

4.2.1.4 Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen

Jerpstad legger vekt på at han vil holde det skapelsesteologiske og det frelsesteologiske sammen. «Så har noen hørt at når vi sier det henger sammen, så legger vi vekt på handlingen og ikke på ordet. Vi mener begge deler er like viktige.» Jerpstad sier at Misjonsalliansens utsendinger ikke holder gudstjenester, men de går på gudstjenester i de lokale samarbeidskirkene og ønsker å bidra til å styrke hele arbeidet, både det evangeliserende og det diakonale. Han legger vekt på at Misjonsalliansen ikke er en bistandsorganisasjon, men en misjonsorganisasjon.

Det handler om misjon i ord og handling, ikke handling i ord. Ord som også er viktig. Jeg synes det er unaturlig, for folk har spurt meg, hva er viktigst? Jeg har ikke noe godt svar på det. Jeg opplever ikke at Bibelen gir meg svar på om ordet er viktigere enn handlingen.

På spørsmålet om han tenker seg en kontinuitet mellom skapelse og frelse svarer Jerpstad at han tror diakonien blir den måte menneskene skal leve sammen på «når himmelen kommer.» Jerpstad legger vekt på at diakonien er den livsførsel Jesus har valgt for sine etterfølgere.

Og hvordan jeg tror det blir... jeg tror det Gud skapte når han skapte edens hage er det vakreste som Gud kunne tenke seg. Jeg er ikke teolog, så for meg så er dette her, ja jeg har ikke en teologisk begrunnelse for det, men jeg tenker at det er på en måte det beste han kunne gi oss. Jeg tenker det er sånn det kommer til å bli, så jeg er sikker på at vi får se trærne der og, vi får se de flotte fjellene og havet, eller havet skal ikke være mer, står det vel, men jeg strider litt imot i det, for jeg er så glad i havet. Jeg tenker at det blir et sted uten naturkatastrofer, et sted der vi virkelig kan nyte hverandre og naturen til fulle. Kunne være sammen med Gud.

4.2.1.5 Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)

Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband er klar på at organisasjonen tradisjonelt har et tydelig skille mellom det frelsesteologiske og det skapelsesteologiske. «Det er det nok ikke mye tvil om hvis du ser på forkynnelsen og det som har blitt vektlagt i undervisning og forkynnelse, så ligger det nok mye på andre trosartikkel ja.» Åsland forteller at han er oppvokst i denne tradisjonen og at det derfor er helt naturlig for ham. Men han sier at han de siste årene har opplevd en forandring både i NLM og i det evangelikale misjonsmiljøet verdensvidt mot en større bevissthet på det skapelsesteologiske.

Jeg mener nok og at Misjonssambandet har fått litt sånn ufortjent rykte for å kun være opptatt av frelse, av andre trosartikkel da. Og mener at det skapelsesteologiske alltid har ligget i bunnen og spilt en viktig

rolle, tenker jeg, i vår organisasjon og vår tradisjon. Men sånn eksplisitt utforma teologi og undervisning og forkynnelse det har det nok vært en del mindre av ja.

På spørsmålet om han tror det er kontinuitet mellom skapelse og frelse, svarer Ådland at han synes det er vanskelig å tenke seg at det ikke skal være noen form for kontinuitet, selv om Bibelen sier det skal bli en ny himmel og en ny jord. Ådland sier han tolker Bibelen dit hen at alt det vonde, synden skal bli borte. «Ja hele skapningen sukker sammen og venter på forløsningen, så det er helt klart et eller annet som peker i retning av at her er det kontinuitet også, tenker jeg.»

4.2.2 Hvordan forstår du forholdet mellom natur og menneske?

4.2.2.1 Raag Rolfsen i Areopagos

Rolfsen begynner sitt svar med å snakke om salmen «Herre Gud ditt dyre navn og ære.» Han viser til en diskusjon han har hatt tidligere hvor temaet var om det er meningsløst å snakke om Gud dersom alle mann er døde, for hvem skal Gud være gud for da? Han synes spørsmålet er komplisert. «Men jeg tenker vi må bli flinkere til å bli grunnleggende bevisst det som er forut for oss og som påvirker oss før vi har begynt å tenke og velge. I dette rommet kan vi finne både naturen og spor av det guddommelige.» Rolfsen etterlyser et arbeid som kan gå opp grensegangene mellom menneske og natur på nytt. Han tror dette er skremmende tanker for mange fordi man tradisjonelt har gitt mennesket en høyere status enn for eksempel dyrene. Rolfsen legger vekt på at det å verne om naturen går mye lenger enn forvalteransvaret.

Vår enhet med skaperverket er en del av det vi er villet til å være og det vi skal være når skapningen en gang forløses. Nettopp kropp-ånd som enhet er en typisk jødisk-kristen forestilling som setter oss også i sammenheng med skapelsen for øvrig på en helt grunnleggende måte.

4.2.2.2 Rolf Kjøde i Normisjon

Kjøde legger vekt på at naturen har stor verdi fordi den er skapt av Gud og Gud har erklært at den er god. «Naturen er jo gitt oss som en enorm gave og så har Gud i sitt bilde satt oss inn i den i en slags visekongerolle.» Kjøde sier mennesket er den eneste skapning som kan stilles til ansvar for sin forvalterrolle i skaperverket. Men på spørsmålet om han tenker at mennesket er hevet over naturen, svarer Kjøde nei.

Vi er jo definitivt en del av denne naturen. Vi er jo tatt av jordens mold. Og i gammeltestamentlig forestilling er jo «ruach» (ånd/vind) som blåses inn i oss og gjør oss til en levende «næfæs» (sjel/vesen) ikke forbeholdt mennesket, det er jo også noe som går på dyrene. Kontinuiteten mellom mennesket og den øvrige naturen er jo veldig sterk, samtidig så har Gud lagt noe spesielt i mennesket ved menneskets

gudbilledlighet. Og ved at mennesket er et ansvarlig vesen og kalt til et særlig fellesskap med Gud. Så mennesket er definitivt en del av naturen og samtidig kalt til å være Guds forvalter av naturen.

4.2.2.3 Jeffrey Huseby i Det norske Misjonsselskap (NMS)

Huseby sier han tror naturen har en egenverdi, men at det er mennesket som blir frelst.

«Det er kun mennesket i skaperverket som har evnen til å gjøre seg tanker om seg selv og tanker om Gud. Det er kun mennesket som er skapt i Guds bilde.» Huseby viser så til Erling Utne og hans tanker om at skaperverket skal forløses og jorden bli ny. Han sier disse tankene brakte himmelen til jorden.

Det er mulig det er teologer og historikere som vil kunne fortelle noe annet, men jeg opplevde at han med «visst skal jorden bli ny» brakte på en måte himmelen til jord. Jorden skal bli forløst og fornyet.

4.2.2.4 Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen

Arnt H. Jerpstad legger vekt på at naturen er den kontekst mennesket lever i og den skulle vi ha levd i pakt med. Når organisasjonen har som sin visjon at de vil gi livet en sjanse, så handler det også om skaperverket. Jerpstad snakker om de fattige som må leve med konsekvensene av livet de rike land har ført. «Det er så viktig for oss - viss vi skal være en troverdig misjonsorganisasjon, så er vi nødt til å ta dette på alvor. For dette er utvilsomt Guds misjon, som vi også skriver i strategidokumentet vårt.» Jerpstad snakker om at mennesker i rike land lever i synd i forhold til forvaltereviden.

Det synes jeg ikke har fått nok oppmerksomhet viss vi først snakker om begrepet å leve i synd. Jeg tenker at det er andre sider som har blitt vektlagt som kanskje ikke er like gjeldende for alle sammen. Uten å si noe mer om det så opplever jeg at vi har satt altfor lite fokus på det. Samtidig så er det utrolig komplisert fordi at vi er en del av systemet alle mann. Så hvordan man skal få formidlet det på en måte som gjør at det blir godt tatt imot på den andre siden. Og samtidig er utfordrende, at vi får noe å strekke oss etter. Det er en ualminnelig vanskelig balansegang å snakke om dette her, for egentlig, viss vi skulle levd riktig, i forhold til sånn som jeg mener Bibelen beskriver at vi skal gjøre, så vil det få enorme konsekvenser for måten vi lever på. Det gjør det utrolig vanskelig.

4.2.2.5 Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)

Øyvind Åsland sier naturen har egenverdi, men mennesket er satt til å forvalte den på en god måte.

Noe som har påvirket meg en god del i det siste er han gode Christopher Wright som har vært sentral i utforminga av Cape Town commitment som var i Sør-Afrika for et år siden, den Cape Town konferansen. Det er nok det som har utfordret meg sterkest nå det siste året da, på mitt miljøengasjement

og på en helhetlig forståelse av oppdraget som Gud har gitt oss kristne til å ta vare på det skapte. Han understreker veldig sterkt at naturen har en egenverdi.

4.2.3 Hva er misjon i vår tid – holistisk misjon?

4.2.3.1 Raag Rolfsen i Areopagos

Raag Rolfsen sier misjon i vår tid handler om å lytte seg inn til det enkelte menneskes spørsmål, lengsler og kontekster og så formidle hva kristusfortellingen betyr for en selv. Han snakket om denne fortellingen som eksempel på den risiko Gud utsatte seg for da han stilte seg åpen og sårbar i en verden som ikke tålte hans uttrykk for sårbarhet.

Oppstandelsen er for meg et tegn på hvordan den sårbare kjærligheten stod igjen etter møtet med dette sikkerhetsfokuset, det politiske forutsigbare kontrollregimet. Denne fortellingen gir for meg så mye mening at jeg har et behov for å høre om den gir det til andre mennesker. Jeg har en dyp tro på at den gjør det. En slik fortelling om Guds kjærlighet tror jeg har relevans. Da blir det med sårbarhet viktig, og jeg tenker det har stor betydning for hvordan vi opplever kroppen vår. Hva er vår kropp som er en del av det hele, en del av det som skal forløses. Der kommer også vi som natur og naturen rundt oss inn i det bildet.

På spørsmålet om hvordan han forstår begrepet holistisk misjon, svarer Raag Rolfsen at man i møte med andre ikke bare ser på hva de mener, men hvem de er som hele mennesker i sin kontekst.

Så ser jeg også holistisk misjon som at misjon ikke alltid er brudd med noe tidligere, det kan det være, for eksempel i forhold til åndetro, rus og seksuelt misbruk etc. Da vil det være brudd ut fra kristen etikk og tro. Men også holisme som kontinuitet mellom hvem de er i sin kultur og hvem de er i en kristen selvforståelse. Holisme er ikke bare status, men også kontinuitet i tid. Man må gjenkjenne seg selv som den som er elsket av Gud.

4.2.3.2. Rolf Kjøde i Normisjon

Rolf Kjøde sier misjonsoppdraget er det samme som det alltid har vært. Han legger vekt på at misjon er sendelse; Faderen sender Sønnen, Faderen og Sønnen sender Ånden og Faderen, Sønnen og Ånden sender oss. Han viser til de fire evangelistenes ulike vinklinger av misjonsoppdraget. Han sier målet for misjon er det samme som det alltid har vært, å kalle til tro og etterfølgelse etter Jesus Kristus.

Så det grunnleggende ligger fast og det er et evangelieforkynnende og et diakonalt, altså vi skal gjøre Jesu gjerninger og vi skal forkynne Jesu ord. Begge deler hører med i oppdraget og den kristne kirke skal også bygges på sin plass. Hver på sin plass å være selv- misjonerende. Så det er oppdraget med å dele evangeliet, skape disipler, bygge fellesskap som er diakonale, som er misjonerende. Det er liksom grunnlaget i misjonsoppdraget.

På spørsmålet om hva han legger i begrepet holistisk misjon, sier Kjøde at det finnes to varianter. Den ene måten å tenke på mener han har stått sterkt i norsk misjon lenge fordi vi aldri har vært kolonimakt. «Vi hadde ikke et politisk oppdrag med oss, men vi hadde en genuint kirkelig diakoni med oss.» Kjøde tenker at holistisk misjon skal være både evangeliserende og diakonal. «Den skal innbefatte helheten i Jesu gjerning og den skal innbefatte helheten i det å forkynne Guds rike.» Kjøde stiller så spørsmål ved hvor langt man skal gå med å tenke misjon inn i et større samfunnsoppdrag.

Man snakker gjerne om Guds misjon, at Gud har en stor misjon i verden og at den misjonen er større enn kirkens misjon, for Gud har på en måte mange fangarmer eller mange oppdrag inn i vår verden, også på skapelsens plan. Også på det politiske plan. Og der på en måte kirken i sin misjon skal kalles inn til også å utøve direkte samfunnsforvandling. Nå har jo evangeliet alltid skapt samfunnsforvandling og vi står jo i en haugiansk tradisjon, og vi står også i Skrefsrud sin tradisjon. Begge var svært engasjerte inn mot sine samfunn. Likevel vil jeg si at det bør være og er en sånn avgrensing der misjonen kan si at nå går vi utenfor det som er vårt primære mandat, og da vil jeg gjerne bruke en god modell av den lutherske regimentslære og si at ja, Gud har et stort oppdrag i vår verden og i noe av det oppdraget bruker han sin kristne kirke. I andre ting bruker han alle, alle styresmakter og alle som har ansvar – om det så er ateister eller de hører til i en annen religion eller hva de måtte tenke. Alle er i Guds tjeneste så og si. Den skjelninga mener jeg fortsatt det er nyttig at vi har.

Kjøde legger altså vekt på at et holistisk misjonsoppdrag har grenser. Han sier også at det er feil å bruke begrepet om organisasjoner som satser ensidig på diakoni eller bistand. «Holistisk misjon betyr jo helhetlig, og de som bedriver kun en diakonal innsats er jo minst holistisk etter mitt skjønn.»

4.2.3.3 Jeffrey Huseby i Det norske Misjonsselskap (NMS)

Huseby sier misjonsoppdraget handler om å gjøre mennesker til disipler framfor å frelse.

I vår pietistiske arv og tradisjon så har vi vært veldig opptatt av omvendelsen og at det måtte skje på rett måte og at man måtte mene de rette tingene. Jeg opplever at faren er stor for at du kan få en fariseistisk kristendom der du kan få veldig fokus på hva som er rett og hva som er galt. Det handler om å kle seg rett og ha de gode vanene. Jeg legger nok mer vekt på det at Jesus sa «Følg meg!» Han sa ikke til de første disiplene at de skulle vende om, han sa at de skulle følge han. Så ble livet deres forandret litt etter litt.

Huseby var redd for at dette skulle bli oppfattet som om frelse ikke er viktig. Han la vekt på at det ikke var det han mente, men at mennesker må komme i en livslang relasjon til Jesus.

Frelsen ligger i en forvandlingsprosess der mennesket blir mer og mer lik Jesus.

I vår tid lever vi i en verden som har blitt mye mindre, og så lever vi i en verden med kommunikasjon og internett og alt dette. Og så lever vi i en verden som er mye mer belastet i forhold til klima, natur og

miljø. Det gjør våre utfordringer annerledes enn på Jesu tid. Jesus sa ingenting om atombomber, men det rettferdiggjør ikke atombombene. Jesus sa ikke noe om miljøvern, det var ikke det som var hovedproblemet, men det er det for oss. I min misjonsforståelse handler det om å gjøre mennesker til disipler, og så får det ulike konsekvenser til en hver tid på det sosiale planet.

Huseby tror på sett og vis misjonsoppdraget er annerledes nå enn før, det har fått en større bevissthet på å favne hele menneskelivet, ikke bare bringe evangeliet om frelse ut til mennesker.

Det er klart at norsk misjon som annen misjon helt sikkert har ting å svare for, ting som var feil, for vi står alltid i fare for å eksportere ikke bare hjelp og bistand, men også vestlig kultur. Jeg hørte i dag noen som sa at folk skulle få høre om kristentroen og følge Jesus, men de skulle ikke bli jærboer for det. Det tror jeg nok at historien har vist noen uheldige eksempler på at det har skjedd.

På spørsmålet om hvordan han forstår holistisk misjon, viser Huseby til NMS sitt tredelte program som til sammen utgjør hele misjonsoppdraget slik organisasjonen forstår det:

Diakoni, evangelisering og lederutvikling.

Det går jo på, du kan ikke bare forkynne uten å hjelpe menneskene med de basale behovene. Samtidig er det ikke noen vits å hjelpe menneskene med de basale behovene, for misjonsoppdraget går jo ut på at de skal høre om Gud og om Jesus. Så er det jo dette med lederutvikling og organisasjonsutvikling som er viktig for oss, fordi det er viktig å løfte mennesker opp og la dem få kompetanse til å ta ansvar for sin egen virkelighet, sin egen hverdag.

4.2.3.4 Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen

Jerpstad sier han synes Misjonsalliansen definerer misjonsoppdraget godt gjennom organisasjonens visjon: «Vi skal gi livet en sjanse!»

Vi skal gi mennesket en mulighet. Vi skal gi skaperverket en mulighet til å bli hva det skulle være. Og vi skal gi mennesket mulighet til å møte Jesus sånn at de får anledning til å få det livet vi alle er ment til å komme til. De tre elementene er for meg på en måte misjonsoppdraget. Vi skal gi livet en sjanse på de tre områdene.

Jerpstad sier han savner at flere tar Jesu spørsmål til mennesket på alvor. «Hva kan jeg gjøre for deg?» For Jerpstad har dette spørsmålet blitt en øyeåpner i misjonsarbeidet. Han sier han har sett mange eksempler på at hjelperne kommer utenfra og ser at mennesker mangler klær, ergo må de få det, eller de mangler mat eller bibler eller hva det måtte være, og hjelperne definerer at de må komme med det som trengs, istedenfor å spørre de mest marginaliserte hva de faktisk trenger.

Vi ønsker å være en organisasjon som spør og som tar utgangspunkt i de fattiges rettigheter og som tar utgangspunkt i deres muligheter. Og ikke i våre muligheter for andre mennesker. Det handler ikke om ny bistandstrend, det handler om en eldgammel trend som Jesus lærte oss lenge før Norad lærte oss det. Det handler om å ta utgangspunkt i mennesket og deres behov.

På spørsmålet om hvordan han forstår begrepet holistisk misjon, svarer Jerpstad at visjonen er holistisk ment. Han viser til det søramerikanske begrepet «mission integral» og legger i det at man er innfor Gud med hele seg. Når man snakker om omvendelse, så gjelder det hele kroppen, hele mennesket med dets familie og forhold til Gud, lokalsamfunnet, omgivelsene og alle rundt en. Han sier at himmelen starter her og nå når et menneske vender om til Jesus:

Men det er på en måte å fortelle folk og få menigheter og kirker til å fortelle at det er ikke noe annenrangs å være opptatt av livet slik som det er i dag. Vi lever ikke bare for å komme til himmelen, himmelen starter her når vi blir kristne. Det er viktig at vi på en måte påpeker for alle hvordan vi ønsker at ting skal være. Det er min oppfatning av «mission integral». Det handler om hele mennesket, det handler om å være kalt til å være Guds medarbeider som hele meg.

4.2.3.5 Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)

Åsland sier han er inspirert av Christopher Wright som har utvidet misjonsbegrepet i forhold til den mer tradisjonelle evangelikale tenkningen. Han bringer selv begrepet holistisk misjon på banen og sier at det handler om at hele kirken skal bringe hele evangeliet til hele verden.

Den holistiske tanken om at her er noe som griper inn i hele livet vårt og hele virkeligheten vår. Som sagt så tror jeg det har vært relativt tydelig i yremisjonsarbeidet vårt hele tiden. Der kan noen si at jaja, de har drevet helsearbeid bare for at menneske skal bli kristne, ikke sant, men det er en grov nedvurdering av våre misjonærer som drev et idealistisk arbeid og virkelig ønsket å forbedre livskvaliteten til mennesker.

Åsland sier at NLM allerede i 1973 ble bevisst på å tenke videre om misjon fordi Mekane Yesus kirken i Etiopia skrev et dekret som ble sendt ut til hele den lutherske verden med oppfordring om å tenke holistisk om misjon. De mente at forkynnelse og proklamasjon aldri kan aldri stå alene hvis du skal kalle det bibelsk misjon. Helse, utdanning og bistandsarbeid er heller ikke holistisk hvis du ikke har med den forkynnende siden. «Det er jo et veldig flott bilde som blir brukt; en fugl kan ikke fly med en vinge, og misjon uten diakoni/bistand blir som en fugl som ikke er flyvedyktig.»

4.2.4 Lausanne-bevegelsen og misjonens sosio-politiske engasjement?

4.2.4.1 Raag Rolfsen i Areopagos

Raag Rolfsen sier han selv tidligere ikke har hatt noen kontakt med Lausanne-bevegelsen og dermed ikke har hentet noe inspirasjon derfra. Han er mer knyttet til Kirkenes Verdensråd. Men siden Areopagos er medlem av NORME som igjen er forpliktet på Lausanne, er Rolfsen opptatt av å følge med på Lausanne sitt sosio-politiske engasjement. Areopagos har også

støtte fra tidligere Bistandsnemnda, nå Digni, og får føringer fra dem på hvilke prosjekter organisasjonen kan få støtte til i Kina. Rolfsen sier klima og miljø er et av områdene de kan få støtte til i tillegg til prosjekter rettet mot kjønn og menneskerettigheter. «Vi arbeider nå for å bli bevisste hvordan vårt tradisjonelle fokus på dialog, spiritualitet og studier relaterer til det som spesielt går på gender, klima og miljø.» Rolfsen viser til et kulturbevaringsprosjekt blant Wa-folket i Yunnan-provinsen i Kina. På spørsmålet om han tenker at Areopagos kan være med å påvirke det kinesiske samfunnet til å tenke miljøvennlig, svarer Rolfsen at organisasjonen er for liten og selv ikke har noen utsendinger i Kina.

Vi har per i dag i liten grad et eget nedfelt klimafokus i forhold til vårt misjons- og utviklingsarbeid. Vi skal jobbe med utviklingsstrategien vår neste år og med klimabevissthet rundt vårt eget arbeid. Vi håper å få styrket fokuset på klima og miljø i dette arbeidet.

4.2.4.2 Rolf Kjøde i Normisjon

Rolf Kjøde sier han har vært inspirert av Lausanne-bevegelsen i en årrekke. Han synes han finner en god helhetlig misjonstenkning der. Kjøde har selv vært aktivt med i styre og utvalg der, og deltok på Lausanne III konferansen i Cape Town i 2010. «Nå vil jeg si at Lausanne-bevegelsen er uttrykk for den verdensvide kirke på en av de sterkeste måter i verden. Der møter vi også kallet fra den sørlige kirke til hva det betyr å delta sammen med dem i misjon.» Kjøde trekker fram et eksempel fra Cape Town. Han sier at framgangsteologi er en stor utfordring i Afrika. Hele konferansen avviste denne form for teologi som en form for avgudsdyrking. En afrikansk kvinne sa seg enig, men sa de måtte huske hva den er et svar på, nemlig den ekstreme fattigdommen og urettferdigheten. «Utfordringen hennes er at vi er nødt til å adressere spørsmålet om fattigdom. Det påligger evangelisk misjon. Jeg opplever at det tar vi veldig på alvor i Lausanne-bevegelsen.» På spørsmålet om hvordan han stiller seg til at Lausanne sier fattigdomsproblematikken og klimaforandringene i verden må settes på dagsorden sammen og med samme prioritet, sier Kjøde at dette henger nøye sammen og at det ene ikke kan løses fra det andre. Kjøde sier at dersom man skal tenke sosial-etisk, så må det bli en prioritert oppgave å løfte store deler av verdens befolkning når det gjelder levestandard. Det er svært energikrevende. Han legger vekt på at det er et stort sosial-etisk og politisk problem.

Hvor går grensa for en bærekraftig utvikling? Er vi kommet der at vi bare må ta ned de rike? Eller går det an å tenke slik de fleste tenker rundt om i verden, at vi har behov for en vekst, men de skal vokse mer enn oss. Det er et kjempestort sosialetisk og politisk problem, for vi har ikke system i verden i dag som på en måte kan stoppe veksten i den rike verden, om vi da ikke får noen bank-crack i Europa.

4.2.4.3 Jeffrey Huseby i Det norske Misjonsselskap (NMS)

Huseby sier han er påvirket av Lausanne-bevegelsen i moderat grad. Han ble kjent med Lausanne da han studerte teologi ved Menighetsfakultetet. Siden har han ikke hatt kontakt med Lausanne, men han har nå kontakt med bevegelsen gjennom jobben som generalsekretær. Huseby deltok ikke på konferansen i Sør-Afrika. «Måten jeg blir påvirket av Lausanne på er jo gjennom NORME og det tankegodset som tilflyter oss gjennom dem. Vi er medlemmer der.» På spørsmålet om hvordan han stiller seg til at Lausanne sier fattigdomsproblematikken og klimaforandringene i verden må settes på dagsorden sammen og med samme prioritet, sier Huseby at han synes det er talende for en utvikling hvor Lausanne og Kirkenes verdensråd de senere år har nærmet seg hverandre.

Jeg kan tenke meg å skyte inn at NMS jo ikke er en ren evangeliseringsorganisasjon. Vi er ikke en ren bistandsorganisasjon. Vi er heller ikke en ren lederutviklings-, eller organisasjonsutviklingsorganisasjon. For oss henger dette sammen. Det betyr at i Japan legges det større vekt på menighetsbygging og ledertrening enn bistand, for Japan er et velutviklet land. I Mali, som er blant de fattigste land i verden, så blir bistand og vanlig folkeopplysning om omskjæring, sanitære forhold og forhold omkring samliv og seksualitet, en større del av vårt program sammen med evangelisering. Så ting også gå i faser, for etter hvert som utvikling skjer og ting faller på plass, vil folk være mer mottagelige for andre sider ved vårt program som går på ledertrening og menighetsbygging.

4.2.4.4 Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen

Jerpstad sier organisasjonen han leder er i høy grad inspirert av Lausanne. Selv har han ikke vært aktiv der, den oppgaven er delegert til utenlandssjefen i Misjonsalliansen, Tone Lindheim som sitter i et internasjonalt styre der. Men Jerpstad sier at han personlig kjenner seg nærmere knyttet til Lausanne enn til Kirkenes verdensråd. Jerpstad deltok ikke under Lausanne-konferansen i Cape Town i 2010. På spørsmålet om hvordan han stiller seg til Lausanne sitt program som sier fattigdomsproblematikken og klimaforandringene i verden må settes på dagsorden sammen og med samme prioritet, svarer Jerpstad at erfaring viser at man ikke lenger kan jobbe med det ene spørsmålet uten å ta hensyn til det andre. Jerpstad nevner Steinar Lem som helt fra 1970-tallet advarte sterkt mot forbrukskulturen vi er en del av. «Der har vi kanskje manglet en kristen røst i Norge som har vært tydelig. Korsvei-bevegelsen har vært en bevegelse som hele tiden har holdt dette oppe og vært kanskje den tydeligste på det.» Jerpstad etterlyser altså et større engasjement blant kristne i disse spørsmålene. Han tror Korsvei-bevegelsen vokser fordi folk ser at de har rett i det de har snakket om lenge. Jerpstad sier det handler om langt mer enn å kjøpe klimakvoter for flyreiser.

Det handler om mye mer enn det. Vi er i ferd med å bli miljøfyrtårn her hjemme, vi har sertifisering nå i desember. Det er et bredt spekter, men det handler om å ansvarliggjøre folk her på kontoret i forhold til daglig drift både i kildesortering, oppmerksomhet i forhold til bruk av papir, oppmerksomhet i forhold til bruk av oppvarming, nedkjøling om sommeren. Vi kommer til å lage et CO₂ regnskap for oss som viser hvor mye vi bruker i år. Det kan vi siden sammenligne; hvordan går dette framover. Gjør vi noe for å få det ned?

4.2.4.5 Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)

Åsland sier Lausanne betyr mye for ham. Han deltok på konferansen i Cape Town i 2010 og bidro etterpå med en artikkel i boken *Misjon til forandring* om det å ha fokus på unådde folkeslag i misjonsarbeidet. Åsland sier det er et hovedfokus for NLM. «Jeg opplever at det som skjedde i Cape Town ble veldig sterkt, det ble utfordrende og inspirerende for min del personlig.» Åsland sier han er glad for at det under konferansen kom tydeligere til uttrykk at misjon handler om å ha et helhetlig ansvar. Han sier dette kommer tydeligst til uttrykk i NLMs ytre misjonsarbeid gjennom prosjekter som har som mål, i siste instans, å utrydde fattigdom. Åsland sier misjon i aller høyeste grad også er politikk.

I våre regler for misjonærene så heter det at ingen skal engasjere seg i partipolitisk virksomhet, men politisk ja, i aller høyeste grad. Med å heve utdanning i store deler av samfunnet - vi har bygdeutviklingsprogram som tar for seg både helse, utdanning, jordbruk og så videre. Så der har det skjedd veldig mye store ting vil jeg si. Det jeg kjenner best er Øst-Afrika og der har vi hatt veldig mye trøkk på det helt siden 1948 da vi startet.

På spørsmålet om hvordan han stiller seg til at Lausanne sier fattigdomsproblematikken og klimaforandringene må stilles på dagsorden sammen og med samme prioritet, sier Åsland at det samsvarer med NLM sitt engasjement i samarbeidslandene, men at mye har blitt borte ved bevisstheten om dette i Norge, særlig blant misjonsfolket på landsbygda som tidligere har hatt gudsfrykt med nøysomhet som en viktig dyd.

Landbruket har blitt industri, og vi misjonsfolk reiser vel omtrent like mye som alle andre og så videre. Så jeg er redd for at det som har ligget der som en grunntanke opp gjennom de siste 10-20 årene har forsvunnet, og derfor tror jeg vi trenger å ta det her opp på en mer bevisst og eksplisitt måte hos oss.

4.2.5 Kan du tenke deg en endring i organisasjonen du leder?

4.2.5.1 Raag Rolfsen i Areopagos

Rolfsen sier han ønsker at organisasjonen han leder skal se på om de kan bidra med noe og hvordan. «Samtidig må man og være realistisk så det ikke bare blir ord og tanker om at vi skal gjøre ditt og datt.» Han sier Areopagos ikke har ressurser nok til å drive politisk påvirkning og

han vil heller ikke at de skal bli med på en såkalt miljøbølge, men han ønsker at organisasjonen skal kunne integrere disse spørsmålene i hele sin tenkning.

Det er nettopp arbeidet med våre støttespillere utad, vår profil etc som må skritt for skritt greie å integrere dette på en troverdig måte og en måte som faktisk gjør en forskjell slik at det ikke bare blir sånn «krydder». Det er et langsiktig arbeid, men da tenker jeg at både styre og medlemmer, stab og støttespillere vil være en del av prosessen.

På spørsmålet om han tenker at dette er en oppgave for en misjonsorganisasjon, sier Rolfsen at det er nettopp som en kirkelig aktør dette blir viktig, for å kunne ha troverdighet for hele arbeidet. Han sier det er en stor jobb å gjøre, men at Areopagos har en strategi som sier hvordan organisasjonen på lang sikt kan framstå som troverdig aktør i spørsmål som gjelder klima, miljø og bærekraftig økonomisk utvikling.

Jeg tenker at det er nettopp som en misjonsorganisasjon, som en kirkelig aktør som har den store fortellingen i bunnen av det vi holder på med, så kan vi ikke holde på med våre mindre fortellinger og se bort fra den store fortellingen. Det ville være helt meningsløst.

Når det gjelder spørsmålet om hvordan han stiller seg til disse tankene i forhold til organisasjonen han leder, gir Rolfsen uttrykk for at det er stort samsvar. Han sier organisasjonen har som sitt slagord «Areopagos – et frirom». Da organisasjonen midt på 1990-tallet valgte å bli en stiftelse for å kunne håndtere en stor formue på best mulig måte etter et tomtesalg i Hong Kong, ble de litt for mye noen som delte ut gaver. Nå ønsker organisasjonen å utvikle seg tilbake til det den opprinnelig var. Rolfsen bidrar sterkt i denne prosessen. «Alle signal vi får er at yes, nå skjer det.»

4.2.5.2 Rolf Kjøde i Normisjon

Kjøde sier han kunne ønske Normisjon kunne gjøre mer for klimasituasjonen i verden enn det som er tilfelle i dag. Han sier at som en liten organisasjon og som misjon totalt sett i verden, er det ikke mulig å forandre de store samfunnsstrukturene, men misjon kan være med i småskala. Han mener man kan forandre lokalt og kanskje også sette regionale standarder. Kjøde nevner arbeid for å bekjempe ørkenspredning i Mali, prosjekter for å skaffe rent vann, helseopplæring og prosjekt som dyrker fram næringsrik mat. Kjøde savner at den offentlige debatten her hjemme tar opp fordelingsspørsmålet i klimadebatten. Han sier det er en politisk oppgave. «Jeg kan se at fordi vi er misjon som representerer verdens rikeste land, så har vi et særlig ansvar for å frasi oss våre goder for å løfte andre. Han ønsker å se dette sterkere i forkynnelsen her hjemme og legger vekt på formidlingen av hva Guds rike skal framstå som:

Guds rike slik det skal fremstå i nyskapelsen er ikke en miljøkatastrofe. Guds rike slik det skal fremstå i nyskapelsen er fullstendig fordelt. Guds rike slik det skal fremstå i nyskapelsen er fullstendig alfabetisert. Og det er sjukdomsfritt og helsesterkt. Visjonen av Guds rike slik vi ser den i Bibelen er ganske sterk og vi, Guds kirke på jord og misjon, skal bevitne riket. Vi skal være tegn på det riket. Det er en teologisk begrunnelse for meg for at vi skal kunne gå inn også i bistandsprosjekt. Når vi går inn i en del av disse tingene, bevitner vi og blir tegn på, vi kjemper for det vi vet at Gud skal skape evig. Vi kan ikke skape Guds rike, det er det Gud som kommer til å gjøre. Men vi kan være med å fremme tegn på Guds rike og bevitne at dette er verdene i Guds rike slik det skal komme. Det er en god befruktning av Guds rike-teologien som kommer inn mot misjon etter mitt skjønn. Derfor vil vi være med også i kampen mot uretten, den vonde fordelingssituasjonen, og i kampen for at miljøet skal være bærekraftig. Kjøde sier han han savner et større miljøengasjement både i Normisjon og ellers i samfunnet. Han trekker fram den eldste generasjonen som den som er mest bevisst. «Vi ser det på givertjenesten og jeg ser det når jeg bor rundt omkring i hjemmene i Norge, at mennesker velger en enkel livsstil fordi at de velger Guds rikes sak, misjon.» Kjøde ønsker å vinkle engasjementet mot forvaltning og urett mer enn mot klima, men legger vekt på at det vil få betydning for klimaspørsmålet dersom mennesker begynner å leve annerledes. På spørsmålet om hvordan han opplever sine tanker om dette i forhold til grasrota i organisasjonen, svarer Kjøde at det ikke er helt lett å svare på. Han overraskes over at misjonsfolket ser ut til å synes det er lettere å støtte bistands- og diakonale prosjekter enn de evangeliserende og menighetsbyggende prosjektene. «Det uroer meg, for det jeg er virkelig redd for i misjonsorganisasjonen er at vi skal miste gløden for evangeliet.» Men på spørsmålet om han da synes det blir for mye samfunnsengasjement, sier Kjøde at han ikke tror det er hva det handler om, men heller at folk røres av bilder av gråtende eller smilende barn og rørende historier, mer enn av selve misjonsoppdraget. «Jeg vil både ha mer himmel og mer jord som Geir Gundersen snakker om. Jeg vil ha mer evangelieoppdrag og jeg vil ha mer sosial bevissthet.»

4.2.5.3 Jeffrey Huseby i Det norske Misjonsselskap (NMS)

Huseby sier at de i NMS har snakket en del, både i ledergruppe og i landsstyret, om at NMS kunne være det han kaller en profetisk røst inn i samfunnet. Han synes den nåværende debatten innenfor norsk kirkeliv og misjon, som ofte handler om forholdet mellom stat og kirke, og hvordan forholde seg til homofilispsørsmålet, er stigmatiserende og ønsker ikke å delta. Huseby synes disse debattene har tatt altfor mye oppmerksomhet og energi. «Jeg kunne tenke meg at områder vi kunne være en profetisk røst på går på u-hjelpsproblematikk og klima og utslipp.» Huseby reagerer for eksempel på at statsbudsjettet vil kutte 500 milliarder

kroner i utviklingshjelpen, og han synes det bør tas grep for å få norske utslipp ned slik at Norge kan holde sin del av Kyoto-avtalen. Huseby tenker at de i NMS også vil oppmuntre sine samarbeidskirker til å være «profetiske røster» i sine land. På spørsmålet om hvordan han opplever sine tanker rundt spørsmålene sammenlignet med grasrota i organisasjonen, svarer Huseby at han ikke helt har fått føling med det siden han er så ny i organisasjonen. Han viser til undersøkelsen gjort av *Vårt Land* (se 1.0) sist sommer, hvor det kan se ut som NMS har en større miljøbevissthet enn andre organisasjoner. Huseby tror dermed han er på linje med folk flest i NMS.

4.2.5.4 Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen

Jerpstad sier organisasjonen er bevisst på klimakrisen i hele misjonsarbeidet fordi de ser at man ikke lenger kan skille det fra fattigdomsbekjempelse. «Det er utrolig viktig for oss at våre samarbeidsmenigheter ute tar dette på alvor. At de er bevisst på å snakke om skaperverket som en del av vår visjon, vår delte visjon om å gi livet en sjanse.» Videre legger Jerpstad vekt på at Misjonsalliansen først og fremst er en organisasjon med prosjekter i utlandet. I Norge er oppdraget å samle inn 70 millioner kroner årlig til arbeidet. Han snakker om en krevende innsamlingsstrategi, særlig fordi organisasjonen er et andrevalg for de fleste. Jerpstad synes derfor det er en stor utfordring å kunne formidle et klimaengasjement på en god måte slik at det ikke tar oppmerksomheten bort fra arbeidet de skal samle inn penger til. Gjennom givermagasinet *Tsjili*, som sendes ut til 30 000 mottakere, prøver de å peke på urettferdigheten og fattigdommen i Misjonsalliansens prosjektland samtidig som de vil prøve å fortelle hva som skjer på klimafronten. Han er redd for at det skal ta alt fokus slik at informasjon om arbeidet ute blir borte. «Jeg mener Kirkens Nødhjelp har gjort mye god jobb i forhold til dette, men de har også synliggjort hvor vanskelig det er. Det er veldig lett at det tar over fokus fra det vi prøver å gjøre her hjemme.» Jerpstad opplever at hans egne tanker og oppfatninger er rimelig sammenfallende med grasrota i organisasjonen. Jerpstad sier Misjonsalliansen er annerledes enn de medlemsbaserte organisasjonene fordi det er vedtaksfestet at de ikke skal uttale seg i konfesjonelle spørsmål. «Derfor ser du ikke Misjonsalliansen i den teologiske debatten om det ene eller det andre eller det tredje.» Jerpstad sier Misjonsalliansen skal ha fokus på mennesker som samfunnet rundt har glemt, og han får tilbakemeldinger fra giverne som sier at de opplever det som befriende at organisasjonen har en slik strategi.

4.2.5.5 Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)

Åsland sier han tenker at det er viktig for NLM å si at de i fremtiden trenger å utvikle teologien. «Vi må snakke mer om på bedehusene, det ansvaret vi har for å ta vare på verden.»

Åsland sier han tror det er stor forskjell mellom hans tanker rundt klimaspørsmålet i forhold til organisasjonen han er leder for. Han trekker fram kollegene på hovedkontoret og de yngre i organisasjonen som støttespillere, men sier han tror det er veldig stor variasjon mellom de eldre og de yngre på grasrotnivå i NLM.

Deler av grasrota vil det være vanskelig å få med seg fordi de opplever at disse impulsene kommer fra miljø som vi ikke vil identifisere oss med. Så derfor blir utfordringen å jobbe seriøst teologisk med det her for å vise at det her er ikke farlig, tvert imot.

Åsland sier at en stor gruppe mennesker i NLM vil si at det er vel og bra å ta vare på det skapte, men i misjon må man huske på at det viktigste er at mennesker blir frelst og får et håp for evigheten. «En ser ikke de sammenhengene som du nettopp har skissert opp om at mennesker i sør lider fordi vi lever i synd.» Da jeg spurte om han trodde det ville bli rabalder i organisasjonen om han hadde sagt noe slikt, svarte Åsland at han ikke trodde det ville bli rabalder, men heller at han ville fått respons som «Ja, det var nye toner fra NLMs generalsekretær, er han påvirket av liberalteologi nå, eller?»

4.2.6. Konkrete endringer

4.2.6.1 Raag Rolfsen i Areopagos

Rolfsen sier at noe av det første de vil gjøre i Areopagos er å se på hvordan de skal la klimaspørsmålet bli integrert i virksomheten. Så viser han til at de har skype-utstyr som de bruker for å gjennomføre møter med den danske organisasjonen, slik at de slipper å reise til Danmark hver uke. De ønsker å vurdere kjøp av klimakvoter ved flyreiser, og de ønsker å se på energibruken ved hovedkontoret i Oslo. I dag fungerer det slik at man slår på lyset i hele lokalet bare man trenger lys på et kontor. Rolfsen forteller at de helt bevisst valgte å ha sist sommerstevne i København for å kunne gjøre bruk av offentlig transport.

Neste år kommer vi til å se nærmere på temaet mat på sommerstevnet vårt. Både i forhold til hva det er for kroppen vår, men også i forhold til langveis, kortreist osv. Vi ønsker å ta det skritt for skritt, men vi er ikke noe fyrtårn vi altså.

Når det gjelder søppelsortering, sier Rolfsen at de følger kommunens plan for dette. Han forteller at medlemsbladet *Tørst* er underlagt de aller strengeste miljøforskriftene, og han sier de også er i gang med innholdsmessig fokus på miljø og naturavhengighet. På spørsmålet om dette er et tema som kan integreres i prosjektene ute, sier Rolfsen det er ønskelig. I første

omgang ønsker de å kunne integrere dette i en dimensjon ved et prosjekt. Han nevner studier i teologi i Kina, og sier dette er noe som kan tas inn i undervisning der.

4.2.6.2 Rolf Kjøde i Normisjon

Kjøde nevner flere internasjonale prosjekter som har som målsetting å skape bærekraft. Han nevner landsbyutviklingsprosjekter som bygger brønner med rent vann, og etablering av hager med vanningsmuligheter, slik at det kan dyrkes sunne vekster hele året. Kjøde sier han ofte tar opp det å ha en enklere livsstil i sin forkynnelse, og sier dette handler om å være lys og salt i verden slik Jesus snakker om. Han viser til at alle som har signert Lausannepakten fra 1974, forplikter seg på å ha en enkel livsstil. Kjøde viser til Paulus som sier at de rike i denne verden skal ta seg av de fattige.⁷⁴ Han tror det vil ha en stor klimapåvirkning dersom de rike tar livsstilsmessige grep og ønsker å jobbe for det i sin forkynnelse. Kjøde har ingen tro på at klimavoter vil berge miljøet, og ser ikke det som et satsingsområde for Normisjon. Det forkynnes tiende i Normisjons forsamlinger, men dette kan tydeliggjøres.

Problemet er likevel at mye av denne tiende-givingen blir værende i våre fra før rike, velsituerte middelklasseorienterte fellesskap. Her er det en kjempeutfordring, men vi har en stor ungdomsbevegelse og en ganske stor middelalderbevegelse av forsamlinger, så vi har et potensial å komme ut med et klart budskap i. Noen av oss forsøker å forkynne det, jeg skriver av og til om det. Skolene våre jobber forhåpentligvis med det. Jeg vet jo at de jobber med det. Men vi har et godt stykke vei å gå, det er jeg overbevist om at vi har.

Kjøde nevner også at det i organisasjonen jobbes med konkrete tiltak som å gå over fra dyr oljefyring til annen energi. Han nevner etableringen av gjenbruksbutikken Galleri Normisjon som nå har ti butikker i Norge, og han sier at man prøver å ha et relativt lavt reisebudsjett i Normisjon.

4.2.6.3 Jeffrey Huseby i Det norske Misjonsselskap (NMS)

Huseby sier de allerede har en miljøbevissthet i det meste NMS gjør. Hovedkontoret er miljøfyrtårn og generalforsamlingen i 2011 ble også miljøsertifisert. Huseby sier organisasjonen har en bevissthet på å minisere reising, men mener de her kan bli enda flinkere. De bruker skype en del. Men han sier at med 16 samarbeidsland må man reise en del, og strømmangel gjør det vanskelig å bruke teknologi enkelte steder. Han forteller om bioenergi i Kina og på Madagaskar, prosjekter som har blitt suksess. Dette fører til mindre

⁷⁴ Galaterne 2:10

skogshogst, det fører til bedre hygiene både i omgivelsene og fordi avgassene er renere enn når man brenner tre. NMS har 39 gjenbruksbutikker som både gir organisasjonen en inntekt på 10-11 millioner kroner årlig og fører til bevissthet på ressursbruk både blant frivillige som jobber der og blant kundene.

4.2.6.4 Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen

Jerpstad sier Misjonsalliansen har flere prosjekter som er rettet mot klima. Han nevner biogass-prosjekter i Kina og Vietnam som gir folk nok energi til både matlaging og oppvarming av hus, og han nevner prosjekter som handler om rent vann.

Det viktigste er kanskje at vi i alle prosjektene våre har en komponent som handler om miljø. Vi snakker med de fattige om miljø; hva kan vi gjøre for å få det bedre her? Det handler både om å bevisstgjøre folk i denne problematikken, ikke minst som vi snakka om tidligere, det å forberede folk på det som vil komme, altså følgene av vår dårlige forvaltning av skaperverket.

Jerpstad forteller om Mekong-deltaet i Kambodsja hvor de nå har igangsatt et arbeid for å hjelpe folk til å finne rissorter som kan tåle større grad av saltinnhold siden havnivået stiger. «I tillegg blir vi mer og mer oppmerksomme på dette fordi vi får oftere nye katastrofer i områdene hvor vi jobber enn vi gjorde for bare få år siden.» Jerpstad sier bevisstgjøringen av de fattige både gjennom kurs og prosjekter er like viktige som de direkte miljørettede prosjektene. Men han legger vekt på at de har begge deler og ønsker å fortsette med det.

4.2.6.5 Øyvind Åsland i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)

Åsland sier at det har skjedd en bevisstgjøring i miljø- og klimaspørsmålet i organisasjonen den siste tiden. Han trekker frem biogassprosjekter i Kina og Øst-Afrika samt prosjekter for å skaffe rent vann. Fra arbeidet i Norge forteller Åsland om 25 gjenbruksbutikker som gir en netto omsetning på cirka 15 millioner kroner. Til å begynne med var det et økonomisk aspekt som var årsak til at de startet virksomheten, men etter hvert har miljøaspektet blitt langt tydeligere og stadig flere av medlemmene er bevisst på å handle i butikkene. Åsland sier NLM har en bevissthet på å reise så lite som mulig. De bruker rettferdig kaffe ved hovedkontoret og gjennomfører også kildesortering. Åsland opplever likevel at NLM henger etter i et engasjement for klimaet, og sier de har enkeltindivider i organisasjonen som pusher på og sier de må bli bedre.

Jeg tror det er viktig for oss som sagt å la oss utfordre av gode krefter i samfunnet ellers for å få på plass en best mulig bevissthet om det her. Det tror jeg vi kan gjøre uten at vi endrer vår teologiske profil eller

noe sånn, men kanskje kan vi ha mer solid bibelsk forankring enn det vi faktisk har nå da hvis vi videreutvikler de tingene der.

Åsland sier det internasjonale arbeidet har kommet lengst i sin bevisstgjøring og gjennomføring av tiltak, men trekker også frem ungdomssiden i Norges-avdelingen. Han sier det er flere «aktivister» der som henter inspirasjon fra Korsvei og Changemaker. De unge er ikke så opptatt av skillelinjene mellom konservative og liberale retninger som tradisjonelt har vært så viktige. «Mer at man henter impulser fra ting der man ser at her er det noe å hente.»

4.3 Analyse og sammenligning av svarene

I denne delen av oppgaven vil jeg prøve å analysere og sammenligne mine informanternes svar på spørsmålene jeg har stilt dem. Jeg vil forsøke å trekke ut det jeg synes er viktige særtrekk ved den enkeltes svar for å prøve å se om det danner et mønster. Hva utpeker seg ved den enkelte? Jeg ønsker også å se på likheter og fellestrekk, hva de er enige om, og selvsagt vise hvor de er uenige, tenker og definerer forskjellig. Jeg vil også prøve å stille kritiske spørsmål til deres resonnement og indre logikk i besvarelsene. Skiller de seg fra funn fra dokumentanalysen? Det er først og fremst den teologiske tenkningen jeg vil se på, men også mer praktiske forslag og synspunkter. Jeg velger den samme inndelingen i underkapitler som i 4.2, men tar ikke den samme personinndelingen som der. Jeg ser på dem samlet. Dette fordi de enkelte avsnitt ikke vil bli så omfattende som i 4.2 hvor jeg prøver å gi en solid framstilling av hva den enkelte sier og mener, men også fordi jeg jo ønsker å sammenligne dem med hverandre. Jeg innser at jeg ikke kan se på alt de sier – det ville sprengte rammene for oppgaven rent praktisk. Etter dette kapitlet følger et oppsummeringskapittel hvor jeg vil prøve å trekke en rød tråd gjennom den enkeltes helhetlige besvarelse og dermed plassere de ulike personene på en tenkt linje i forhold til hverandre.

Det er i første omgang noen klare og iøynefallende fellestrekk ved informantene mine. Alle sier klimakrisen i verden i dag er en utfordring og et stort problem, og alle ser at det er problematisk fordi det først og fremst berører de fattige som en følge av de rike lands levemåte. Indirekte eller direkte ser altså alle en sammenheng mellom klimakrise i verden og fattigdomsproblematikk. Videre sier alle at naturen har egenverdi og ikke er til bare for menneskets ve og vel. Alle sier de tror det vil bli en kontinuitet mellom det skapte vi lever i og med her og nå og den framtid Bibelen lover skal komme. Alle har tanker om holistisk misjon og sier det gjelder hele mennesket, men definisjonene og forståelsen spriker likevel.

Alle sier at de opplever sin organisasjon som liten i den store sammenhengen og at det derfor er begrenset hva man kan få gjort. Jeg registrerte også en frykt hos flere for at det å engasjere seg i klimaspørsmålet vil spise opp oppmerksomheten rundt innsamlingsarbeidet og fokus på det øvrige arbeidet. Alle sier de har en vei å gå når det gjelder sitt engasjement i klimaspørsmålet, og alle har forslag til konkrete endringer som enten har blitt eller skal bli utført i organisasjonen. Alle er dermed underveis når det gjelder å forholde seg til klimakrisen i verden i dag.

Begrunnelsen for misjonsorganisasjonenes engasjement i klimaspørsmålet er ganske forskjellig, fra Kjøde i Normisjon som sier at det er et politisk ansvar og et sosial-etisk ansvar som gjelder alle mennesker, men ikke en del av evangeliet og misjonsoppdraget, til Jerpstad i Misjonsalliansen og Åsland i NLM som sier det motsatte, at det å stå opp for klimaet både er politikk og en del av evangeliet. Rolfsen i Areopagos sier også det, og han mener at man som misjonsorganisasjon som sier man har «sannheten», ikke er troverdig om man lar være å ta problematikken på alvor. Huseby i NMS mener at man ikke trenger å blande evangeliet inn for å begrunne at misjon skal kjempe for et lidende skaperverk. Det har sin begrunnelse i første trosartikkel og skapelsesteologien og det er nok. Der skiller han seg for øvrig fra tankene presentert i NMS sitt handlingsprogram. «Budskapet – evangeliet – er til for å deles, og det skal stadig videre til nye steder, tider og folkegrupper. (...) det er et budskap som fornyer relasjoner til Gud, medmennesker og til skaperverk.»⁷⁵

Alle organisasjonene er medlemmer i NORME som er forpliktet på Lausanne, men det er stort sprik i hvor mye den enkelte av de fem lederne lar seg inspirere av Lausanne. Det er interessant å se på de ulike argumentene som kanskje er like mye knyttet til en tradisjon og en tid hvor klimakrise ikke var et tema eller et problem, som til teologi? Tradisjonen kan kanskje for noen være et hinder for nytenkning rundt en situasjon som er så krevende som dagens klimasituasjon faktisk er? Det er også interessant at alle bevisst eller ubevisst sammenligner seg med andre organisasjoner enten for å fremheve seg positivt, eller for å si at de har noe å lære. Både Rolfsen i Areopagos og Huseby i NMS forteller med en viss stolthet at de leder en organisasjon som legger større vekt på det skapelsesteologiske enn det mange andre tradisjonelt gjør. Og Åsland i NLM sier at organisasjonen trenger en ny teologisk tenkning

⁷⁵Grunnlagsdokument om misjon i NMS:23

som rundt det å ta vare på det skapte uten dermed å måtte bli liberal. Han sier NLM må lære av gode samfunnsaktører.

4.3.1 Forholdet mellom skapelsesteologi og frelsesteologi

Jeg valgte å spørre generalsekretærene om hvordan de vektlegger det skapelsesteologiske i forhold til det frelsesteologiske. Dette for å se om det er noen sammenheng mellom et engasjement for klimakrisen i verden og deres tanker om Gud som skaper, og hva de tenker om hvem frelsen gjelder. Tradisjonelt har misjon i luthersk tradisjon vært mye opptatt av *Ordet* og sjelens frelse. Er man fortsatt der? Rolfsen i Areopagos legger vekt på at hans organisasjon er stolt av at de er den organisasjonen som tar mest hensyn til det skapelsesteologiske og legger det til grunn for at organisasjonen i sin tid oppstod. Han sier at Areopagos skiller seg fra alle de andre ved å legge bevisst vekt på den generelle åpenbaring og at det er et grunnlag i møte med mennesker. Han bruker ordet *rausere*, sier at Areopagos er rausere enn andre misjonsorganisasjoner i møte med mennesker som har en annen tro enn den kristne. Han snakker om mennesket som enhet av kropp, sjel og ånd med bakgrunn i jødisk tenkning og sier det er grunnlag for vår enhet med skaperverket for øvrig. Men jeg legger merke til at han ikke automatisk trekker slutninger til da å verne om skaperverket. Der innrømmer Rolfsen at Areopagos ikke har kommet lenger enn til å lure på hvordan de skal klare å inkorporere et slikt arbeid i organisasjonen. Han er tydelig på religionsdialog som et resultat av denne tenkningen, men organisasjonen er ikke kommet like langt med sin tenkning rundt dialogen med alt som er skapt. Rolfsen er den eneste av informantene mine som snakker om den allmenne åpenbaring, at den treenige Gud har åpenbart seg lenge før misjonen dukket opp et sted. Dette er organisasjonens begrunnelse for religionsdialog som en del av misjon. Det er ingen av de andre som kommer inn på dette temaet, og jeg tenker det er på dette grunnlag organisasjonen definerer sin raushet. NMS har også religionsdialog nedfelt i sitt grunnlagsdokument om misjon «Verdensvid glede», men det var ikke et tema i samtalen jeg hadde med Huseby. Rolfsen sier Areopagos ikke skiller så mye mellom det skapelsesteologiske, det kristologiske og det pneumatologiske. De er opptatt av helhet. Men utover verktøyet religionsdialog er det kanskje ikke helt lett å se hvor en helhetstenkning kommer til uttrykk?

Rolf Kjøde i Normisjon viser også til kristendommens jødiske røtter og snakker om en trinitarisk basis for alt misjonsarbeid. Han sier at Normisjon står for en stor og god skapelsesteologi. Kjøde vil fort over til Luthers toregimentslære og sier at misjon er kirkens

oppdrag i verden. Det handler om omvendelse, syndstilgivelse og evangeliet til alle folkeslag. Det andre skal ligge der som bevissthet hos alle, og misjon skal ikke drive i strid med skaperoppdraget, men det er ikke et oppdrag for misjon å bli en samfunnsaktør. Når jeg spør om ikke evangeliet inneholder et budskap om å ta vare på det skapte, sier Kjøde at det ikke gjør det, men er et oppdrag på lovens plan. Han sier at misjon må vokte seg for å bli for politisk og sier tydelig at misjon er ikke politikk. Her skiller han seg sterkt fra både Jerpstad i Misjonsalliansen og Åsland i NLM som begge sier misjon i høyeste grad er politikk, om enn ikke partipolitikk, fordi det handler om fordeling. Men Kjøde sier det er evangelisk å hjelpe andre, han ser en evangelisk dimensjon ved bistandsprosjekter. Jeg lurer på om dette uttrykker en indre motsetning? God politikk vil gjerne hjelpe og drive et samfunn framover. Det vil også diakonal misjon som for eksempel landsbyutviklingsprosjekter. Kan man da si at misjon ikke er politikk? Hos Axel Smith finner jeg følgende definisjon av politikk: «Politikk er virksomhet som påvirker eller avgjør valg av mål og fordeling av verdier med autoritativ gyldighet for samfunnet.»⁷⁶ Diakonale bistandsprosjekter kommer inn i fattige områder med både kunnskap og penger. Ligger det ikke både fordeling av verdier og makt i en slik virksomhet gjeldende for hele lokalsamfunnet og gjerne med ringvirkninger og påvirkningskraft langt utenfor det? Jeg stiller også spørsmål ved hvorfor Kjøde tar frem Luthers toregimentslære som skiller sterkt mellom det verdslige og det åndelige når han samtidig er opptatt av kristendommens jødiske røtter som ikke skiller skarpt her, og han også, som jeg viser i 4.3.3, er opptatt av holistisk misjon. Paulus sier hele skapningen sukker etter å bli fri.⁷⁷ Her sidestilles natur og menneske. Missiologien lærer oss at misjon hadde en nedgangstid i de lutherske kirkene etter reformasjonen fordi Luther ikke hadde noen spesifikke tanker om misjon.⁷⁸ Sett i lys av dette er det kanskje også et paradoks å la Luthers toregimentslære være så bestemmende for et misjonssyn i 2011?

Jeffrey Huseby fra NMS sier, i motsetning til Kjøde, at klimakrise og vern om skaperverket *er* et klart oppdrag for misjon. Han begrunner det i første trosartikkel. Huseby sier at NMS har et holistisk misjonssyn og derfor har delt arbeidet inn i tre, hver tuftet på en av de tre trosartiklene. Vern om skaperverket, det å ta hensyn til klimakrisen i verden, sier han er diakoni. Huseby legger vekt på at diakonien ikke kun er et evangeliseringsverktøy, han sier det har sin berettigelse ut fra første trosartikkel, men også at disse to henger sammen.

⁷⁶ Smith 1982:21

⁷⁷ Romerne 8

⁷⁸ Nussbaum 2005:62

Dermed er NMS-lederen inne på det Jerpstad i Misjonsalliansen holder høyt; at alt henger sammen. Men Huseby vil ikke knytte et arbeid for klima og miljø til frelsesteologien, og begrunner det med at det bare er mennesket som er skapt i Guds bilde. Han kommer dog så vidt inn på at Erling Utne i sin tid snakket om hele skaperverkets forløsning. Det er kanskje et paradoks at Huseby, og i følge ham NMS, skiller så veldig mellom programmene sine ut fra de tre trosartiklene, særlig med tanke på at han legger så sterkt vekt på at organisasjonen har en holistisk misjonsforståelse? Treenigheten kan ikke deles i tre deler som hver står på egne bein. Paulus sier i Romerne 8 at hele skaperverket sukker etter forløsning. Kanskje kan man ikke skille menneskets særstilling så skarpt ut som det Huseby vil når det gjelder frelse? Når jeg ser på NMS sitt grunnlagsdokument for misjon, ser jeg jo også at han definerer det litt annerledes enn organisasjonen som sådan.

Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen vil holde sammen de to måtene å tenke teologi på. Han sier det er svært viktig for dem at ord og handling henger sammen. Han begrunner det på sett og vis med at Misjonsalliansen er forskjellig fra andre lutherske organisasjoner, og nevner at organisasjonen ikke er en luthersk organisasjon i utgangspunktet. Så mens Kjøde er rask med å trekke frem det lutherske, vil Jerpstad holde det unna. Han sier også at diakoni er en god evangeliseringsmetode, noe som Kjøde trolig ikke vil si seg helt enig i. Misjonsalliansen samarbeider med evangeliske kirker og jobber med å styrke og påvirke dem. «Jeg pleier å si at vi ønsker å hengle om dørene i kirken fra å gå innover til å gå utover.» Med det mener Jerpstad at menigheten går ut og spør folk hva de trenger hjelp til, og da vil folk også søke inn til kirken. Den dimensjonen ved kirkevekst ser det ut som Kjøde i Normisjon og Åsland i NLM ikke er så bevisst på, mens derimot Huseby som forteller om innsatsen hos NMS sine kirker etter tsunamien i Japan, vitner om det samme syn som Jerpstad. Ingen av Misjonsalliansens utsendinger holder prekener i de lokale kirkene i samarbeidslandene i følge Jerpstad. Han mener likevel at forkynnelsen er viktig, at det er et både og som blir ivaretatt av de nasjonale pastorene og andre. Jeg skjønner at man kan stille spørsmål ved om dette er nok i en evangelisk tradisjon. Det kan da se ut som utsendingene er mest opptatt av bistanstekniske spørsmål og det å etterse pengeoverføring til prosjektene. Frykten hos skeptikerne til denne metoden ligger gjerne i at utsendingene ikke må vise sin tro med ord, at den blir for privat?

Åsland sier de i NLM har vært mest opptatt av andre trosartikkel og frelse. Det skapelsesteologiske har ligget i bunnen som selvsagt, men det blir slik jeg forstår han, ikke

uttalt. Han sier det har skjedd en endring, men mener NLM har vært misforstått og fått et ufortjent rykte for kun å være opptatt av frelse. Åsland sier de ikke har noen bevisst utformet skapelsesteologi i NLM i motsetning til Rolfsen som sier Areopagos tar mest hensyn til dette blant misjonsorganisasjonene. Huseby er også inne på at NMS har mer fokus på første trosartikkel og skapelse enn hva han opplever at andre misjonsorganisasjoner har. Både Kjøde og Åsland snakker om skapelsesteologien som basis og som viktig for misjon, ikke som et tradisjonelt oppdrag for misjon, men Åsland sier det må bli et oppdrag nå og sier organisasjonen må utvikle sin teologi videre og ta opp i seg impulser fra gode samfunnsretninger. Det er interessant å se at generalsekretæren i en konservativ organisasjon ønsker nytenkning fordi dagens virkelighet krever det. Han sier det ikke lenger er nok at skapelsesteologien ligger der som selvsagt. Jeg viser til punkt 1.1 hvor Bård Mæland ved Misjonshøgskolen i Stavanger også sier at troen på Gud som skaper er i fare i misjonsbevegelsen. Åsland ønsker seg bort fra tradisjonen og ser at teologien og misjonstenkningen da må følge med. Han viser også til at misjonsfolket i dag har økt sitt forbruk og reiser like mye som alle andre. Kjøde sier de eldste er de flinkeste, mens Åsland mener det er lettest å få med ungdom. Men Åsland sier også at de kristne før i tiden hadde en nøysomhetstenkning til fordel for misjon som også Kjøde viser til. Men ut fra dagens situasjon er det interessant å legge merke til at Åsland som er yngst heier på ungdommen, mens Kjøde som er eldst heier på de eldre.

4.3.2 Hvordan forstår du forholdet mellom natur og menneske?

Alle fem generalsekretærene sier de mener naturen har en egenverdi og ikke er til bare for at mennesket skal forvalte den til eget ve og vel. Alle snakker om at det kristne håpet er forløsningen av det skapte til et liv i frihet uten smerte. Informantene bruker forvalterbegrepet om mennesket i forhold til naturen, men sier samtidig at mennesket er en del av naturen, er natur. Kjøde sier naturen er god fordi den er skapt av Gud og at mennesket definitivt er natur fordi vi er «tatt av jordens mold». Huseby sier at han tror frelsen gjelder bare mennesket, men at skapningen for øvrig skal bli forløst. Han legger vekt på menneskets unike stilling i sitt svar. Det gjør også Kjøde når han sier mennesket har en særstilling fordi det er den eneste skapningen som kan stilles til ansvar for sine handlinger og dermed har mennesket det han vil kalle en visekongerolle i forholdet mellom Gud og skaperverket for øvrig. Arnt H. Jerpstad snakker om at meningen var at vi skulle leve i pakt med naturen, eller skapelsen som han sier, og at måten vi lever på i den rike verden er å leve i synd. Han er den eneste av de fem informantene mine som trekker inn syndsbegrepet i sitt svar. Det er interessant å legge merke

til at også Lausanne gjør det (se 4.3.3). Åsland nevner det også, men først når jeg spør ham om den tanken er mulig ut fra måten de rike land lever på. Jerpstad etterlyser en forkynnelse som peker på at måten vi lever på i de rike land er synd mot både fattige land og mennesker og skaperverket/naturen for øvrig. Han sier også at det å ta vare på skaperverket er en del av Guds misjon. Øyvind Åsland i NLM snakker om skaperverket som en lidende neste, her er han nærmere Areopagos enn på det forrige spørsmålet om forholdet mellom skapelsesteologi og frelsesteologi. Han sidestiller natur og menneske mer i sitt svar enn hva Huseby i NMS gjør i sitt. Åsland sier også i sitt svar på spørsmålet at han det siste året gjennom Lausanne har blitt inspirert til å tenke at vern om skaperverket er en del av det helhetlige kristne oppdraget.

4.3.3 Hva er misjon i vår tid – holistisk misjon?

Så langt har altså misjonslederne vektlagt forholdet mellom skapelsesteologi og frelsesteologi forskjellig, men alle er enige om at naturen har en egenverdi og at mennesket skal ta vare på den utover det å forvalte den til egen vinning. Hva så med synet på misjon i den tid vi lever i – og hva legger de i holistisk misjon? Tenker de at misjon er noe annet enn det var for hundre år siden? Raag Rolfsen i Areopagos sier at holistisk misjon handler om å lytte og formidle – dialog. Han nevner ikke diakoni i sin definisjon. Det virker som han holder hele tenkningen på et filosofisk og dialogmessig plan, og ikke går inn på at begrepet også må omfatte en praktisk diakonal og en evangeliserende side. Slik sett gir Rolfsen en annerledes definisjon av holistisk misjon enn både Lausanne og de fire andre informantene gjør. Spørsmålet er om man kan snakke om holistisk misjon uten at det inkluderer diakoni? Rolf Kjøde i Normisjon sier at misjonsoppdraget ikke er noe annet enn det alltid har vært; å forkynne Jesu ord og gjøre Jesu gjerninger: Ord og diakoni. Jeg legger merke til at Kjøde da ser ut til å skille mellom diakonale handlinger og samfunnsmessige handlinger, og mellom ord og diakoni, samtidig som han gir uttrykk for å ha et bevisst holistisk misjonssyn. Er det så sikkert at ord og handling er to forskjellige ting? Integrert eller holistisk misjon holdes sammen i følge Lausanne. Kan man si at Kjøde skiller mer enn han skjelner når han også tidligere har sagt at alt henger sammen slik han definerer mennesket ut fra jødisk tankegang? Jeg vil også påpeke at Lausanne her sier at vern om skaperverket er en del av evangelieoppdraget. Kjøde viser da også til både Skrefsrud og Hauge som begge var med på å skape store samfunnsforvandlerende prosesser som var nødvendige i den tid og de samfunn de levde i. I dag henger fattigdomsproblematikk og klima sammen, kan man ikke tenke holistisk misjon inn i dette? Står tradisjonen i veien for at misjon skal engasjere seg høylytt i problematikken? Vil misjon

som sådan bli svekket da?

I vår tid lider skaperverket og dermed mennesket, kan man ikke da si at skaperverket også er en lidende neste slik Åsland i NLM og Jerpstad i Misjonsalliansen gjør? Sett ut fra at mennesket også er natur og avhengig av at naturen fungerer? Jerpstad sidestiller på sett og vis natur og mennesket når han sier at Misjonsalliansens visjon «Vi vil gi livet en sjanse!» også handler om at skaperverket må få en sjanse til å være hva det var ment som. Men han dreier fort svaret sitt inn på mennesket igjen, at når livet får bli hva det var ment som så er himmelen her – for mennesket. I en vestlig kultur som hele tiden har «vekst» som stikkord for utvikling til det bedre, så kan man kanskje stille spørsmål ved om dette henger sammen med at også skaperverket skal få være hva det var ment som? Jerpstad lar det dog henge sammen når han sier den vestlige kultur lever i synd, han sier det er uhyre vanskelig, men ymter om at misjon kanskje kan finne en måte å vise mennesker i den vestlige verden et verdsett som i større grad kan handle om forsakelse til berikelse?

Jeffrey Huseby i NMS sier han ikke er så opptatt av frelse, han mener det er viktigere å kalle mennesker til disipler som følger Jesus. Slik sett skjønner jeg at han holder tanken på vern om skaperverket til første trosartikkel og tenker at det å følge Jesus kan bare mennesket gjøre. I den sammenheng har Huseby et smalere syn på misjon enn det Lausanne gir uttrykk for. Det samme gjelder Rolf Kjøde og Normisjon som her vil skille og sier vern om skaperverket er på lovens plan, mens evangeliet gjelder menneskets frelse. Han skiller seg dog fra Huseby i NMS, eller mener han at det som har sitt opphav i første trosartikkel er på lovens plan? Jeg stilte ham ikke spørsmålet direkte, men det kan kanskje synes slik? Huseby tror misjonsoppdraget har endret seg med tiden fordi verden har endret seg, det gjør ikke Kjøde. Han er også spesifikt opptatt av dåp og frelse, og snakker ikke om å følge etter Jesus slik Huseby gjør. Men når mennesket er natur slik Kjøde forstår det, og både natur og menneske en dag skal forløses, hvordan kan man da si at evangeliet ikke gjelder naturen/skaperverket?

Øyvind Åsland bringer inn begrepet holistisk misjon med en gang. Han bruker ordet *hele* flere ganger og snakker om «den holistiske tanken om at her er noe som griper inn i hele livet vårt og hele virkeligheten vår.» Slik sett er Åsland nær Jerpstad i sin definisjon av hva misjon er, og slik jeg tolker Lausanne, også nær deres definisjon som jeg har gjengitt. Jeg forstår at det har skjedd en hel del i Åslands tenkning rundt disse tingene siden han ble generalsekretær i 2010 og siden Lausanne-konferansen samme år. Ut fra dette innser han også at en holistisk

misjonsforståelse gjør krav på en mer gjennomtenkt skapelsesteologi. Arnt H. Jerpstad snakker om at holistisk misjon er å være hos Gud med hele livet, at himmelen begynner her og nå. Øyvind Åslands tanker ligger nær Arnt H. Jerpstads når han snakker om hele evangeliet til hele verden, innbefattet skaperverket.

4.3.4 Lausanne og misjonens sosio-politiske engasjement?

Raag Rolfsen i Areopagos sier han ikke er med i Lausanne-bevegelsen og ikke kjenner den så godt. Rolf Kjøde i Normisjon og Øyvind Åsland i NLM sier de er med der og at Lausanne-bevegelsen har og har hatt stor innflytelse på deres tanker om misjon. Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen har ikke selv mye erfaring med Lausanne, men kjenner seg likevel hjemme i denne bevegelsen og snakker svært positivt om den. Jeffrey Huseby som ny generalsekretær prøver å bli kjent med Lausanne, men sier han selv har et moderat forhold til denne bevegelsen. På spørsmålet om hvordan de stiller seg til Lausanne, og også NORME sine tanker om å sette klimaforandringene i verden og fattigdomsproblematikken på dagsorden sammen og med samme intensitet, svarer informantene ulikt. Mens Raag Rolfsen i Areopagos sier de vil jobbe for å inkorporere en bevissthet på disse tingene i arbeidet, løfter Rolf Kjøde det bort fra misjonsoppdraget og til et allment sosial-etisk og til et politisk nivå. Jeffrey Huseby kommenterer kort den utviklingen som har skjedd i Lausanne i så måte, men assosierer ikke dette inn i egen organisasjon. Arnt H. Jerpstad støtter utsagnet fra Lausanne og sier hans organisasjon har en vei å gå i så måte. Han sier man ikke kan tenke fattigdomsbekjempelse uten å ta med miljø- og klimaendringene. Øyvind Åsland sier de i NLM «må skjerpe seg» og snakke mer om temaet på bedehusene og han sier de må utvikle teologien sin i så måte.

Jeg kaster igjen et blick på Lausanne sin definisjon av integrert misjon:

Integrert misjon betyr å kjenne, forkynne og leve ut den bibelske sannhet at evangeliet er Guds gode nyheter ved Jesu Kristi død og oppstandelse, for enkeltmennesket, for samfunnet og for skaperverket. Alle tre er skadet og lider på grunn av synd, alle tre er innbefattet i Guds forløsende kjærlighet og misjon; alle tre må være en del av Guds folks altomfattende misjon⁷⁹

Informantenes egne tanker om hvor nært de står Lausanne, spriker i forhold til Lausanne sin egen definisjon. Kjøde er kanskje ikke så nær Lausanne som han gir uttrykk for, og Rolfsen kanskje ikke så fjern fra denne bevegelsen som han tror. Jerpstad og Åsland er gjerne nærmest Lausanne i sin tenkning ved å tenke gjennom begrepet *hele*.

⁷⁹ Cape Town-erklæringen: Del I:7 i *Misjon til forandring*, 2011

4.3.5 Kan du tenke deg endring i organisasjonen du leder? Deg i forhold til grasrota i organisasjonen?

Når vi kom inn på mitt tema klimakrisen i verden som utfordring for misjon, gav alle generalsekretærene uttrykk for at de synes de er små i den store sammenhengen og at det derfor er lite de kan utrette. Samtidig sier alle de har en vei å gå og alle har lyst til å bli flinkere. Alle fem svarer at fattigdoms- og klimaproblematikk henger nøye sammen. Alle, med visse modifikasjoner, støtter Lausanne i at dette er en utfordring for misjon. Alle generalsekretærene sier misjonsorganisasjonene har forbedringspotensial på dette feltet. Det må jobbes med klimautfordringen i organisasjonenes prosjekter og planer, ved skoler, i artikler i ulike publikasjoner etc, også teologisk. Jeffrey Huseby i NMS og Arnt H. Jerpstad i Misjonsalliansen gir uttrykk for størst *praktisk* miljøbevissthet. De tre andre sier de har en vei å gå og vil gjøre mer for å integrere tematikken rundt klimatrusselen i verden i sin organisasjon både ute og hjemme. Huseby er den eneste som snakker om at organisasjonen har planer om å kunne være en «profetisk røst» både i det norske samfunnet og i samfunn i samarbeidslandene. Det kan høres ut som NMS da ønsker å være en aktiv debattant. Rolf Kjøde sier vi som misjon i et rikt land har et særlig ansvar for å frasi oss goder og han ønsker å legge større vekt på det i sin forkynnelse ved å forkynne Guds rike. Han ønsker å legge større vekt på fordelingsspørsmålet enn klimaspørsmålet, men tror det kan få positive ringvirkninger for klima. Jeg undrer på om et slikt perspektiv kan virke passiviserende? Kanskje man kan tenke et både og, både forsakelse og aktiv handling? Det viser for så vidt Kjøde selv at han mener når han siterer Geir Gundersen og hans ønske om mer himmel og mer jord. Men spørsmålet er kanskje om man kan tenke at himmel og jord er ett? Og når Huseby vil at NMS skal bidra som profetisk røst, kan det ikke da tenkes at de bør tenke også frelsesteologi, Guds rike, slik Kjøde foreslår, og ikke bare på et skapelsesteologisk grunnlag? Bibelens profeter advarte nok folk og ba dem vende om, men trøst og håp lå like nært. Da kommer man gjerne ikke så langt uten evangeliet?

Raag Rolfsen sier at dersom misjon i dag skal virke troverdig, må organisasjonene ta klimakrisen på alvor. Han viser at han er klar over at ord ikke er nok. Han begrunner det med at kirkelige aktører som har den store fortellingen i bunnen, ikke kan se bort fra den. Kanskje må da en bevissthet rundt evangeliet få større plass i Areopagos, og religionsdialogen kan ikke være så enerådende som det ser ut som den er i dag?

Øyvind Åsland i NLM er den eneste av de fem som sier det er et langt stykke vei fra hans tanker om dette til grasrota i organisasjonen han leder. Åsland sier de unge i organisasjonen er lette å få med, der er det mange «miljøaktivister», men han tror de eldre er redde for å hente impulser fra det han kaller liberal teologi. Kjøde sier han forundres over misjonsfolket som er mer opptatt av å støtte bistandsprosjekter enn det evangeliserende arbeidet. Han sier han frykter organisasjonen skal miste begeistring for evangeliet. De andre tre sier de tror grasrota er på linje med dem. Det er interessant å se at lederne av de to mest tradisjonelle organisasjonene, er de som opplever størst sprik mellom seg og grasrota. Jeg tenker at dagens postmoderne mennesker er i ferd med å forlate tunge tradisjoner på så mange områder. Men er betyr nå egentlig det at de er i ferd med å forlate kjernen? Det er nok en helt annen diskusjon enn den jeg arbeider med her, derfor lar jeg den ligge.

4.3.6 Konkrete endringer

NLM, NMS og Normisjon eier flere skoler i Norge og sier klima og miljø er et tema i undervisningen, men at de ønsker fokus på tema skal styrkes ytterligere. Areopagos samarbeider med skoler i Kina, og Rolfsen sier det kan tenkes at temaet integreres der. NLM sier de tar utfordringen og vil jobbe for å få en mer miljøvennlig generalforsamling i 2012. Misjonsalliansen og NMS er begge sertifisert som miljøfyrtårn. Alle organisasjonene er opptatt av å ha miljøvennlige kontorer i Norge. Rolf Kjøde sier han forkynner tiende og en enklere livsstil blant kristne i Norge, og han savner et mye sterkere engasjement hos kristne når det gjelder å gå foran som gode eksempel ved å ha en enklere livsstil og gi mer penger til misjon. Der er han på linje med Øyvind Åsland i NLM. Jeffrey Huseby ønsker fokus bort fra homofildebatten, kirkeordning etc som han mener er stigmatiserende, til klimaspørsmålet som gjelder alle. Alle generalsekretærene er opptatt av temaet reising, om de kan reise mindre. Areopagos, Misjonsalliansen og NMS har møter på skype for å begrense reising. Ingen kjøper klimakvoter, men Misjonsalliansen skal nå lage et regnskap for sine CO₂-utslipp. De var de eneste som nevnte et slikt forslag. Jeg velger å ikke drøfte disse konkrete forslagene videre. Men slår fast at ting skjer.

4.4 Oppsummering

Når jeg nå skal oppsummere, vil jeg prøve å peke på særpreg for den enkelte av informantene mine. Jeg har allerede tatt for meg og nærmest listet opp fellestrekkene, så dem vil jeg ikke gjenta. Men jeg vil understreke at alle fem sier seg enig i at klimakrisen i verden i dag er en utfordring, og ingen av dem sier imot teorier som sier klimaforandringene i stor grad er

menneskeskapte. Dette finner jeg er begrunnet i at alle fem tenker mennesket er en del av naturen og derfor ikke kan ødelegge den. Alle fem holder høyt at natur og menneske er skapt av Gud, og at Gud en dag skal forløse alt det skapte til et nytt liv uten smerte og ondskap.

Raag Rolfsen er den eneste av de fem som muntlig gav uttrykk for å være opptatt av religionsdialog begrunnet i tanken om den allmenne åpenbaring; at Gud har åpenbart seg i kulturen lenge før den første misjonær satte sin fot der og at alle mennesker derfor vet en hel del om Gud i utgangspunktet. Han påpeker at Areopagos med dette grunnlaget er rausere enn andre organisasjoner. Rolfsen er filosof og det er slående at hele hans tenkning er på et filosofisk og teologisk plan. Han sier selv at han og Areopagos ikke har integrert sin tenkning i praksis. Dette blir tydelig i hans definisjon av holistisk misjon – helhetlig, integrert misjon kommer hos ham ikke ned til et praktisk plan, men det er tydelig at han ønsker at det skal skje og han sier at det handler om å være troverdig når det kommer til klimautfordringene i verden i dag, at en misjonsorganisasjon må ta dette på alvor for å være troverdig.

Rolf Kjøde legger vekt på Luthers toregimentslære i sitt svar; at Gud arbeider i verden med to hender, den ene er på skapelsesplanet og dermed Lovens grunnlag. Til dette bruker Gud alle mennesker uavhengig av religion. Den andre hånden er misjon, til dette bruker Gud bare de kristne og kirken. Vi er sendt for å vitne om evangeliet og gjøre Jesu gjerninger (diakoni). Kjøde sier han er redd for at misjon skal prøve å gjøre alt og dermed ende opp med å miste gløden for Jesus og evangeliet. Samtidig er Kjøde nøye med å definere hva holistisk eller helhetlig misjon er. Han er opptatt av dette, altså av helhet, men han definerer bort fra misjonsbegrepet politisk aktivitet og kampen for skaperverket selv om det er til hjelp for lokalsamfunn, og sier også at organisasjoner som baserer hele virksomheten på diakonale handlinger ikke er holistiske. Slik sett motsier han kanskje seg selv? Han skiller i stedet for å holde sammen. Det er et interessant funn at der Kjøde sier det er den eldste generasjonen som er den flinkeste til å tenke nøysomhet og forsakelse, sier Åsland at det er de yngste som er de ivrigste til å ville hente gode impulser fra andre til en bærekraftig teologi.

Jeffrey Huseby legger gjentatte ganger vekt på at NMS sitt program er tredelt og står på tre ben som er selvstendige i forhold til hverandre. Han sier programmene følger trosartiklene og at arbeidet for å verne om skaperverket har nok begrunnelse i første trosartikkel. Det er ikke nødvendig å snakke om frelse for å begrunne dette arbeidet. Han legger vekt på at bare mennesket er skapt i Guds bilde og trenger frelse. Det kan synes som en så skarp tredeling

ikke er helt konsekvent i forhold til hans definisjon av holistisk misjon hvor han sier at alt henger sammen og du ikke kan forkynne uten også å hjelpe mennesker med de basale behovene. Det blir tydelig når jeg ser på Lausanne sin definisjon av integrert misjon. Og det blir tydelig når man ser at en holistisk misjonstanke i følge Lausanne også har med evangeliet i sitt vern om skaperverket. Det samsvarer heller ikke helt med NMS sitt grunnlagsdokument for misjon hvor det sies at Guds misjon og frelsen gjelder hele skaperverket.

Arnt H Jerpstad er den eneste av de fem som bringer inn begrepet *synd*. Han sier at mennesker i den rike del av verden lever i synd i forhold til klimaproblematikken. Han legger også vekt på at du ikke kan skille dette fra fattigdomsproblematikken i verden. Jerpstad er svært opptatt av at diakoni er et viktig evangeliseringsverktøy. Dette er han langt tydeligere på enn noen av de andre. Han sier at diakonien er den måten Jesus mente vi skulle leve sammen på. Slik legger han også vekt på at Guds rike, eller himmelen som han sier, begynner her og nå gjennom diakonien. Han er mer opptatt av å holde ting sammen enn av å skille. Jerpstad sine tanker ligger tett opp mot Lausanne sine tanker om integrert eller holistisk misjon.

Åsland er den yngste av de fem informantene mine. Han gir gjentatte ganger inntrykk av at det er språk mellom hans tanker og grasrota i organisasjonen. Han sier at en del vil mistenke ham for å være påvirket av liberal teologi når han sier det er viktig at misjon tar inn over seg klimakrisen i verden og at det er et oppdrag for misjon. Han har kjent til Lausanne i mange år, men er den som gir sterkest inntrykk av at han etter konferansen i 2010 har blitt inspirert av Christopher Wright til en helhetlig forståelse av misjonsoppdraget til også å omfatte vern om skaperverket.

Jeg ser at Rolfsen og Kjøde befinner seg på hvert sitt ytterpunkt av en skala om jeg skulle ha laget en slik en, deres tanker skiller seg mest fra hverandre. De enes om noe, viktigheten av å ta vare på det skapte og den jødiske arven som vårt menneskesyn og vår teologi springer ut fra, men der de skilles fra hverandre, går de ganske langt i hver sin retning. Det er fascinerende å se. Mellom disse to befinner seg Huseby, Jerpstad og Åsland. De to første av dem står støtt i sine overbevisninger og erfarer at dette er dypt rotfestet i organisasjonene de leder. Det er samsvar mellom dem og grasrota i organisasjonene. Men det interessante er at Huseby vil skille sin begrunnelse for å verne om skaperverket fra frelsteologien, på tross av hva NMS sier i sitt grunnlagsdokument, mens Jerpstad vil holde det sammen. Åsland er den som vil ha størst bevegelse og utvikling. Han vil ut i samfunnet og hente impulser fra gode

retninger samtidig som han er trygg i den arven han står i og forsvarer den, sier den har blitt utsatt for urettferdig kritikk. Kanskje NLM er den organisasjonen hvor vi vil se størst endringer i tiden som kommer både når det gjelder teologi og praksis?

5.0 Klimaforskning og klimadebatt

I dette kapittelet skisserer jeg først klimaforskningens arbeid og deretter prøver jeg å vise klimadebatten i samfunnet for å prøve å gi et bilde av hva som skjer på området i samfunnet som også misjonsbevegelsen arbeider i. Våren 2012 la regjeringen fram en ny klimamelding og debatten rundt denne omtales i et eget punkt, 5.4. Når det gjelder klimaforskning, vil jeg særlig holde meg til forskningsrapporter fra Senter for klimaforskning ved Universitetet i Oslo og deres nettside cicero.uio.no og Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif). Jeg vil først prøve å gi en definisjon av hva klima er. Jeg vil også gi en oversikt over klimaforskning i et historisk perspektiv med fokus på perioden fra industrialiseringen av samfunnet for 150 år siden og frem til i dag. I et eget punkt vil jeg trekke en linje gjennom FNs klimaengasjement. I punkt 5.5 vil jeg vise kirkens engasjement i debatten. Til slutt følger en oppsummering.

5.1 Hva er klima?

Kolstad og Paasche sier i boken *Hva er klima* at den mest naturlige tilstanden for klimasystemet er *endringsfasen*.⁸⁰ Klimaet vil alltid endre seg, uten menneskelig påvirkning. Men nå har vi fått den menneskelige påvirkning i tillegg, først og fremst gjennom store CO₂-utslipp som gir global oppvarming. Det påvirker havet, atmosfæren, polene, værmønstrene og jordplatene. Forfatterne legger fort til at det er det som er nytt i historisk sammenheng. De sier at den vanligste definisjonen av klima er «vær over tid»⁸¹ og viser så til Meteorologisk institutt som sier en slik normalperiode for klima er 30 år. Problemet nå er at det skjer så store klimaendringer over en 30-årsperiode at vi ikke lenger kan bruke termer som «normalperiode».

Klimaet er i endring i hele verden. Normalene er utdatert stort sett overalt. Man kan stille spørsmålene: Er det nok med 30 år med data for å definere en normalperiode? Og er det i det hele tatt mulig å kalle noe for «normalt»; annet enn som en formalitet?⁸²

Senter for klimaforskning, Cicero ved Universitetet i Oslo sier at *klima* er et områdes, et lands eller en verdensdels gjennomsnittsvær over en lengre periode.⁸³ De sier at variasjoner i solinnstrålingen, avhengig av solens intensitet og jordens bane, har påvirket klimaet til alle tider, og blant annet ført til veksling mellom istider og varmere perioder. Endringer i havstrømmene og konsentrasjoner av drivhusgassene er også av stor betydning for klimaet.

⁸⁰ Kolstad og Paasche 2009:143

⁸¹ Kolstad og Paasche 2009:11

⁸² Kolstad og Paasche 2009:12

⁸³ www.cicero.uio.no/faktaark 1 Sett:11.05.2012

Ergo kan man slå fast at klimaet i verden er og alltid har vært i forandring. Klimaet måles blant annet ved temperaturutviklingen over lengre tidsperioder. Når man skal måle klima eller klimaendringer, er det først og fremst temperatur og nedbør man ser på. Andre sider ved klimaet er luftfuktighet, vindstyrke- og retning, trykkforhold, skydekke og solinnstråling. I global sammenheng er det likevel særlig temperatur som blir brukt for å måle langtidsutviklingen av klimaet.

Slik jeg forstår det er altså klima været i et område over tid, men i dag forandrer det seg så mye på så kort tid at det er vanskelig å si hva som er normalt. Cicero skriver at FNs klimapanel angir en økning i global middeltemperatur fra 1906 til 2005 på 0,74 grader og regner med at det i stor grad skyldes menneskeskapte CO₂-utslipp.⁸⁴ Dette forårsaker stigende havnivå og ekstremvær. På nettsiden miljostatus.no finner jeg:

Den globale middeltemperaturen er høyere i dag enn da målingene startet på slutten av 1800-tallet. Økningen har vært størst de siste 50 årene. Konsekvensene kan bli alvorlige, både for mennesker og dyr. FNs klimapanel anslår en økning i den globale middeltemperaturen på mellom 1,1 grader og 6,4 grader innen 2100. Dette vil i så fall trolig være den raskeste økningen på 10 000 år.⁸⁵

Kolstad og Paasche skriver at man observerer at polarområdene responderer tydeligst på temperaturøkningen. «Utbredelsen av sjøisen i Arktis ved slutten av smeltesesongen har blitt halvert i løpet av 30 år.(...) Dersom denne utviklingen fortsetter, vil Arktis være isfri på sensommeren i løpet av så lite som 40 år.»⁸⁶ Dermed vil havnivået stige. Man regner med at det kommer til å stige med en meter innen 2100. Selv om man stanser utslippene momentant, vil klimaendringene fortsatt gjelde i en tusenårs-periode fordi naturen bruker lang tid på å absorbere de store karbonmengdene vi har forårsaket.

5.1.1 Klimaforskningens historie

Først midt på 1850-tallet ble det oppdaget at menneskeskapte utslipp kunne føre til negative miljøkonsekvenser. Cicero sier at de første direkte temperaturmålinger begynte omkring 1860.⁸⁷ I England ble det lansert en teori om at svovelutslipp fra industrien kunne føre til sur nedbør. De første spor av sur nedbør ble registrert i Norge i 1881. En svensk professor i fysikk, Svante Arrhenius, la i 1896 fram en teori om menneskeskapt drivhuseffekt som følge av industriutslipp. Funnene fikk ikke oppmerksomhet i samfunn og politikk, bare blant

⁸⁴ www.cicero.uio.no/faktaark1 Sett 11.05.2012

⁸⁵ www.miljostatus.no

⁸⁶ Kolstad og Paasche 2009:143

⁸⁷ www.cicero.uio.no/faktaark1 Sett 11.05.2012

forskere.⁸⁸ Først på 1950-tallet ble klimaet satt i søkelyset i storsamfunnet. Det ble bygget en overvåkningsstasjon på Hawaii og der la man merke til at CO₂-konsentrasjonen i atmosfæren økte. På 1960-tallet la svenske forskere fram bevis på sammenhengen mellom svovelutslipp fra britisk industri og stadig surere nedbør over Nord-Europa. Man vet at CO₂-konsentrasjonen i atmosfæren utgjorde 280 milliondeler før den industrielle revolusjon. På slutten av 1950-tallet hadde den steget til 315 milliondeler. I dag er den på over 380 milliondeler. Fra Cicero formidles det at forskerne for å studere klimaet før en hadde direkte temperaturmålinger, er avhengig av indirekte observasjonsmetoder. Ved å analysere bergarter, fossiler, islag, sedimenter, plante- og dyrerester, kan de få kunnskap om klimaet tidligere i jordas historie. Ved å studere iskjerner boret ut i Antarktis og på Grønland har forskere funnet ut mye om temperaturen og konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren i nesten en million år. Det har vekslet mellom kaldere og varmere perioder. Vi er nå i en varm periode som startet for vel 10 000 år siden. Det er beregnet at en ny istid ikke vil inntreffe på minst 30 000 år selv uten menneskeskapte utslipp av drivhusgasser. For de siste 1300 år har en mer detaljert informasjon basert blant annet på årringer i trær. Det er selvsagt en del usikkerhet knyttet til slike beregninger, men man vet helt sikkert at temperaturen steg tidlig i forrige århundre og fram til cirka 1940. Deretter var den stabil eller sank til og med litt fram til omtrent 1970. I de siste 30 år har det vært en kraftig temperaturstigning.

5.2 FN og klima

En stor FN-konferanse om klima i Stockholm i juni 1972 ble starten på en internasjonal og koordinert innsamling av kunnskap om klima. Med denne ble den moderne miljøbevegelsen til. Det kan for øvrig nevnes at Norge dette året, som det første land i verden, opprettet et eget Miljøverndepartement. I 1983 opprettet FN Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, også omtalt som Brundtland-kommisjonen fordi den ble ledet av tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland. Kommisjonen skulle se både på miljøproblemene og fattigdomsproblemene, og foreslå utviklingsstrategier som kunne bidra til å løse dem i sammenheng. I 1987 kom Brundtland-kommisjonens sluttrapport *Vår felles framtid*. Bærekraftig utvikling var det nye begrepet i denne rapporten, som betegner hvordan miljø, økonomi og sosial utvikling er tett knyttet sammen. Hovedbudskapet var at verdenssamfunnet må innrette seg og gjøre det som kreves for å sikre at behovene til dagens mennesker blir dekket uten at dette svekker grunnlaget for framtidige generasjoner til å få dekket behovene sine.

⁸⁸ «Klima og utvikling» på www.cicero.uio.no Sett: 11.05.2012

FNs klimapanel (IPCC) ble etablert av Verdens meteorologiorganisasjon(WMO) og FNs miljøprogram (UNEP) i 1988. Formålet er å sammenstille eksisterende kunnskap om eventuelle endringer i jordens klima. Cicero skriver at IPCC ble etablert for å gi beslutningstakere og andre interesserte objektiv informasjon om klimaendringer.⁸⁹ Panelet har så langt kommet med fire hovedrapporter. Arbeidet med den femte hovedrapporten ventes avsluttet i 2014. Rapportene er ansett som det viktigste faglige grunnlaget for den internasjonale klimapolitikken. De fire tidligere hovedrapportene kom i 1990, 1995, 2001 og 2007. I Norge har Klif en koordinerende rolle opp mot IPCC.

I 1992 undertegnet FNs Rammekonvensjon om klimaendring (UNFCCC) klimakonvensjonen som slår fast at de industrialiserte landene må gå foran og redusere sine utslipp av klimagasser. 189 land godkjente denne. I tillegg nedfelte Klimakonvensjonen et langsiktig mål om å stabilisere konsentrasjonen av klimagasser i atmosfæren på et nivå som hindrer farlige menneskeskapte klimaendringer. Konvensjonen er ikke rettslig bindende, men har fungert som et rammeverk for videre klimaforhandlinger.

En mer forpliktende avtale, Kyotoavtalen, ble fremforhandlet i 1997 i Japan og undertegnet av 84 land. Avtalen trådte i kraft i februar 2005. Ifølge Kyotoavtalen skulle en gruppe industrialiserte land redusere sine samlede utslipp med 5,2 prosent i forhold til 1990-nivå i løpet av perioden 2008–2012. Disse landene står i utgangspunktet for til sammen cirka 28 prosent av de menneskeskapte utslippene av drivhusgasser. I 2007 hadde 166 land undertegnet denne avtalen. Men når perioden nå er over, ser vi at disse landene ikke har klart å holde hva de lovet. IPCC konkluderer i sin fjerde hovedrapport fra 2007 med at «Det er *meget sannsynlig* at menneskets utslipp av klimagasser har forårsaket mesteparten av den observerte globale temperaturøkningen siden midten av 1900-tallet.»⁹⁰

I 2007 mottok IPCC Nobels fredspris sammen med Al Gore for sitt arbeid for å berge klima. Det sies at klimaengasjementet hos folk var på topp dette året. Men da klimatoppmøtet i København i desember 2009 ikke klarte å få til en bindende avtale om tiden etter Kyotoavtalens slutt i 2012, dalte interessen for problemet. Toppmøtet ble betraktet som en fiasko. Konferansen samlet seg om en avtale som ikke er bindende i henhold til klimakonvensjonen. Den nedfelte et mål om at temperaturstigningen skal være maksimum to grader (mot før en og en halv), og gav en ramme for utslippsreduksjoner i alle land.

⁸⁹ www.cicero.uio.no/fakta-ark4 Sett 11.05.2012

⁹⁰ www.cicero.uio.no/fakta-ark4 Sett:11.05.2012

Københavnavtalen omhandler også finansiering av klimatiltak i u-land, gjennomgang og hyppigere rapportering av tiltak i u-land og tiltak for å redusere avskoging i u-land.

I månedsskiftet november-desember 2011 holdt FN den 17. konferansen om klimaendringer blant partene i Klimakonvensjonen (COP 17) i Durban i Sør-Afrika. Det var også det syvende møtet blant partene fra Kyoto-avtalen. Konferansen resulterte i et kompromiss der India og Kina for første gang gikk med på å delta i prosessen mot en framtidig juridisk avtale om kutt i klimagassutslippene. Også USA sluttet seg til kompromisset som innebærer at det skal forhandles fram en plan for en framtidig juridisk klimaavtale for alle land. Den skal være forhandlet fram innen 2015 og begynne å gjelde i 2020. Kompromisset innebærer også at Kyotoprotokollen forlenges med fem år. Det etableres dessuten et grønt fond for finansiering av klimatiltak i utviklingsland.

I januar 2012 arrangerte Klif i samarbeid med blant annet FN en konferanse i Oslo om klima og ekstremvær med katastrofer som følge. Leder for FNs klimapanel, Rajendra Pachauri, var en av innleiderne sammen med blant annet daværende miljøvernminister Erik Solheim. I en artikkel i avisen *Vårt Land* dagen etter klimakonferansen, sier Rajendra Pauchari at vi må forberede oss på mer ekstremvær i tiden som kommer, men han er samtidig optimistisk fordi det har skjedd positive endringer i de ti årene han har vært leder for IPCC. Han sier også at Norge ikke må se smått på sin egen rolle når det gjelder å påvirke til handling og ansvarlighet. «Det har mykje å seie at Noreg statuerer eit døme for resten av verda, men kvart land må sjølv bestemme korleis dei vil gå fram for å redusere dei globale utsleppa.»⁹¹

5.3 Klimadebatten

De såkalte klimaskeptikerne mener klimaforskere og politikere overdriver og farliggjør situasjonen. Men ganske fort oppdager man at det er en stor ubalanse mellom antall klimaskeptikere og antall forskere som hevder at vi har et klimaproblem. Media, som ønsker å la begge parter uttale seg i saken, kan gi inntrykk av at det er snakk om to like store grupper. En som sier klimaforandringene i stor grad er menneskeskapte og vil skape ekstremvær, stigende havnivå og tørkeperioder som blir til fare for natur og mennesker, særlig i fattige landområder. En annen gruppe som sier det er helt naturlige svingninger forårsaket av for eksempel solen. Det er ikke mulig for mennesket å gjøre noe fra eller til for å forandre dette. Cicero presenterer et eget faktaark som et forsøk på å si noe om hvem man kan stole på i

⁹¹«Noreg er klima-trendsetjar» i *Vårt Land* 25.01.2012

debatten. De peker på at det i 2007 skjedde svært mye på området klima, for eksempel i forbindelse med Nobels fredspris til Al Gore og IPCC. «Det var nær samstemmighet i forskningsmiljøer om at klimaproblemet er alvorlig.»⁹² Artikkelen sier så at de kritiske røstene ble aktive i denne perioden. Cicero sier at noen av argumentene til skeptikerne bør tas alvorlig fordi det fortsatt er mye man ikke vet om klima, men «det meste er useriøst.»

5.3.1 Klimaskeptikerne

Professor i biologi, Dag O. Hessen, sier at det i etterkant av fredsprisutdelingen til Al Gore og IPCC oppstod en rekke avisskriverier fra klimaskeptikere som ville nedtone risikoen ved klimaendringene. Han sier det i dag er to typer diskusjoner.⁹³ Den ene handler om hvorvidt det i dag er en primært menneskeskapt oppvarmingstendens. Her er det snakk om ulik grad av skepsis til virkelighetsbeskrivelsen hos IPCC. Den andre typen diskusjon handler om omfanget av effektene, både samfunnsmessig, når det gjelder økosystem og værmessige konsekvenser. Klimaskepsis brukes også om skepsis til IPCCs forslag til miljøtiltak, at slike tiltak vil være for dyre i forhold til gevinsten, eller ha utilsiktede, negative virkninger for verdensøkonomien. De fleste moderate klimaskeptikere aksepterer at det er en sammenheng mellom den globale oppvarmingen og menneskelige klimagassutslipp, men mener at effektene av mange av de konkrete klimapolitiske tiltakene som har blitt foreslått, ikke vil stå i forhold til kostnadene, og at andre gode formål blir skadelidende. Det vil rett og slett bli for dyrt å ta hensyn til klima. Det er ulike grunner til klimaskepsis. Oljeindustrien er selvsagt redd for å tape inntekter. Det sies at hav og atmosfære fra før av inneholder så mye CO₂ fra naturens side at det menneskene bidrar med er for lite til å ha noen betydning. Mange er skeptiske fordi de hevder at man vet for lite, det har tidligere (for eksempel på 1970-tallet) blitt spådd enn ny istid som ikke kom.

5.3.1.1 «Klimarealistene»

Blant de mer profilerte klimaskeptikere er en gruppe som kaller seg «Klimarealistene». De har en egen nettside⁹⁴ hvor det står at de per 10. februar 2012 har 780 medlemmer. Det sies på nettsiden at gruppen ble etablert i 2008 og at den er partipolitisk uavhengig. Formålet er å bidra med fakta om klimaet i media og være et forum for utveksling av kunnskap i klimadebatten. Organisasjonen sier de ble etablert på bakgrunn av de betydelige

⁹² «FNs klimapanel og klimaskeptikerne» på www.cicero.uio.no/fakta-ark 4

⁹³ Hessen 2008:148

⁹⁴ www.klimarealistene.com

konsekvensene klimapolitikken har for samfunnet, samt den sterke medieinteressen for emnet.

På nettsidens forside står det:

*En organisasjon for deg som ikke er enig med FNs klimapanel, IPCC, når de påstår at utslipp av CO₂ endrer klimaet dramatisk. CO₂ er derimot en ufarlig og livsviktig gass som er helt nødvendig for alt liv på jorda. En organisasjon for deg som reagerer negativt på det ensidige og massive budskapet om en menneskeskapt klimatrussel som presenteres i aviser, radio og fjernsyn, og på medienes motvilje når det gjelder å presentere vitenskapelige fakta som forteller en annen historie enn den politisk vedtatte.*⁹⁵

Klimarealistene stiller seg svært skeptiske til Cicero, senter for klimaforskning ved Universitet i Oslo, sitt arbeid: «Etter 18 år og mange milliarder kroner ekstra til forskning er det ennå ikke funnet noe bevis for et menneskeskapt klimaproblem. Det finnes nemlig ikke»⁹⁶ På nettstedet forskning.no⁹⁷ inviterer klimaforsker Rasmus Benestad ved Meteorologisk institutt Klimarealistenes forskere til dialogmøter. Der kommer det frem at forskerne tilknyttet Klimarealistene er i pensjonsalder. Det sies at de da tør å hevde kontroversielle meninger fordi de ikke lenger trenger å tenke på forskningsfinansiering. Benestad stiller seg kritisk til deres påstander og sier han ønsker dialogmøter for å kunne se regnestykkene bak resultatene og påstandene til Klimarealistene.⁹⁸ Det står ingenting om utfallet av møtene.

5.3.2 Samfunnet og klimadebatten

Gapet mellom advarslene fra klimaforskningen og *mangel på endring* både i verdenssamfunnet og i Norge er slående. Svein Tveitdal, tidligere direktør ved FNs miljøprogram i Nairobi, skriver:

Ikke på noe annet område har avstanden mellom kunnskap og handling vært større enn innenfor klimapolitikken de siste 20 årene. Mens for eksempel bekjempelse av internasjonal terrorisme har mobilisert nærmest ubegrensede økonomiske ressurser og blitt brukt som argument for å starte og vedlikeholde kriger, har kampen mot klimatrusselen resultert i lite annet enn møtevirksomhet.⁹⁹

Tveitdal kommer også med en årsak til dette. Han sier at verden i dag mangler et overordnet globalt forum som for eksempel kan iverksette sanksjoner mot land som ikke følger inngåtte avtaler. Han viser til at FNs miljøprogram UNEP har et langt lavere budsjett enn Norges Miljøverndepartement. Han antyder at det kanskje er en løsning å opprette et slikt forum og gi dem det ansvar som den enkelte statsleder kvier seg for å ta når det gjelder å stanse CO₂-utslipp i eget land. Tveitdal gir et eksempel på politisk mot som forandret historien. Etter det

⁹⁵ www.klimarealistene.com

⁹⁶ I brosjyren *Den store klimabløffen* på www.klimarealistene.com Sett:18.05.2012

⁹⁷ Nettside som startet i 2002 på initiativ fra Norsk forskningsråd. 12 forskningsinstitusjoner var med på å etablere nettside. Per februar 2012 deltar 65 forskningsinstitusjoner på nettsiden.

⁹⁸ «Vil ha dialog med Klimarealistene» på www.forskning.no 27.06.2011. Sett 11.05.2012

⁹⁹ Tveitdal 2008:120

japanske angrepet på Pearl Harbor i 1941 forbød president Roosevelt produksjon av nye biler i USA. I tillegg ble all veiutbygging stoppet. Tiltakene frigjorde ressurser til produksjon av militærutstyr for å vinne andre verdenskrig. «Å ignorere innsatsen mot klimaendringer nå vil kunne komme til å kreve lignende dramatiske tiltak fra verdenssamfunnet når problemet blir innlysende for alle.»¹⁰⁰

Naturforvalter Alvhild Hedstein etterlyser at regjeringen satser mer på klima i Norge. Hun nevner regjeringens innsats for å hindre avskoging av regnskogen som positiv, men i Norge sier hun at klimakampen har blitt til miljøtrøtthet.

Vi har overskudd på informasjon og underskudd på handlekraft. Søker du på «global warming» på Google får du flere millioner treff. Klimaforhandlingene virker ørkesløse og uten håp. Selv statsminister Jens Stoltenberg går ut og sier han er blitt mer og mer nøktern til om vi klarer å løse klimaproblemene. «Det går sakte og jeg er bekymret.» Statsministeren sitter selv på nøkkelen: Vi trenger politikere som tror at problemet kan løses og som peker på de gode alternativene. Vi må ha politikere som motvirker miljøsløvhhet, som har tro på at vi mennesker faktisk kan gjøre en forskjell. Vi trenger ikke politikere som dyrker vår miljøsløvhhet og gir oss carte blanche i ansvarsfraskrivelse.¹⁰¹

Klimaforsker Jørgen Randers sier noe av det samme. I 2005 ble *Lavutslipputvalget* oppnevnt av regjeringen, og Randers fikk jobben med å lede arbeidet som skulle presentere ulike løsningsmodeller for hvordan Norge kan redusere utslippene av klimagasser med fra 50 til 80 prosent innen 2050. Under et foredrag i Oslo bispegård denne våren i regi av Ressursgruppen for skaperverk og bærekraft i Oslo, Asker og Bærum, fortalte Randers om sin skuffelse over at regjeringen ikke har gjennomført noen av de 15 tiltakene som Lavutslippsutvalget har foreslått. Han legger vekt på at klimaproblemet er svært alvorlig, men sier løsningen er enkel dersom man har mot til å satse. «Men jeg er spesielt sur på ledelsen her i landet som foretrekker å gjøre ting i utlandet, i stedet for å gjøre tiltak her i Norge, sa Randers.»¹⁰² Når det gjelder oljevirkosomhet, mener utvalget og Randers at norsk sokkel må elektrifiseres og at en økt andel av anleggene må flyttes på land. Dessuten må det satses mer på vindkraft. Det må iverksettes CO₂-fangst og -lagring fra gass- og kullkraftverk. Man må satse på utvikling av lavutslippsfartøy og annen klimavennlig teknologi. Randers sier at tiltakene ikke kommer til å koste så mye - på sikt.

¹⁰⁰ Tveidal 2008:135

¹⁰¹ Hedstein 2012:26

¹⁰² «-Jeg er sur på Norge» på www.tu.no 27.11.2008 Sett: 18.05.2012

Lavutslippsutvalget har fått gjennomført beregninger som viser at de nasjonale kostnadene ikke behøver å bli store, forutsatt at tiltakene settes inn etter hvert som det er behov for fornyelse og dersom klimavennlige løsninger velges systematisk ved nyinvesteringer.¹⁰³

Statsviter Gard Lindseth sier at norsk klimapolitikk og norsk olje- og gassvirksomhet er to atskilte politikksfærer.¹⁰⁴ Han sier at klimadebatten aldri har vært noen trussel for oljeindustrien. Tvert imot, debatten er preget av denne virksomheten fordi Norge er avhengig av olje og gass. Det er vår største næring og vår største eksportartikkel. Lindseth skriver om hvordan miljøbevegelsen på 1990-tallet kjempet mot gasskraftverk – og vant, med støtte av Bondevik I-regjeringen som gikk av på denne saken i 2000. Men på tross av dette mener Lindseth at debatten aldri nådde helt frem. Energiforbruket vokste i Norge på 1990-tallet. CO₂-målsettingen ble offisielt oppgitt i 1995.

Isteden så vi at olje- og gassnæringen utviklet en helt spesiell type argumentasjon som gjorde at den kunne fremstå som miljøvennlig samtidig som olje- og gassproduksjonen kunne fortsette som før. Det ble argumentert med at en må *tenke globalt* om Norges utslipp.¹⁰⁵

Argumentasjonen sier at norsk eksport av olje og gass kan erstatte forurensende kullindustri. Da blir petroleumsindustrien en form for global klimapolitikk som norske politikere støtter seg på, i følge Lindseth. Norsk klimadebatt har så glemt, sier Lindseth, at oljeutvinning er den største årsaken til utslipp av klimagasser i Norge. Han mener at vi burde være et foregangsland på å finne tiltak som reduserer utslippene. «Siden vi er et rikt land som har skaffet våre rikdommer gjennom en tilfeldig geografisk lokalisering i nærheten av store mengder fossil energi, burde vi gå foran i å bidra til løsninger på klimautfordringene.»¹⁰⁶ Muligheten for CO₂-frie gasskraftverk har forandret klimadebatten i Norge. Man lagrer da utslippene under havoverflaten. Problemet med oljeforbruket er der likevel som før. «Dersom man vil redusere utslippene av klimagasser, så er det på sikt kun nye fornybare løsninger som gjelder.»¹⁰⁷

5.3.2.1 Debatt-eksempel: Gardermoen hovedflyplass

I desember 2010 besluttet Samferdelsdepartementet å gå inn for at Avinor skulle bygge ut hovedflyplassen Gardermoen. I 2017 skal flyplassen være ferdig og da er den nesten dobbelt så stor som i dag. Bakgrunnen for dette vedtaket er at den opprinnelige flyplassen, som kan

¹⁰³ «Et klimavennlig Norge» på www.lavutslipp.no Sett:18.05.2012

¹⁰⁴ Lindseth 2007:231

¹⁰⁵ Lindseth 2007:233

¹⁰⁶ Lindseth 2007:234

¹⁰⁷ Lindseth 2007:237

romme 19 millioner passasjerer i året, er i ferd med å bli sprengt. Da dette ble vedtatt, sa samferdselsminister Magnhild Meltveit Kleppa: «Hvis vi ikke hadde lagt til rette for dette, ville Gardermoen i løpet av få år måttet avvise både fly og passasjerer.»¹⁰⁸ Den nye flyplassen skal kunne håndtere 28 millioner passasjerer i året. NRK Østlandssendingen skrev om saken på sine nettsider og siterte leder at organisasjonen Framtiden i våre hender, Arild Hermstad: «Dette er en svart dag for miljøet. Det ser ut til at myndighetene ser helt bort fra klimaforpliktelsene sine som er å kutte klimagassutslippene med 30 prosent innen 2020.»¹⁰⁹ I artikkelen sier Hermstad at Magnhild Meltveit Kleppa er visjonløs. Han mener hun burde lære av britiske politikere som har stanset en utvidelse av flyplassen Heathrow for å prøve å oppfylle Englands klimaforpliktelser. Organisasjonen Framtiden i Våre hender mener videre at Norge bør satse på høyhastighetstog i stedet for å bygge ut flyplassene. Avisen *Nationen* skriver på sin nettside at Akershus Bondelag ber regjeringen stanse planene om å bygge en tredje rullebane på Gardermoen og heller prioritere matproduksjon.¹¹⁰ «Forslaget om å øke fra to til tre rullebaner på Norges hovedflyplass vil bety at 5000 dekar havner under asfalt. 70 prosent av arealet er dyrket jord, resten er dyrkbart, og 14 gårdsbruk i full drift vil miste vesentlige deler av arealet, eller få betydelige næringsulemper.»¹¹¹

5.4 Ny klimamelding

Våren 2012 la regjeringen, etter mange utsettelse, fram en ny stortingsmelding for klima. Der slår de fast at klimamålene, slik de ble nedfelt i klimaforliket fra 2008, står fast. Det står at Norge vil jobbe for at den globale temperaturøkningen skal holdes under to grader sammenlignet med førindustrielt nivå, og at Norge fram til 2020 skal redusere de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 prosent av Norges utslipp i 1990. Om lag to tredjedeler av kuttene skal tas nasjonalt. For å nå målene innen 2020 opprettes et nytt klima- og energifond for å få ned utslippene i industrien. CO₂-avgiften på norsk sokkel økes og det skal satses mer på kollektivtrafikk, mer miljøvennlige boliger og fjerning av private oljefyrer.¹¹² Klimameldingen har naturlig nok vakt debatt både politisk og i miljøvern-organisasjonene. En politisk reaksjon fra høyresiden kommer gjennom Nikolai Astrup som av

¹⁰⁸ «12,5 milliarder til Gardermoen-utbygging» på E24.no 19.01.2011 Sett: 11.05.2012

¹⁰⁹ «Gardermoen øker kapasiteten» på www.nrk.no/ostlandssendingen/nyheter 19.01.2011. Sett: 11.05.2012

¹¹⁰ «Akershus Bondelag protesterer mot utbygging på Gardermoen på www.nationen.no 03.01.2012. Sett: 11.05.2012.

¹¹¹ «Akershus Bondelag protesterer mot utbygging på Gardermoen» på www.nationen.no 03.01.2012 Sett:11.05.2012

¹¹² «Klima» på www.regjeringen.no/miljoverndepartementet Sett 14.05.2012

Stortinget ble utpekt som saksordfører for Stortingets arbeid med klimameldingen. Han synes den er urealistisk.

Fangst og lagring av CO₂ er dyrere og ligger lenger frem i tid enn vi forutsatte i 2008. Målet må nå være å utvikle en teknologi som er så kostnadseffektiv at ikke bare verdens rikeste land har råd til å ta den i bruk. (...) I 2050 skal vi ha et lavutslippssamfunn i Norge. I det tidsperspektivet må vi ha større reduksjoner enn 20 prosent, men det er gradvis omstilling som må til. Den jobben må vi begynne på nå. Vi står ved målene i forliket, men vi klarer ikke innfri dem på syv år. Men i et 2050-perspektiv skal vi ha et lavutslippssamfunn. Og vi må gjøre langt mer enn det som står i forliket innen 2050, skal vi innfri anbefalingene fra FN's klimapanel.¹¹³

Straks var Guri Tajet, leder av Framtiden i Våre Henders klimaavdeling, med i debatten med et innlegg hvor hun punkt for punkt prøver å vise at Astrup tar feil. «Framtiden i våre hender har beregnet at vi kan komme langt over halvveis til målene i klimameldingen bare ved å gjennomføre tiltak i transportsektoren.»¹¹⁴ Tajet kritiserer dessuten Høyre og regjeringen for bare å tørre å bruke gulrøtter. «Pisken skal unngås. All forskning tilsier at de må brukes i kombinasjon.»¹¹⁵

Arild Hermstad i Framtiden i våre hender kommenterer regjeringens klimamelding med at det er bra at målet om to tredjedelers kutt i Norge står fast, men sier at planen ellers er lite ambisiøs.

Til tross for for så vidt greie målsettinger, er petroleumssektoren i praksis fritatt fra skikkelige klimatiltak. En kvotepris på 200 kroner per tonn er langt fra nok til at oljesektoren vil redusere sine utslipp, spesielt i lys av at kvotene til sektoren vil deles ut gratis fra og med neste år. Det finnes heller ingen forpliktende strategi for elektrifisering av sokkelen. Framtiden i våre hender savner også at klimameldingen berører tempoet i norsk oljeutvinning. Det mest effektive og langsiktige klimatiltaket er å redusere utvinningstempoet, ved å dele ut færre utvinningstillatelser.¹¹⁶

Framtiden i Våre Hender etterlyser også tiltak hvor folk flest kan bidra mer. «Vi tror imidlertid folk har lyst til å bidra mer i klimadugnaden, og savner en klimamelding som engasjerer folk. Klimakutt handler ikke bare om kvoter og avgifter for industrien, det handler også om de små valgene folk tar hver dag.»¹¹⁷ Og samtidig som mediene skriver at det blir stadig flere klimaskeptikere i Norge, hver tredje nordmann i følge en landsomfattende spørreundersøkelse utført av Statens institutt for landbruksforskning (Sifo),¹¹⁸ og enda flere mener at global oppvarming kun skyldes naturlige variasjoner, så finnes det tall som forteller

¹¹³ «Det er ikke mulig å innfri klimaforliket innen 2020» på www.aftenposten.no 09.05.2012. Sett: 14.05.2012

¹¹⁴ Tajet 2012 på www.framtiden.no 16.05.2012 Sett: 18.05.2012

¹¹⁵ Tajet 2012 på www.framtiden.no 16.05.2012 Sett:18.05.2012

¹¹⁶ «Dette er klimameldingen» på www.framtiden.no Sett:14.05.2012

¹¹⁷ «Dette er klimameldingen» på www.framtiden.no Sett:14.05.2012

¹¹⁸ «Flere klimaskeptikere» i på www.bt.no 09.05.2012 Sett: 14.05.2012

at folk bryr seg og tar ansvar. Framtiden i Våre Hender-leder Arild Hermstad skriver: «En gledelig nyhet blir forbigått i stillhet. Den forventede veksten i biltrafikken uteblir. Veitrafikken i Oslo har ikke økt siden 2004, til tross for at befolkningen har økt med 12,4 prosent, og kjøpekraften enda mer.»¹¹⁹ I følge organisasjonen Grønn Hverdag kastet gjennomsnittsnordmannen 80 prosent mer søppel i 2009 enn for 20 år siden.¹²⁰ Samtidig gjenvinnes mer avfall enn noen gang og utslipp fra avfallsbehandlingen går også ned. I 2010 ble 82 prosent av avfallet gjenvunnet i følge Statistisk sentralbyrå.¹²¹ Selskapet Grønt Punkt Norge melder at 2011 ble et rekordår for gjenvinning av plast. 39,8 prosent av all plast ble gjenvunnet på det norske markedet. Det er langt over EUs mål på 22,5 prosent.¹²² Det kan kanskje tyde på at folk følger opp når det blir lagt til rette for det?

5.5 Kirken og klimadebatten

Hva sier Den norske kirke selv om hvorfor og hvordan den skal engasjere seg i problematikken? Tom Sverre Tomren og Bård Mæland skriver innledningsvis i boken *Økoteologi - Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi*¹²³ at starten på et kirkelig engasjement for miljø og klima var på Bispemøtet i 1969 da daværende biskop i nyopprettede Borg bispedømme, Per Lønning, reiste saken «Forurensing av natur og folkeliv». Siden den gang har kirken engasjert seg i en rekke miljøsaker, og flere norske teologer har reflektert rundt problematikken. Kirkemøtet i 1996 hadde «Forbruk og rettferd» som hovedsak. I etterkant ble det sendt ut et brev med ny gudstjenesteliturgi til alle menighetene med oppfordring om å engasjere seg i et arbeid mot økt forbruk og for rettferdighet både vedrørende klima og fattigdom.

Fram mot 2000 års-markeringen for Jesu fødsel vil Den norske kirke søke å vekke en oppbrudds-, handlings- og håpsdimensjon: Vi ønsker som kirke å gå sammen med alle mennesker og organisasjoner av god vilje for å bygge brede allianser lokalt, nasjonalt og globalt, som kan utløse personlig forpliktelse og politisk handling for redusert forbruk og økt rettferdighet.¹²⁴

Men først med kirkemøtet i 2007 vedtok Den norske kirke at det skulle settes i gang en tiårig bærekraftreform for endringer i kirke og samfunn. Kirkerådet skulle til kirkemøtet 2008 utarbeide en plan for realisering av dette. Den fikk tittelen «Bærekraft og skaperverk. Økumenisk prosjekt for endring av kirke og samfunn 2007-2017». Både kirkemøtet i 2008 og

¹¹⁹ Hermstad 2012: 38

¹²⁰ «Slik lager du mindre søppel» på www.gronnhverdag.no Sett: 18.05.2012

¹²¹ «Avfall og gjenvinning» på www.miljostatus.no Sett: 18.05.2012

¹²² «Rekordår for gjenvinning» på www.grontpunkt.no Sett: 18.05.2012

¹²³ Mæland og Tomren 2007:8

¹²⁴ Sak KM 10/96 «Forbruk og Rettferd»

styrene i Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp sluttet seg til dette samarbeidet.

Kirkemøtets vedtak punkt to lyder:

Prosjektets visjon er - med utgangspunkt i troen på den treenige Gud: Kirken bidrar til å sikre en internasjonal, forpliktende klimaavtale som et steg mot et bærekraftig samfunn. Kirkelige miljøer og aktører demonstrerer et bevisst forhold til miljø, forbruk og rettferd.¹²⁵

Det sier videre at kirken i den neste tiårsperioden ønsker å se store endringer i samfunnet og i kirkens liv. Kirken var tungt til stede både under klimatoppmøtet i København og nå sist i Durban i Sør-Afrika i 2011, men heller ikke da klarte man å vedta en klimaavtale som ville imøtekomme FNs definisjon av bærekraftig utvikling:

En bærekraftig utvikling blir definert som en utvikling som tilfredsstillers dagens generasjoners behov uten at det går på bekostning av framtidige generasjoners muligheter for å tilfredsstillere sine behov.¹²⁶

Når jeg går til vedtakets grunnlagstenkning ser jeg at det legger vekt på både en velbegrunnet skapelsesteologi og håpet om en ny jord.

I møte med klimakrisens alvor og omfang er det imidlertid lett å tenke at realiseringen av et bærekraftig samfunn og global rettferd er forskjøvet til himmelriket. Det er i denne spenningen mellom «allerede nå» og et «ennå ikke» at kirkens sanne liv skjer.¹²⁷

Hele reformplanen sier at kirken må skape håp. «I møte med klimakrisen har kirken en unik kompetanse når det gjelder å skape håp, inspirere og engasjere.»¹²⁸ Den begrunner det både i skapelse, inkarnasjon og frelse. Bare et sted i hele reformplanen finner jeg ordet *forsakelse*: «Disse endringer vil kunne gi økt livskvalitet, men kan også medføre forsakelse.»¹²⁹ *Dommen* finner jeg ikke nevnt et eneste sted i reformplanen. Presten Ole Jakob Løland etterlyser at kirken kommer på banen med sitt eskatologiske budskap i miljødebatten. Han sier forskerne har gjort det for lengst.

Når det gjelder begreper som dom og endetid, bærer Den norske kirke på en problematisk tradisjon. Mange nordmenn har blitt støtt av vekkelsesens svovelpredikanter, og 1950-tallets helvetesdebatt med indremisjonshøvdingen Ole Hallesby i spissen er ikke glemt. (...) Denne fortiden gjør at norske prester sjelden pirker borti forestillingene om helvete og dom i redsel for å støte fra seg noen. Ordene klinger ikke bare negativt, men grufullt for mange tilhørere. Men hvis tiden er moden for klimaforskere til å snakke om dom, hvorfor er den ikke det for kirken?¹³⁰

Løland kritiserer kirken for å bruke samme språk og argumentasjon i klimasaken som FN og miljøbevegelsen ellers. Han viser til misjonsorganisasjoner som Norsk Luthersk Misjonssamband, som har uttalt at de synes kirkemøtet har blitt for politisk og at kirken, blant

¹²⁵ Sak KM 5.1/08 «Bærekraft og skaperverk»:2

¹²⁶ Sak KM 5.1/08 «Bærekraft og skaperverk»:11

¹²⁷ Sak KM 5.1/08 «Bærekraft og skaperverk»:5

¹²⁸ Sak KM 5.1/08 «Bærekraft og skaperverk»: 9

¹²⁹ Sak KM5.1/08 «Bærekraft og skaperverk»: 7

¹³⁰ Løland 2008:253

annet av den grunn, sekulariseres. Løland sier at kirken fjerner seg fra noen av sine kjernetropper når den ikke klarer å aktualisere hele bredden av religiøse begreper. Der hører også dommen med, i tillegg til skapelse, frelse, forsoning og nyskapelse. Løland sier også at kirken vil mangle troverdighet i storsamfunnet om den snakker samme språk som de andre miljøaktørene. Dens oppgave er å være kirke.

Atle Sommerfeldt, tidligere generalsekretær i Kirkens Nødhjelp, diskuterer kirkens og kirkelige organisasjoners rolle som politiske endringsagenter. Han sier at det er svært vanskelig å dra en allmenngyldig og entydig grense for hvor konkret kirken skal tale og handle i politiske spørsmål, og viser at det blant annet handler om kontekst.

I en norsk kontekst vil det ikke være en politisk kontroversiell posisjon å invitere mennesker av ulik etnisk tilhørighet til samme nattverdbord og kirkekaffe. Begge deler var politisk sprengkraft i Sør-Afrika under apartheid, sørstatene i USA på 1950-tallet og i det koloniale miljøet i Burma på 1930-tallet.¹³¹

Ut fra dette sier Sommerfeldt at han ikke vil dra generelle og abstrakte grenser for hvor konkret kirken kan engasjere seg og uttale seg i politiske spørsmål. Han peker dog på at kirken har blitt brukt for å legitimere politikk og viser til «Gott mit uns» politikken i Tyskland på 1930-tallet.

Samtidig kan ikke redselen for å gjøre feil hindre et aktivt, kirkelig samfunnsengasjement. Da overlater vi politikere og mennesker til seg selv, mens kirkene blir sittende bedende i sine katedraler og gudshus og høre verdens støy der ute. Det er vanskelig å se at dette reflekterer en kirke som er fundert på inkarnasjon og Guds kjærlighet til verden.¹³²

Sommerfeldt kommer inn på kirkens profetiske rolle og nevner apartheid hvor den hadde en viktig oppgave i så måte. Kirken ble en arena for mobilisering for endring. Sommerfeldt legger vekt på at det tiårige prosjektet «Skaperverk og bærekraft», har som mål å endre både kirke og samfunn. Han sier at kirken har en egen tyngde og nevner at først da kirken kom med et utspill om å utsette ny letevirsomhet etter olje og gass på norsk sokkel i fem år i påvente av hva som ville bli Norges nye forpliktelser i den nye klimaavtalen, ble det debatt. Gode instanser hadde prøvd før. Sommerfeldt ser det som positivt at kirkens engasjement på den måten ble offentlig. Flertallet på Stortinget støttet kirken i den konkrete saken, men de tre største partiene var imot. Han beklager dog at kirkens begrunnelse for å vente ble glemt. Debatten dreiet mer og mer inn på fare for å ødelegge miljøet, ikke å prøve å oppfylle Norges del av en internasjonal klimaavtale. Det viktige er dog, i følge Sommerfeldt, at kirkens

¹³¹ Sommerfeldt 2010: 62

¹³² Sommerfeldt 2010:63

deltagelse i debatten må utvikles i møte med de konkrete sakene, ikke på generelt grunnlag. Men man må skille mellom kirken som aktør og som arena.

Statsviter Gard Lindseth deler noen av de samme tankene når han skriver om kirken som samfunnsaktør.¹³³ Han sier at en kirke som skal forsvare menneskeverdet nødvendigvis også må bli politisk – men ikke partipolitisk. Kirken har selv sagt at den er en del av samfunnet og derfor har et ansvar for å delta i klimapolitikken. «Det å ikke mene noe er ikke å være nøytral, det er et valg om å ikke bry seg. I forhold til de alvorlige klimaendringene vi møter, ville det være en unlatelsessynd.»¹³⁴ Dermed sier Lindseth at kirken kan kritisere staten i klima- og miljøpolitikken. Han mener den kan være en pådriver for mer offensiv klimapolitikk og vil vekke oppsikt fordi den er en størrelse som blir lagt merke til. På den måten kan politikerne få støtte til nye og kanskje tøffere klimatiltak. Lindseth ser likevel et viktig dilemma: «Er det mulig å bevare folkekirken som åpen og inkluderende og samtidig være tøff i klimapolitikken?»¹³⁵ Lindseth støtter seg til filosofen Habermas som vektlegger det å oversette religiøse forestillinger fra et religiøst samfunn til et mer generelt tilgjengelig språk. For å få til dette anbefaler Lindseth kirken å ta utgangspunkt i den globale fellesskapstanken. Han sier Den norske kirke kan bringe på banen eksempler kirker i andre land kan gi om mennesker som lider og kjenner klimaendringene på kroppen. Dette viser hvordan det globale ansvaret forplikter oss til reelle utslippsreduksjoner i Norge. «En slik argumentasjon har både et tydelig og troverdig bibelsk fundament, samtidig som den er formulert på en måte som også sekulære vil kunne tilslutte seg.»¹³⁶

Lindseth etterlyser kirkens profetiske røst i samfunnet, men den må være tydelig teologisk forankret. For å vise hva han mener siterer Lindseth journalisten Asle Finnseth som etterlyser noe mer enn den aktive, politiske protesten, nemlig undringen, ærefrykten og lovsangen over alt det skapte. «Økoteologien skal nettopp hjelpe oss med slike undringer. Den kan gi oss et språk som gjemmer miljøsakene dypt i hjertet og samtidig gir oss lyst til å skrike ut og protestere der livsgrunnlag trues.»¹³⁷ Lindseth sier kirken på denne måten kan bidra til at klimadebatten i samfunnet blir en debatt om liv og død.

¹³³ Lindseth 2007:238

¹³⁴ Lindseth 2007:238

¹³⁵ Lindseth 2007:239

¹³⁶ Lindseth 2007:243

¹³⁷ Lindseth 2007:244

Våren 2012 var reformplanen fra 2007 igjen på sakslisten til kirkemøtet. I den reviderte prosjektplanen for Skaperverk og bærekraft som vedtas, fastholdes målsettingene, men i vedtaket innrømmes det også at de ikke har klart å oppfylle kravene de satte i 2007.

Kirkemøtet 2007 hadde store ambisjoner i sitt engasjement for skaperverket, slik det også kommer til uttrykk i Plan for diakoni. Selv om vi ikke har klart å oppfylle alle kravene vi har satt til oss selv, vil Kirkemøtet fastholde og videreføre egne målsettinger og forventninger til myndigheter og kirkelige organer.¹³⁸

Flere av de som var med på å vedta reformen i 2007 deltok i debatten også i 2012. «Det viser seg at det er vanskeligere enn vi kanskje hadde tenkt å være en motkultur til overflodssamfunnet, sier biskop Tor. B. Jørgensen.»¹³⁹ I 2007 ivret han ikke bare for en reform, men for det han kalte en reformasjon i kirken i miljøspørsmålet fram mot 500-årsjubileet for den lutherske reformasjonen i 2017. Nå innser han at dette ikke er så lett å få til. Svein Arne Lindø, leder av Kirkerådet, beklager at kirken ikke har klart å holde trykket oppe. I 2007 var det vekkellesstemning på kirkemøtet, men den mener Lindø har stilnet. «Det er noe jeg virkelig beklager, for denne saken er altfor viktig til bare å være en døgnflue.»¹⁴⁰ I følge *Vårt Land* skylder kirkemøtet delvis på politikerne som ikke har bevilget midler til storsatsingen på miljø og klima som kirkemøtet vedtok i 2007. Delvis skylder de på en voksende likegyldighet og skepsis til at klimaforandringene er menneskeskapte i befolkningen. En undersøkelse viser likevel at over 80 prosent av menighetene har temaet integrert i menighetens forbønn, over halvparten av menighetene feirer skaperverkets dag og antall grønne menigheter er firedoblet i løpet av tre år.¹⁴¹

5.5.1 Et eksempel: Kirken og oljeindustrien

I januar 2012 gikk biskop i Stavanger, Erling Pettersen, ut i media med en kronikk i *Stavanger Aftenblad*¹⁴² hvor han sa det er på tide å snakke om både klima og rettferdighet. Han mener vi må se på oljeeventyrets bakside. Oljeindustriens Landsforening (OLF) var med en gang ute og sa at biskopen har for lite kunnskap. De la vekt på at Norge er den mest klimavennlige leverandøren av olje og gass i verden. I følge avisen *Vårt Land*¹⁴³ sier OLF at klimautfordringene er sentrale, men at vi ikke må glemme at store deler av verden trenger energi. Det er nok helt riktig, men Pettersens spørsmål er vel ikke om vi skal ha en olje- og

¹³⁸ Sak KM 4/12 «Skaperverk og bærekraft – revidert prosjektplan» på www.kirken.no Sett 18.05.2012

¹³⁹ «Klimavekkelsen stilnet» i *Vårt Land* 12.04.2012

¹⁴⁰ «Klimavekkelsen stilnet» i *Vårt Land* 12.04.2012

¹⁴¹ Sak KM4/12 «Skaperverk og bærekraft – revidert prosjektplan» på www.kirken.no Sett: 18.05.2012

¹⁴² «Biskopen ut mot oljefylket» på www.aftenbladet.no 09.01.2012. Sett:11.05.2012

¹⁴³ «Oljebispedømmet tar ikke til seg klimarefs» i *Vårt Land* 10.01.2012

gassindustri, men heller om de rike lands, og i dette tilfellet Norges, levestandard og forbruk, som resultat av at vi har en oljeindustri. På *Aftenbladets* hjemmeside finner jeg et svar fra Sigbjørn Grønås, professor i meteorologi ved Universitetet i Bergen. Han skriver at han synes det er rart at folk reagerer på at biskopen engasjerer seg. «Det er heller slik at kyrkja har plikt til å åtvare mot det store forbruket vårt, eit forbruk jorda ikkje kan tola og som fører til klimaendringar.»¹⁴⁴ Han fortsetter så med å gjengi målinger som viser alvoret i situasjonen, sier blant annet innholdet CO₂ i atmosfæren nå er dobbelt så stort som ved den industrielle revolusjonen. «Det usikre er ikkje om havet vil stiga, men kor lang tid det vil ta før det utgjør fleire meter.»¹⁴⁵ Han konkluderer så med at det nettopp er kirken sin oppgave å vekke folk til klimakamp begrunnet i at kirken også tidligere har stått opp mot urettferdighet. Han viser til dens innsats for å oppheve slaveriet på 1800-tallet, og kirkens innsats for å bekjempe nazismen på 1900-tallet. Norske prester la jo ned sine embeter under andre verdenskrig. «Kyrkjene må gå i spissen og vekke folk til klimakamp for å leggja press på politikarane. Det må ikkje få gå som i Noa sine dagar.»¹⁴⁶

Bård Mæland, professor og rektor ved Misjonshøgskolen i Stavanger, deltar også i debatten. Han skriver om kirkens offentlige rolle i mange samfunnsmessige spørsmål som stadig diskuteres og sier biskoper, eller kirken, har et fortrinn i denne debatten fordi de kan formidle at verden er skapt av Gud og derfor må vernes om. Det kan ikke politikere si. Han viser så til at det alltid har vært strid rundt kirkens deltagelse i samfunnsaktuelle spørsmål. «...også fordi man ved å bli for konkret i samfunnsmessige spørsmål står i fare for å lede oppmerksomheten bort fra det oppdraget kirken er alene om i samfunnet: Å forkynne evangeliet om Jesus Kristus til tro og frelse.»¹⁴⁷ Han mener likevel at kirkens oppgave er å minne om viktige verdier. Mæland avslutter dog sin kronikk med å peke på en annen handlingsvei for kirken å gå enn å delta i den offentlige debatten. Han siterer Eivind Skeie:

Hvis kriseperspektivet er virkelig er så alvorlig og overhengende at tiden for refleksjon er forbi, er det tid for bønn og faste, bokstavelig talt. Og da må Den norske kirkes biskoper og andre troende, om de mener dette, virkelig gå i spissen for dette. (...) Kanskje er det likevel faste og bønn som i det lange løp er kirkens mektigste ord i offentligheten i kampen for global rettferd og bærekraftig miljø?¹⁴⁸

¹⁴⁴ «Kristen klimakamp» på www.aftenbladet.no 30.01.2012. Sett: 11.05.2012

¹⁴⁵ «Kristen klimakamp» på www.aftenbladet.no 30.01.2012 Sett: 11.05.2012

¹⁴⁶ «Kristen klimakamp» på www.aftenbladet.no 30.01.2012 Sett: 11.05.2012

¹⁴⁷ «Burde kirken tie om oljå» på www.aftenbladet.no 24.01.2012. Sett: 11.05.2012

¹⁴⁸ «Burde kirken tie om oljå» på www.aftenbladet.no 20.01.2012. Sett: 11.05.2012

Mai 2012 er Statoils innsats i petroleumsutvinning fra oljeholdig sand i Canada et brennbart tema i kirkens miljøengasjement. Dette er en omstridt form for oljeutvinning fordi man slipper ut langt mer CO₂ enn ved annen oljevirkosomhet. Kirken har gitt sin støtte til for eksempel Greenpeace i aksjoner for å påvirke Statoil til å stoppe prosjektet, men det har ikke nådd frem. Kirkefondet selger derfor sine aksjer i Statoil i protest. Olje- og energiminister Ola Borten Moe reagerer på at kirken engasjerer seg i saken:

Borten Moe mener kirken i de senere år har vist «stadig større tilbøyelighet til å uttale seg om politiske spørsmål, det vil si blande børs og katedral.» Han tar Statoil kraftig i forsvar og slår fast at verden trenger mer fossil energi for å løfte mennesker i utviklingsland ut av fattigdom.¹⁴⁹

Biskop i Rogland, Erling Pettersen, svarer tilbake i et innlegg i *Vårt Land*: «Å tro at kirken vil la sin kritikk forstumme, skal Borten Moe ikke ha forhåpninger om.»¹⁵⁰ Kirkerådets leder, Svein Arne Lindø, er heller ikke enig med Borten Moe.

Hele Den norske kirkes engasjement for skaperverk og bærekraft har sitt utspring i troen på Gud. (...)Kampen for urfolks rettigheter, klimarettferdighet og vern om skaperverket er ikke partipolitisk betinget, men dreier seg om hvordan vi må ta ansvar for at den politikken som føres er etisk forsvarlig.¹⁵¹

Lindø sier at han setter pris på Borten Moes kraftige utspill fordi det viser at kirkens engasjement ikke er uvesentlig.

Midt i denne debatten skiller kirke og stat lag. Biskop i Borg, Atle Sommerfeldt, sier til *Vårt Land* at han tror grunnlovsendringen vil føre til større samfunnsengasjement i kirken. «Jeg tror kirken enda tydeligere enn før vil se sin rolle som samtalepartner og overvåker av hvordan staten utvikler seg.»¹⁵²

5.6. Oppsummering

I dette kapittelet har jeg prøvd å definere hva klima er, og jeg har gjort et forsøk på å knytte klimaforskningens funn og advarsler sammen med den pågående debatten i samfunnet. Jeg har også prøvd å vise Den norske kirkes engasjement i debatten. En definisjon av klima sier at klimaet alltid vil være i endring, det er det normale for klima. Men de siste 30 årene har endringene skjedd så fort og med så store konsekvenser for livet på jorden, at det er grunn for uro. Om dette strides likevel «de lærde». Noen mener vi må gjøre en innsats for å stanse utslippene av for eksempel CO₂, andre mener det ikke er nødvendig. De kaller seg

¹⁴⁹ «Borten Moe ut mot kirkens Statoil-salg» på www.vl.no 16.05.2012

¹⁵⁰ «Vi kan ikke tie» i *Vårt Land* 22.05.2012

¹⁵¹ «Kirken til oljekamp mot Borten Moe» på www.vl.no 18.05.2012

¹⁵² «Biskop lover å være plagsom» i *Vårt Land* 22.05.2012

klimaskeptikere og klimarealister, og sier at klimaendringene har vært like store i tidligere tider. Det er naturen selv som styrer klimaet. Media lar begge sider komme til orde i debatten slik at det kan synes som det er to likeverdige parter. Det stemmer ikke, innen forskning er det bred enighet om at klimaforandringene i verden i dag i stor grad skyldes menneskeskapte utslipp som skaper et opphetet klima.

FN og miljøbevegelsen kom på banen fra tidlig 1970-tall. Vi har i dag et eget panel i FN, IPCC, som utarbeider nye internasjonale kunnskaps-rapporter med det som mål å få de enkelte land til å engasjere seg og skape avtaler som kan få ned utslippene. IPCC har utarbeidet fire rapporter, en ny skal komme i 2014. I 1997 ble Kyotoavtalen fremforhandlet og undertegnet av 84 land. Ifølge Kyotoavtalen skulle en gruppe industrialiserte land redusere sine samlede utslipp med 5,2 prosent i forhold til 1990-nivå i løpet av perioden 2008–2012. Så langt har man ikke lyktes i å nå målene. Man opplevde en økende interesse for klimaproblematikk i verden da Al Gore og IPCC mottok Nobels Fredspris i 2007, men da klimatoppmøtet i København i 2009 ikke klarte å komme fram til enighet i pakt med Kyotoavtalen, begynte interessen å dale. Heller ikke under klimatoppmøtet i Durban i Sør-Afrika i 2011 klarte man å komme fram til nye avtaler, men Kyoto-avtalen ble forlenget og nye land gikk med på å delta i prosessen. Et grønt fond for finansiering av klimatiltak i utviklingsland ble etablert.

Flere debattanter, naturforvalter Alvhild Hedstein og klimaforsker Jørgen Randers, etterlyser mer handling og mindre prat. Randers er svært skuffet over at regjeringen ikke har gjennomført tiltakene foreslått av deres eget oppnevnte Lavutslippsutvalg fra 2005 som han var leder for. Randers mener det er mulig å gjennomføre tiltak i Norge som vil monne i internasjonal sammenheng fordi Norge er et forbilde for mange. Det samme mener Rajendra Pauchari, leder av FNs klimapanel IPCC. Svein Tveitdal, tidligere direktør ved FNs miljøprogram i Nairobi, sier at verden i dag mangler et overordnet globalt forum som for eksempel kan iverksette sanksjoner mot land som ikke følger inngåtte avtaler. Han viser til at det ikke på noe annet område er slik at man vet så mye og gjør så lite som når det gjelder klimaproblematikk.

Våren 2012 la regjeringen, etter mange utsettelse, fram en ny klimamelding. Der står det at klimamålene, slik de ble nedfelt i klimaforliket fra 2008, står fast. Norge vil jobbe for at den

globale temperaturøkningen skal holdes under to grader sammenlignet med førindustrielt nivå, og at Norge fram til 2020 skal redusere de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 prosent av Norges utslipp i 1990. Om lag to tredjedeler av kuttene skal tas nasjonalt. Klimameldingen foreslår konkrete tiltak for å nå målene; som å øke CO₂-avgiften på norsk sokkel, satse på økt kollektivtrafikk og stanse bolig-oppvarming med olje. Debatten handler så om hvor vidt det er mulig å klare dette innen 2020. Samtidig pågår en intens debatt om Statoils oljesandprosjekt i Canada. Den norske kirke og miljøbevegelsen har engasjert seg sterkt i debatten, og kirken trekker våren 2012 sine aksjer ut av Statoil. Erling Pettersen, biskop i oljefylket Rogaland, kritiserer regjeringen og får klar tilbakemelding fra olje- og energiminister Ola Borten Moe om at kirken må slutte å blande seg i politiske saker. Debatten om hvor vidt kirken går for langt i retning av å være politisk våkner igjen. Både Atle Sommerfeldt og Gard Lindseth har reflektert rundt denne problemstillingen. Begge sier det må vurderes fra sak til sak både når det gjelder hva og hvordan. «Forhåpentligvis er disse refleksjoner egnet til å stimulere til videre handling for mennesker og natur; deres nåtid og fremtid er for viktig til at en levende kirke kan overlate dem til makthaverne.»¹⁵³ Lindseth oppfordrer også kirken til et sterkt miljø- og klimaengasjement fordi det kan gi politikerne motivasjon til tøffere klimapolitikk. Han legger vekt på at kirken er en stor uavhengig og global instans som kan gi debatten en seriøsitet og tyngde som er helt nødvendig for å nå frem til forandring.

Kirkemøtet hadde i 2007 klima som hovedsak: «Truet liv- troens svar». De vedtok at det skulle settes i gang en tiårig bærekraftreform for endringer i kirke og samfunn: «Skaperverk og bærekraft: Et felles kirkelig tiår for endring i kirke og samfunn.» Dette er begrunnet i både en tydelig skapelsesteologi og en frelsesteologi. Kirken sier tydelig i denne tiårsplanen at den vil kjempe for å utfordre stortinget og regjeringen til å arbeide for en mer ambisiøs internasjonal klimaavtale. Den vil også jobbe for å få norske menigheter til å bli «grønne» og få folk flest til å engasjere seg. Kirkemøtet 2012 evaluerte planen og beklager at engasjementet ikke har blitt som ønsket og planlagt selv om antall grønne menigheter er firedoblet i løpet av tre år. De skylder blant annet på manglende midler og en voksende likegyldighet i den norske befolkning i forhold til klima og miljø. Kirken er likevel tydelig på at den vil fortsette arbeidet. Kirkerådets leder, Svein Arne Lindø, sier han merker at kirkens

¹⁵³ Sommerfeldt 2010:62

engasjement har betydning når olje- og energiminister Borten Moe går hardt ut og kritiserer dens engasjement.

6.0 Teologisk refleksjon over klimakrisen

I innledningskapittelet til boken *Økoteologi – Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi* som er redigert av Tom Sverre Tomren og Bård Mæland, leser jeg at da den amerikanske historikeren Lynn White Jr. i 1967 publiserte essayet «The Historical Roots of Our Ecological Crisis» gjorde han noe helt nytt innenfor teologien. Tidligere hadde ikke teologer skrevet om miljøproblemer. Essayet ble startpunktet for økoteologien – teologisk refleksjon rundt økologiske forhold. Dette vakte reaksjoner. Ordet økoteologi slekter på økonomi som stammer fra gresk *oikos* som betyr hus, husholdning og forvaltning. Skaperverket er det hus og den husholdning som økoteologien skal reflektere over. «Er man husets eier, eller bare en gjest?»¹⁵⁴ Siden 1967 har rovdrift på naturen og ødeleggelse av naturen økt i omfang samtidig som befolkningsveksten i verden har vært enorm. Disse temaene må derfor være sentrale også for teologien.

Kapittelet mitt har en overskrift som kanskje er noe ambisiøs da jeg ikke kan se på alt som er skrevet innenfor økoteologien siden 1967. Jeg har bare valgt ut noen få bidrag innenfor den ramme som en masteroppgave er. Bidragene blir her presentert i det jeg kaller et deskriptivt litteraturkapittel. Forfatterne presenteres i hver sitt underkapittel sortert etter utgivelsesår. Den første er Roald Kristensen og boken *Økoteologi* (1993), så hopper jeg til utvalgte artikler av flere forfattere i Tom Sverre Tomrens og Bård Mælands *Økoteologi - Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi* (2007). Videre til danske Martin Ishøy og *Klimaklar Kristendom – Miljøteologiske begrunnelser* (2009) og da med vekt på bokens tre siste kapitler som handler om klima og etikk, og til sist amerikanske Sallie McFague med *Klimateologi - Gud, verden og global oppvarming* (2010). Jeg avslutter kapittelet med en oppsummering og sammenligning av bidragene jeg gjennomgår. I kapittel sju vil jeg bruke bidragene sammen med funn fra den empiriske undersøkelsen (kap.fire) i et forsøk på å drøfte en misjons-teologi for vår tid.

6.1 Roald E. Kristiansen: Økoteologi

Forfatteren legger vekt på det han sier at teologien ellers har glemt: At alt henger sammen med alt og at pakten mellom Gud og mennesker er grunntanken. Han presenterer en tanke om at frelsen, eller nyskapelsen, gjelder hele naturen. Mennesket må derfor vise empati med alt det skapte. Kristiansens mål med boken er å overvinne det han kaller et moderne rasjonalistisk

¹⁵⁴ Mæland og Tomren 2007:7

virkelighetsbilde og kunne skape et helhetlig syn på tilværelsen. Forfatteren støtter seg på en post-modernistisk tradisjon hvor naturforståelsen er økologisk og blir forstått blant annet gjennom dens relasjon til hele skaperverket. Dermed må etikken være mer biosentrisk enn antroposentrisk. Mennesker har dermed ingen rett til å hevde seg over andre skapninger. Religion sin plass i en økologisk naturforståelse. «Det religiøse spørsmål, selve religionens vesen, kan ikke løsrives fra spørsmålet om verden.»¹⁵⁵ Ut fra en slik tankegang må også teologien befatte seg med alle livets spørsmål og slik blir begrepet økoteologi sentralt.

For dagens teologi er det vesentlig å finne svar på slike spørsmål som har å gjøre med gudstroens relasjon til naturforståelsen. (...) Positivt betraktet er økologisk teologi et engasjement for å gjenetablere forbindelsen mellom religion og virkelighet, teologi og kosmologi.¹⁵⁶

Kristiansen mener man tidligere hadde den forbindelsen, men at den ble brutt under opplysningstiden. Siden har teologien bare engasjert seg i menneskelig følelsesliv og moral.

I Kristiansens bok er *paktstanken* et gjennomgående begrep. Han bygger sin økoteologi i stor grad på menneskets forpliktelse til å handle rett fordi mennesket er skapt i Guds bilde. Forfatteren går tilbake til de første kristnes skapetro og skapelsesfortellingen i Genesis 1 som sier at alt som er skapt er godt. Den første kirken kjempet mot gnostisismen som stod for det motsatte. Dualismen ble med videre – i renessansen ble den ensidige vektleggelse på menneskets handlinger styrket. Descartes så på dyr som ting fordi de ikke kunne tenke. Men Kristiansen viser til Genesis 19:5 hvor Gud vil kreve både dyr og mennesker til regnskap, og han viser til flere steder i Det gamle testamentet som viser at det nye riket, hvor alle skal leve i fred med hverandre, også inkluderer naturen.

Pakten som Gud har innstiftet og som skal fornyes, er derfor ikke noe som eksklusivt gjelder menneskene, men omfatter alt som er skapt. (...) Et rett forhold til naturen har direkte sammenheng med menneskenes forhold til hverandre, både som enkeltindivider og i sosiale strukturer.¹⁵⁷

I lys av dette synet som skiller så sterkt mellom mennesket og naturen for øvrig, drøfter forfatteren tanken om at kristentroen selv er skyld i den økologiske krisen. Både fordi den har vært mest opptatt av sjelens frelse, og fordi den har representert en transcendent forståelse av Gud i forhold til skaperverket. Han gir skisser av to eksempler på økologisk teologi som ble dannet på 1970-tallet for å komme kritikken av kristen teologi i møte. For det første: Santmires økoteologi på ny-reformatorisk grunn. Her argumenteres det for et økologisk motiv i kristendommen. «Den skapte hagen» har hatt sin egenverdi helt fra starten av. Tanken

¹⁵⁵ Kristiansen 1993:16

¹⁵⁶ Kristiansen 1993:19f

¹⁵⁷ Kristiansen 1993:29

bekreftes av Paulus.¹⁵⁸ For det andre: John Cobbs teologi som bygger på moderne prosess-filosofi: Ingenting eksisterer for seg selv, men kun i relasjon til noe annet. Mennesket blir dermed noe annet enn en forvalter. Mennesket må kunne forsvare alt annet liv og se det som søsken – om ikke annet enn så for å forsvare sin egen posisjon på toppen av skapningspyramiden.

Tre bibelske motiver som har påvirket naturforståelsen i den vestlige verden blir presentert i boken: Hersker-, kamp-, og vennskapsmotivet. Hver av dem prøver å antyde en modell for å kunne forstå Gud. Det første, herskermotivet, er basert på ordene i Genesis 1:26 om at mennesket skal *råde* over andre skapninger. Det ble forstått som at mennesket er Guds representant på jorden. Salme 8 sier at mennesket er lite ringere enn Gud selv. Dette er bemerkelsesverdig i forhold til andre samtidige religioner som ikke gir mennesket en så høy status, i følge Kristiansen. Skapelsesfortellingen i Genesis 2 hvor mennesket settes til å vokte hagen gir grobunn for en forvaltertanke som sier mennesket hersker over den naturlige verden. Ergo at den transcendent Gud ikke beskjefter seg med det naturlige på samme måte.

Johannesevangeliet omformer herskermotivet til et vennskapsmotiv.¹⁵⁹ Forholdet mellom Gud og mennesker er basert på vennskap. De kjenner hverandre i trygghet og tillit. Dette kaller Kristiansen en god *rot-konstruksjon* for økologisk teologi. Alle levende skapninger kan dermed bli våre venner som vi ikke ønsker å skade. Han viser til Frans av Assisis dikt: «Solsangen» eller «Skapningens lovsang» Best kjent på norsk er muligens Eyvind Skeies gjendiktning «Takk gode Gud for alle ting»¹⁶⁰ hvor menneskets vennskap med alt det skapte er tydelig.

Kampmotivet er også basert på gammeltestamentlig forståelse. Gud vant mot kaos-kreftene i skapelsen og kan på samme måte gripe inn for å redde menneskene igjen om og når kaoskreftene truer. Man må ta et oppgjør med kampmotivet fordi det kan føre til at naturen blir en fiende. Forfatteren prøver å vise hvordan filosofene Bacon og Descartes har påvirket kunnskapsidealet og bidratt til skillet mellom frelse og skapelse. Det er en klar sammenheng

¹⁵⁸ Romerbrevet 8:22: Vi vet at helt til denne dag sukker og stønner alt det skapte, som i fødselsrier.

¹⁵⁹ Johannes 15:15: Jeg kaller dere ikke lenger tjenere, for tjeneren vet ikke hva herren hans gjør. Jeg kaller dere venner, for jeg har gjort kjent for dere alt jeg har hørt av min Far.

¹⁶⁰ Norsk salmebok nr 281

mellom de økologiske problemene som menneskeheten i dag sliter med og naturforståelsen hos Bacon og Descartes som vektlegger et skarpt skille mellom naturvitenskapelig tenkning og religiøs oppfattelse av naturen. Bacon mente at den menneskelige fornuft var redskapet for mennesket til å gjenvinne sin herskerposisjon over skaperverket. Immanuel Kant skiller mellom praktisk og teoretisk fornuft og utvikler tanken videre.

Resultatet har vært at vitenskapsmenn og forskere har ment at deres oppgave var å utforske de objektive sammenhenger og forhold i kosmos, mens de har frabedt seg å ha noe å gjøre med etiske vurderinger angående sitt arbeid. En har i stedet overlatt slikt til andre, f.eks filosofer, politikere eller teologer.¹⁶¹

Descartes hevdet at gudstroen tilhørte et annet kunnskapsområde enn vitenskapen. For ham var naturen som en maskin som Gud ikke involverte seg i. Gud var for Descartes en som stod bak naturlovene som han mente var uforanderlige.

Deretter blir igjen paktstanken drøftet i økoteologisk sammenheng. Pakten med Noa fra Genesis 10 forteller at Gud er bundet av egne forpliktelser uansett hva mottageren gjør. «Skapningens håp er derfor knyttet til Guds absolutte forpliktelse på paktens ord og ikke menneskers mer eller mindre vellykkede forsøk på å etterleve sine forpliktelser.»¹⁶² Gud ville ikke ødelegge jorden, men hva med mennesket? Kristiansen skriver om ondskapen som har preget verden helt siden urhistorien. Håpet er nyskapelsen. Men forfatteren er tydelig på at vi ikke bevisst kan leve slik at vi fører verden tilbake til kaos for å kunne fremme nyskapelsen. «Mennesket har en klar forpliktelse også innenfor den noakittiske pakt, en forpliktelse om å ta vare på det liv som Gud har lagt i menneskets hender.»¹⁶³ Begrunnet i skapelsesfortellingen i Genesis 2 skriver Kristiansen om at ikke bare mennesket, men alt som er skapt, er relasjonelle vesen. Økologisk teologi erkjenner alt levende ut fra at det er skapt. Derfra må også menneskets empati med alt det skapte komme. Jorden er vår mor. Synd blir dermed å se som ødeleggelse av livets helhet og frelse en gjenreisning av denne helheten. «En økologisk teologi er derfor intet annet enn et menneskelig forsøk på å konkretisere hva frelsesbudskapet innebærer overfor naturens verden.»¹⁶⁴

Kristiansen viser hvordan økoteologien kan hente inspirasjon og lærdom fra *prosessteologi*, *dybdeøkologi* og *økofeminisme*. Dette er viktige stikkord i hele Kristiansens bok. Det sentrale i prosessteologien er at alt eksisterer avhengig av omgivelsene. «Uansett hva man gjør med en

¹⁶¹ Kristiansen 1993:62

¹⁶² Kristiansen 1993:69

¹⁶³ Kristiansen 1993:70

¹⁶⁴ Kristiansen 1993:73

liten bit av livets vev, så har det konsekvenser for enhver av de andre delene av veven.»¹⁶⁵

Theologien bygger på de nære relasjoner som er mellom alt skapt, og mellom Gud og alt skapt.

Det betyr også at det ikke er noe skille mellom skapelse og frelse.

Der kan med andre ord ikke være noe misforhold mellom ens forhold til Gud og ens forhold til verden. Den kristnes gudsforhold konkretiseres og aktualiseres gjennom det forhold en har til verden etter mønsteret «For så har Gud elsket verden..»(Joh 3,16). For den kristne er verden ens egentlige hjem fordi det er der virkeligheten blir til og verdier aktualiseres.¹⁶⁶

Prosessteologien støtter ikke en transcendent gudsoppfattelse, men sier at Gud må forstås i relasjon til alt det skapte på samme måte som foreldre-barn relasjonen. Prosessteologien vil heller ikke snakke om Guds makt i form av den en politisk hersker har. «En vil heller tale om Guds makt som noe som kommer til uttrykk i livets naturlige prosesser i alt fra barnets lek til døgnets rytmiske skiftning fra dag til natt.»¹⁶⁷ Dermed er fremtiden åpen og ikke forutbestemt for oss. Dersom vi velger det som vil gi oss smerte, vil Gud lide med oss selv om Han i utgangspunktet ønsket at vi skulle få del i livets gleder. Jesus er høydepunktet i prosessteologien. Hans liv og død viser hvordan Gud selv gleder seg med oss og lider med oss. Det er et intimt forhold mellom skapelse og frelse. Tilværelsens grunnstruktur er *kristosentrisk*. «Kristi legeme kan oppfattes som den kosmiske konkretiseringen av den opprinnelige pakt mellom Gud og skapelsens verden.»¹⁶⁸

I Kristiansens gjennomgang av dypøkologien bruker han filosofen Arne Næss som han sier er blant dem som har arbeidet mest med dette spørsmålet. Vi trenger en ideologisk endring i verden som kort sagt handler om å sette livskvalitet framfor materiell levestandard.

Kristiansen overfører Næss sine tanker til en kristen teologisk tankegang. Adam og Eva skjulte seg for Gud etter syndefallet. Det er det mennesket fortsatt gjør når vi ikke lenger ser oss selv som natur.

Planter og dyr så vel som økosystemer og miljøer, har blitt ofre for Kain i oss, men vi nøler likevel med å erkjenne våre misgjerninger. «Skal jeg vokte min bror?» Ja, faktisk skal vi det. Plantene, elvene, dyrene, skogene er våre brødre og søstre.¹⁶⁹

Økofeminismen fikk fotfeste på 1970-tallet. Den så en nær sammenheng mellom kvinneundertrykkelse og naturutnyttelse og ble opptatt av en helhetstenkning som tar

¹⁶⁵ Kristiansen 1993:77

¹⁶⁶ Kristiansen 1993:77

¹⁶⁷ Kristiansen 1993:79

¹⁶⁸ Kristiansen 1993:81

¹⁶⁹ Kristiansen 1993:85

utgangspunkt i erfaringen – deretter kommer tenkningen. Kristiansen mener dermed at økofeminismen kan bidra til å styrke paktstanken i økoteologien. Paktsteologien prøver å vise at vi har behov for å forene rasjonell tenkning med intuisjon og følelser. Vi trenger empati for alt som er til, og vi trenger vilje og fornuft for å kunne realisere økologiske holdninger gjennom alt fra hverdagsliv til politiske handlinger. «Paktsteologien er nødvendig for å synliggjøre det som allerede er, og for å framheve menneskets forpliktelse til å leve i overensstemmelse med sin skapte natur.»¹⁷⁰

På samme måte som Gud respekterer verden må også mennesket respektere naturen. Vi må inngå en økologisk pakt som tydeliggjør hva vi kan gjøre og ikke gjøre for å vise respekt for naturens integritet. Dette er den aktive siden av en prosessorientert økoteologi. Den passive siden handler om at verden er noe annet enn Gud - selv om den også er i Gud. «Den økologiske pakt er et uttrykk for Guds respekt for verden og dermed dens rett til selv å kunne finne sin vei i frihet uten guddommelig påtrykk utenfra.»¹⁷¹ Samtidig er Gud aktivt til stede i verden som frelser og forløser. Inkarnasjon og oppstandelse viser både Guds empati med verden og hans vilje til å transformere den til et sted uten mørke, lidelse og død. Tradisjonelt har dette vært et håp utelukkende formidlet for og til mennesker. Men frelsen gjelder også naturen. Tradisjonell teologi ser det som skjer i naturen som Guds vilje, mens prosessteologien sier naturen er selv-organiserende. Når utviklingen ikke går som den skal i naturen, snakker prosessteologien om syndefall.

Skapelsen av verden skjer idet skapningen integrerer de ulike innflytelser mulighetene åpner opp for og lar dem virke sammen slik at noe nytt blir til av det gamle som var. Hvis dette ikke skjer, hvis tilværelsen så å si lukker seg og hindrer den nødvendige vekselvirkning som skal til for at noe nytt skal skje, konfronteres vi med synd i kosmologisk forstand.¹⁷²

Dermed blir frelse utenfor den menneskelige ramme, altså i kosmologisk sammenheng, et uttrykk for Guds nærvær i alt som er til, i relasjon til hele økosystemet. Målet er at Gud skal bli alt i alle slik Paulus sier¹⁷³. Dermed blir ikke den nyskapte jord eller «himmelen» et sted for de frelste menneskene, men et sted der alt det skapte er forløst og kan leve med og i Guds totale nærvær. Et økoteologisk verdigrunnlag trenger en teologisk begrunnet naturetikk. Naturen, selv om den har egenverdi, må sees i sammenheng med menneskets eksistens.

¹⁷⁰ Kristiansen 1993:100

¹⁷¹ Kristiansen 1993:170

¹⁷² Kristiansen 1993:173

¹⁷³ 1.Kor 15:28: Men når alt er underlagt ham, skal også Sønnen selv underordne seg Gud som har lagt alt under ham, og Gud skal være alt i alle.

«Naturen er gitt oss for fortolkning, og i fortolkningen blir naturens verdi åpenbar for oss.»¹⁷⁴ Kristiansen drøfter begrepet *egenverdi* fra et fortolkningsperspektiv, og sier det handler om den erfaringsmessige fylde en organisme har i møtet med sine omgivelser. «Den økologiske pakten» viser at alt eksisterer i relasjoner til noe annet. Det handler om å sette verdiene integrasjon, helhet og harmoni øverst. Økonomisk vekst skal blant annet ikke settes over annen vekst. Og til sist handler det om erfaringsmessig fylde – at menneske og natur må lære å leve sammen, og mennesket som har størst evne til selvbestemmelse må ta den største belastningen.

6.2 Bård Mæland og Tom Sverre Tomren: Økoteologi – Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi

Denne boken har flere bidragsytere. Jeg har valgt ut et essay av Ernst Baasland «Økologiske utfordringer og bibelske perspektiver», Tom Sverre Tomrens essay «Økologisk kristologi», et essay av Bård Mæland «Økoteologi, konsumpsjon og kjedsomhet» og Kjetil Aanos tekst «Økoteologi og kristen misjon» som er svært sentral for oppgavens problemstilling. Jeg synes alle artiklene gir nyttige og til dels svært forskjellige bidrag til temaet mitt. De bidrar dermed godt til drøftingsdelen av masteroppgaven.

6.2.1 Ernst Baasland: Økologiske utfordringer og bibelske perspektiver

Ernst Baasland forsøker i denne artikkelen å gi bibelske begrunnelser for kirkens miljøengasjement. Bibelen er viktig for å gi kirken etisk troverdig kraft i miljøvernsaker. Den må komme med noe annet enn hva som lyder i den allmenne debatten. Boken presenterer ti perspektiver som er grunnleggende for økologisk tenkning i kristen tro. For det første er jorden Guds bolig og dermed ikke menneskenes eiendom. Menneskene låner boligen og skal passe på den. For det andre er Bibelen full av ord som peker på skaperverkets skjønnhet. Ordet *herlighet* er brukt om jorden flere steder. Et eksempel: «Og velsignet er hans herlige navn til evig tid! Hele jorden skal fylles med hans herlighet.»¹⁷⁵ Skapelsesfortellingen peker på at Gud både er skaper og gartner. Til forskjell fra andre religioner, blir naturen i Bibelen avsakralisert. Gud er forut for det skapte og ikke del av det. At dette også gjelder Jesus, understrekes i prologen i Johannesevangeliet og hos Paulus¹⁷⁶ som snakker om at Jesus alltid

¹⁷⁴ Kristiansen 1993:180

¹⁷⁵ Salme 72:19

¹⁷⁶ Kol 1:15-20: Han er den usynlige Guds bilde, den førstefødte før alt det skapte

har vært del av treenigheten. Naturen har rett til å være til i seg selv fordi den er skapt av og blir stelt av Gud.

Bibelen viser hva som er menneskets plass i det skapte: Å være naturens advokat, eller også husholder og gartner. I dette har mennesket en særstilling – det skal leve for å tjene Gud gjennom å dyrke og passe hagen.¹⁷⁷ Mennesket kjenner forskjellen på godt og ondt og det kan snakke, men det eksisterer bare så lenge Gud gir mennesket livspust. Det er både jord (støv) og ånd. Mennesket skal være hyrde for naturen og passe på noe som ikke er sitt. Det handler om noe langt mer enn å være en åndelig hyrde for menneskenes sjeler. For det femte legges det vekt på ordet *velsignelse* i forhold til Gud som skaper. Ikke bare mennesker, men også dyrene blir velsignet for «å bli fruktbare og mange»¹⁷⁸ «I denne sammenhengen er det viktig å se at velsignelse er det at Gud virker i og gjennom det skapte. Å nedbe det gode for mennesket og naturen er en viktig oppgave for kirken.»¹⁷⁹ For det sjette er sabbaten/søndagen viktig. Bibelen sier dagen er viktig for å kunne opprettholde en økologisk balanse for både natur og menneske. Alt trenger hvile. Gud selv hvilte på den syvende dagen. Et syvende perspektiv er at Jesus levde og tenkte økologisk. Dermed er det forbilde for oss og for kirken. Det handler om hvordan han ofte viser til skapertanken gjennom lignelsene sine, altså forkynnelsen sin, som ofte er hentet fra naturen (frøet, såkornet, fikentreet etc), og har som mål å peke på Guds rikes hemmeligheter.

Jesu under viser hans handlemåte. Disse er ofte misforstått til å gjelde bare mennesket og dets indre liv. Han truer også vinden og bølgene. «Frelse for Jesus er altså noe som berører menneskets livsvilkår og deres relasjon til naturen.»¹⁸⁰ Et av de siste momentene er menneskets trang til bekymring og Jesu oppfordring om ikke å bekymre seg i Matteus 6. Guds-relasjonen må først på plass i livet, det er det mest grunnleggende ved å være menneske. Trang etter rikdom vil bare føre til bekymring og egoisme og tar sinnsroen bort. Flere steder i Bibelen advares det mot grådighet. «Ta dere i vare for all slags grådighet!»¹⁸¹ Det siste punktet er nyskapelsen, når alt skal bli nytt og kaoskreftene ikke lenger skal råde på jorden. Naturen har kaoskreftene i seg. Det er ikke bare harmoni i naturen. Ikke bare mennesket, men

¹⁷⁷ Genesis 2:15:Så tok Herren Gud mennesket og satte det i Edens hage til å dyrke og passe den.

¹⁷⁸ Genesis 1:22: Gud velsignet dem og sa: «Vær fruktbare og bli mange og fyll vannet i havet! Og fuglene skal bli mange på jorden!»

¹⁷⁹ Baasland 2007: 41

¹⁸⁰ Baasland 2007:43

¹⁸¹ Lukas 12:15

alt som er skapt, venter på forløsningen i Jesu gjenkomst og en ny himmel og jord. Baasland advarer mot resignasjon. «Når Gud kjemper mot kaoskrefter og det som bryter skaperverket ned, skal vi også gjøre det.»¹⁸² Kirken kan preke og praktisere en alternativ livsstil og våge forsakelsen både for menigheter og enkeltmennesker. Samtidig har kirken alle håpsfortellingene den kan formidle.

6.2.2 Tom Sverre Tomren: Økologisk kristologi

Presten og miljøaktivisten Tom Sverre Tomren innleder sitt essay med et spørsmål han sier han ofte får: «Hva har Jesus med miljøvern å gjøre?» Han prøver så å begrunne nettopp denne sammenhengen mellom en tro på Jesus som frelser og ærefrykt for naturen. Gjennom humanøkologien tolkes inkarnasjonen og frelseshistorien. Humanøkologi er en studie av menneskets samspill med hele livskonteksten. To sentrale begreper er *energistrømmer* og *materiestrømmer*. Med det første menes at alt er knyttet sammen gjennom omdanning av energi, for det meste den som solen gir, men også fra jordens indre, og gjennom kjernekraft og gravitasjonskraft. Fotosyntesen omdanner solenergi til bunden energi. Når dyr og mennesker er i bevegelse, spiser etc, omdannes energien på nytt. Materieflyten er i konstant utveksling i et lukket system. Den vandrer gjennom ulike sfærer; atmosfære, biosfære etc. Et eksempel er hvordan vann og karbon er et slikt basalt kretsløp. Humanøkologien i teologisk sammenheng viser materieutvekslingen mellom Kristus og skaperverket. Det går en «grønn tråd» gjennom frelseshistorien fra skapelse, til syndefall, til lidelseshistorie og død, og siden oppstandelse og himmelfart. Syndefallsberetningen viser at det oppstår fiendskap mellom mennesket og naturen.

Människan bröt de fint avvägde relationerna til den övriga naturen. Hon ville bli skapelsens oinskränkta härskare. Och konsekvensen: Marken blir «förbannad», en söndring går genom hela skapelsen. När människan föregriper sig på naturen slår den tillbaka.¹⁸³

Gjennom humanøkologien blir den tradisjonelle tolkingen av inkarnasjonen for snever. Inkarnasjonen betyr heller at Jesus blir del av det økologiske kretsløpet, og dermed blir Jesusfortellingen en fortelling om Gud og hele hans skaperverk. Denne forståelsen av inkarnasjonen begynner med Jesus på fosterstadiet og fortsetter i Jesu liv på jorden etter fødselen: «Jesus blødde, han svettet, han gikk på do og han gråt. (...) Molekyler som har vært

¹⁸² Baasland 2007:46

¹⁸³ Edman i Tomren 2007:91

i Jesus, spres på denne måten utover jorden. Kristi kjøtt blir i alt, Gjennom de økologiske kretsløp blir Gud materielt tilstedeværende i biosfæren.»¹⁸⁴

Også Jesu kognitive sider er knyttet til jorden i følge humanøkologien. Humanøkologisk teologi støtter seg til økopsykologien og skiller ikke kropp, sjel og ånd. Det kognitive kan ikke skilles fra kroppen. Tenkning skjer gjennom kroppen. Den jødiske/hebraiske tradisjonen bygger på det samme. Det er en klar forbindelse mellom korset og nyskapelsen sett fra et økologisk ståsted. Når Jesus dør, blir også jorden formørket.¹⁸⁵ Alt som er skapt er påvirket av korsfestelsen. Dermed må også hele biosfæren bli påvirket av oppstandelsen. «Den kristne forventningen om himmelriket er en forventning om himmeljorden.»¹⁸⁶ eller som Paulus skriver: «Og ved ham ville Gud forsone alt med seg selv, det som er på jorden, og det som er i himmelen, da han skapte fred ved hans blod på korset.»¹⁸⁷ Tomren sier at en dyp forståelse av inkarnasjonen gir hele jorden plass også i forsoningen. Når det kommer til himmelfart, er også den kroppslig.¹⁸⁸ Humanøkologien tolker dette som at Kristus bærer jordens molekyler tilbake til Guds hånd. Da blir jorden en del av treenigheten og dermed hellig. «Vi aner konturene av en sirkelbevegelse mellom Gud og jorden: Sønnen kom fra himmelen, forsonte jorden med Gud og brakte jorden til himmelen.»¹⁸⁹ En økologisk kristologi fører også til en økologisk nattverds-forståelse. «Molekylene i nattverdsbrødet og vinen, i kornet og druene, kan (i prinsippet) ha vært materielt til stede i Kristi legeme for 2000 år siden.»¹⁹⁰ I det legger økoteologien at Kristi samspill med naturen bringer Kristi legeme og blod fysisk inn i sentrum av kirkens trosliv. På den måten har kirken et stort ansvar i spørsmålet om klima- og miljøvern som var utgangspunktet for Tomrens artikkel. En økologisk forståelse av nattverden knytter sakramentene til jordens livsmiljø.

6.2.3 Bård Mæland: Økologi, konsumpsjon og kjedsomhet

Bård Mælands påstand er at kjedsomhet er miljøskadelig. I dette essayet prøver han å vise hva han legger i dette. Han sier samtidig at miljøkrisen i dypeste forstand er en åndelig krise.

Dermed kan en dyp forståelse av mennesket gi innsikt i miljøutfordringen. Filosofen Pascal

¹⁸⁴ Tomren 2007:94

¹⁸⁵ Matt 27:51

¹⁸⁶ Tomren 2007:95

¹⁸⁷ Kolosserbrevet 1:20

¹⁸⁸ Lukas 24:36-43: «Se på hendene og føttene mine. Det er jeg. Ta på meg og se! En ånd har ikke kjøtt og bein, som dere ser at jeg har.»

¹⁸⁹ Tomren 2007:98

¹⁹⁰ Tomren 2007:99

har sagt at menneskets grunnproblem er *uro*. For å døyve kjedsomheten begir mennesket seg hele tiden ut på jakt etter nye opplevelser og erfaringer. Det vil inn til storbyene fordi livet på landet er kjedelig, vil bo i utlandet fordi det er mer spennende enn hjemlandet, vil ut i verdensrommet for å se om det er noe liv der etc. I følge Kierkegaard er kjedsomhet verdenshistoriens bevegelseskraft. «Gud skapte mannen fordi han kjedet seg, lar han estetikerne si. Og fordi mannen kjedet seg, ble kvinnen skapt.»¹⁹¹

Filosofen Benno Hübner bringer begrepet *egofugisme* som betyr «det å forflytte seg selv» på banen. Man forflytter seg enten av nød eller av kjedsomhet. Reisingen skaper tomhet og identitetskrise. Hübner sier: «Når reisene og bevegelsen slutter å fascinere, når det ikke er flere steder å reise til, da er det ikke mer tid å slå i hjel, da er det bare seg selv å slå i hjel.»¹⁹² Dette kan knyttes til økologiske problemstillinger. Mæland sier at masseturisme og bilisme er miljø-ødeleggende når de er resultat av kjedsomhet. Folk reiser til kjøpesenteret, vår tids katedraler, når de er lei av hverdagen. De går ikke en tur i naturen. Kjedsomheten kan linkes til Maslows behovspyramide og åndelig nød:

Men kjedsomheten beveger seg ikke lengst nede på Maslows behovspyramide. Kjedsomhet har ingen ting med fysisk nød å gjøre. Kjedsomhet er åndelig nød, og da nærmer vi oss toppen av Maslows behovspyramide. Vi har alt, allikevel er vi sultne og trette.¹⁹³

Denne trettheten knyttes til mangel på håp og mening. Ørkenfedrene er de første som snakker om kjedsomhet som det å ikke bry seg. Munken Evagrius av Pontos som levde på 300-tallet e.Kr snakker om «middagsdemonen» som fører til *akedia*, det å ikke bry seg. Dette kan være vel så ødeleggende for miljøet som for eksempel grådighet, en annen av dødssyndene. Man drømmer om å komme bort fra stedet man er på og til et bedre sted. «Men lykken ligger ikke i «Lykken», men i å ta opp kampen på stedet.»¹⁹⁴ Vi snakker om at «å slå tiden i hjel», det er kjedsomhetens tidsproblem. I dette ligger for det første at man gjennom kjedsomhet får kontakt med døden, og for det andre at tid er noe som må bekjempes gjennom *konsumpsjon*. Ordet har en destruktiv betydning – ødelegge, slite ut, redusere til ingenting, forbruke etc. Konsumsamfunnet, eller forbrukersamfunnet, får dermed en destruktiv bærebjelke. Man skal ikke ta vare på, spare eller forsake, men begjære, kjøpe, forbruke og forkaste. Dette skaper bare tomhet. Det er kobling mellom kjedsomhet og konsumpsjon i en tomhet som må fylles. Vi blir fanget og jager videre i en ond sirkel, vår humanitet blir truet. «Vi møter igjen

¹⁹¹ Mæland 2007:129

¹⁹² Mæland 2007:130

¹⁹³ Mæland 2007:131

¹⁹⁴ Mæland 2007:133

ørkenfedrenes akedia i vår egen konsumpsjon. Vi verken ser oss selv som de vi er, bare som de vi burde bli; og vi ser heller ikke vår neste, fremtidens barn eller naturens lidelse.»¹⁹⁵

Konsummasjon er et annet sentralt begrep i denne tenkningen. Det kommer av latin *consummatio*: fullbyrdelse eller fullendelse. Knyttet til teologien handler det om håpet om en nyrenset og nyskapt jord.¹⁹⁶ Så blir konsummasjon det motsatte av konsumpsjon. Rådet til mennesket er å la seg fylle her og nå av drømmen om det nyskapte og fullkomne og la nattverden være bindeleddet til denne drømmen. «På visse betingelser kan man si at nattverden uttrykker det motsatte av hva kjedsomheten gjør.»¹⁹⁷ Begrepene *chronos*; kvantifisert tid, og *kairos*; fylt tid, utdyper meningen. I det siste forstås tiden som en gave mennesket er satt til å forvalte på en god måte. Når det da kommer til nattverden, opphever den det destruktive i konsumpsjonen fordi skaperverkets gaver blir fullbyrdet i våre kroppar. Nattverden kjennetegnes ved fellesskap, agape-kjærighet, det å ta vare på, håp, takknemlighet og glede. Dette peker mot en annen måte å leve i verden på enn hva konsumsamfunnet krever. I dette, og kanskje bare her, kan kjedsomheten lindres, sier Mæland. Da kan vi få øynene opp for å bry oss – nettopp om jorden og menneskene som rammes av miljø- og klimaendringer.

6.2.4 Kjetil Aano: Økologi og kristen misjon

Bokens redaktører sier det er første gang at erfaringer fra norsk misjonsbevegelse bringes inn i den økoteologiske diskursen. Kjetil Aano skrev denne artikkelen som generalsekretær i Det Norske Misjonsselskap (NMS). Han sier organisasjonen kjenner klimautfordringene siden de arbeider på fire kontinenter og i en rekke land. Dermed sier Aano at han har som mål med artikkelen å vise at en aktiv misjonsbevegelse ikke kan gå rundt miljøutfordringene. «Dette utfordrar oss til å arbeida målmedvite vidare med på denne missiologiske basisen å utvikla ein økoteologi med ei heilskapleg forståing av menneske, skaparverket og misjonsoppgåva.»¹⁹⁸

Forsoning blir et aktuelt teologisk stikkord for å kunne skape og arbeide for helhet.

Ein viktig tekst for misjonsrørsla var Paulus sine ord til Korint om at vi inviterer mennesket til forsoning med Gud.¹⁹⁹ Likevel er det påfallande at omgrepet forsoning bare i begrensa grad har vore eit

¹⁹⁵ Mæland 2007:135

¹⁹⁶ Romerne 8

¹⁹⁷ Mæland 2007:136

¹⁹⁸ Aano 2007:164

¹⁹⁹ 2. Kor 5:12-21

sentralt misjonsomgrep. Og dessutan er dette omgrepet, når det har vore brukt, bortimot eksklusivt blitt knytta til relasjonen Gud – menneske.²⁰⁰

Mens evangelisk misjonsbevegelse har tradisjon for å være opptatt av forholdet Gud-menneske, så har kirkens økumeniske bevegelse vært opptatt av forsoning mennesker imellom. Dette er «båser» som ikke holder, man må understreke det trinitariske prinsippet i teologien for å skape en utvidet bibelsk basis for misjonsforståelsen. «Ved Jesus Kristus ville Gud forsonne alt med seg, det som er i himmelen og det som er på jorden».²⁰¹ Den katolske misjonsteologen Robert Schreiter holdt under en misjonskonferanse i regi av Kirkenes Verdensråd i 2005, et foredrag om helhetlig misjonsteologi der han la vekt på at forsoning er hjertet i evangeliet. En slik forståelse av begrepet forsoning utgjør et paradigmeskifte i nyere misjonsteologi. Hele Bibelens budskap bygger på basisen om at den treenige Gud har forsonet menneskene med seg i Jesus. I praksis skjer dette ved å bygge menigheter som mennesker døpes inn i. På den måten får mennesker del i forsoningskraftene. Forsoning mennesker imellom er også et bibelsk og missiologisk perspektiv ut fra teksten i Kolosserbrevet²⁰².

Historien viser mennesker som i stor grad har arbeidet for forsoning. Nelson Mandela er en stor forsoningsagent i moderne tid. Paulus var også opptatt av forsoning mellom jøder og hedninger.²⁰³ Men forsoningens mål er at hele skaperverket skal forsones med den treenige Gud.²⁰⁴ Det er Gud som til syvende og sist skal gjøre dette – *målet* er Guds oppgave. Men vi er kalt til å delta underveis i forsoningsprosessen.

Dersom vi skulle halda fast på at det utelukkande er Guds ansvar at menneske skal forsonast med han, burde vi ikkje blanda oss i den prosessen ved aktivt å formidla og forkynna bodskapen til menneske, og kalla dei til eit aktivt liv i tru og etterfylging.²⁰⁵

Det blir derfor farlig med en holdning i misjonsbevegelsen som sier at verden er for stor og komplisert til at vi kan engasjere oss. Aano sier det er nødvendig å ta ulike teologiske tradisjoner på alvor, ulike kirker må forsones, og det er gledelig at det er et stort økumenisk arbeid i utvikling i den globale kirke nå. «Vi har alt for ofte sett på kvarandre sine posisjonar og tradisjonar med stor mistru. Vi har brukt krefter som vi kunne brukt til å bygga bruer og initiera og driva gode prosessar, til å markera avstand og visa avsky.»²⁰⁶ Aano viser så

²⁰⁰ Aano 2007:165

²⁰¹ Kol 1:20

²⁰² Kol 1:19

²⁰³ Efes 2:12-20

²⁰⁴ Rom 8:22 ff

²⁰⁵ Aano 2007:171

²⁰⁶ Aano 2007:172

eksempel på hvordan evangelikale miljø nærmer seg tradisjonelle økumeniske organisasjoner og vise versa. Det skjer endringer i den katolske kirke og innenfor engelskspråklige kirker.

Vår oppgave for å verne om Guds skaperverk har en klar etisk side. Men oppgaven og ansvaret sprenger etikkens rammer. «Derfor må arbeid med miljøspørsmål vera eit integrert perspektiv for ei ansvarleg misjonsrørsle. Dette perspektivet ligg heilt inn i kjernen av vår forsoningsoppgåve.»²⁰⁷

6.3 Martin Ishøy: Klimaklar kristendom – Miljøteologiske begrundelser

I denne boken prøver den danske teologen Martin Ishøy å argumentere for at klimaproblemet er en utfordring for *kristendommen*, altså at problematikken hører hjemme på andre baner enn bare den politiske. Bokens tre siste kapitler gjennomgår kristen etikk ut fra *nestekjærlighetsbudet* og ut fra *dydsetikken* som Ishøy mener mangler i dansk teologi. Jeg velger å konsentrere meg om tankene hans fra disse siste kapitlene. Men først må det sies at Ishøy har en sterk oppfordring i boken sin om å forlate antroposentrismen i etisk tenkning. Han sier det finnes miljøetikk rotet i både pliktetikken og nytteetikken, men biosentrismen som gir etisk status til alt liv stikker dypere. Den binder oss til jorden som vårt opphav og tvinger oss til å sette levende organismers status foran menneskelige behov.

I et biocentrisk perspektiv forekommer det svært at se, hvordan man som et menneske på Jorden skal kunne respektere sig selv uden at respektere Jorden for, hvad den er som ens ophav – og ophav til hele den svimlende mangfoldighed af livsformer, som også er vores miljø.²⁰⁸

De fleste mennesker trekker frem nestekjærlighetsbudet som et aspekt ved kristendommen man kan identifisere seg med. Når man tenker på at svært mange mennesker i verdens fattigste land nå lider som en følge av voldsomme flommer som river bort hjemmene deres, og at dette skjer som en følge av rike lands miljøforurensende livsstil, så blir nestekjærlighetsbudet mer sentralt enn noen gang før. Ishøy viser til IPCC sin 2007-rapport som gir skremmende dokumentasjon på hva som skjer og vil skje i utviklingsland som er ekstra sårbare fordi de har dårligst tilpasningsevne og er tettest befolket. Det som skjer skriker på nestekjærlighet på en helt ny måte: Vi påfører folk lidelser på grunn av vår livsstil. Ishøy stiller spørsmål ved hva nestekjærlighet i denne sammenhengen er, han ønsker å innlemme den i en måte å forstå tilværelsen på. Lignelsen om den barmhjertige samaritan fra Lukas 10

²⁰⁷ Aano 2007:175

²⁰⁸ Ishøy 2009:110

viser at vår neste kan være et menneske vi ikke kjenner eller har noe å gjøre med til daglig. Den samaritanske mannen evner å sette seg i den andres sted, og behandler den fremmede som et medmenneske. «Han anerkender den nødstedte som det, vedkommende er; et menneske hvis liv ingen har ret til at tage eller ødelægge.»²⁰⁹ Dette krever empati, medfølelse og innlevelse – nødvendige bestanddeler i nestekjærligheten. I tillegg er det en reell *kraft* i kjærligheten som binder mennesker sammen. Paulus snakker om fullkommenhetens bånd.²¹⁰ I familier hvor disse elementene ikke finnes, har ingen det godt. Det var utrolig radikalt og til dels provoserende for jøder å skulle høre at samaritanene var deres neste som de skulle vise nestekjærlighet til. Det krever modning – men vårt livsoppdrag er å vokse i nestekjærlighet etter modell av Jesus.

I sin kærlighed overskred han den yderste grænse og blev menneske for verdens frelses skyld. Næstekærligheden er opfyldelsen af Guds lov, og den er opfyldt i Kristus. Derfor er næstekærligheden sammen med Kristus allerede fuldkomment til stede i mennesker, for hvem Gud blev menneske. Ved at fuldbyrde næstekærligheden gør Jesus evangeliet til virkelighed i enhver, som tror – både som Guds gave og som Guds fordring, begge lige ensidige og lige grænseoverskridende.²¹¹

Ishøy sier med Paulus²¹² at kjærligheten er en totalbestemmelse, en altomfattende kraft og virkelighet som får sitt uttrykk i blant annet dydsetikken. Han skiller dermed nestekjærlighet fra det å gjøre godt mot sin neste ved å støtte prosjekter i fattige land og dermed selv få god samvittighet. Det er en god gjerning, men ikke sann nestekjærlighet. Man trenger bevissthet om hva nestekjærlighet faktisk er dersom man ønsker å bruke begrepet. Fra en kristen forståelse er det jo slik at «Gud elsker en glad giver».²¹³ Et menneske som lar seg prege av kjærligheten, blir en *glad* giver, det er en dimensjon ved nestekjærlighet. Det er ikke som i fortellingen om den bortkomne sønnen i Lukasevangeliet²¹⁴ hvor den eldste broren blir sint og sjalu fordi den hjemvendte broren får samme kjærlighet som han som alltid har vært der og gjort sin plikt mot faren.

Bare Jesus er i stand til å vise en nestekjærlighet som også favner ens fiender, mener Ishøy.²¹⁵ Den teosentriske forståelsen for nestekjærlighetsbudet må være sentral i teologien. Mennesker blir rettfærdiggjort av tro – også når det kommer til vår synd i klimaspørsmålet.

²⁰⁹ Ishøy 2009:120

²¹⁰ Kolosserbrevet 3:14

²¹¹ Ishøy 2009:122

²¹² Kolosserbrevet 3:12-14

²¹³ 2.Korinterbrev 9:7

²¹⁴ Lukas 15: 11-32

²¹⁵ Ishøy 2009:135

Men Kristi kærlighed og retfærdighed slår ikke straks fuldt ud igennem, men starter en vækst. Ved at retfærdiggøres transformeres mennesket over tid ved at vokse op til Kristus, som er Guds billede.²¹⁶

Det sker en kontinuerlig kamp, men for den kristne vil kjærligheten vinne og nestekjærligheten bryte gjennom. Derfor lønner det seg å kjempe for en god sak som det er å skulle redde jordens klima. «Menneskers næstekærlighed er altså i bund og grund Guds kærlighed.»²¹⁷

Hva er det radikale budskapet om *hvem* som er vår neste i vår klimakrise-tid? Kanskje kan vi si at noen tekster i Det nye testamentet viser oss hvem vår neste er? Jesus møter kvinnen i Kanaan og helbreder datteren hennes fordi hun trygler ham om det.²¹⁸ Han avviser henne først fordi hun ikke er jøde, men så innser han at hun trenger hjelp like mye som noen andre. «Kvinden er så overbevist om, at det som Jesus kommer med, også gælder for hende og hendes datter, at Jesus indser, at etniske og religiøse skel er næstekærligheden irrelevant».²¹⁹ Det samme kommer til uttrykk i Bergprekenen.²²⁰ Der ser vi at nestekjærligheten også må gjelde våre fiender. I det er kjærligheten fullkommen at den også elsker den som ikke vil en vel. Slik ser vi hvordan nestekjærlighet er helt grunnleggende i en kristen forståelse av det å være menneske. Den gjelder også i klimakrisens tid.

Næstekærligheten byder os at forholde os til alle de klimaflygtninge og andre ofre, som miljø- og klimaforandringerne skaber, og at se de også politiske kendsgerninger i øjnene, som bestemmer den fordeling af modvirkninger, tilpasning og lidelse, som bliver dem til del.²²¹

Ishøy bringer dermed begrepet *politisk nestekjærlighet* på banen. Noen vil hevde at det å vise nestekjærlighet er en privatsak, andre at det hører hjemme på alle arenaer som vedkommer mennesket.

Hvis man ser i øjnene, at min neste desuden ikke udelukkende er personer, som er blevet overfaldet og berøvet på et øde sted, men ethvert menneske i enhver situation, hvor jeg har med det at gøre, og der altid holder noget af dets skæbne u min hånd, bliver det kun tydeligere, at næstekærligheden altid har politiske implikationer.²²²

Ishøy reflekterer over at det er vanskelig å anerkjenne dette i dagens politiske Danmark. Politikk skal ikke bygge på religion. Men sett fra den andre siden, fra religionens eller i dette tilfellet, evangeliets ståsted, så krever det å være grenseoverskridende. Luther begrunnet det

²¹⁶ Ishøy 2009:137

²¹⁷ Ishøy 2009:143

²¹⁸ Matteus 15: 23-28

²¹⁹ Ishøy 2009:126

²²⁰ Matteus 5: 43-48

²²¹ Ishøy 2009:126

²²² Ishøy 2009:127

politiske ansvaret man har i verden ut fra toregimentslæren og la nestekjærligheten til grunn for dette. Når vi ser på verdenssituasjonen i dag med store klimaforandringer og lidelser skapt ut fra dette, blir det ekstra tydelig at nestekjærligheten har politiske islett.

Men er vår neste «bare» mennesker? Ishøy sier nestekjærligheten omfatter alt Gud elsker. Og siden Gud sa at alt han hadde skapt var godt, så elsker han også alt det skapte.²²³ Bibelen er teosentrisk, teologien utviklet seg til å bli antroposentrisk. Ishøy ønsker å frigjøre seg fra den tenkningen. «Den fornyede tilgang til åbenbaringen som miljøteologien representerer, bidrager til reformuleringen af den sunde kristne etikk, som eksisterede før menneskets selvbestemmelse blev altings mål og mening.»²²⁴ Som Guds barn i Kristus skal vi elske naturen vi er en del av. Den skal elskes for sin egen skyld, for sin skapthets skyld.

Og hvordan vise nestekjærlighet til noen som bor på den andre siden av jorden? Kanskje må vår tids samaritan etterlyse god kritisk journalistikk som kan gi klimakrisens konsekvenser og offer god oppmerksomhet og sette dette inn i en solid ramme? Etterlyse at dette ikke blir en nisjejournalistikk for spesielt interesserte, men en tydelig stemme i det offentlige rom. Vi må kjenne til vår lidende nestes situasjon for å kunne gi ham god oppmerksomhet. Så må en god neste yte nødhjelp når krisen rammer de som ikke har noe fra før av. Dernest må dagens barmhjertige samaritan arbeide med sin egen livsstil for å begrense utslipp av drivhusgasser som ødelegger livsgrunlaget for mange. Vår tids samaritaner må derfor støtte nasjonal og internasjonal politikk som gjør noe med situasjonen. Ishøy sier nestekjærligheten utløser dydene.²²⁵ Vi må elske naturen.

Dydsetikken kan overføres til miljøteologien, og Ishøy sier den er redningen. Etikk uten dyder er mangelfull. I Danmark har det utviklet seg til prat uten handling nettopp fordi dydene har blitt borte. Dyd oversettes med «dyktighet» og «fullkommenhet». «Det dydige menneske er det menneske der er formet af dyd til at virkeliggjøre, hva etikken kræver.»²²⁶ Dydsetikken er konstruktiv i klimasammenheng fordi den så tydelig peker på at man først kan leve det gode liv når dydene får utfolde seg. Ydmykhet er den dyden Ishøy legger størst vekt på, men til den

²²³ Ishøy 2009:143: «Derfor er der principielt klart, at det er hele skabningen, der er vores næste. Næstekærligheden gælder hvem og hva Gud elsker.»

²²⁴ Ishøy 2009:145

²²⁵ Ishøy 2009:148: «Fordi kærligheden er fuldkommenhedens bånd forløser den rækken af dyder» fra Kolosserbrevet 3:12-14

²²⁶ Ishøy 2009:113

knytter han også beskjedenhets, måtehold, gudfryktighet. Ydmykhet løser ikke automatisk alle problemer, men den tilbyr en ramme som man kan makte å leve i uten å måtte «melde seg ut av samfunnet». Til motsetning fra grådigheten grunnet i egoisme som preger samfunnet i dag, er ydmykheten, uten å utslette seg selv, i stand til å vise hensyn til sin neste – enten denne er et menneske, en skog eller fiskestamme. Ydmykhet må alltid henger sammen med dømmekraft for å være ekte. Den må både innse egen skrøpeligheit, at mennesker og teknologiske oppfinnelser ikke kan frelse verden, at vi må bort fra den materialisme som den vestlige verden er så sterkt preget av - og selvsagt at ingen vil makte å leve dydene fullt ut. Dydsetikken er på sett og vis perfektjonistisk. Det menneske er lykkelig som kan leve dydene fullt ut. Paulus viser at mennesket ikke klarer dette: «Det gode som jeg vil, det gjør jeg ikke, men det onde som jeg ikke vil, det gjør jeg.»²²⁷

I lys av dydene ser vi at antroposentrismen kommer fullstendig til kort. «Grådighet er ligesom alle andre laster antropocentriske. Dyderne er ikke-antropocentriske. Dermed er antroposentrismen dydsetisk betraktet klart uetisk, for ikke at sige ond.»²²⁸ Problemet er at dagens forbrukskultur er redd for å avvise grådigheten. Den har blitt drivkraften i vår vestlige økonomi. Samfunnet har gjort seg avhengig av den. Dydsetikken kan tenkes inn i psykologien. Dette for å hjelpe mennesket i vårt materialistiske samfunn til å utvikle dydene. Ishøy mener «coachingbølgen» er uttrykk for menneskets lyst til å forbedre seg og etterlyser «miljøetisk dydscoaching».

Men dydsetikken er netop karakterisert ved, at den etiske adferd har sit ophav i lyst og ikke blot i en rasjonel og prinsipiell tankegang. For at komme på omgangshøyde med, hvordan handlinger faktisk oppstår og utvikles, og dermed bedre forstå dydernes virksomhet, har dydsetikken derfor grunn til at integrere de innsigter, som coaching og terapi bygger på.²²⁹

6.4 Sallie McFague: *Klimatologi - Gud, verden og global oppvarming*

Den amerikanske teologen McFague legger mer vekt på hva forskning på verdens klimakrise betyr for teologien enn de andre forfatterne jeg har brukt i dette kapitlet. I boken *Klimatologi - Gud, verden og global oppvarming* sier hun at teologien er nødt til å forholde seg til den globale oppvarming fordi økologisk universalitet (katolisitet) skal være et grunnkjennetegn for kirken. Det skal være et anliggende for den kristne tro at hele Guds

²²⁷ Romerbrevet 7:19

²²⁸ Ishøy 2009:178

²²⁹ Ishøy 2009:181

skaperverk får en rettferdig og bærekraftig eksistens.²³⁰ Kirken har tradisjon for å la evangeliet være budskap til *mennesket*. Bare på skaperverkets dag og lignende tilstelninger er det snakk om klima og miljø. Fordi mennesket ikke kan leve uten naturen, må man forkynne trivsel for hele skaperverket. Kirken må bli tvers igjennom økologisk.

McFague bruker Simone Weil²³¹ og Teilhard de Chardin²³² til å gi begrepet *katolsk* en bred definisjon. Den tradisjonelle betydning av begrepet som allmenn og universell, men med referanse til mennesket, utvides til å gjelde hele kloden. «Hvis frelse betyr hele skaberværkets trivsel – ikke blot nogle få menneskers frelse til et liv i en anden verden – kræver kirkens katolicitet, at skaberværket ikke bliver udeladt, og at Jesus skal elskes som en verden».²³³ Dette utdypes med at vi trenger en kosmologisk teologi ved siden av en politisk og en psykologisk for å få kirken til å forstå sin oppgave med å hjelpe til med å skape en bæredyktig klode. McFague sier kirken har glemt denne oppgaven de siste århundrene. «Inkarnationen siger, at Gud er den, vi lever og handler og har vores liv i som kødelige, jordiske væsener. Gud foragter ikke verden; Gud elsker verden og venter det samme af os.»²³⁴ Dermed må evangeliet forkynnes til hele skaperverket og man må bort fra forkynnelse som utelukkende er menneskesentrert.

Hvis økologisk universalitet er et særkende for kirken, hvis det er – eller burde være – et af de særtrek, kirken kan kendes på, så skal kristne, især de velstående, leve annerledes. Vi må leve et liv med begrensninger, med «nok-er-nok», endda med ofre. Discipellivet er for nutidens velhavende kristne et liv med korset: at leve i solidaritet med de undertrykte og lidende. (...) Så at inkludere verden som kendetegn for kirken er en nødvendighed. Kristendommen er ikke en «verdensreligion» hvis den ikke gør det. Og den er heller ikke sit eget evangelium tro: Gud er med os, os alle sammen, her og nu, i vores verden, her på Jorden.²³⁵

Dermed handler frelse om hele klodens trivsel, ikke om en frelse for menneskenes sjeler. Kirken får da en offentlig rolle og religion er ikke en privatsak slik det har blitt i den vestlige verden. Kirken må være økonomisk, økologisk og økumenisk. Kirken må befatte seg med økonomiske verdensspørsmål fordi alle vesener har rett til å få dekket grunnleggende livsbehov. Dette kan den gjøre fordi Jesus selv viser at solidaritet er den måten mennesker skal leve på. Jesu ansikt vitner om at en annen verden er mulig.

²³⁰ McFague 2010:9

²³¹ Fransk filosof 1909-1943

²³² Fransk katolsk prest, naturfilosof og teolog 1881-1955

²³³ McFague 2010:41

²³⁴ McFague 2010:42

²³⁵ McFague 2010:43

Han led for at åbne vores øjne for korsets vej, den måde, vi alle skal leve på, så skaberværket kan blomstre. Jesu død siger os, at livet i solidaritet med andre, selv når det omfatter ofre og lidelse, er den eneste måde at leve på. Og det ved vi fra Jesu Kristi ansigt.²³⁶

Tre sentrale spørsmål stilles: Hvem er vi, hvem er Gud og hvordan skal vi leve?

Man må tenke nytt om hvem både menneske og Gud er ut fra klimaendringene. Vår forbrukerkultur hviler på en falsk oppfattelse av hva et menneske er i følge McFague. Men også av hva den inkarnerte Gud er. Vi må stille spørsmål ved det individualistiske menneskesyn hvor individet skal ta ansvar for seg selv og dekke egne behov. Hva om dette er løgn? Kanskje er et alternativt økologisk menneskesyn sannere? Sannheten er jo faktisk den at naturen kan klare seg utmerket godt uten mennesket, men mennesket kan overhodet ikke eksistere uten naturen. Hvordan kan vi da si at et individualistisk menneskesyn er sant og godt? McFague viser til forskning som viser at mennesker har felles dna-profil med dyr. Mennesket er tett knyttet til alt liv som er og har vært før oss. Menneskets særpreg ligger i at det er den eneste skapningen som har jeg-bevissthet. En kombinasjon av ansvar og innbyrdes avhengighet er nøkkelen til den vitenskapelige oppfattelse av mennesket som vi har i dag. Vi er ikke individer født av rasjonalisme med rett til liv, frihet og streben etter lykke, men vi blir født som deler i et enormt komplekst nettverk av relasjoner. «Vestlige samfund har brukt de seneste tre hundrede år på at internalisere den radikale individualismes menneskesyn; og nå må vi, hvis vores klode skal overleve og trives, internalisere et helt andet menneskesyn.»²³⁷

Dette vil McFague blant annet finne i det hun kaller en funksjonell skapelsesfortelling. Det skal være en fortelling om oss selv og jorden som kan hjelpe oss til å leve på en bærekraftig måte. Vitenskapelig tenkning passer sammen med Bibelens skapelsesfortelling. Gud er både skaper og frelser. Alle skapningers Gud. Derfor må mennesket oppdras økologisk fra barnsben av. På den måten kan man få en ny tankegang og dermed nytt handlingsmønster som kan gjenspeile at alt henger sammen med alt. Mennesket må lære å kjenne forskjell på ønsker og behov. Vi må bort fra den tankegang at jorden er et hotell hvor vi er gjester som kan ta for oss. «Menneskeopfattelsen er nøgledoktrin til både vores egen og klodens overlevelse og trivsel.»²³⁸ Og McFague avslutter da sitt kapittel om hvem mennesket er med å si at det

²³⁶ McFague 2010:47

²³⁷ McFague 2010:56

²³⁸ McFague 2010:63

økologiske menneskesyn er sannheten om hvem vi er. «I stedet for at være de eneste af betydning har vi fået opsynet med alt andet.»²³⁹

Når det gjelder spørsmålet om hvem Gud er hos McFague, blir det en diskusjon om hvor vidt Gud er transcendent over verden, eller om han er immanent til stede i den. Kirken har kanskje lagt større vekt på Guds makt enn på Guds kjærlighet, og mer på hans transcendens enn hans immanens i verden. Inkarnasjonen krever større tanker om Guds immanens i verden. I denne sammenhengen betyr det at Gud er til stede i den samme verden som oss hvor vi sammen har ansvar for klimakrisen. En tradisjonell tolkning av den kristne fortellingen lar det se ut som om den skjer uten menneskets innvirkning. Skapelse, frelse og eskatologi handler om Guds inngripen i en verden hvor mennesket fra første stund skapte ødeleggelse. Intensjonen med mennesket var kanskje var at det skulle nyte denne verden og hjelpe den til å blomstre mer enn å tenke på frelse i en annen verden.

Fire tankemodeller kan vise forholdet mellom Gud og verden. *Den deistiske modell*²⁴⁰ som fremstiller Gud som en urmaker som har laget klokken, her forstått som verden, og satt den i gang, men som deretter trekker seg tilbake og bare tar den inn på servise av og til. *Den dialogiske modell*²⁴¹ som har vært viktig for protestantismen sier: Gud taler, vi reagerer. Det handler om Gud og den enkelte, og begrepene synd, skyld og tilgivelse er sentrale. *Den monarkiske modell*²⁴² presenter Gud som konge. Han er allmektig og har kontroll over sine lydige undersåtter. Modellen fremhever veldig Guds transcendens. Guds makt og velde blir herliggjort. *Aktørmodellen*²⁴³ fremstiller Gud som en person som handler gjennom historien. Pottemakeren som hele tiden handler med menneskene og lager alt nytt når noe blir ødelagt. Men hvor blir det av menneskene? Ingen av disse modellene finner McFague holdbare for det 21. århundre med menneskeskapte klimaforandringer. Det trengs derfor en teologi for både skapelse og frelse i lys av at det er verden som er *Guds kropp*. En slik tanke vil gjøre oss oppmerksomme på våre omgivelser. «Vi finder Gud ved at passe haven, ved at elske Jorden riktig: det bliver vores kald, vores hovedopgave. (...) For at være kristen i vores tid må vi reagere på konsekvenserne af den globale opvarmning.»²⁴⁴ For at denne modellen, eller

²³⁹ McFague 2010:61

²⁴⁰ McFague 2010:72

²⁴¹ McFague 2010:73

²⁴² McFague 2010:74

²⁴³ McFague 2010:75

²⁴⁴ McFague 2010:79

teologien, skal kunne virke, må vi lære jorden å kjenne og erkjenne at alt henger økologisk sammen og at alt trenger omsorg. Mennesket må i dette innse sin komplette avhengighet av naturen. Vi må si at Gud er kilden til alt liv. Vi er ikke kilde til vårt eget liv, det er det bare Gud som er. «Guds krop, er en spejling af Guds væsen, Guds herlighed; det er sakramentet for Guds nærvær hos os.»²⁴⁵ Gud kan aldri være fraværende. Han er både transcendent og immanent. Derfor er det en grunn til å prøve å bekjempe klimaproblemet. Gud er kilden for vår innsats. Vi må, som kristne, anerkjenne at ikke bare Gud, men også mennesker, har ansvar for verden.

Menneskeskapte klimaforandringer vitner om at vi mennesker er skyld ikke bare i krig og ufred, men også i at noen blir utsatt for ødeleggende ekstremvær. Tidligere la man skylden for været på Gud. McFague peker på at alt det vonde som skjer i verden viser at Gud ikke har all makt, men *tro* er å stole på at Gud i siste instans har ledelsen. Vi kan ødelegge, eller vi kan bidra til blomstring. Det er valget vi har.

6.5 Sammenligning og oppsummering

I dette kapitlet har jeg prøvd å gjøre rede for seks ulike teologers bidrag til økoteologien. Alle har tatt utgangspunkt i at vi har en menneskeskapt klimakrise. Alle mener vi trenger en økoteologi som sier noe om hvorfor kirke og misjon skal engasjere seg i klimakrisens utfordringer. Alle prøver i dette virkelighetsbildet å si noe om hvem Gud er og hvem mennesket er. Alle forsøker å si noe om hvordan vi mennesker skal leve, hva vårt oppdrag i verden går ut på.

Jeg finner tre slående fellestrekk i litteraturen: Forfatterne maner alle til å tenke *helhet*. Når verden står overfor sin aller største trussel, kan ikke kirke og teologi se bort fra realitetene eller tie om det. Kjetil Aano, som er den eneste av de fem med en direkte link til misjon, sier at dette er for alvorlig og viktig til at misjonsbevegelsen kan la være å engasjere seg. Det neste fellestrekket er at alle er enige om at *frelse* gjelder alt som er skapt, ikke «bare» mennesker. Dermed blir også mennesket sidestilt med alt det skapte som natur. For det tredje tar alle avstand fra opplysningstidens menneskesyn der mennesket hadde en *herskerrolle* i forhold til den øvrige naturen. Alle forfatterne er enige om at mennesket har en spesiell posisjon i naturen, et oppdrag som handler om å være gartner, forvalter, vokte, passe på og ta

²⁴⁵ McFague 2010:81

ansvar for en natur som tilhører Gud, ikke mennesket. Men vi eier ikke, vi låner og forvalter. Utover dette drar forfatterne i ulike teologiske retninger hvor de legger vekt på forskjellige begreper for forståelse av situasjonen og som løsningsforslag. Men de enes langt på vei om en advarsel mot dualistisk tenkning som gir mennesker særposisjoner i forhold til både Gud og skaperverket for øvrig.

Videre ser jeg ser to retninger i litteraturen jeg har valgt. På den ene siden prøver forfatterne å si noe om *hvorfor* og *hvordan* kirke og misjon skal engasjere seg i en verden som gjennomgår en menneskeskapt klimakrise. På den andre siden prøver de å forklare hva som er *årsaken* til klimakrisen, eller hva i mennesket som er dens årsak. Økoteologien de presenterer skal så gi løsningsforslag til problemet.

Baasland begrunner helt konkret ut fra Bibelen hvorfor kirken skal engasjere seg i klimaspørsmålet. Han sier kirken trenger Bibelen for å være etisk troverdig i debatten og finner ti bibelske perspektiver som peker på at naturen har verdi og skal beskyttes av mennesket. Misjonsbevegelsen nevner han ikke spesifikt, men når det er ti gode grunner til at kirken skal engasjere seg, er det nærliggende å tenke at det også er grunner til at misjonsbevegelsen skal gjøre det samme. Baasland sier Bibelen viser oss et fellesskap av handlende personer vi ellers ikke hadde fått. Han presenterer et teologisk perspektiv hvor Gud er hellig, har skapt og eier jorden og alle dens skapninger. Guds velsignelse over *alt* han har skapt kommer tydelig frem i skapelsesfortellingen, og mennesket settes inn i dette som husholder, hyrde og gartner, ikke som hersker. McFague støtter ham i dette og sier at mennesket finner Gud når det passer hagen og elsker jorden. Baasland, i likhet med de andre forfatterne, advarer mot grådighet. Han sier hvilen er en viktig økologisk strategi og viser at Jesus i sitt jordeliv levde økologisk som et forbilde for oss. Det siste perspektivet handler om forsoning, at Jesu frelseshandling på korset gjelder alt det skapte, langt mer enn menneskets sjeler. Aano vier enda mer plass til forsoningsbegrepet, men deres tanker om dette er sammenfallende. Baaslands liste over helt konkrete tiltak som kirken kan bidra med både innenfor egne vegger og utad i samfunnet, kan lett overføres til misjonsbevegelsen, om den vil forstå sitt oppdrag lenger enn til at frelse og forsoning gjelder mennesket.

Både Kristiansen, Ishøy og McFague advarer mot en *antroposentrisk* begrunnelse for miljøetikken fordi den ikke tar utgangspunkt i at naturen har verdi i seg selv, men bare i at den

er viktig for menneskets del. Naturen er skapt av Gud, har verdi i seg selv og skal frelses/nyskapes av Gud. De har fyldige begrunnelser til forsvar for en *biosentrisk* verdensforståelse som ser på helheten. Kristiansen sier at økoteologien er et menneskelig forsøk på å konkretisere frelsesbudskapet slik at det også omfatter naturen.

Opplysningstiden blir nevnt som «syndebukken» som skapte et skille mellom religion og virkelighet og ble begynnelsen på en antroposentrisk virkelighetsforståelse. Økoteologiens oppdrag blir derfor å etablere dette forholdet på nytt. Når mennesket ser seg selv i relasjon til naturen slik at naturen blir en neste, er grunnlaget der for å ta vare på skaperverket. Da blir mennesket gartner og ikke hersker

Martin Ishøy gjør godt rede for *nestekjærlighetsprinsippet* i forholdet mellom mennesket og naturen. Han er tydelig på at nestekjærlighet er Guds kjærlighet omsatt i praksis gjennom mennesker. Hele skaperverket er vår neste. Dette er kanskje ny tenkning innenfor missiologien, men sammenfaller med Aanos tenkning når han vil utvide forsoningsbegrepet fra forholdet Gud-menneske til det som han sier er forsoningens endelige mål – forsoning mellom Gud og hele kosmos. I denne prosessen er mennesket invitert til å delta i det Ishøy kaller politisk nestekjærlighet, og det Aano kaller misjonens forsoningsoppgave. Det sprenger rammene for både politikken og etikken. Derfor er det en sentral oppgave både for kirke og misjon. Guds folk må gjennom kirke og misjon engasjere seg i verdens klimautfordringer. Da kan nestekjærligheten, Guds kjærlighet, bryte gjennom.

Bård Mæland går til sykdommens kilde. Han sier klimakrisen i verden er uttrykk for en åndelig krise i den vestlige verden. Vi kjeder oss. Derfor konsumerer vi gjennom vår forbrukskultur for å prøve å skape mening i tilværelsen. Kjedsomhet blir derfor problemets miljøskadelige årsak. Mæland er den eneste av de utvalgte forfatterne som ser problemet på denne måten, og det er interessant i lys av oppgavens problemstilling. Mæland vil skape et nytt syn på tid og fellesskap gjennom nattverden idet han tenker vi må overvinne *konsumpsjon* med *konsummasjon* – troens håp om nyskapelse. Gjennom nattverden og fellesskapet kan prosessen begynne på jorden nå. Fellesskap er svaret på lengselen hos det meningssøkende mennesket.

De fleste forfatterne jeg har med i denne fremstillingen nevner *grådighet* som årsak til vår menneskeskapt klimakrise. Grådighet skaper et konsum som skader både naturen og våre

medmennesker i fattige land. Martin Ishøy mener at grådighet har fått fotfeste i vår vestlige kultur og nesten blitt et ideal. Men mens Mæland går bak grådigheten for å diagnostisere og gi en årsak til klimaproblematikken og dernest foreslår fellesskapet som løsning, sier Ishøy at *dydsetikken* har løsningen fordi den har fokus på den handlende person. Dydene, og da setter han ydmykhet øverst, er et språk folk forstår. De representerer idealer som man liker å bli møtt med selv – selv om ikke markedskreftene legger vekt på disse – og selv om ordet dyd er så godt som ute av vårt vokabular. Dermed er de godt egnet som kommunikasjonsmiddel når man skal forsvare skaperverket. Ishøy legger vekt på at dydene må henge sammen med lyst. Derfor etterlyser Ishøy «miljøetisk dydscoaching» basert på menneskets lyst til å forbedre seg. Kristiansen snakker om det samme når han etterlyser menneskets empati med alt det skapte i sine paktstanker. Økoteologien henter inspirasjon fra filosofiske tankeretninger. Jeg vil trekke fram Arne Næss og dypøkologien slik Roald Kristiansen har presenterer den: Vi må sette livskvalitet fremfor idealet om høy materiell levestandard.

Noen av bidragene, eller noe i bidragene jeg har lest, ligger i grenseland av en kristen forståelse. Tom Sverre Tomrens humanøkologi sier at inkarnasjonen sidestiller Gud og det skapte som hellig. Han presenterer en nærmest panteistisk guddom. Bibelens budskap om Guds hellighet i en verden som er preget av synd, og teologiens forståelse av Gud som både immanent og transcendent, er ikke forenlig med denne tanken. Det samme gjelder Sallie McFagues forståelse av verden som Guds kropp. Det tenderer mot at alt er hellig. Dersom verden er ett med Gud slik hodet er ett med kroppen, blir det for lite igjen av Guds hellighet i forhold til det skapte. Gud er noe annet enn det han har skapt. Han er ikke identisk med skaperverket. Kristiansens noakittiske paktstanker kan man også stille spørsmål ved i lys av den nye pakt hvor Gud i Jesu frelsesverk forsoner alle ting med seg. De gamletestamentlige paktstanker er annerledes enn den nytestamentlige og derfor ikke helt relevante for en dagsaktuell teologi. Men forstått på rett måte kommer ikke mennesket bort fra sitt forvalteransvar. Som skapt i Guds bilde er ansvaret for det skapte med på å gjøre oss til de mennesker vi var ment å være.

7.0 Misjon i klimakrisens tid

I dette kapittelet vil jeg reflektere rundt hovedproblemstillingen i masteroppgaven «Hvordan drive misjon i klimakrisens tid?» Forrige kapittel oppsummerte jeg med å si at økoteologien oppfordrer til å tenke *helhet*, *forsoning* og *nestekjærlighet* i klimakrisens tid. Alt som er skapt tilhører Gud, ikke mennesket. Mennesket er ingen hersker over naturen, men en del av den, og det har fått som oppgave å være en gartner og beskytter. Dette er også informantene mine, de fem misjonslederne, enige om. Men hverken i empiri eller litteratur er man enig om hva som ligger i begrepet helhetlig teologisk eller missiologisk tenkning. Forsoningstanken fra Lausanne-bevegelsen og en utvidet forståelse av nestekjærlighetsbegrepet fra økoteologien, har ikke fått fotfeste i misjonsbevegelsen. Jeg søker en økoteologi som kan styrke misjonsorganisasjonenes tenkning rundt eget oppdrag og rundt sin forståelse av seg selv i en tid hvor skaperverket har blitt en lidende neste på grunn av menneskeskapt global oppvarming. Jeg vil her prøve å skissere en helhetlig misjons-teologi for vår tid ut fra Bibelens forståelse av hva og hvem Gud er og av hva et menneske er. Hva er synden og hva er frelsen – og til sist, hva er da helhetlig misjon? Jeg ønsker å drøfte disse spørsmålene med et blikk mot litteraturen jeg har lest (kapittel seks) og mot intervjuene (kapittel fire). Med i tankene har jeg også hva klimaforskningen jeg har gjort rede for i kapittel fem sier om situasjonen.

7.1. Hvem er Gud?

Teologi er vitenskapen om Gud med utgangspunkt i åpenbaring og fornuft, men den er dog menneskers verk – ikke Guds, og vil derfor måtte utformes på nytt i samsvar med historiens gang. Bibelen presenterer den treenige Gud som den eneste sanne Gud. Fader, Sønn og Hellig Ånd er kristendommens særpreget og gåtefulle mysterium samtidig som skaperverket og inkarnasjonen åpenbarer hvem Gud er. Guds allmakt uttrykkes gjennom skapelse, frelse og sendelse. Det er derfor vi har begrepet *Missio Dei*; Faderen sendte Sønnen, Faderen og Sønnen sendte Ånden og Fader, Sønn og Ånd sender mennesker ut som etterfølgere. Vårt oppdrag i kirke og misjon er å døpe og lære bort hva det vil si å være en etterfølger etter Jesus, så lenge vi lever innenfor de gitte rammer av tid og rom som vi kjenner. Vi har fått et løfte om Guds nærvær gjennom utførelsen av oppdraget. Dette er noen av Bibelens kjernesannheter om Gud. Hva ligger i disse svimlende påstandene med relevans for teologi og misjon i verden anno 2012 hvor klimakrise holder på å gjøre kloden ubeboelig? Gud står bak

verden og sier mye om hvem han er gjennom alt som er skapt.²⁴⁶ Det skapte viser altså både Guds synlige og usynlige vesen. Det forteller om estetikk, genialitet, orden, kreativitet, variasjon – alt av positive egenskaper som verden kan romme. Og bak det hele ligger kraften kjærlighet. Det blir tydelig sagt i Johannes 3:16: «For så høyt har Gud elsket verden at han ga sin Sønn...» eller som det står i 1. Johannes 4:8: «For Gud er kjærlighet.»

Hvor er så Gud i forhold til alt han har skapt? Han er både i det og hevet over det. Han var før det skapte og han skal være der evig.²⁴⁷ Gud er og Gud vil liv, kreativitet, mangfold, variasjon, mengde, kjærlighet etc. Ernst Baasland sier i sitt essay (se 6.2.1) at bare Gud er hellig²⁴⁸. Dermed er ikke skaperverket hellig selv om det tilhører Gud. Tom Sverre Tomren (se 6.2.2) sier det motsatte - at alt det skapte er hellig²⁴⁹ fordi inkarnasjonen har brakt hellige molekyler til jorden og gjennom oppstandelse og himmelfart tilbake til himmelen. For en økoteologi som skal ha effekt innenfor misjon på evangelisk luthersk grunnlag, vil jeg avgrense meg mot Tomrens humanøkologi og dens molekylforståelse. Et søk på ordet *hellig* i en bibelordbok²⁵⁰ viser at ordet alltid brukes om Gud og det Gud kommer i berøring med, men ikke om alt det skapte. Guds nærvær, tro og ånd kan gjøre ting hellig, men Bibelen sier ikke at alt i utgangspunktet er hellig. Tomrens tanker er svært nær en panteistisk guddomsforståelse som sier at Gud er i alt og at jorden derfor er hellig. Den kristne Gud er både transcendent og immanent. Gud sprenger alle rammer slik Exodus 3:14 viser. Men Tomren, slik jeg forstår ham, avviser langt på vei Guds transcendens. En teologi som ikke fullt ut favner begge disse sfærene, er ikke ønskelig. Det er ikke menneskets og teologiens oppgave å begrense Gud.

I et misjonsperspektiv er det også nødvendig å sette en grense ved prosessteologien som sier det ikke er noe skille mellom skapelse og frelse. Forståelsen i den kristne tro av mennesket som en skapning som kan velge, og betydningen av misjonsbefalingen i Matteus 28 viser at det er en vei å gå hvor valget og omvendelsen hører med. Hva skulle vi ellers med nåden om alt som er skapt i utgangspunktet er frelst? Jeg vil likevel forsvare prosessteologien på flere

²⁴⁶ Romerne 1:19-20: For det en kan vite om Gud, ligger åpent foran dem; Gud har selv lagt det åpent fram. Hans usynlige vesen, både hans evige kraft og hans guddommelighet, har de fra verdens skapelse av kunnet se og erkjenne av hans gjerninger .

²⁴⁷ Exodus 3:14: Gud svarte Moses: «Jeg er den jeg er». Og han sa: «Slik skal du svare isrealittene: *Jeg er* har sendt meg til dere.»

²⁴⁸ Mæland 2007:35

²⁴⁹ Tomren 2007:101

²⁵⁰ Ord i Bibelen 1987

punkt, for eksempel når den – gjennom Kristiansen – sier at Gud og skaperverk kan gjensidig påvirke hverandre. Vennekapsmotivet²⁵¹ mellom Gud og menneske blir da sentralt. Ser man på flere fortellinger i Genesis, for eksempel hvor Abraham diskuterer byene Sodoma og Gomorra med Gud²⁵², så blir det tydelig at Gud er lydhør overfor det han har skapt. Kristiansen legger stor vekt på *paktstanken* og reflekterer rundt den noakittiske pakt og at menneske skal ta vare på skaperverket ut fra den. I lys av den nye pakt som korset og oppstandelsen er et budskap om, aner jeg at Kristiansens paktstanker blir loviske om man ikke også tar med den dimensjonen.

McFague snakker om å se på hele verden som *Guds kropp*. Der ser hun en løsning på klimaproblematikken ved at vi da får en ny selvforståelse. Hennes panenteistiske teologiforståelse ser Gud i alt som er skapt samtidig som Gud er transcendent. Hun sier teologien over tid har lagt altfor stor vekt på Guds transcendent og sier vi må se mer på ham som en immanent Gud som er ett med alt det skapte. Jeg ser at hun skiller seg fra Tomren ved at hun ikke avviser Guds transcendent. Men jeg stiller spørsmål ved om hun muligens går for langt i sine tanker om Guds immanens. Gud er nær alt han har skapt, men samtidig er det et ennå ikke, et løfte om en nyskaping som jeg ikke finner hos McFague og som jeg da ønsker å avgrense meg i forhold til. Hun sier vi finner Gud når vi verner om skaperverket. Til dels gjør vi det, men der er et ennå ikke som det er knyttet et stort håp til jamfør Paulus: «Nå ser vi i et speil, i en gåte, da skal vi se ansikt til ansikt.»²⁵³ Jeg ser flere svakheter ved bildet av verden som Guds kropp. Er mennesket hodet på kroppen? Eller er Gud hodet og skaperverket resten av kroppen? Hva da med vennkapsmotivet mellom Gud og menneske slik Jesus uttrykker det i Johannes 15? Et vennskap oppstår mellom to som har hvert sitt hode og hver sin kropp. Dessuten sies det i Salme 8 at mennesket er satt bare litt lavere enn Gud selv. Både dette og inkarnasjonen forteller om et særskilt slektskap mellom Gud og menneske. Gud elsker og lengter, skaper og nyskaper i forhold til både mennesket og naturen. Gud rommer alt som mennesket har del i stykkevis og delt, og likevel er Gud mysteriet som mennesket ikke kan forstå mer enn stykkevis og delt.

²⁵¹ Johannes 15:15: Jeg kaller dere ikke lenger tjenere, for tjeneren vet ikke hva herren hans gjør. Jeg kaller dere venner, for jeg har gjort kjent for dere alt jeg har hørt av min Far.

²⁵² Genesis 18

²⁵³ 1.Korinterbrev 13:12

7.2. Hva er et menneske?

Hva skal en økoteologi for misjonsbevegelsen tenke om *hva* mennesket er? I den Lutherske tradisjon læres det at mennesket er en synder som trenger frelsen. Det at mennesket er skapt av Gud ligger der som en usagt selvfølge – slik også en av informantene uttalte. Alle informantene var enige om at mennesket er en del av naturen, men en av dem la til at misjonsbevegelsen trenger en mer gjennomtenkt skapelsesteologi (se 4.2.5.5). Skapelsen kommer jo før frelsen. I innledningskapittelet (se 1.1) refereres også Bård Mæland som sier at han frykter troen på Gud som skaper står i fare i de lavkirkelige organisasjonene. Bibelen sier mennesket er skapt i Guds bilde – *imago Dei*. Hva er det som gir mennesket en egenart i forhold til skaperverket for øvrig? Mennesket er, til forskjell fra det øvrige skaperverk, skapt i Guds bilde slik at vi skal ligne på Gud, sier skapelsesfortellingen i Genesis 1.²⁵⁴ Mennesket har fått et særpreg, en gudlighet som resten av skaperverket ikke har. I Salme 8 understrekes dette: «Du satte ham lite lavere enn Gud og kronet ham med herlighet og ære.» Den russiske historiefilosofen Nikolaj Berdjajev legger vekt på at mennesket er i slekt med Gud og derfor Guds partner. Det har del i Guds frihet, liv og kreativitet. Gud skapte ikke verden en gang for alle, han skaper hele tiden. Mennesket er kalt til å være en medskaper.

Gud må samspele og samverke med mennesket, og difor er Gud for Berdjajev ikkje ei statisk allmakt, men ein «veik» Gud; ein Gud som må ta omsyn til mennesket sine val, som difor må lide og kjempe for at hans rike skal få gjennomslag. Noko som fyrst blir verkeleggjort i den eskatologiske fasen av historia.²⁵⁵

I katolsk og ortodoks teologi er «skapelsens åttende dag» et uttrykk for tiden etter Kristi oppstandelse. Denne tenkningen er underforstått i salmedikteren Svein Ellingsens salme «Stjernene lyser fremdeles» og strofen «Se nå er skapelsens åttende dag»²⁵⁶. Den verden Gud vil skape er ikke ferdig ennå. Gud skaper hele tiden og mennesket er en aktiv medskaper i prosessen. Dessuten skaper Gud hele tiden i menneskene. Vi er hele tiden i utvikling. I tillegg til å være natur som alt det skapte, og med til dels samme dna-profil som dyrene, i følge Sallie McFague, har mennesket en spesiell plass i skaperverket. McFague sier evnen til jeg-bevissthet et det særegne ved mennesket. Jeg spør - hva betyr det å ha en jeg-bevissthet? Kan det være å være klar over sin egen kreativitet? Langt på vei er den kreative dimensjon det spesifikt menneskelige, det som skiller oss fra andre dyr. «Mennesket er i slekt med Gud, og alt som er til, er i slekt med mennesket. Alt er fellesskap.»²⁵⁷

²⁵⁴ Genesis 1:26: Gud sa: «La oss lage mennesker i vårt bilde, så de ligner oss!»

²⁵⁵ Haram 2005 på www.idunn.no

²⁵⁶ Salmer 1997:nr 123

²⁵⁷ Haram 2005 på www.idunn.no

Bibelens positive bilde av mennesket som skapt står i skarp kontrast til alvoret i syndefallsberetningen i Genesis 3 hvor mennesket blir jaget ut av den vakre hagen. Mennesket blir satt til å dyrke jorden, det er fortsatt kreativ medskaper, men vil for all tid være preget av synd. Redningen er Guds egen frelseshandling gjennom kors og oppstandelse. Forståelsen av mennesket som skapt må derfor holdes sammen med mennesket som frelst. Vi har muligheten til å bli det vi var tenkt å skulle være som skapt i Guds bilde – en innholdsbestemmelse ved mennesket, ikke en egenskap. Det er her det er farlig om man lar skapelsesfortellingen ligge der som en selvfølgelig forutsetning som ikke forkynnes og ikke reflekteres over av kirke og misjonsbevegelse som skal formidle evangeliet til dagens mennesker. Hos Jan-Olav Henriksen finner jeg:

Teologien må derfor hele tiden holde frem forståelsen av mennesket som skapt som en grunnleggende betingelse for å kunne utvikle og forstå andre teologiske bestemmelser av mennesket (som synder, frelst). Å tenke om seg selv som skapt er å tilegne seg en personlig målestokk og visjon for sitt liv.²⁵⁸

Menneskets kropp er natur og fungerer som det på samme måte som andre pattedyr. Men sjelen, sier Henriksen, er vår selvforståelse. «Sterkt forenklet kan vi si at sjelen er det sted der menneskelig erfaring og opplevelse bearbeides, lagres og organiseres med sikte på å utvikle våre muligheter for å delta i verden og reagere på den på en mest mulig hensiktsmessig måte.»²⁵⁹ Videre snakker Henriksen om at mennesket er lengsel, og at lengselen kan transformeres til begjær som driver mennesket til å bli ett med hva det begjærer. Jeg finner det svært interessant at han så sier begjæret er mest fruktbart for oss når det ikke er helt tilfredsstilt.²⁶⁰ Lengselen og så begjæret driver mennesket framover. Det er en sannhet om mennesket, og det må teologien ta hensyn til. Augustin sa det i oldkirkens tid: «Du har skapt oss til deg Gud, og vår sjel er urolig inntil den finner hvile i deg.» Lengselen er i siste instans rettet mot Gud, men på veien retter den seg mot mangt annet positivt når den får utløp i gode relasjoner med mennesker og natur, negativt når den, i vår tid, får utløp blant annet gjennom konsum. Hvor ofte forkynnes denne sannheten i kirke og misjon? Og hvor ofte blir det sagt at vår «unne seg kultur» er en blindvei?

Sallie McFague sier vi trenger en ny selvforståelse som mennesker (se 6.4), en ny forståelse av oss selv på jorden. Refleksjonen rundt hvorfor en antroposentrisk verdensforståelse må vike for en biosentrisk forståelse hos både McFague, Kristiansen og Ishøy, finner jeg nyttig å

²⁵⁸ Henriksen 2003:41

²⁵⁹ Henriksen 2003:68

²⁶⁰ Henriksen 2003:298

ha med videre nettopp for å rotfeste et helhetlig misjonssyn i en naturoppfattelse hvor mennesket sidestilles med andre skapninger som natur. Det er vårt utgangspunkt, det var også mine fem informanter enige om, og det må også være et utgangspunkt for hvorfor alt som er skapt er målet for *Missio Dei*. Siden opplysningstiden, hvor troen på hva mennesket kunne utrette virkelig skjød fart, har et antroposentrisk verdensbilde preget den vestlige verden. Mennesket er i midten, eller på toppen av alt det skapte, og har fått en herskerrolle i forhold til natur og skaperverk – kanskje forstått som en visekongerolle som en av informantene mine sa det. (Se 4.2.2.2) En biosentrisk forståelse vil ta vare på hele skaperverket og gi mennesket en posisjon som ledd i et skaperverk og ikke hevet over det. Men man skal vokte seg for en teologi som glemmer at mennesket har en spesiell rolle som skapt i Guds bilde. Dersom mennesket sidestilles med alt annet Gud har skapt, blir noe feil. Mennesket har en særstilling, men i vår tid må dets rolle nytolkes og formidles på nytt.

Jeg låner øre til afrikanske Aidan G. Msafiri som sier vi har en verden hvor vi legger mer vekt på å ha enn på å være. Han gjennomgår det han kaller ti gjeldende regler i konsum-samfunnet hvor man mener at sannheter er snudd på hodet slik at vi ikke lenger spiser for å leve, men lever for å spise. «I buy therefore I am» or «I consume therefore I am.»²⁶¹ Når Gud sier til Moses i Exodus 3 «Jeg er har sendt deg» er det en selvforståelse som går på væren. Som skapt i Guds bilde er det også hva mennesket er kalt til – å være. En biosentrisk forståelse av mennesket blir feil om den utelater dette. Til et væren knyttes tanken og hele det indre livet med jeg-bevissthet og kreativitet, kjennetegnet på mennesket til forskjell fra andre skapninger. Når Msafiri og flere av forfatterne jeg har gjennomgått i kapittel seks, sier at grådigheten har fått bre om seg i vår kultur, så er det gjerne en karakteristikk som viser at vi har gått bort fra sannheten om hvem vi er, og blitt mennesker som styres innenfra av grådighet og utenfra av markedskreftene. Sallie McFague tror at Guds tanke var at vi skulle nyte denne verden og hjelpe den til å blomstre mer enn å tenke på frelse i en annen verden (se 6.4). Når vi blir mer opptatt av å ha enn av å være, lever vi borte fra det som var meningen med våre liv – nemlig å være frie mennesker i pakt med Guds nærvær gjennom Ånden, og i pakt med vårt indre livs bevissthet om vårt eget særpreg og vår kreativitet.

Hele den vestlige verden – og langt inn i kirke- og misjonsrekkene – er gjennomsyret av tanken om *vekst*. Men ingen levende vesen og samfunn kan vokse hele tiden. I vår tid trenger

²⁶¹ Msafiri 2008:56

vi å flytte fokus fra kvantitativ til kvalitativ vekst. Ivar Asheim har en interessant refleksjon²⁶² rundt begrepet bærekraftig utvikling som ble lansert først i Brundtland-rapporten (Se kap 5). Han sier innholdet i bærekraft-begrepet må snus fra rettighetssiden til ansvarssiden i den vestlige verden. For å få det til må vi snu vekstbegrepet fra kvantitativ til kvalitativ vekst.

Kanskje er det hos nåtidsmennesket en demrende erkjennelse av at et slikt synspunkt har noe for seg, og for enkeltpersoner kan vel en dreining over mot det kvalitative, betalt med reduksjon i det kvantitative, fortone seg som et aktuelt valg. Problemet ligger i å gjøre synspunktet gjeldende for en nasjon , en region, en kultur, det globale samfunn. Samfunnsutvikling styres av idealer innebygget i kulturprosesser. Å revidere slike idealer kan fortone seg som en uoverkommelig oppgave, selv når man ser at en revisjon er tvingende nødvendig.²⁶³

Få andre instanser i samfunnet har som kirke og misjon mulighet til å bidra til revisjon av samfunnsidealene. Der kan idealer vokse fram innenfra gjennom forkynnelse og fellesskap. Vi må i lys av problematikken ikke glemme at det er et *positivt* budskap Gud gav til menneskene når Han sa at de skulle vokse og øke, fylle jorden og legge den under seg.²⁶⁴ Menneskets kreativitet, positive nysgjerrighet, utferdstrang og skapertrang er gitt av Gud. Mennesker klarer seg ikke nakne i naturen slik dyrene gjør, men må skape de miljøene vi trenger for å overleve. Vi trenger de *kulturer* vi lever i. Økonomen Frode Fanebust har skrevet en bok om klimakrisen hvor han skisserer kulturen som et løsningsforslag. Han snakker om mennesket som et både og, både grådige ape og tenkende menneske.

Noe av det beste vi kan gjøre i den anledning, er å gå fra olje til opera, fra kull til konsert, og fra gass til gourmet. Med det mener jeg at det er få ting som er mer karbonvennlig enn å dreie vårt forbruk mot kulturprodukter. Å bruke markedet, gjennom en riktig prising av fossil energi, er et viktig første skritt mot å løse klimakrisen. Men vi kommer mye lenger – og får en langt bedre reise – dersom vi også bruker kulturen, dels som en ledetråd, dels som en motvekt til våre uheldige sider.²⁶⁵

Vi trenger å utvikle vår menneskelighet i kvalitativ retning slik både Asheim og Fanebust foreslår gjennom positiv kulturutvikling. Men når vi nå er kommet dit hen at vi må drive et arbeid for å berge verdens klima, er det viktig å skille mellom hvordan kulturelle oppfinnelser løser menneskers reelle behov, og hvordan de brukes for å dekke kunstige konsumbehov. Det tenkende menneske må gjennom kirke og misjon få næring til positiv og gudvillet utvikling slik at den grådige apen kan tøyles.

²⁶² Asheim 2005:155 ff

²⁶³ Asheim 2005:161

²⁶⁴ Genesis 1:28

²⁶⁵ Fanebust 2010:289

7.3. Hva er synd?

Alle kjenner på kroppen hva synden har gjort og gjør i enkeltmenneskets liv og i samfunnet. Teologien lærer oss at synden skiller oss fra Gud, og at Jesu død og oppstandelse måtte til for å gjenopprette kontakten. Jesus er forsoneren mellom Gud og menneske. Klimakrisen viser oss at ikke bare mennesket lider som en konsekvens av synd, det gjør også naturen, hele skaperverket. Teksten i Romerne 8 sier at alt det skapte sukker og stønner. Så blir Jesus også forsoneren mellom Gud og hele skaperverket, ikke bare mennesket. På skolen lærte vi at betydningen av ordet synd er å bomme på målet, altså å bomme på det som er meningen med livet. En forutsetning for ikke å bomme på målet, er å vite hva og hvor målet er. Det er ikke like lett å finne ut av. Sammen med et slikt budskap må det formidles hva Gud er og hva et menneske er i forhold til Gud. Jan-Olav Henriksen sier at synd er det at mennesket forsøker å oppnå en form for løsrivelse fra sammenhengen og partnerskapet med Gud.²⁶⁶ Gud ønsker fellesskap, og vi er skapt til fellesskap både med Gud, med hverandre og med alt som lever. Da blir ikke målet noe som skal oppnås der framme, det er en daglig oppgave og et daglig tilbud til alle når og hvor som helst. Siden dette er en oppgave hvor skaperverket står sentralt, blir det så tydelig at mennesket ikke står i et eierforhold til det skapte. Vi skal rette oss mot vår skaper og frelser, ikke søke skaperverket og la det bli vårt mål.

Tillit og nærhet er grunnleggende, ved å snu seg bort fra forholdet til Gud, blir mennesket ufritt. Mennesket tror at det ved å følge sin egen vilje blir fritt, men friheten kommer fra Gud. «Får Sønnen frigjort dere, blir dere virkelig fri.»²⁶⁷ Jesus sier også at den som synder blir slave under synden. Det kan se ut som Jesus sidestiller frelse og frihet, og at det er det motsatte av synd og slaveri. Om synd i dypeste forstand er å snu seg bort fra fellesskapet med Gud, kan mennesket bli en slave under skaperverket og ikke en god forvalter av det. Augustin og Luther snakket om synd som det å leve innkrøkt i seg selv. Det handler om det samme når målet er fellesskap med Gud og alt han har skapt. Berdjajev sier: «Gud förväntar av människan att hon fritt dristar sig att skapa. Men i mänsklighetens historiska öde, i den konkreta mänskliga historien, sker ständiga avvikelser från frihetens vägar in på tvångets och nödvändighetens vägar.»²⁶⁸ Tvang og åk hindrer altså mennesket i å leve ut sin gudgitte kreativitet. Derfor er frihetens vei nettopp den vanskelige, smale vei for mennesket å gå på i denne verden. Vi tror vi er fri når vi gjør som vi lyster, men i virkeligheten fører det oss ofte

²⁶⁶ Henriksen 2003:161

²⁶⁷ Johannes 8:36

²⁶⁸ Berdjajev 1990:195

inn i ufrihet. «Frihetens väg er svår och tragisk, förvisso finns det ingenting som är mera ansvarsfullt, ingenting som är mera heroiskt och kräver mera lidande än att vandra frihetens väg.»²⁶⁹

En av informantene mine sa at vi alle lever i synd i forhold til hvordan vi tar vare på det skapte. (Se 4.2.2.4) Han sa det er så vanskelig å ta et oppgjør med vår synd i så måte fordi vi alle lever i glasshus. Tradisjonelt i misjonsbevegelsen jeg har arbeidet med, definerer man synd i forhold til Gud, seg selv og sin neste – underforstått andre mennesker. I et helhetlig misjonssyn, slik Lausanne presenterer det, er forsoning helt sentralt. Der kommer også synd i forhold til skaperverket med. Det er det ikke alle som har fått øynene opp for. *Strek*-redaktør Asle Finnseth sier: «Problemet er likevel at miljøbudskapet ikke har krøpet inn i hjertet av kirken. Det er ikke blitt integrert i forståelsen av synd og nåde, frelse, fortapelse og fullendelse.»²⁷⁰ Dersom du skal tenke den tanken, eller innse en slik sannhet, som jeg vil påstå at det er, må du bort fra en tinglig-gjøring av skaperverket til å se på det som levende, verdifullt – ja kort og godt som en *neste* slik litteraturen jeg bruker gjør det.

Når McFague sier vi trenger en ny forståelse av hva det er å være et menneske, og Martin Ishøy snakker om at vi også må tenke naturen som en lidende neste, er dette til dels fremmed for misjonsbevegelsen jeg har sett på. En av informantene sa det blir feil å se på skaperverket som en neste. Begrunnelsen for å ta vare på skaperverket skal ligge i første trosartikkel og bare der. Det er bare mennesket som skal frelses fra sin synd (se 4.2.1.3). Begrepene synd og nåde er velkjente i evangelisk luthersk tradisjon, men det er vanskelig å kombinere begrepene med en forståelse av skaperverket. Verset fra Romerne 8 besjeler naturen når det står at hele skapningen sukker og stønner. Dermed sies det også at hele skapningen kan lengte, ikke bare mennesket slik jeg sier i 7.2. En forståelse av mennesket som skapt i Guds bilde i den betydning at det tinglig-gjør resten av skaperverket, er feil. Det er en syndig holdning som fører til syndige handlinger - og dem ser vi resultatet av i dag. En unnlattessynd er like alvorlig som en bevisst syndig handling. Dersom skaperverket er en lidende neste som vi, enkeltmennesker, kirke og misjon, for å holde meg til oppgavens ramme, lar være å hjelpe, lever vi i synd. Et uttrykk som i tradisjonelt misjonsarbeid har vært forstått som å leve i utenomekteskapelig samliv, leve i økonomisk utroskap etc, må få et utvidet og fornyet innhold i klimakrisens tid.

²⁶⁹ Berdjajev 1990:195

²⁷⁰ «Kirkeaktive er minst miljøsløve» i *Vårt Land* 19.04.2012.

7.4 Hva er frelse?

Troen på Jesu oppstandelse fra de døde frelser oss fra død til evig liv. Dette er frelsen formulert i en setning. Den kan stå der for seg selv, men den rommer et innhold og en dybde som man aldri blir ferdig med å reflektere over. I lys av oppgavens tema er det aktuelt å spørre både om når frelsen inntreffer i livet, og hvem den er gjeldende for. Det er forlokkende å innse at frelsen begynner i livet her og nå, og stort å vite at kirke og misjon har som oppgave å formidle til mennesker det store håp som ligger i en slik sannhet; liv kan forandres gjennom troen på en oppstått frelser. Hos Jan-Olav Henriksen finner jeg det godt formulert:

Forandring og utvikling er vesentlige trekk ved et kristent menneskesyn. Det er ikke slik at det kristne menneskesynet bare tar til etterretning spenningen mellom mennesket som skapning og som synder. Tvert imot er det kristne menneskesynet basert på at Gud har gjort og gjør noe for å skape forandring i denne spenningen. Målsettingen med dette er selvsagt at mennesket skal kunne få et nytt liv – et helt liv. Det er det som ligger i det teologiske begrepet om frelse.²⁷¹

Med utgangspunkt i dette, at frelse handler om at mennesket skal få et helt liv, handler det gjerne også om å leve i helhet – i pakt med seg selv, sine medmennesker og naturen. I lys av oppgavens problemstilling, handler det om også å frelses fra en selvforståelse som sier at mennesket er hersker over det skapte og at det gode liv realiseres gjennom konsum. Med utgangspunkt i at mennesket har en fri vilje, er frelsen slik den kristne tro presenterer den, noe mennesket må søke å få del i. Gud tvinger ingen til å ta imot frelsen. Mennesket må være klar over at det har et problem for å søke frelse.

Hvordan kan mennesket bli i stand til å se sannheten og sitt eget og sin nestes beste i en verden hvor markedskreftene forteller oss at konsum er svaret på det meste? Det må oppdage at konsum gjør oss ufrie og at det er å leve i synd. Svaret på lengselen er et annet sted. Aidan G Msafiri har med utgangspunkt i naturrettstenkningen hos Thomas Aquinas utarbeidet ti teser²⁷² hvor han presenterer en etikk som skal motarbeide konsumsamfunnet og skape en bedre verden for hele skaperverket. Det å si «jeg er fordi vi er» setter mennesket inn i den sammenheng det hører hjemme, som en del av det skapte helt avhengig av en natur som fungerer. Martin Ishøy oppfordrer til igjen å formidle og forkynne dydene. Men ingen etiske teser eller dyder er i stand til å skape en perfekt verden - hva man enn måtte legge i et slikt uttrykk. Msafiri sier også i den tiende tesen at den optimale gleden ikke er å finne før i den høyere mening av skaperverkets mål. «We need to return to this philosophico-theological and

²⁷¹ Henriksen 2003:281

²⁷² Msafiri 2008:68 ff

eschatological altruism and belief.»²⁷³ Bibelen har et løfte om en fullkommen jord som bare Gud kan nyskape. Det kan virke som Sallie McFague (se 6.4) ser bort fra dette og sier det er menneskets oppdrag å bidra til en fullkommen jord ved et nytt økologisk menneskesyn og en ny økologisk teologi. På den måten skal vi finne Gud på jorden. Hos McFague er frelse hele jordens trivsel her og nå. Dette er en klar og god oppfordring til å ta vare på skaperverket, men ikke helt i tråd med Bibelens budskap om et brudd og en nyskaping av himmel og jord. En sunn økoteologi må ta med eskatologien og nyskapingen. Kjetil Aano gjør det når han reflekterer over begrepet forsoning (se 6.2.4). Han legger vekt på å skille mellom forsoning som mål og som prosess. Målet er utenfor vår kontroll. Det ligger i Guds hender, det er bare Gud som kan nyskape verden, men mennesket er kalt til å delta i de vanskelige prosessene på veien. Vi skal bidra til å skape økologisk balanse og dermed «arbeide på vår frelse» som et pietistisk uttrykk sier.

7.5 Hva er helhetlig misjon?

Da trådte Jesus fram og talte til dem: «Jeg har fått all makt i himmelen og på jorden. Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende.»²⁷⁴

Misjonsbefalingen i Matteus 28, velkjent for alle som på en eller annen måte arbeider innenfor misjon. En av informantene sa også, med utgangspunkt i den, at misjon er hva det alltid har vært, å kalle til tro og etterfølgelse etter Jesus Kristus (se 4.2.3.2). Kanskje det er en sannhet med modifikasjoner? Ikke fra hans side som sa ordene i Matteus 28,24, ei heller fra informanten. Men verden har forandret seg kolossalt siden ordene først ble sagt. Ser man på misjonsbefalingens ordlyd i Markus 16 så er den: «Gå ut i hele verden og forkynn evangeliet for *alt* som Gud har skapt!»²⁷⁵ Misjonens første bud er at Gud er sender – *Missio Dei*.²⁷⁶ Misjon og kirke tilhører altså Gud. Misjonsoppdraget er Guds oppdrag som mennesker gjennom kirke og misjonsbevegelse får delta i. Ergo må misjonsoppdraget være i tråd med Guds retningslinjer gitt i Bibelen sett som en helhet. Jesus gav menneskene to bud: Du skal elske Gud og du skal elske din neste.²⁷⁷ Budet misjon skal lære bort er altså kjærlighet.

Martin Ishøy har en refleksjon rundt nestekjærlighetsbegrepet (se 6.3), hvor han sier at menneskers nestekjærlighet i bunn og grunn er Guds kjærlighet i praksis. Hans refleksjon

²⁷³ Msafiri 2008:70

²⁷⁴ Matteus 28:18-20

²⁷⁵ Markus 16:15

²⁷⁶ Bosch 1994:389 f

²⁷⁷ Matteus 22:37-39

rundt begrepet nestekjærlighet er på sett og vis utradisjonell. Nestekjærlighet er Guds kjærlighet i oss. Den transformerer oss bort fra etiske regler hvor vi beregner en gjerning for grei om den gir størst mulig lykke til flest mulig mennesker, og til en etikk hvor Guds kjærlighet virker i oss til å leve i ydmykhet (dydene) og ville det gode for vår neste – mennesker uansett hvor de bor, og naturen. Kirke og misjon er sendt av Gud for å formidle en slik kjærlighet i ord og handling, gjennom fellesskapet slik Mæland foreslår. Her har Ishøy også støtte i McFague som sier det samme, men enda sterkere. Hun er svært tydelig på at evangeliet må forkynnes for hele skaperverket. En av informantene gav uttrykk for en bekymring for at misjonsbevegelsen skal miste gløden for evangeliet (se 4.2.5.2) om den engasjerer seg for bredt. Men hva er da evangeliet om det ikke er å bringe Guds kjærlighet ut til alt Gud har skapt? De gode gjerningene vitner om Gud som har sendt oss.

En av informantene sier, (se 4.2.1.3), at vern om skaperverket er et oppdrag på skapelsesteologisk grunn og ikke frelsesteologisk. Men hele perspektivet må være med for å forstå hva det handler om, eller som en annen av informantene sa, for at vi skal vi være troverdige i vår tid, må vi også ha med et perspektiv som ivaretar hele skaperverket (se 4.2.5.1). Ergo må misjon med utgangspunkt i misjonsbefalingen i Matteus 28 ta vare på alt det skapte for å holde løftet om «å holde alt det jeg har befalt dere.» Dersom teologien har rett i at evangeliet gjelder alt som er skapt, må misjon også omfatte alt som er skapt, slik også Cape Town-erklæringen fastslår. En av informantene mine var tydelig på at et arbeid for miljø og klima er politisk og ikke del av misjonsoppdraget begrunnet i Luthers toregimentslære (se 4.2.1.2). En slik forståelse av Luthers toregimentslære kan føre til et dualistisk syn på tilværelsen hvor kirke og misjon settes utenfor natursammenhengen. Når Cape Town-erklæringen, med utgangspunkt i Kolosserne 1:20,²⁷⁸ slår fast at integrert misjon handler om forsoning mennesker imellom, mellom Gud og mennesker og mellom Gud, mennesker og hele skaperverket, er det viktig at misjonsbevegelsen tar opp i seg dette. Dersom evangeliet ikke gjelder et lidende skaperverk medregnet mennesket, hva og hvem gjelder det da? Gud oppdager man ved å elske mennesker, skaperverket og skjønnheten, sier Dostojevskij.²⁷⁹ Misjonsoppdraget handler om å føre hele skaperverket til Gud. Det blir for snevert å snakke om ordet eller diakonien rettet mot bare mennesker. Helheten er det helt sentrale og rommer mer enn ord og diakoni. Og dersom Gud arbeider i verden med begge hender gjennom mennesker, må den ene hånden vite hva den andre gjør.

²⁷⁸ Og ved Ham ville Gud forsonne alt med seg selv, det som er på jorden og det som er i himmelen.

²⁷⁹ Wikstrøm 2002:159

Jeg tror det er viktig at kirke og misjon ser på *årsakene* for å kunne komme problemet i møte. Jeg har nok blitt berørt og inspirert av Bård Mæland (se 6.2.), som sier klimakrisen er et resultat av en dyp åndelig krise i den vestlige verden, en verden som blir stadig mer sekularisert, og hvor kirke og misjon blir stadig mer marginalisert. En av informantene uttrykte frykt for at et arbeid for miljø og klima vil ta oppmerksomheten bort fra det tradisjonelle misjonsarbeidet (se 4.2.5.4). Men dersom klimakrisen er et resultat av en dyp åndelig krise, er det gjerne viktigere enn noe at misjon og kirke går denne krisen i møte og ser om den har noen hjelp å tilby? Guds misjon - *Missio Dei* retter seg mot hele skaperverket, men mennesket, *imago Dei*, er i særskilt grad et mål for misjonsbevegelsen. En teologi og missiologi for vår tid må se på hvor mennesket er i dag for å formulere et språk som kan nå inn til folks bevissthet. Bård Mæland tror at kjedsomhet har mye av skylden til klimakrisen. Han mener man må forstå mennesket for å få innsikt i hvordan møte klimautfordringene. Jeg tenker det må være ytterst relevant for misjonsbevegelsen å kunne forstå mennesket for å kunne formidle noe som helst til det.

Når det globale omfanget av denne katastrofen erkjennes som menneskeskapt, melder – med dette kapittelets perspektiv – spørsmålet seg om kjedsomheten også kan ha noe å gjøre med dette. Svar på dette kan vi bare finne ved å grave noe dypere i forståelsen av mennesket. Dersom en slik sammenheng kan påvises, så vil en dyp forståelse av mennesket kunne skaffe oss konstruktiv innsikt i møte med miljøutfordringene.²⁸⁰

I 1999 kom boken *Kjedsomhetens filosofi* av Lars Fr. H Svendsen. Forlaget trodde den ville bli en bok for de spesielt interesserte, men så skjedde ikke. Boken ble en bestselger og kom i fire opplag samme høst. Nå er den oversatt til 15 språk. Forfatteren sier i et etterord i en utgivelse fra 2005 at han har fått mange brev fra folk som sier boken har betydd mye for dem personlig, eller sågar har forandret livet deres. Man skulle tro det var en bok med et religiøst tilsnitt, men det er det ikke. Svendsen sier det motsatte av kjedsomhet er følelsen av mening. Betyr dette at dagens vestlige mennesker opplever tilværelsen som meningsløs? Mælands tanker er at et klimaødeleggende forbruk blir fluktveien bort fra kjedsomheten for de pengesterke. Svendsens bok traff spikeren på hodet fordi han sa sannheten om kjedsomhet. «Kjedsomheten må aksepteres som et uomgjengelig faktum, som livets egen tyngdekraft. Det er ingen storslått løsning, men kjedsomhetens problem har ingen løsning.»²⁸¹ Bård Mæland

²⁸⁰ Mæland 2007:128

²⁸¹ Svendsen 2005:161

skriver om de gamle ørkenfedrene som også opplevde kjedsomheten, og han skriver om Kierkegaard som på 1800-tallet sa at kjedsomhet er roten til alt ondt. Dette synes Svendsen er å gå for langt – og det støtter jeg ham i. Kjedsomheten er et aspekt ved livet, og mennesket må oppdras til å takle den. Svendsen antyder at kjærligheten er den eneste løsningen på kjedsomheten. Hans ord kunne og burde like gjerne komme fra kirkelig hold: «I kjærligheten skal verden igjen bli besjelet og få substans.»²⁸² Kirke og misjon har, som få andre, et tilbud å komme med til mennesker som erfarer mangel på kjærlighet og mening. Men når blir det forkynt fra prekestolen at kjedsomhet er en del av tilværelsen, og at flukt fra den ikke er veien å gå? At kjedsomhet kan være en invitasjon til en dypere forståelse av livet? At frihetens vei er den mest krevende slik Berdjajev sier?

Kirke og misjon snakker gjerne teologisk riktig om Gud, men snakkes det sant om livet? Prekes det om at vi kjeder oss og finner livet tomt for mening selv om vi har en gudstro? «Kjedsomheten rommer i kraft av sin negativitet muligheten for et positivt omslag.»²⁸³ Her kan kreativiteten, det særegne ved mennesket i følge Svendsen, være muligheten. Det er menneskets kreativitet som har ført oss til høytfungerende kulturer hvor vi kan leve gode liv. Denne siden ved menneskelivet blir sjelden satt ord på i kirken. Kirke og misjon går ofte rett til evangeliets budskap om frelse uten først å ta på alvor hvor mennesket befinner seg. Det kan bli slik at kirken forkynder et annet budskap enn det som er relevant for mennesket – kanskje fordi syndsbegrepet er knyttet til helt andre sider ved livet enn forbruk og klima?

Hva skal til for at kjedsomheten fører mennesket inn i nye skapende prosesser? Kanskje at det får øynene opp for at konsum på sikt gir mer tomhet? Kanskje kirke og misjon, i kraft av å være bærere av mening, som også filosofen Svendsen sier er motsatsen til kjedsomhet,²⁸⁴ kan formidle sitt budskap med utgangspunkt i at man vet at mennesker i vestlige samfunn lider av kjedsomhet? Kanskje kan man ved å formidle at mennesket er natur som trenger å leve i relasjon til sine søsken i naturen, lokke mennesker bort fra kjøpesentrene og ut i det fri? Eller kanskje kan man, som Mæland også er inne på, formidle den store fortellingen som den kristne tro bygger på, helt på nytt som en nyhet til dagens mennesker? Det er jo stadig færre som kjenner den. Dette for å formidle et dypere håp enn det de skinnende reklameplakatene og ukebladene klarer. Til mennesket som kjeder seg, forbruker og dermed skader miljøet, må

²⁸² Svendsen 2005:144

²⁸³ Svendsen 2005:147

²⁸⁴ Svendsen 2005:160

man kanskje begynne med å formidle et tilbud om livskvalitet fremfor materialisme slik Kristiansen sier ut fra filosofen Arne Næss (se 6.1). Livskvalitet finnes i fellesskapet av mennesker som bryr seg om sin neste. «Vi klarer begge deler,» sier Bård Mæland (se 1.1) som kommentar til om misjonsbevegelsen kan bry seg om klimakrisen i tillegg til alt annet den har å gjøre.

Men kirke og misjonsbevegelse må ikke bli ett med naturvernbevegelsen. Den må ivareta sitt særpreg og ta i bruk hele sitt språklige vokabular. Løland (se 5.5) kritiserer kirken for ikke å våge å snakke om dommen. Bård Mæland sier faste og bønn er det beste våpen kirken har i kampen mot destruktive krefter (se 5.5). Her kan misjonsbevegelsen oppfordre sine medlemmer til å delta med andre virkemidler for et lidende skaperverk innad i tillegg til et utadrettet engasjement.

Flere av forfatterne jeg har lest, og særlig Martin Ishøy (se 6.3), sier klimautfordringene er et utslag av *grådighet* og anbefaler dydsetikken som løsning. To av mine informanter snakker også om nøysomhet og forsakelse gjennom å gi mer til misjon og selv ha mindre til eget forbruk (se 4.2.5.2 og 4.2.6.5). Det interessante er at den ene informantene sier den eldste generasjonen er flinkest til dette, mens den andre sier at de yngste er idealister som gjerne ønsker å leve på en alternativ måte. I 2009 kom boken *Måtehold i grådighetens tid* av Henrik Syse. Han skrev boken med finanskrisen som bakteppe og sier som Ishøy at han tror grådighet er årsak til krisen, mens dydene, og her måtehold, har blitt helt borte i vår kultur. En av informantene (se 4.2.5.2) sier også at vi i den rike delen av verden må frasi oss goder for å løfte mennesker i andre deler av verden. Klimaforskningens budskap er, når det kommer til stykket, at vi må forbruke mindre og få ned CO₂-utslippet i de rike landene. En helhetlig misjonsforståelse må også formidle etiske retningslinjer å leve etter. Basert i de bibelske prinsippene om tro, håp og kjærlighet kan dydsetikken hjelpe misjonsbevegelsen til å utfordre mennesket til en annerledes levemåte. Kanskje kan misjonsbevegelsen bruke dydsetikken til være profetisk røst i samfunnet som en av informantene sa (se 4.2.5.3)?

En av informantene snakket om sin organisasjon som rausere enn andre fordi dialogen med andre impulser og trosretninger er viktig (se 4.2.1.1). En annen informant sa at han etterlyser en åpenhet mot gode impulser i samfunnet i klimaspørsmålet (se 4.2.6.5). Et helhetlig misjonssyn må ha plass til både religionsdialog og politisk dialog. Historien viser også, slik

jeg gjør rede for i kapittel fem, at kirkens engasjement i alvorlige politiske situasjoner, har virket positivt. Jeg nevner den norske kirkekampen under andre verdenskrig som eksempel. Det å tie er også en politisk handling som kan få store konsekvenser. Dersom klima er i en så alvorlig krise som forskningen sier, kan det utgjøre en viktig politisk forskjell hvor vidt kirke og misjon velger å engasjere seg eller ei. Klimaforskere og debattanter som Jørgen Randers, Alvild Hedstein og Arild Hermstad etterlyser mer handling og mindre prat (se 5.4). Med grunnlag i en bibelsk forankring har kirke og misjon mulighet for å være en annerledes stemme i den politiske debatten. De har dessuten evne og mulighet til å samle mange om sine standpunkt slik at de av den grunn får betydning. Det blir viktig å holde fast på at man som kirke og misjon må arbeide på en måte innad i kirken og på en annen måte utad som politisk eller samfunnsmessig engasjement.

Missiologen David Bosch snakker om paradigmer og paradigmeskifter i misjonstenkningen.²⁸⁵ Kanskje kan man se på vår tid med klimakrise som et nytt paradigme som krever en ny tenkning i teologien så vel som missiologien? McFague sier også at mennesket trenger en helt ny selvforståelse og bruker også begrepet paradigmeskifte. Går man tilbake til den store misjonskonferansen i Edinburgh i 1910, ser man en voldsom entusiasme og tro på at datidens teknologiske nyvinninger ville føre til at hele verden ble kjent med den kristne tro innenfor en generasjon bare man stod sammen om oppdraget.²⁸⁶ Opplysningstidens sterke tro på vekst og utvikling fikk plass også i missiologisk tenkning, og som nevnt sier Kristiansen at den skilte det åndelige fra virkeligheten. Det unike med konferansen var dog troen på samarbeid og enhet fremfor teologiske skiller. Verdenskrigene satte en stopper for misjonsoptimismen fra Edinburgh, men også i dag ser man viktigheten av å stå sammen på tvers av og på tross av teologiske skiller for å klare å gjøre noe med klimaproblematikken som nettopp er forårsaket av menneskelig teknologi. Som nevnt har Lausanne-bevegelsen og Kirkenes Verdensråd nærmet seg hverandre på tross av at førstnevnte ble til som reaksjon på et sosio-politisk engasjement hos den andre (se 3.2). Kanskje man kan påstå at katten biter seg selv i halen? Da ser man at forsoning, slik Aano redegjør for det i sin artikkel, og slik det ble formulert i Cape Town-erklæringen, blir et helt sentralt begrep for misjonsoppdraget i en tid med klimakrise. Åndelighet og virkelighet må formidles sammen. Bibelen forkynner Guds mål for forløsning av selve skaperverket

²⁸⁵ Bosch 1991:Part II

²⁸⁶ Engelsviken 2004:130f

Integrert misjon betyr å kjenne, forkynne og leve ut den bibelske sannhet at evangeliet er Guds gode nyheter ved Jesu Kristi død og oppstandelse, for enkeltmennesket, for samfunnet og for skaperverket. Alle tre er skadet og lider på grunn av synd; alle tre er innbefattet i Guds forløsende kjærlighet og misjon; alle tre må være del av Guds folks altomfattende misjon.²⁸⁷

Kirke og misjon har muligheten til å engasjere seg utad som en røst i samfunnet. Samtidig som de kan arbeide innad mot sine medlemmer. Et ordtak sier at en seilskute må ha dyp kjøl for å tåle høy seilføring. Jeg tenker på Ishøys råd om dydsetisk coaching, eller kanskje man kan bruke et begrep som er litt mer kjent; åndelig veiledning, med røtter tilbake til de gamle kirkefedrene, som en arbeidsmetode innad i menigheter og forsamlinger for å møte både menigheten og enkeltindividet? Svendsen sier det gjelder å bli i kjedsomheten. Der ligger mulighetene. Åndelig veiledning som bygger på de gamle ørkenfedrene, Ignatius av Loyala m.fl, sier en del om kjedsomheten. De var velkjent med den. En av mulighetene er å komme til en indre frihet gjennom kjedsomheten. I den friheten kan et sterkt utadrettet engasjement i kirke og misjonsorganisasjoner bli til – og det kan ha sprengkraft til å gjøre en forskjell.

Et eksempel: I vinter slo en norsk undersøkelse fast at norsk ungdom ikke er interessert i å gå ned i levestandard for å redde klimaet.²⁸⁸ Daværende miljøvernminister Erik Solheim ble bedt om å kommentere saken og han sa at hans inntrykk er at norsk ungdom er langt mer interessert i klimaspørsmålet enn det undersøkelsen viser. Men så la han til at ingen er villig til å gå ned i levestandard, det er ikke på den måten man løser klimaproblemet.²⁸⁹ Er nå det så sikkert? Og hvilke signaler sender det ut når en politiker sier noe sånt? Kanskje regjeringen er en bremsekloss mer enn folk flest i dette spørsmålet? Vårt Brutto Nasjonalprodukt er avhengig av et samfunn i stadig økonomisk vekst, det er kanskje en underliggende faktor i alt våre regjeringsmedlemmer foretar seg – men det er neppe et holdbart argument for å gjøre noe med en klimakrise. I forbindelse med undersøkelsen hadde NRK Dagsrevyen en sak hvor de snakket med en lærer i Oslo som hadde satt kjøpestopp for seg selv et helt år fordi hun ble så provosert av å høre at nordmenn ikke er villig til å leve et enklere liv for at andre skal få det bedre. Hun hadde oppdaget at shopping gir en kortvarig lykke og syntes hun nå hadde funnet en ny retning i livet.²⁹⁰ Deretter ble en sosiolog intervjuet. Hun snakket om at man ser en ny trend blant ungdom. Flere ønsker å dele på godene, eie mindre og handle brukt. Det får meg

²⁸⁷ Cape Town-erklæringen:17A i *Misjon til forandring*, 2011

²⁸⁸ Ungdomsgallup om nord/sør-spørsmål utført av Landsrådet for Norske Ungdomsorganisasjoner (LNU) i samarbeid med Opinion og Nord/Sør-konsulentene omtalt i *Vårt Land* 21.02.2012: «Ungdom vil ikke ofre noe for klimakutt»

²⁸⁹ «Mener unge er bedre enn sitt klimarykte» i *Vårt Land* 24.02.2012

²⁹⁰ NRK Dagsrevyen 22.02.2012

til å lure på om folk er mer villig til å endre livsstil enn det politikerne tror, eller ønsker å tro? Den nye klimameldingen har fått kritikk for at den i liten grad inviterer folk flest til å delta. Organisasjonen Fremtiden i Våre hender kommenterer den nye klimameldingen slik: «Vi tror imidlertid folk har lyst til å bidra mer i klimadugnaden, og savner en klimamelding som engasjerer folk. Klimakutt handler ikke bare om kvoter og avgifter for industrien, det handler også om de små valgene folk tar hver dag.»²⁹¹ Dette tror jeg det er mye i. Folk flest vil være med på vinnerlaget og bidra positivt i samfunnet. Nå er det nok slik at misjonsbevegelsens medlemmer og kirkegjengerne over det ganske land nok vil lytte vel så mye til sine egne ledere som til naturvern-organisasjonene. I alle fall i lavkirkelige miljø. Derfor er det så viktig at nettopp prester, diakoner, forsamlingsledere og misjonsledere sier fra om at vi kan og må gjøre noe og hvordan det kan skje. Kirke og misjon er gode arenaer for motkultur.

7.6 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg gjort et forsøk på å reflektere over sentrale spørsmål knyttet til misjonsoppdraget i en tid hvor jorden blir hurtig varmere på grunn av økte CO₂-utslipp. Min refleksjon tar utgangspunkt i intervju med fem norske misjonsledere samt et utvalg teologi med økologisk tilsnitt. Jeg sier her at Guds misjon – *Missio Dei* – retter seg mot alt det skapte. Guds kjærlighet er rettet mot alt han har skapt med forsoning og nyskaping som det endelige målet. Menneskets posisjon som skapt i Guds bilde gir det ikke rett til å herske over naturen i negativ betydning. Mennesket skal være gartner og god forvalter av det skapte. Vi får delta i forsoningsprosessen gjennom nestekjærligheten som er Guds kjærlighet gjennom oss, fram mot nyskapingen som bare Gud kan fullende. I dette bildet er menneskets kreativitet og jebvissthet noe av særpreget ved å være skapt i Guds bilde. Det er elementer som må forkynnes og fremleskes av kirke og misjon slik at mennesket kan bli mer og mer den det var tenkt å skulle være. Frelsen fremlesker menneskets kreativitet og fører det bort fra tvang. En tydelig skapelsesteologi er derfor like viktig som frelsesteologien. Skapelse, frelse og nyskaping må forkynnes sammen. Med det utgangspunktet kan mennesket bli i stand til å oppnå en indre frihet til positiv kreativ handling rettet mot hele skaperverket – handling i nestekjærlighet - som er Guds kjærlighet forløst i mennesket. Denne friheten – som er en del av den frelse Kristus snakker om – kan forløses gjennom coaching eller åndelig veiledning slik at mennesket i vestlige kulturer blir venn med kjedsomheten og velger en annen måte å takle den på enn ved konsum. Da kan mennesket lodde sin kjedsomhet og sin lengsel etter

²⁹¹ «Dette er klimameldingen» på www.framtiden.no 25.04.2012. Sett: 11.05.2012

mening i Gud og erfare en indre frihet som setter det i stand til å kjempe for det gode i kirke, misjon og samfunn. Jeg har med et eksempel som viser at det nytter å engasjere seg, læreren som satte kjøpestopp for seg selv et helt år og sosiologen som sier ungdom blir stadig mer bevisst. Dydsetikken er et nyttig verktøy for kirke og misjon som skal bidra til opplæring av mennesket i den kristne forsakelse og tro. En misjonsforståelse for vår tid rommer mer enn forkynnelse av Guds ord til mennesket og utførelse av diakonale gjerninger til mennesket. Misjon må ta utgangspunkt i at Gud elsker alt han har skapt og mennesket er sendt for å gjøre det samme. Alt skal en gang forsones med Gud, alt er derfor også gjenstand for Guds misjon gjennom kirke og misjonsbevegelse.

8.0 Sammendrag og utblikk

I dette siste kapittelet i masteroppgaven ønsker jeg først å gi et sammendrag av oppgaven. Fokus er hva jeg har gjort og funnet i de enkelte kapitlene – hva fem misjonsorganisasjoner og fem misjonsledere tenker om misjonsoppdraget i lys av klimakrisen. Definerer de det som en del av holistisk misjon? Hva sier teologien om det samme? Hva sier klimaforskningen – og hva gjør samfunnsledere og kirkeledelse ut fra forskningsresultater og i lys av debatten som foregår? Hvilket bilde dannet seg da jeg så på alt dette sammen? I kapittelets andre del (8.2) ønsker jeg å trekke trådene sammen og i det jeg kaller et utblikk peke på hvorfor og hvordan misjonsbevegelsen kan engasjere seg for å bidra i klimakampen. Jeg har også lyst til å si noe om hva et videre forskningsarbeid innenfor dette emnet kunne handle om (8.3).

8.1 Sammendrag

Innledningskapittelet i denne masteroppgaven bruker jeg til å redegjøre for tema, motivasjon, problemstilling og oppbygging av oppgaven. Den evangeliske misjonsbevegelsen jeg er en del av er, etter mitt syn, ikke våken nok i forhold til et av de aller største problem verden noensinne har stått overfor; at vi mennesker ved vår livsstil slipper så mye CO₂ ut i atmosfæren at jorden blir varmere og store landområder ubeboelige fordi polene smelter og havnivået stiger. Dette går mest og verst ut over fattige landområder, mens de rike nasjonene i vesten står for de største utslippene. Jeg sier at jeg ønsker å se på hvordan misjonsbevegelsen forholder seg til denne sannheten, har det noe med dens væren og gjøren å bestille? Jeg sier der at jeg ønsker å komme med en utfordring til hva den kan gjøre ut fra hva for eksempel økoteologien sier og ut fra klimaforskningens og klimadebattens argumenter. Jeg formulerte en hovedproblemstilling hvor jeg spør «Hvordan drive misjon i klimakrisens tid?» Skal misjonsbevegelsen ta hensyn til klimatrusselen forskerne snakker om?

I arbeidet med å avgrense oppgaven valgte jeg å se på fem misjonsorganisasjoner som jeg opplever har en link til Den norske kirke hvor jeg selv hører hjemme. Dermed ble det naturlig også å ha med noe om kirkens engasjement i problematikken. Areopagos, Normisjon, Det norske Misjonsselskap (NMS), Misjonsalliansen og Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM) ble kontaktet. Sammen med dokumentanalyse av misjonsorganisasjonenes grunnlagsdokumenter og handlingsprogram, ble det kvalitative semistrukturerte forskningsintervjuet valgt som arbeidsmetode. Informantene sa alle ja til å stille opp under

fullt navn. Ingen av dem er eksperter på klima, men alle har god kjennskap til teologi og misjon og alle er vant til å la seg intervju. Dessuten er de øverste ledere i sine organisasjoner. De er misjonsbevegelsens ansikter utad. I metodekapittelet mitt (to) reflekterer jeg over hva jeg ville oppnå ved å intervju nettopp dem – jeg var klar over at jeg kanskje ikke ville få deres innerste tanker, men fant at det heller ikke var et mål fordi mitt ønske var å danne meg et bilde av hvor misjonsbevegelsen står offisielt sett i dette spørsmålet. Dermed mener jeg at holdbarheten i svarene deres er god. De fleste dokumentene lå på organisasjonenes nettsider. Jeg har nærmet meg problemstillingen gjennom en abduktiv metode hvor økoteologi og empiri har fått snakke sammen. Jeg begynte med dokumentanalyse og intervju og gikk deretter til økoteologien.

Arbeidet med dokumentene er redegjort for i kapittel tre «Dokumentanalyse». Jeg gikk på jakt i dokumentene etter innspill for miljø og klima og fant at *alle* organisasjonene på en eller annen måte har nevnt at de i sin tenkning og sitt arbeid skal ta vare på skaperverket. Men bare en av dem, NMS, sier at hele skaperverket er omfattet av Guds misjon. Alt som er skapt er også mål for Guds frelsesplan gjennom Kristus. Areopagos sier i sine dokumenter at man skal ta vare på skaperverket på et skapelsesteologisk plan og for å være samfunnsaktuell. Men planene sier ikke noe om hvordan. Normisjon sier også at man skal ha en miljøprofil og det nevnes i sammenhengen diakoni, men den ene setningen står ganske løsrevet og begrunnes ikke verken praktisk eller teologisk. Det sies heller ikke noe om hvordan. Misjonsalliansen har en tydelig miljøprofil. De begrunner det diakonalt i at det skal gjøres for menneskenes skyld – ikke fordi skaperverket også er gjenstand for Guds misjon. Mennesker i dag lider fordi klima blir ødelagt, derfor skal vi engasjere oss for å redde det. NLM er opptatt av at mennesket ikke skal ødelegge livsvilkårene på jorden. De viser i sine dokumenter til forvalteransvaret og er opptatt av forskjellene på rike og fattige som kan slå negativt ut i misjonsarbeidet. NLM har en miljøprofil, men den er ikke definert inn under misjonsoppdraget.

Videre gikk jeg i dette kapittelet til Lausanne-bevegelsens viktigste dokumenter fra 1974, 1989 og 2010 for å se på deres utvikling i forhold til klimaproblematikk og vern om skaperverket. Alle misjonsorganisasjonene jeg har valgt å arbeide med her er gjennom sine medlemskap i NORME forpliktet på Lausanne. Hos Lausanne – og NORME – fant jeg et tydelig fokus på at misjon skal engasjere seg for skaperverket. Det var interessant å legge

merke til at deltagere beklaget at Manila-erklæringen fra 1989 ikke la større vekt på et miljøvernarbeid. Det ble sagt at Lausanne-bevegelsen av den grunn ville miste den unge generasjonen til miljøbevegelsen. Lausanne har utviklet sin tenkning og sier etter sin siste store konferanse i 2010 at integrert misjon betyr å leve ut Bibelens sannhet om at både enkeltmennesket, samfunnet og skaperverket er omfattet av Guds forløsende kjærlighet og misjon.

Jeg har brukt dokumentanalysen som utgangspunkt for å lage intervjuguiden (se vedlegg). Informantene mine fikk ikke se guiden på forhånd, men de fikk vite hvilket tema jeg ville snakke med dem om. Jeg spurte dem om deres fokus på skapelsesteologi kontra frelsesteologi, forholdet menneske og natur, tanker om hva holistisk misjon betyr, selvsagt om de mener at misjonsorganisasjonen skal engasjere seg i et arbeid for skaperverk og klima, om de kan tenke seg en forandring i organisasjonen de leder og om hva de selv tenker i forhold til hvordan de tror grasrota i organisasjonen tenker i dette spørsmålet. Jeg spurte dem også om deres forhold til Lausanne-bevegelsen og NORME.

Kapittel fire inneholder både presentasjon av organisasjonene jeg valgte og deres ledere, samt informantenes svar. Selve intervjusituasjonen og transkriberingsprosessen reflekterer jeg over i kapittel to, Metode. Siste del av kapittel fire er en analyse av intervjuene hvor svarene sammenlignes. Der kaster jeg også et blikk mot hvordan de forholder seg til egne strategidokumenter /handlingsplaner. Alle fem misjonslederne mener det er viktig å ta vare på skaperverket, men ikke alle mente det var en del av misjonsoppdraget. Alle mente også at naturen har egenverdi og ikke er til for menneskenes skyld. Alle mente vi har en vei å gå for å engasjere oss mer enn vi gjør. Naturlig nok var der også sprik i svarene: Noen tenker at misjon er politikk fordi det handler om fordeling, andre mener det ikke er politikk fordi misjon er kallet til omvendelse. En mente at et arbeid for skaperverket ikke er begrunnet i frelsesteologien, men har sin begrunnelse i første trosartikkel – selv om organisasjonens dokumenter sier hele skaperverket er mål for Guds frelse. Det var litt spesielt å erfare at de som gav uttrykk for å kjenne Lausanne-bevegelsen best, var minst opptatt av dens budskap om at integrert misjon må omfatte hele skaperverket. I de to mest konservative organisasjonene mente den ene lederen at ungdom er de mest ivrige for å få til en større innsats for miljø og skaperverk i misjonsbevegelsen, mens den andre lederen mente det er de eldste som er flinkest.

Kapittel fem er et forsøk på å vise hva klimaforskning har funnet og hva forskningen formidler i samfunnet i dag. Klima er «vær over tid», men nå skifter det så fort og har så store variasjoner at det er vanskelig å snakke om at noe er normalt. Klimaforskningen advarer ganske entydig mot at om vi fortsetter å slippe så mye CO₂ ut i atmosfæren som vi gjør i dag så vil konsekvensen av en opphetet klode bli livstruende på mange måter. Slikt blir det debatt av, og jeg har prøvd å låne øre til begge leire, både de som mener vi ikke har noen klimakrise - Klimarealistene, eller i alle fall at den ikke er så alvorlig som mange vil ha det til, og til seriøse og tunge instanser som FN, Universitetets klimasenter Cicero og andre som sier situasjonen er svært alvorlig. Jeg har sett på den nye klimameldingen fra regjeringen som kom våren 2012, og jeg har gått inn i mediebildet og lyttet til klimadebattanter som Jørgen Randers og andre, som gjennom for eksempel Lavutslippsutvalget, har utarbeidet konkrete forslag til å få ned CO₂-utslippet i Norge.

I dette kapitlet har jeg også tatt med Den norske kirkes engasjement i debatten. Kirkemøtet april 2012 evaluerte sin egen plan «Bærekraft og skaperverk» fra 2007/08 og beklager at engasjementet ikke har blitt så sterkt som de håpet for fem år siden på tross av sterk vekst i antall grønne menigheter. Samtidig registrerer vi at kirkens sterke og enstemmige nei i spørsmålet om Norges og Statoils engasjement i oljesandprosjektet i Canada, har fått debatten til å blusse opp. Olje- og energiministeren tar til motmæle mot kirken. Det betyr gjerne at dens røst ikke er så helt ubetydelig? Hvor vidt kirken skal engasjere seg politisk eller ikke, er et tilbakevendende spørsmål som flere har reflektert over. Jeg har tatt med tanker fra Atle Sommerfeldt og Gard Lindseth som sier det ikke kan avgjøres på generelt grunnlag, men må vurderes fra sak til sak. Men kirken må stå opp for urettferdighet. Ole-Jacob Løland sier kirkens stemme må være annerledes enn naturvern-bevegelsen for øvrig. Kirken må ta i bruk hele sitt språk – også det eskatologiske. Klimaforskningen har lenge advart mot «dommedag». Da må kirken også våge å gjøre det.

Kapittel seks er et deskriptivt teorikapittel hvor jeg lar seks teologer som er opptatt av klimaproblematikken komme til orde. Jeg har lest deres artikler/bøker og presenterer hovedtankene. Det er flere likhetstrekk i litteraturen – de er alle glødende innspill til at teologi og kirke må engasjere seg for et lidende skaperverk. Men samtidig er det tydelig at de seks teologene har forskjellige ståsted og velger ulike vinklinger. Jeg avslutter kapittel seks med en

kort sammenligning av dem. Bård Mælands tanker om at dagens klimakrise er et resultat av en kultur hvor mennesker ikke finner mening i livet fordi fellesskapene smuldrer opp, er innsiktsfulle og interessante. Fellen det meningssøkende menneske da har gått i er konsumkulturen. Vi har penger og kan skaffe oss ting og opplevelser, men konsum skaper tomhet - og økologiske krise. Danske Martin Ishøy og hans bok *Klimaklar kristendom* fascinerer også sterkt. Ishøy sier dydsetikken og nestekjærligheten er løsningen på grådighetsproblemet som preger mennesker i vesten. Han sier det er hva som må til for å løse klimautfordringene. Hans tanker om at nestekjærlighet omfatter alt Gud har skapt og at nestekjærlighet er Guds kjærlighet gjennom oss mennesker rettet mot alt det skapte, har festet seg. Like ens Kjetil Aanos artikkel hvor han nettopp drøfter klimatrusselen i et missiologisk perspektiv og konkluderer med at bare Gud kan nyskape jorden, men menneskene er her og nå kalt til å delta i forsoningsprosessen mellom Gud, mennesker og hele skaperverket – slik også Cape Town-erklæringen legger vekt på. Tom Sverre Tomrens molekyl-tanker om den inkarnerte Kristus i alt det skapte og dermed at alt er hellig, er derimot noe jeg ønsker å ta avstand fra.

I kapittel sju drøftes empiri og teori og jeg prøver å gjøre rede for den teologi og missiologi jeg ønsker å stå for og formidle med utgangspunkt i klimatrusselens alvor. En misjonsforståelse for vår tid må romme mer enn forkynnelse av Guds ord til mennesket og utførelse av diakonale gjerninger til mennesket. Misjon må ta utgangspunkt i at Gud elsker alt han har skapt og mennesket er sendt for å gjøre det samme. Alt skal en gang forsones med Gud, alt er derfor også gjenstand for Guds misjon. Helhetlig misjon må begrunnes både i en tydelig formulert og reflektert skapelsesteologi og en klar frelses- og håpsteologi hvor også eskatologien hører med. I dette bildet er mennesket både natur, jordens forvalter og medarbeider i Guds forsonings- og nyskapesprosess.

8.2. Utblikk

Misjon handler om kjærlighet fordi Gud elsker alt han har skapt og står i relasjon til alt han har skapt. Som skapt i Guds bilde er vi relasjonelle vesen og avhengig av hele skaperverkets funksjon og sunnhet. Derfor er vår neste alt Gud har skapt. Mennesket er det siste leddet i skaperverkets rekkefølge. Alt eksisterte uten oss. Gud hadde store tanker da han skapte oss. Vi skulle dyrke den skapte hagen og passe den fordi vi var og er helt avhengige av den. Hagen kan leve uten oss, vi kan ikke leve uten hagen. Men da synden kom inn i verden, hørte vi bare

at vi skulle herske, ta for oss og forbruke, og vi glemte at vi også var natur på samme måte som dyrene og alle jordens vekster. Vi glemte at vi ikke skal spise mer enn vi trenger, ha mer enn vi kan bruke og at vi bare lever en kort tid og derfor må la mye være igjen til de som kommer etterpå. Naturen, skaperverket inkludert menneskene, lider fordi vi har gjort urett. Vi har levd et syndefullt liv i hagen som vi skulle dyrke og passe. Isen smelter, havet stiger, dyr trives ikke lenger og blir borte. Plantene forsvinner fordi det er for tørt eller de blir giftige av alt vi tilfører jorden de vokser i. Mennesket blir dessuten ulykkelig av all sin eiendom, all sin streben etter mer, mer og større, større. Mennesket blir sykt av forurenset luft, giftige planter, kvikksølvholdig fisk. Men det oppdager det ikke og kommer ikke løs – på egen hånd.

Misjon handler om kjærlighet. Det er det nye budet Jesus gav oss; å elske Gud og vår neste i visshet om at vi alle er høyt elsket og frikjøpt gjennom Han som døde for oss. Misjon handler derfor om dyrebar kjærlighet. Vi lever i nådens tidsalder og vårt oppdrag er å formidle Guds kjærlighetshandling for dagen i dag og for evigheten fordi kjærligheten aldri tar slutt. Gud skaper fordi han elsker og han sender oss ut som betrodde medarbeidere i følge med kjærlighetens kraft som han gjennom sin Sønnns frelseshandling gir alle som vil være hans barn, venner og medarbeidere.

Misjon handler om kjærlighet. Vi er sendt for å fortelle at det finnes en sannhet bortenfor tingene, stresset, forbruket og overforbruket. Vi er sendt ut for å varsle om urettferdighet og lidelse. I sannheten ligger friheten til å si ja til det gode og nei til det som ikke gagnar oss og skaperverket – vår neste. Vi er sendt for å fortelle, i ord, gjerning og engasjement, at kjærlighetens kraft er levende og sterk og at alt som er skapt derfor er høyt elsket og uendelig verdifullt. Denne kjærligheten setter oss fri til å velge det gode, ikke som en streng lov, men som rettesnor for et godt liv. Da blir vi i stand til å se, verne om og nyte. Det er noe annet enn å forbruke. Fordi synden fortsatt har grep om våre liv og alt liv Gud har skapt, vil det gode liv på denne jorden ha slagsider. Vi får det ikke til helt som vår gode vilje vil, men vi arbeider likevel i tillit til at kjærlighetens kraft – Ånden – er med oss og hjelper oss. Vi vil fortelle om skaperverkets uendelige verdi og vi vil passe og dyrke hagen på de steder i livet og verden hvor vi til en hver tid er. Vi vil kalle enda flere til å bli med oss både med ord og gjerninger og vi vil samarbeide med andre som også vil det samme. Når våre lands myndigheter ikke vil ta på alvor det vi vet om skaperverkets sårbarhet og behov for omsorg, vil vi reise oss og ta kampen sammen med andre gode krefter. Vi vil ikke forholde oss passive til urettferdighet

mot Guds skapninger. Vi vil ta i bruke hele vår gudgitte kreativitet for å finne løsninger, skape fellesskap, leve nær det skapte og på alle tenkelige måter formidle at Gud elsker, frelser og nyskaper i dag og i et evighetsperspektiv. Vi vil bidra med gode etiske premisser slik at verden og vårt samfunn kan bli bedre.

Misjon handler om kjærlighet. Gud som har skapt oss, elsker oss og sender oss retter ikke pekefingeren mot oss når vi ikke får det til og faller. Nei, Han sier heller «Se der klarte de det, se der hva de fikk til, se der reiste de seg igjen» når vi arbeider for det gode og ikke gir oss. Vi skal så og vanne, han skaper vekst fra innerst til ytterst i alt han har skapt. Og så en dag skal vi erfare at det var verdt det, vi valgte den gode veien. Da skal han fullføre prosessen vi har vært med på og forsone alt med seg. Da skal syndens ødeleggende krefter ikke lenger få lov til å virke. Da skal hele Guds skaperverk fremstå fullt og helt slik den elskende skaper har tenkt det. Misjon handler om kjærlighet. La oss leve ut kjærligheten til alt Gud har skapt i nærhet til alt Gud har skapt.

8.2.1 Eksempel til etterfølgelse: Landås-fellesskapet

Kirke og misjonsorganisasjoner er i sin natur opptatt av å møte mennesker og å skape fellesskap. Et forslag til hvordan miljø- og klimabevissthet kan legges inn i fellesskapene finner jeg i Landåsprosjektet i Bergen. I magasinet *Strek* fortelles det om fellesskapet «Bærekraftige liv»²⁹² som startet opp i 2008 fordi noen ildsjeler ville finne ut om de kunne finne en modell for et bærekraftig lokalsamfunn. Mottoer er at handling endrer holdning. «Finnes det et utforsket handlingsrom mellom kjøkkenbenken og Løvebakken? Kan vi, ved hjelp av de nettverkene vi er en del av i vårt lokalsamfunn, skape en plattform for felles, inspirerende handlinger i møte med klimakrisen?»²⁹³ Mellom enkeltmennesket og Regjeringen, eller kjøkkenbenken og Løvebakken som det sies her, finnes blant annet kirke og misjonsorganisasjoner som når ut til lokalsamfunn over hele Norge. Etter hvert har fellesskapet fått økonomisk støtte og driver nå med aktiviteter samlet i grupper under fire B-er: Bolig og energi, biff -mat, bil-transport og (for)bruk. Det handler om parselhager, redesign-grupper, bilkollektiv, bytting og låning av verktøy etc. I tillegg arrangeres det bydelsfester med lokal mat, underholdning og fellesskap hvor folk går mann av huse i følge artikkelen. De synes miljøbevegelsen har vært for mye preget av protest og ønsker å legge inn

²⁹² Kvalbein 2012:50

²⁹³ Kvalbein 2012: 50

festen og livsgleden. Fellesskapet på Landås har som et underliggende mål å vekke politikerne og få dem til å se at folk ønsker å gjøre noe. Initiativtagerne hadde et bilde av at norsk klimapolitikk har kjørt seg fast fordi politikerne er redd de vil bli vraket dersom de setter inn tiltak som monner. Kanskje misjonsorganisasjonene kunne være med og skape flere slike bærekraftige fellesskap i lokalmiljøene rundt omkring? De har alt fire B-er – bibel, bønn, brødsbrytelse og brorskap, å ta utgangspunkt i – disse kan få et utvidet innhold slik at ordrike fellesskap også kan bli praktisk handlende.

8.3. Forslag til videre forskning

På slutten av punkt 3.4 nevner jeg den finske missiologen Risto Ahonen og hans inntrykk av at det sosio-etiske engasjementet i misjonsbevegelsen etter andre verdenskrig har blitt tydeligere og har utviklet seg raskt. Det kunne være interessant å utføre et arbeid som så på klima- og miljøarbeid i våre nordiske naboland innenfor kirke og misjon. Hans påstand tyder på at de har en større bevissthet om disse tingene enn hva man ser i Norge. Det sies at miljøbevegelsen har hatt større innflytelse i for eksempel Sverige og Danmark enn i Norge. Har det også hatt en påvirkning på kirke og misjon? Er «kristenfolket» i våre naboland mer miljøbevisste enn i Norge?

I kapittel tre sier kilder at Kirkenes Verdensråd og Lausanne-bevegelsen nærmer seg hverandre. Det kunne være interessant å se på hvordan de har nærmet seg hverandre og på hvilke områder. Har det ført til samarbeid, kan det føre til samarbeid i et arbeid for klima og miljø?

Det kunne vært interessant å lage en større undersøkelse blant kristne knyttet til hva Bård Mæland nevner som en årsak til klimakrisen – kjedsomhet og mangel på mening. Det kunne være mulig å lage kvantitativ spørreundersøkelse blant aktive kristne i ulike generasjoner og sammenligne med en undersøkelse av mennesker fra de samme aldersgruppene som ikke deltar i kirke- og menighetsliv. Hva gjør de når de kjeder seg, synes de livet mangler mening, har troen på Gud har noen betydning for om de kjeder seg mindre, opplever mening. Har kristne samme forbruksvaner som ikke-kristne, er det generasjons-avhengig?

Litteraturliste

- Ahonen, Risto A: *Mission in the New Millennium – Theological Grounds for World Mission*. Helsinki: The Finnish Evangelical Lutheran Mission, 2000.
- Asheim, Ivar: *Verdirealisering: Til det gode? Studier i verdietikk*. Oslo: Unipub forlag, 2005.
- Berdjajev, Nikolai: *Historiens mening – Ett försök till en filosofi om det mänskliga ödet*. Skellefteå: Artos bokförlag, 1990.
- Bibelen*, Oslo: Det Norske Bibelselskap, 2011.
- Bosch, David J: *Transforming Mission – Paradigm Shifts in Theology of Mission*. Maryknoll, (NY): Orbis Books, 1991.
- Baasland, Ernst: «Økologiske utfordringer og bibelske perspektiver» side 29-50 i Mæland Bård og Tomren, Tom Sverre (red.): *Økoteologi – Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag, 2007.
- Cape Town-erklæringen side 227-294 i Ekenes, Rolf, Engelsviken, Tormod, m.fl.(red.): *Misjon til forandring – refleksjoner og visjoner fra Lausanne III*. Skjetten: Hermon Forlag, 2011.
- Ellingsen, Svein: «Stjernene lyser fremdeles i mørket.» nummer 123 i *Salmer 1997*. Oslo: Verbum forlag, 1997.
- Engelsviken, Tormod: «Forsoning og enhet i en splittet verden.» side 108-119 i Ekenes, Rolf, Engelsviken, Tormod m.fl (red.): *Misjon til forandring – refleksjoner og visjoner fra Lausanne III*. Skjetten: Hermon Forlag, 2011.
- Engelsviken, Tormod: «Misjonstenkningen fra 1900 til vår tid.» side 130-170 i Berentsen, Jan-Martin, Engelsviken, Tormod og Jørgensen, Knud (red.): *Missiologi i dag*. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget, 2004.
- Fanebust, Frode: *Selvbedraget - Norge og klimakrisen*. Oslo: Pax Forlag AS, 2010.
- Haram, Arnfinn: «Nikolaj Berdjajev – religionsfilosof mellom aust og vest.» i *Kirke og Kultur* nr 3/2005 på www.idunn.no Sett: 27.04.2012.
- Hedstein, Alvhild: «Flytt klimakampen hjem.» side 26-27 i *Klima* nummer 1/2012.
- Henriksen, Jan-Olav: *Imago Dei – Den teologiske konstruksjonen av menneskets identitet*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag, 2003.
- Hermstad, Arild: «Blir bilen uhipp?» side 38 i *Folkevett* nummer 1/2012.
- Hessen, Dag O: «Hvem skal redde verden?» i Vetlesen, Arne Johan (red.): *Nytt klima – Miljøkrisen i samfunnskritisk lys*. Oslo: Gyldendal, 2008.

Ishøy, Martin: *Klimaklar Kristendom – Miljøteologiske begrunnelser*. København: Forlaget Anis, 2009.

Jansen, Frank Kaleb: «Track 820 – World Overview Workshop.» side 457 i Douglas, J.D (ed.): *Proclaim Christ Until He Comes. Calling the Whole Church to Take the Whole Gospel to the Whole World*. Minneapolis (Minnesota): World Wide Publications, 1990.

Johnsen, Jens-Petter: «Bibelfeiring i fokus.» side 27-35 i Ekenes Rolf, Engelsviken Tormod, m.fl (red.): *Misjon til forandring – refleksjoner og visjoner fra Lausanne III*. Skjetten: Hermon Forlag, 2011.

Jørgensen, Knud: «Kristus til mennesker av annen tro» side 98-107 i Ekenes, Rolf, Engelsviken, Tormod m.fl. (red.): *Misjon til forandring – refleksjoner og visjoner fra Lausanne III*. Skjetten: Hermon Forlag, 2011.

Kolstad, Erik og Paasche, Øyvind: *Hva er klima*. Oslo: Universitetsforlaget, 2009.

Kristiansen, Roald E: *Økoteologi*. Fredrikshavn: Forlaget Anis, 1993.

Kvalbein, Lars Ove: «Hvor deilig er det å kutte 90 prosent?» side 50-52 i *Strek* nummer 1/2012.

Kvale, Steinar: *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal forlag, 1997.

Lindseth, Gard: «Klimapolitikken og kirkens politiske røst – i oljelandet Norge» side 229-246 i Mæland, Bård og Tomren, Tom Sverre (red.): *Økoteologi – Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag, 2007.

Løland, Ole Jakob: «I de siste tider. Kirken som miljøbevegelsens allierte.» side 241-263 i Vetlesen, Arne Johan (red.): *Nytt klima – Miljøkrisen i samfunnskritisk lys*. Oslo: Gyldendal forlag, 2008.

Manila-erklæringen side 25-38 i Douglas, J.D. (ed.): *Proclaim Christ Until He Comes. Calling the Whole Church to Take the Whole Gospel to the Whole World*. Minneapolis (Minnesota): World Wide Publications, 1990.

McFague, Sallie: *Klimateologi – Gud, verden og global oppvarming*. København: Forlaget Anis, 2010.

(McFague, Sallie: *A new Climate for Theology*. Minneapolis: Fortress Press, 2008).

Mosvold, Kirsti, Nordby, Anders, Eriksen, Bent Reidar: *Visjonen fra Lausanne*. Oslo: Luther forlag, 1977.

Msafiri, Aidan G: *Globalization of concern*. Dar es Salaam: Dar es Salaam University Press, 2008.

Mæland, Bård: «Økoteologi, konsumpsjon og kjedsomhet» side 125-140 i Mæland, Bård og Tomren, Tom Sverre (red.): *Økoteologi – Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag, 2007.

Mæland, Bård og Tomren, Tom Sverre (red.): «Fra Lynn White Jr. til afrikansk og samisk økoteologi – 40 år med økoteologi» side 7-9 i Mæland, Bård og Tomren, Tom Sverre (red.): *Økoteologi – Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi*. Trondheim: Tapir akademisk forlag, 2007.

Nussbaum, Stan: *A Reader's Guide to Transforming Mission*. Maryknoll (NY): Orbis Books, 2005.

Ord i Bibelen. Oslo: Det Norske Bibelselskap, 1987.

Postholm, May Britt: *Kvalitativ metode – En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget, 2010.

Smith, Axel: *Rett fordeling – Om normer for en kristen politisk etikk*. Oslo: Luther forlag, 1982.

Sommerfeldt, Atle: «Kirken og kirkelige organisasjoner som politiske endringsagenter» side 62-68 i *Halvårsskrift for Praktisk Teologi* nummer 2/2010.

Svendsen, Lars Fr. H: *Kjedsomhetens filosofi*. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget, 2005.

Syse, Henrik: *Måtehold i grådighetens tid*. Oslo: Cappelen Damm AS, 2009.

Tajet, Guri: «Derfor tar Astrup feil» på www.framtiden.no 16.05.2012 Sett:21.05.2012.

Tjora, Aksel: *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. 2.Utgave. Oslo: Gyldendal forlag, 2012.

Tomren, Tom Sverre: «Økoteologi, konsumpsjon og kjedsomhet» side 125-140 i Mæland, Bård og Tomren, Tom Sverre (red.): *Økoteologi – Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag, 2007.

Tveitdal, Svein: «Tallene må tolkes» side 120-145 i Vetlesen, Arne Johan (red.): *Nytt klima – Miljøkrisen i samfunnskritisk lys*. Oslo: Gyldendal forlag, 2008.

Vetlesen, Arne Johan: «Innledning» side 9-20 i Vetlesen, Arne Johan (red.): *Nytt klima – Miljøkrisen i samfunnskritisk lys*. Oslo: Gyldendal forlag, 2008.

Vetlesen, Arne Johan: «Natursyn, teknologi og miljøkrise – utfordringer for en miljøetikk» side 21-119 i Vetlesen, Arne Johan (red.): *Nytt klima – Miljøkrisen i samfunnskritisk lys*. Oslo: Gyldendal forlag, 2008.

Wiik, Halfdan: «Optimist i handling (tross alt)» side 213-240 i Vetlesen, Arne Johan (red.): *Nytt klima – Miljøkrisen i samfunnskritisk lys*. Oslo: Gyldendal forlag, 2008.

Wikström, Owe: *Leve langsomheten. Eller faren ved å kjøre moped gjennom Louvre*. Otta: Genesis forlag, 2002.

(Wikström, Owe: *Långsamhetens lov. Eller vådan av att åka moped genom Louvren*. Bokförlaget Natur och Kultur, 2002).

Aano, Kjetil: «Økoteologi og kristen misjon» side 161-177 i Mæland, Bård og Tomren, Tom Sverre (red.): *Økoteologi – Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag, 2007.

Dokumenter fra Den norske kirke og misjonsorganisasjonene

«Areopagos et frirom», årsrapport 2010 på www.areopagos.no

Sett: 11.05.2012

Areopagos strategiplan 2011-2014: «Dialog-studier-spiritualitet – bidrag til en bærekraftig fremtid»

Areopagos strategiplan 2012-2015: «Areopagos – et frirom»

Grunnlagsdokument for Normisjon på www.normisjon.no

Sett: 11.05.2012

Grunnlagsdokument om misjon i Det Norske Misjonsselskap (NMS): «Verdensvid glede – En levende, handlende og misjonerende kirke i alle land.» på www.nms.no

Sett 11.05.2012

Handlingsprogram for Normisjon 2009-2012 på www.normisjon.no

Sett: 11.05.2012

Norsk Luthersk Misjonssambands (NLM) Misjonsstrategi mot år 2020: «Der hvor Kristi navn ikke før var nevnt.» på www.nlm.no Sett: 11.05.2012

Sak KM 10/96 «Forbruk og rettferd» på www.kirken.no Sett: 21.05.2012

Sak KM 5.1/08 «Bærekraft og skaperverk. Økumenisk prosjekt for endring av kirke og samfunn 2007-2017» på www.gronnkirke.no.

Sett: 11.05.2012.

Sak KM 4/12 «Skaperverk og bærekraft – revidert prosjektplan» på www.kirken.no

Sett 21. 05.2012

Strategidokument for Misjonsalliansen 2010-2015 på www.misjonsalliansen.no

Sett 11.05.2012

Strategimelding for Det Norske Misjonsselskap (NMS) 2009-2011: «Guds draum.»

Strategimelding for Det Norske Misjonsselskap (NMS) 2012-2014: «Våg mer.» på www.nms.no

Sett 11.05.2012

Verdidokument for ansettelse i Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM) på www.nlm.no

Sett 11.05.2012

Andre kilder

Aftenposten

Stavanger Aftenblad

Vårt Land

www.aftenbladet.no

www.aftenposten.no

www.areopagos.no

www.bt.no

www.cicero.uio.no,

www.cicero.uio.no/faktaark 1 og 4

www.E24.no

[www.edinburgh2010.org/transversal topics](http://www.edinburgh2010.org/transversal%20topics)

www.forskning.no

www.framtiden.no

www.gronnhverdag.no

www.gronnkirke.no

www.grontpunkt.no

www.forskning.no

www.kirken.no

www.klif.no

www.klimarealistene.com

www.lavutslipp.no

www.miljostatus.no

www.misjonsalliansen.no

www.nationen.no

www.nature.org

www.nlm.no

www.nms.no

www.norme.no

www.normisjon.no

www.nrk.no/ostlandssendingen

www.regjeringen.no/miljoverndepartementet

www.tu.no

www.vl.no

Vedlegg 1: Intervjuguide

Si litt om deg selv og din bakgrunn!

Jeg har jobbet med organisasjonens strategidokument. Kan du si litt om hvordan det har blitt til og hvor det er vedtatt? Hvem er produsent? Viktigheten av dokumentet?

TEOLOGI: Hvordan tenker du at din organisasjon vektlegger det skapelsesteologiske i forhold til det frelsesteologiske? Hvorfor?
Er der noen kontinuitet mellom skapelse og frelse?

Har naturen en egenverdi slik du forstår det, eller er det til å tjene mennesket?

MISJON: Hvordan vil du definere misjonsoppdraget i vår tid?

Hvordan forstår du begrep som holistisk eller integrert misjon?

Hvordan ser du på debatten om de menneskeskapte klimaforandringene som kan ødelegge mange, særlige fattige menneskers livsgrunnlag, i et misjonsperspektiv?

Hvordan opplever du din oppfatning av misjonsoppdraget i forhold til «grasrota» i organisasjonen du er leder for?

LAUSANNE: Hvordan lar du deg inspirere av Lausanne-bevegelsen i din forståelse av misjon?

Hvordan kommer så dette til uttrykk i den forkynnelse dere ønsker å gi folk? Hvordan kommer det til uttrykk i blad og publikasjoner fra dere? I undervisning ved organisasjonens skoler?

Hva med Lausanne sin sosio-politiske linje, hvordan forholder du deg til den?

Evt. Hvordan ser du på at Cape Town-erklæringen likestiller fattigdomsproblematikken i verden med de klimaforandringer vi ser i vår tid?

Kan du tenke deg en forandring i organisasjonen du leder i forhold til sosio-politisk engasjement?

MILJØENGASJEMENT Hva sier deres handlingsplaner / strategiplaner om denne misjonsorganisasjonens engasjement for miljø og det å ta vare på skaperverket?

Kan du tenke deg at dette endres?

Hvilke praktiske konsekvenser får så dette for din organisasjons konkrete prosjekter?

- Prosjekter i dag?
- Framtidige prosjekter?

